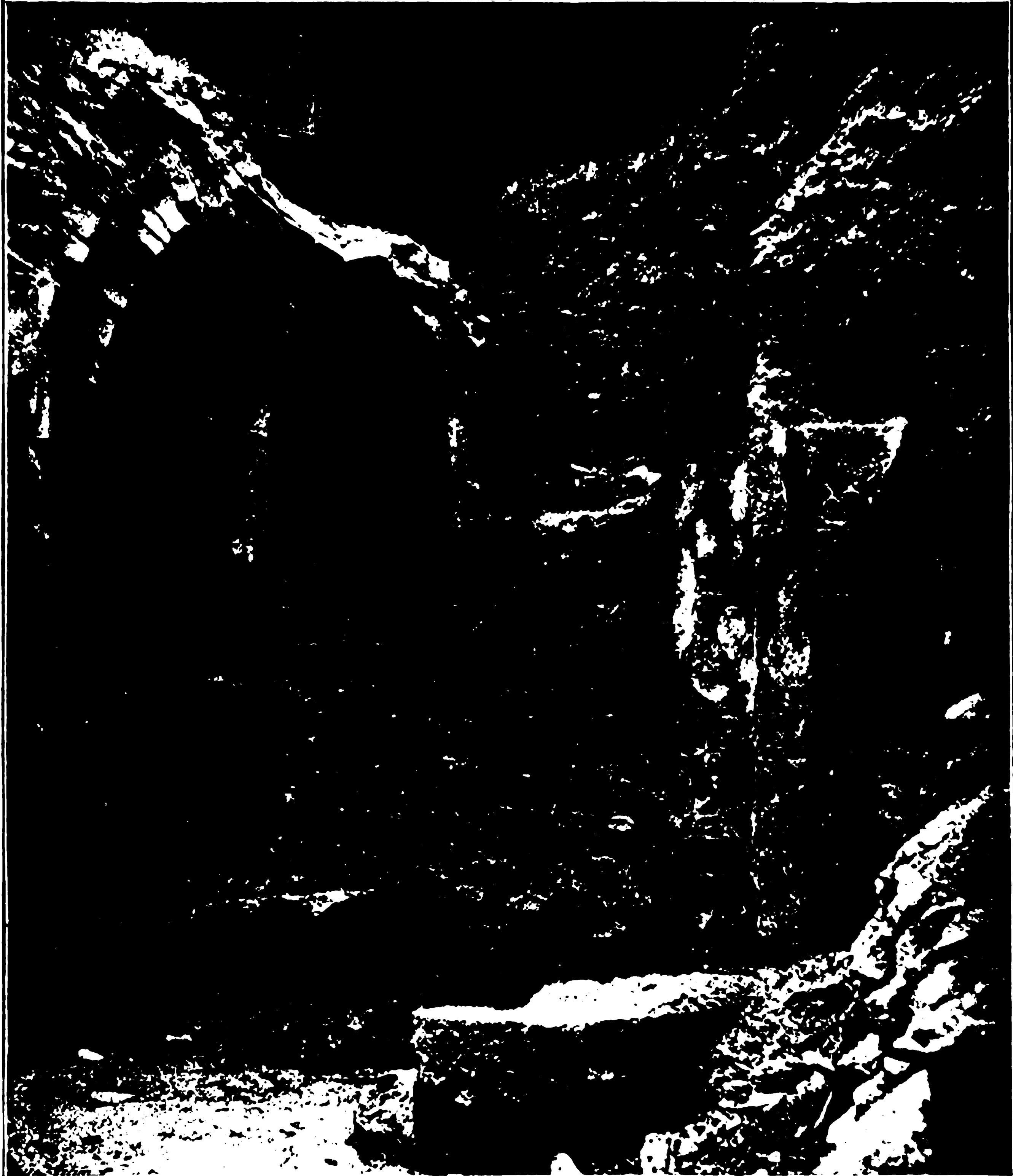
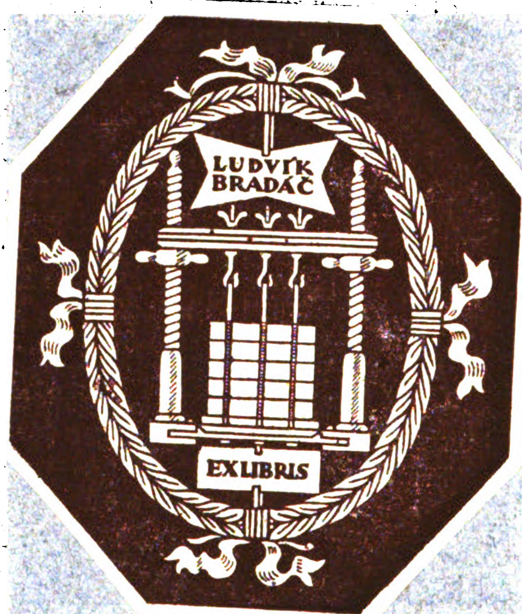

Metropolitní chrám sv. Víta

Antonín Podlaha, Kamil Hilbert

LUDVÍK
BRADÁČ
EXLIBRIS

SOUPIS

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM

OD PRAVĚKU DO POČÁTKU XIX. STOLETÍ.

VYDÁVÁ

ARCHAEOLOGICKÁ KOMMISSE
PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

ŘÍZENÍM SVÉHO PŘEDSEDY

JOSEFA HLÁVKY.

KRÁL. HLAVNÍ MĚSTO PRAHA: HRADČANY.

I.

METROPOLITNÍ CHRÁM SV. VÍTA.

NAPSALI

DR. ANT. PODLAHA A ARCHITEKT KAMIL HILBERT.

S 404 VYOBRAZENÍMI V TEXTU A 22 TABULKAMI.

V PRAZE 1906.
NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

SOUPIS

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH.

METROPOLITNÍ CHRÁM SV. VÍTA V PRAZE.

NAPSALI

Dr. ANT. PODLAHA a architekt **KAMIL HILBERT.**

(S 404 VYOBRAZENÍMI V TEXTU A 22 TABULKAMI.)

VYDÁNO ZA PODPORY KRÁL. HLAV. MĚSTA PRAHY
A V. V. METROPOLITNÍ KAPITOLY U SV. VÍTA V PRAZE.

V PRAZE 1906.

NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze
knihtiskaře České Akademie císaře Františka Josefa
pro vědy, slovesnost a umění.

PŘEDMLUVA.

Soupisnou práci v přítomném svazku obsaženou vykonali jsme v letech 1902—1906. Stavba tak velikolepá a památná, jako jest chrám Svatovítský, zasluhovala zajisté obzvláštní pozornosti a péče, aby v »Soupise« náležitě byla representována. Nejen text, nýbrž i kresby a pořízení fotografií vyžadovaly mnoho práce a starostí.

Bohatost illustrační části našeho díla umožněna byla především munificencí KRÁL. HLAV. MĚSTA PRAHY, kteráž poskytuje značnou subvenci na vydávání Soupisu památek Pražských, jakož i munificencí NEJD. V. V. METROPOLITNÍ KAPITOLY U SV. VÍTA V PRAZE, kteráž na vydání tohoto svazku věnovala 3000 K.

Mimo to J. M. nejdůst. pan probošt metropolitní kapitoly Msgr. *Ant. Hora* věnoval 100 K.

Jest nám milou povinností vzdáti vroucí díky všem, kteří nás při práci naší ochotně podporovali; jsou to zejména pánové: *Pavel Bergner*, ředitel obrazárny Rudolfinské, *F. A. Borovský*, místoředitel umělecko-průmyslového musea, *Max Dvořák*, universitní professor ve Vídni, *V. Fabián*, assistent zemského musea, Dr. *Fr. X. Harlas*, assistent měst. musea, Dr. *K. J. Hermann*, c. a k. kustos dvorních museí ve Vídni, *Břet. Jelínek*, c. k. konservator a ředitel městského musea, *Jan Koula*, professor české techniky, *Kl. Kuffner*, farář u sv. Víta, a *Arnošt Živný*, řídící stavebních prací při sv. Vítě.

Sl. »Jednotě pro dostavění hl. chrámu sv. Víta na hradě Pražském« vzdáváme díky za poskytnutí veškerých měření a kreseb jakož i za výpomoc stavební huti.

Z propůjčených nám nákresů jsou z doby vedení stavby architektem *Josefem Mockerem* tabulky I., II., VII., VIII. a XI., jakož i obrazy 2., 3., 4., 5., 6., 53., 68., 82., 83., 90, 98., 103., 110., 121., 129., 130., 292. a 293.; všechny ostatní námi reprodukované nákresy provedeny jsou přímo pro tento soupis za nynějšího vedení stavby.

Jen pro obr. 127. použito kresby p. prof. *J. Kouly.*

V Praze, dne 5. května 1906.

Dr. Ant. Podlaha. *Architekt Kamil Hilbert.*

METROPOLITNÍ CHRÁM SV. VÍTA V PRAZE.

Roku 1877 objeveny byly západně od veliké věže zbytky krypty západní. Polokruhový závěr krypty oživen byl uvnitř pěti polokruhovými výklenky, jež konchovitě byly sklenuty. Uprostřed každého výklenku nalézalo se románské okénko. Při rozích výklenku stály polosloupy s krychlo-

Obr. 1. Jeden z výklenků románské krypty.

vými hlavicemi (viz obr. 1.). Uprostřed polokruhového závěru nalezeny byly zbytky čtyř volně stojících sloupů. Dále k východu přišlo se na zbytky rovného závěru krypty, jímž se krypta v těch stranách končila. V tomto rovném závěru zjištěny byly menší výklenky konchovitě sklenuté, podobné oněm výklenkům v závěru polokruhovém. Rovněž bylo zjištěno,

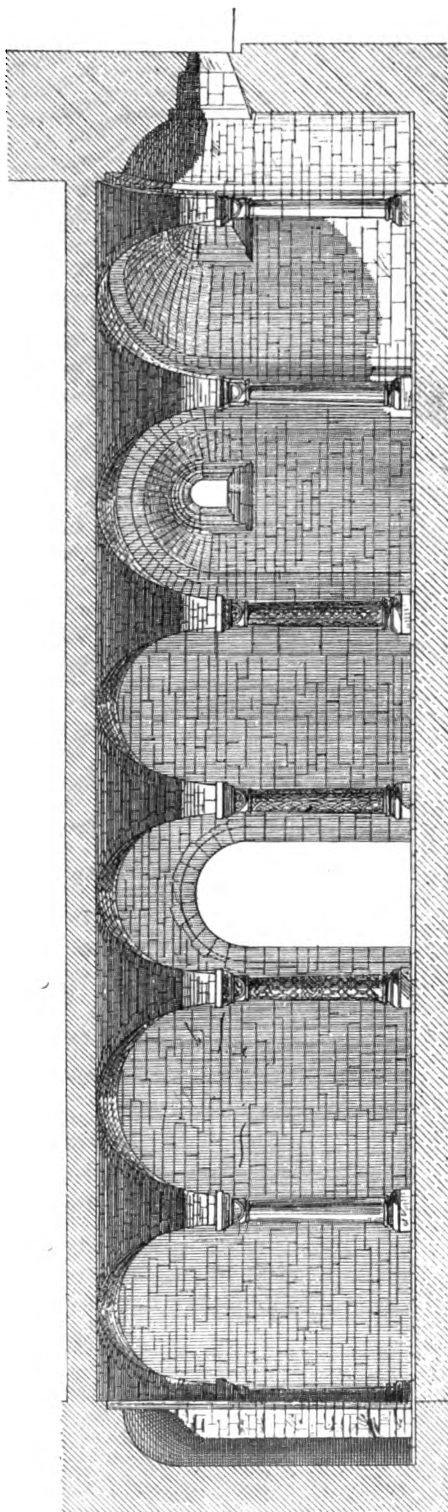
že polokruhový závěr po obou stranách dvěma pravoúhlými kouty spojen byl s částí obdélníkovou, a že k severu i k jihu od apsidy šly rovné zdi, stojící kolmo na ose její. Uprostřed podélných zdí krypty nalezeny byly pozůstatky vchodů do ní vedoucích (viz půdorys na tab. I.). Zdivo skládalo se z pečlivě vrstvených opukových kvádříků a jevilo známky prudkého ohně. Sloupy vytesány byly z červenohnědého pískovce. Jejich dříky a hlavice byly dílem hladké, dílem vhloubenými geometrickými obrazci ozdobené (viz tab. II.). Klenbové pásy a křížové klenby, vesměs již sesuté, byly z lomového kamene.

Podlaha krypty byla dlážděna kamennými deskami a ležela 3 *m* 48 *cm* pod povrchem.

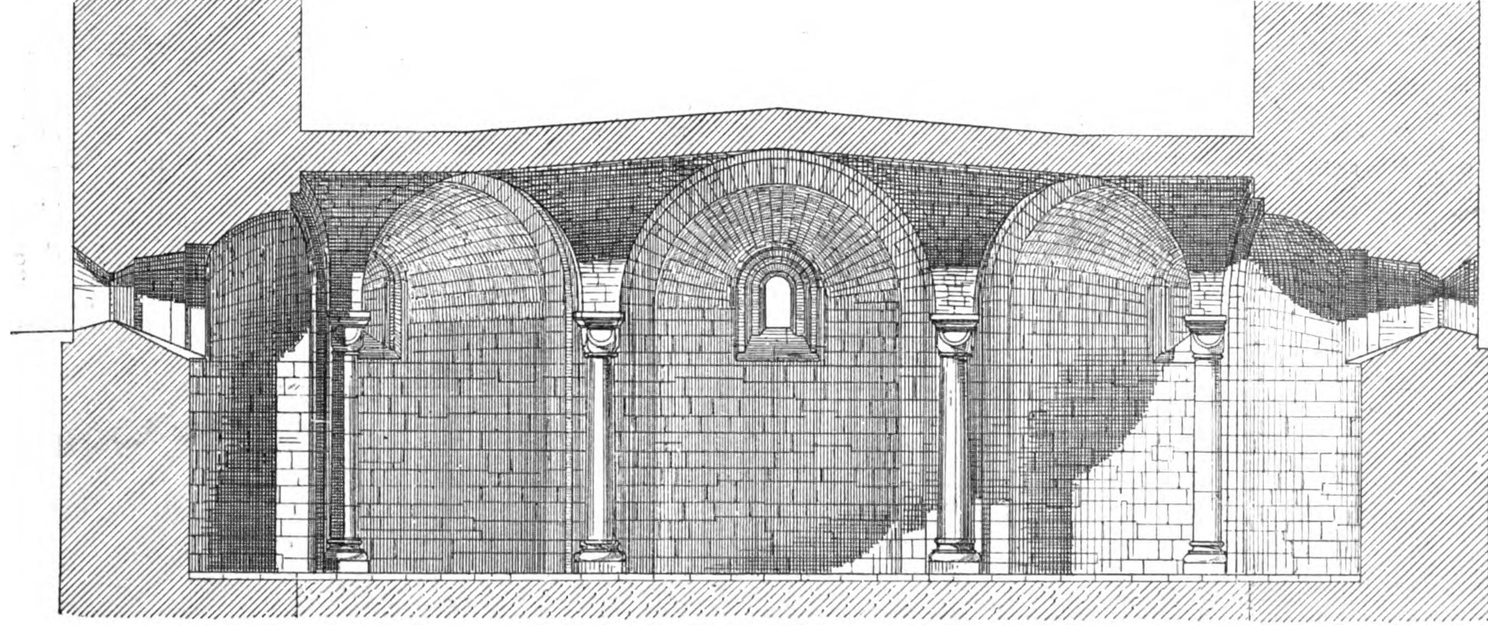
Nalezená krypta byla zase zasypána, ozdobné sloupky však uloženy v městském museu Pražském.

Na základě nalezených zbytků zrekonstruoval archit. *Jos. Mocker* vzhled bývalé krypty (viz na obr. 2. podélný a na obr. 3. příčný řez krypty). Byla to úhledná, 9·4 *m* v části západní, 11·6 *m* ve východní části široká, 15 *m* dlouhá a 3·45 *m* vysoká prostora, v níž stálo celkem 16 sloupků v pěti řadách (v části polokruhové dvě řady po dvou sloupcích, v části obdélníkové tři řady po čtyřech sloupcích) rozestavených a klenbu nesoucích.

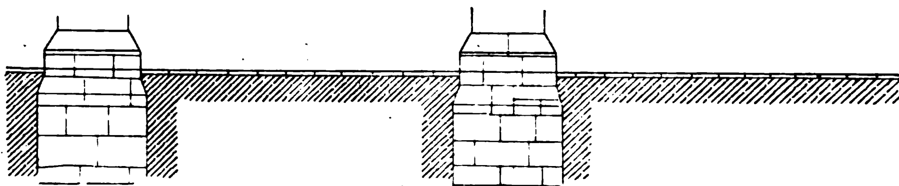
Osa krypty uchyluje se od osy gotické stavby o ostrý úhel měřící $10^1/_2$ stupňů.

Obr. 2. Podélný řez bývalé románské krypty.

Obr. 3. Příčný řez bývalé románské krypty.

Obr. 4. Pilíře v lodi bývalé románské basiliky.

Při vykopávkách v přízemí veliké věže nalezeny byly dolejší části dvou čtyřbokých románských pilířů, jež stály rovnoběžně s osou nalezené krypty a tudíž patrně k lodi téže románské basiliky náležely (viz půdorys na tab. I. a obr. 4.). Pilíře tyto, z opukových kvádrů stavěné, měly nízkou, nahoře sešikmenou patku. Ze vzdálenosti těchto pilířů od osy staré krypty lze stanoviti šířku hlavní lodi chrámu Spytihněvova přesně na 10·8 *m*. Předpokládajíce pak, že lodi boční o polovici byly užší, obdržíme šířku jejich 5·4 *m*.

II. POZŮSTATKY STAVEB OBJEVENÉ PŘI KOPÁNÍ ZÁKLADŮ PRO SEVERNÍ ČÁST NOVÉ STAVBY.

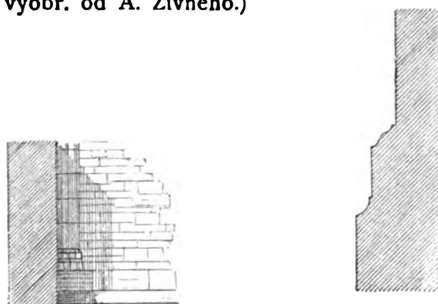
(Dr. Jos. Kalousek: »Pozůstatek staršího kostela sv. Víta na hradě Pražském« v Pam. arch. X., 642—6, s vyobr. od A. Živného.)

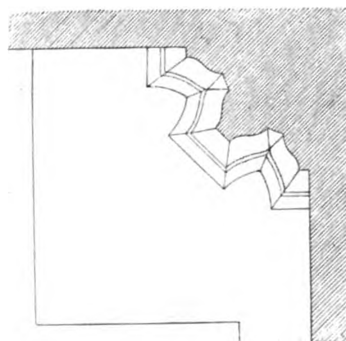
V severozápadním rohu staré části v ulici Vikářské v místech severní zdi křížové lodi nalezeny byly r. 1876 v hloubce 1 *m* pod povrchem půdy zbytky zdi opukové, silně porouchané. Ukázalo se, že tato zeď tvoří roh úhlu 90stupňového otevřeného k jihovýchodu (viz obr. 5.).

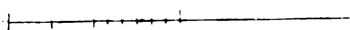
V hloubce 1·3 *m* pod povrchem nalezeny v koutě zbytky opukových profilovaných žeber, na nichž byly známky prudkého ohně.

Zdivo zhotoveno bylo z pravidelných vrstev tesané opuky asi 13 *cm* vysokých; kvádříčky ve vrstvách byly 21—26 *cm* dlouhé.

Ve hloubce 2·63 *m* objevila se patka, rovněž z opuky tesaná, z níž žebra ta vybíhala. Pod patkou nalezena byla dlažba z opukových

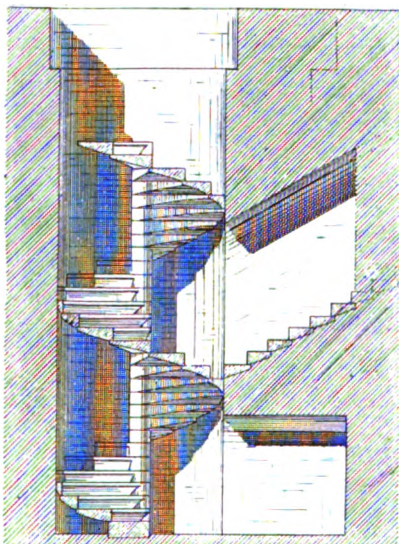

Obr. 5. Pozůstatky staveb objevené při kopání základů pro novou stavbu.

čtverců kosmo kladených, jejichž strany měřily 48 *cm*. Tato stará dlažba byla 2·92 *m* pod nynějším povrchem půdy.

V téže ulici asi v místech proti předsíňce nových sakristií objeveno bylo vřetenové schodiště (obr. 6.), které končilo se ve hloubce 8 *m* pod nynější půdou uliční. V této hloubce zaúsťovala sem chodba 1·10 *m* šir., vedoucí vodorovně pod stavbu chrámovou. Jedno otočení výše zaúsťovala chodba jiná v stejném směru vedoucí ale stoupající a proto stupni opatřená. Podle situování tohoto schodiště zdá se oprávněným náhled, že patřilo ke stavbě severní věže počátkem 16. stol. zakládané. Bylo založeno k neznámým podzemním místnostem. Vnitřní průměr obnášel asi 2·40 *m*.

Obr. 6. Vřetenové schodiště objevené při kopání základů pro novou stavbu.

III. STAVBA GOTICKÁ.

A. STRUČNÝ PŘEHLED DĚJIN STAVBY.

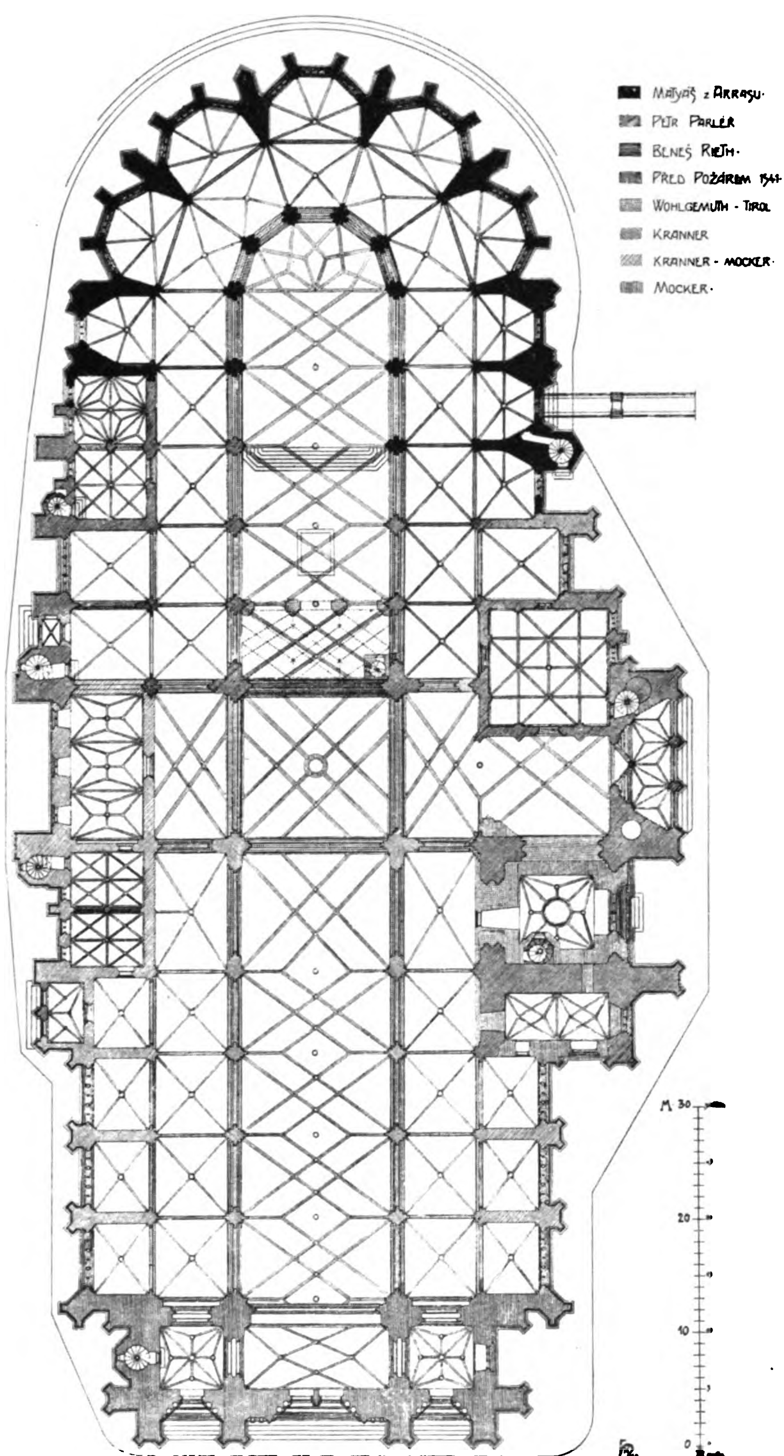
(Literatura. V. V. Tomek: »Stavba kostela sv. Víta za císaře Karla IV. a Václava IV.« [výňatek z II. dílu Dějin Prahy] v Pam. arch. III. 1859, 310. — Týž. »Příběhy stavby kostela sv. Víta na hradě Pražském« v Pam. arch. IV. odd. II. 1861, str. 49, 50, 56, 110, 117. — Dr. Jos. Neuwirth: »Die Wochenrechnungen und der Betrieb des Prager Dombaues in den Jahren 1372—1378« Prag, 1890. — Týž: »Geschichte der bildenden Kunst in Böhmen vom Tode Wenzels III. bis zu den Husitenkriegen« I. Prag, 1893.)

K nynějšímu chrámu sv. Víta položen základní kámen r. 1344.

Plány k nové stavbě zhotovil francouzský, z Avignona povolaný mistr *Matyáš z Arrasu*, jenž také řídil stavbu do r. 1352. Za něho vystavěna nebo založena většina okružních kaplí; počínaje na straně severní dospěl od východní polovice nynější sakristie až ke kapli sv. Kříže na straně jižní. Mimo to provedeno osm pilířů východní části presbytáře do výše triforia. Viz na tab. III. části černě položené.

Po něm pokračoval ve stavbě *Petr Parléř z Gmündu* do r. 1397. Založil kaple: Martinickou, sv. Václava a sv. Zikmunda, jakož i západní část presbytáře.

Do roku 1370 dostavěny byly okružní kaple; r. 1385 (12. července) dokončena byla klenba presbytáře a r. 1392 položen byl základní kámen k lodi chrámové.

Tab. III. Půdorys chrámu sv. Víta

s označením histor. postupu stavby.

Petr Parléř začal také stavěti velikou věž a části k ní přiléhající. (Viz na tab. III. části úhlopříčně čárkované.)

Po Petru Parléřovi následoval jakožto mistr kamenické huti *Václav*, a spolu s ním anebo po něm vedl stavbu dále syn Petra Parléře *Jan* do r. 1406.

Roku 1418 uvádí se jako stavitel chrámu kamenický mistr *Petr*.

Posledně jmenovaní budovali věž a vrchní část příční lodi.

Husitské války přerušily další stavbu.

Teprve za krále *Vladislava II.* přikročeno r. 1509 k další stavbě: kopány a vyzděny základy pro věž severní a budovány pilíře lodi; ale již r. 1511 další práce zase byla zastavena. Vladislav II. dal od *Beneše Rietha* vystavěti oratoř královskou a chodbu spojující královský hrad s chrámem, z níž však zachovaly se v původní podobě toliko části spodní (viz na tab. III. části silné vodorovně čárkované).

Strašlivý požár dne 2. června 1541 zničil to, co Vladislav II. postavil, a těžce poškodil část starou.

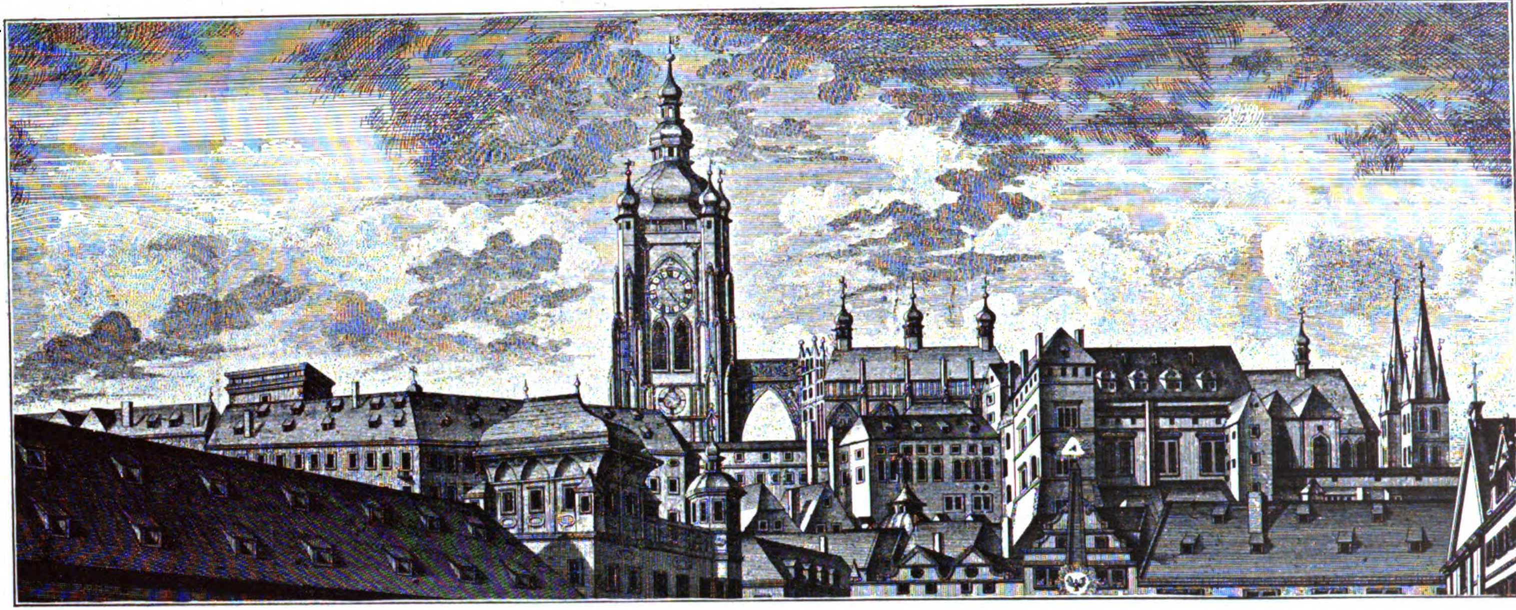
Ferdinand I. dal provésti opravu poškozené staré části *Bonifacem Wohlgemuthem* a *Hanušem Tirolem;* tehdáž vystavěna byla renaissanční hudební kruchta a podezděna a opravena veliká věž. (Na tab. III. části slabě vodorovně čárkované.)

V druhé polovici XVI. stol. zakončena byla veliká věž renaissanční gallerií a bání, jež r. 1770 na nynější podobu byla upravena.

Císař *Leopold I.* chtěl chrám dostavěti, i položil dne 3. září 1673 základní kámen k další stavbě. Stavba ta měla býti provedena ve slohu barokním (zbytky stavby té viděti na obr. 10. před průčelím chrámovým v pravo).

Obr. 7. F. B. Werner: Hradčany r. 1720.

Obr. 8. Chrám sv. Víta r. 1743.

R. 1729 předložil *Jan Ferdinand Schor*, professor stavovské školy inženýrské v Praze, tehdejšímu arcibiskupovi Ferdinandu hr. Kuenburgovi plány k dokončení stavby; ale ke skutečnému jich provádění vůbec nedošlo.

Za obléhání Prahy od Prusů r. 1757 byl chrám nepřátelskou střelbou těžce poškozen.

Roku 1859 utvořila se Jednota k dostavění chrámu sv. Víta, která provedla především důkladně opravu části staré a přikročila pak r. 1873 k stavbě části nové.

Stavbu chrámu v době opravy i dostavby vedli: *Josef Kranner* do r. 1871 (z projektu jeho provedeny později beze změny části na tab. III.

Obr. 9. Pohled na chrám Svatovítský na konci XVIII. století.
Olejový obraz v kapit. knihovně Pražské.

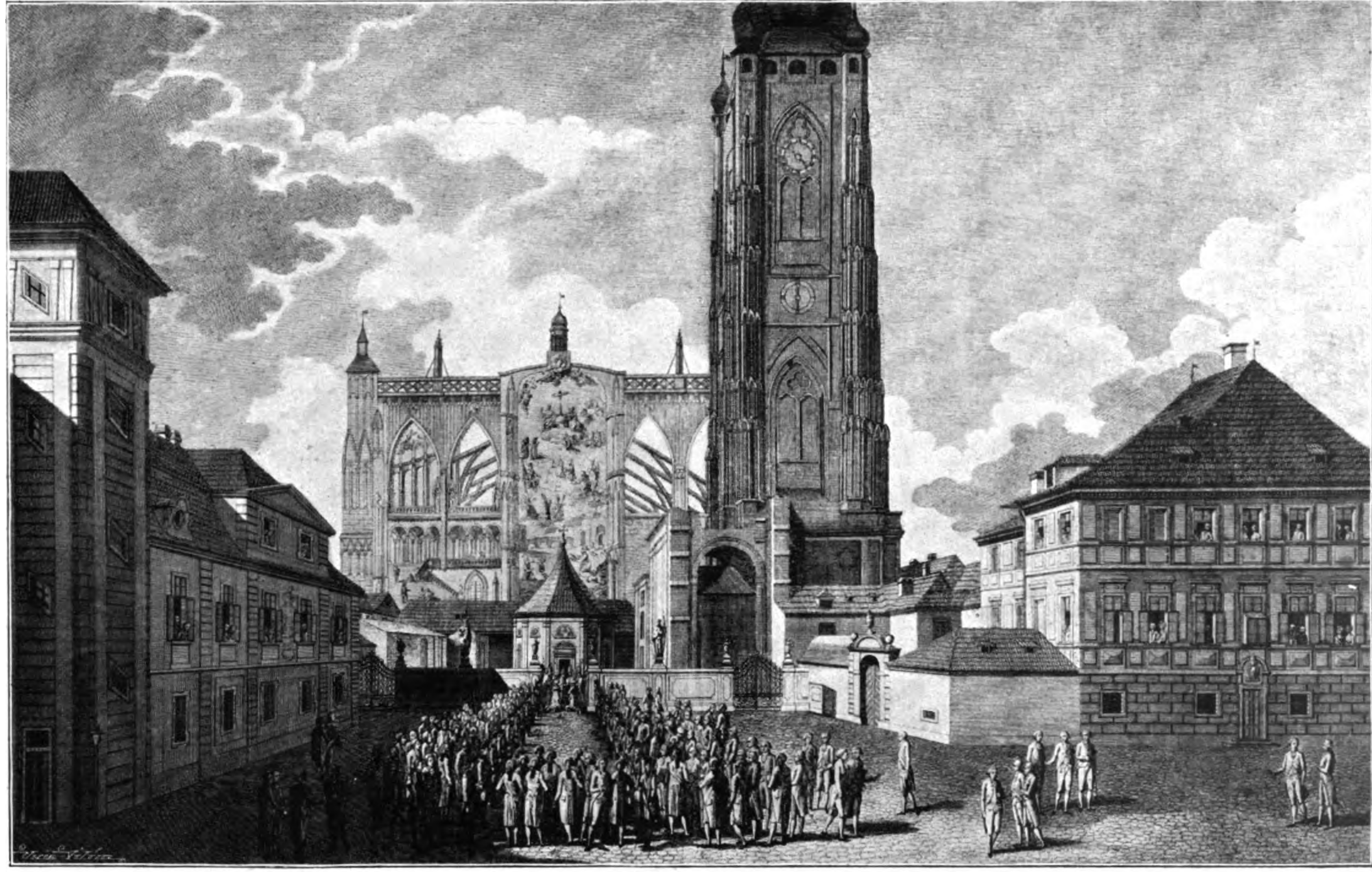
šikmo směrem na levo čárkované a se změnami Mockrovými části šikmo na pravo čárkované), *Josef Mocker* do roku 1899, jemuž patří návrhem i provedením části na tab. III. slabě svisle čárkované, a po něm nyní *Kamil Hilbert*.

O kamenických značkách na chrámu Svatovítském viz článek Fr. Jos. Beneše v Mitth. der C.-C. IX. (1864), str. XLII. (s tab.) a Fr. Ržiha, »Studien über Steinmetzzeichen« v Mitth. d. C.-C., Neue Folge VII. (1881) tab. 11. a 12.

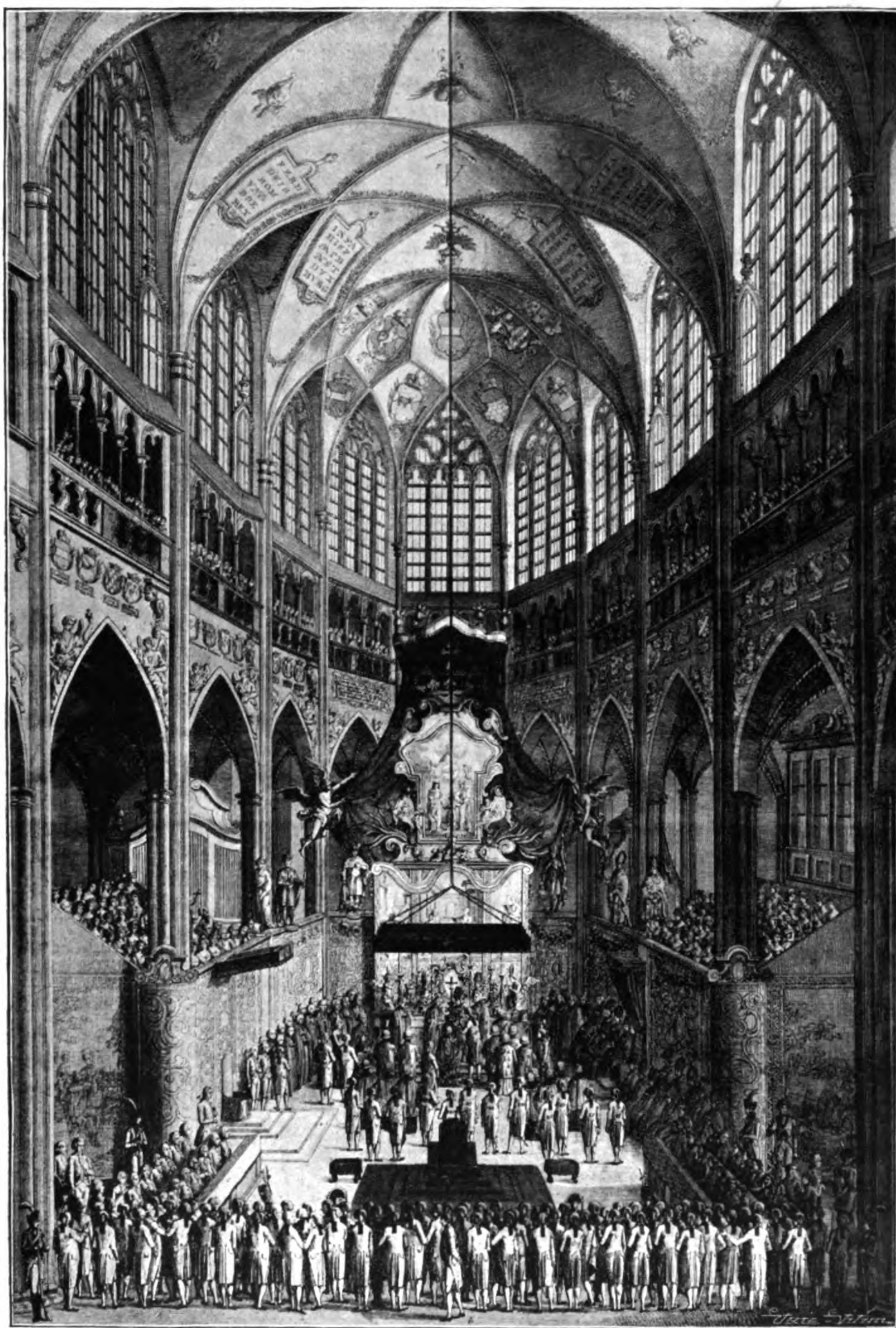
B. STARÉ POHLEDY CHRÁMU SVATOVÍTSKÉHO.

1. Nejstarší pohled na chrám sv. Víta jest v *Schedelově* »Liber Chronicarum« z r. 1493.

2. Na dřevorytu pohledu na Prahu z r. 1562, chovaném v městské knihovně ve Vratislavi.

Obr. 10. Západní průčelí chrámu sv. Víta r. 1791.

Obr. 11. Vnitřek chrámu sv. Víta r. 1791.

3. Na prospektu *Merianově* z poč. XVII. stol.
4. Na prospektu *Jiljího Sadelera* z r. 1606.
5. Na *Hollarově* pohledu z r. 1649.
6. Na prospektu *Folperta z Alten-Allenu* z r. 1685.
7. Na prospektu *F. B. Wernera* z r. 1720. (Obr. 7.)
8. Na prospektu Hradčan z díla o korunovaci Marie Teresie r. 1743. (Obr. 8.)
9. Olejový obraz z konce XVIII. stol. v kapitolní knihovně v Praze. (Obr. 9.)
10. »Hlawnj chrám Páně sv. Wjta w Praze«. Kreslil *Jan Mallý*. Ryl *Fr. Řehule* 1837.
11. Der Dom zu Prag. Ansicht von Ost. Würbs n. d. Nat. gez., *J. Rybička* sc. Druck und Verlag von K. André in Prag 1858.
12. Bývalý náhrobek sv. Jana Nep. z r. 1692. Dle výkresu *Dittmanova* ryl *Ondř. Mat. Wolfgang*. (Viz reprodukci v díle Dra A. Podlahy a Ed. Šittlera »Album Svatojanské« tab. 54 a 55.)
13. Hrob sv. Jana Nep. r. 1725. Souč. rytina. (Viz v témž díle tab. 56 a 57.)
14. Vnitřek chrámu sv. Víta v díle o korunovaci Marie Teresie.
15. Vnějšek chrámu sv. Víta r. 1791 v díle »Johann Debrois Urkunde über die vollzogene Krönung Seiner Majestät des Königs von Böhmen Leopold des Zweiten«. C. Pluth del. et sc. (viz obr. 10.)
16. Vnitřek chrámu sv. Víta r. 1791 v témž díle a od téhož rytce (viz obr. 11.)

C. BÝVALÉ PROZATÍMNÍ PRŮČELÍ CHRÁMU SV. VÍTA.

(Srovn. Dr. Jiřík, »Bývalé zatímní průčelí chrámu sv. Víta« v Časop. Spol. přátel starožitností IX., str. 13.)

Holá zeď, kterou stará část stavby prozatím byla uzavřena, ozdobena byla na poč. XVIII. stol. velikým freskovým obrazem od *Jana Ferdinanda Schora*. Obraz ten představoval svaté patrony české ve slávě nebeské.

Obraz ten zničen byl při obléhání Prahy vojskem pruským r. 1757, načež *Václ. Kramolín* a *Jos. Hager* vymalovali obraz nový, jenž trval až do polovice XIX. stol. (Viz na obr. 10.)

D. POPIS STAVBY.

Rozvrh půdorysu (viz tab. III.): Kolem presbytáře 12·65 *m* širokého, zakončeného pěti stranami pravidelného desítiúhelníka, jde rovnoběžně ochoz jakožto pokračování lodí postranních, a k němu přiléhá věnec pěti kaplí, uzavřených pěti stranami pravidelného osmiúhelníka. Nynější jména těchto pěti kaplí směrem od severu k jihu jsou: 1. arcibiskupská (jinak Pernštýnská), 2. sv. Jana Křtitele (jinak Arnošta z Pardubic), 3. P. Marie (jinak císařská), 4. saská (Šternberská) a 5. Svato-janská (Vlašímská). Úhlopříčny vedené ze středu pětistranného zakončení presbytáře určují postranní

linie klenbových polí polygonálního ochozu, jakož i směr postranních zdí okružních kaplí. Jednotlivá pole polygonálního ochozu jeví se v půdorysu tudíž jako lichoběžníky a šířka kaplí téměř o třetinu větší nežli šířka kaplí dalších.

Od polygonálního závěru jde pět obdélníkových polí k západu, z nichž dvě připadají na vlastní presbytář, tři ostatní tvoří již prodloužení lodi hlavní.

Souběžně s hlavní lodí jdou po obou stranách, v prodloužení polygonálního ochozu, lodi postranní. Jednotlivá jejich pole jsou čtvercová.

K prvnímu poli obou postraních ochozů přiléhá jakožto pokračování věnce okružních kaplí symmetricky po jedné kapli uzavřené pěti stranami osmiúhelníku. Severní kaple nazývá se sv. Anny, jižní sv. Maří Magdaleny nebo Valdštýnská.

Při dvou následujících polích jest symmetrie porušena. Kdežto na jižní straně jest u druhého pole kaple shodná s kaplí předešlou a u třetího pole kaple nepravidelná: v rohu jihovýchodním osmiúhelníková, v rohu jihozápadním pravoúhlá (kaple sv. Kříže, dříve sv. Silvestra nebo Šimona a Judy zvaná), zaujímá na straně severní dvě čtvercová pole jediná, široká kaple i dovnitř chrámu zdí uzavřená, nynější sakristie, původně kaple sv. Michaela.

Obr. 12. Vrchní profil trnože.

Při čtvrtém poli postranních lodí zjednává se symmetrie dvěma kaplemi čtvercovými (na straně severní kaple sv. Zikmunda, na straně jižní kaple Martinická), ale při pátém poli opět jest porušena plnou zdí kaple sv. Václava, zasahující jednou čtvrtinou již do lodi křížové.

Loď křížová jest již za zdí, dělící nyní stavbu starou od části nové.

Stará její část zachovala se úplná při straně jižní, kde jest nádherný široký vchod; z části jen na straně severní.

Střed křížové lodi tvoří čtverec, jehož strana rovná se šířce lodi hlavní.

Ostatní rozměry určila šířka lodí postranních a kaple sv. Václava i sv. Zikmunda.

K západní straně křížové lodi naproti kapli sv. Václava přiléhá veliká věž, k níž na straně západní po celé délce přistavena obdélníková kaple.

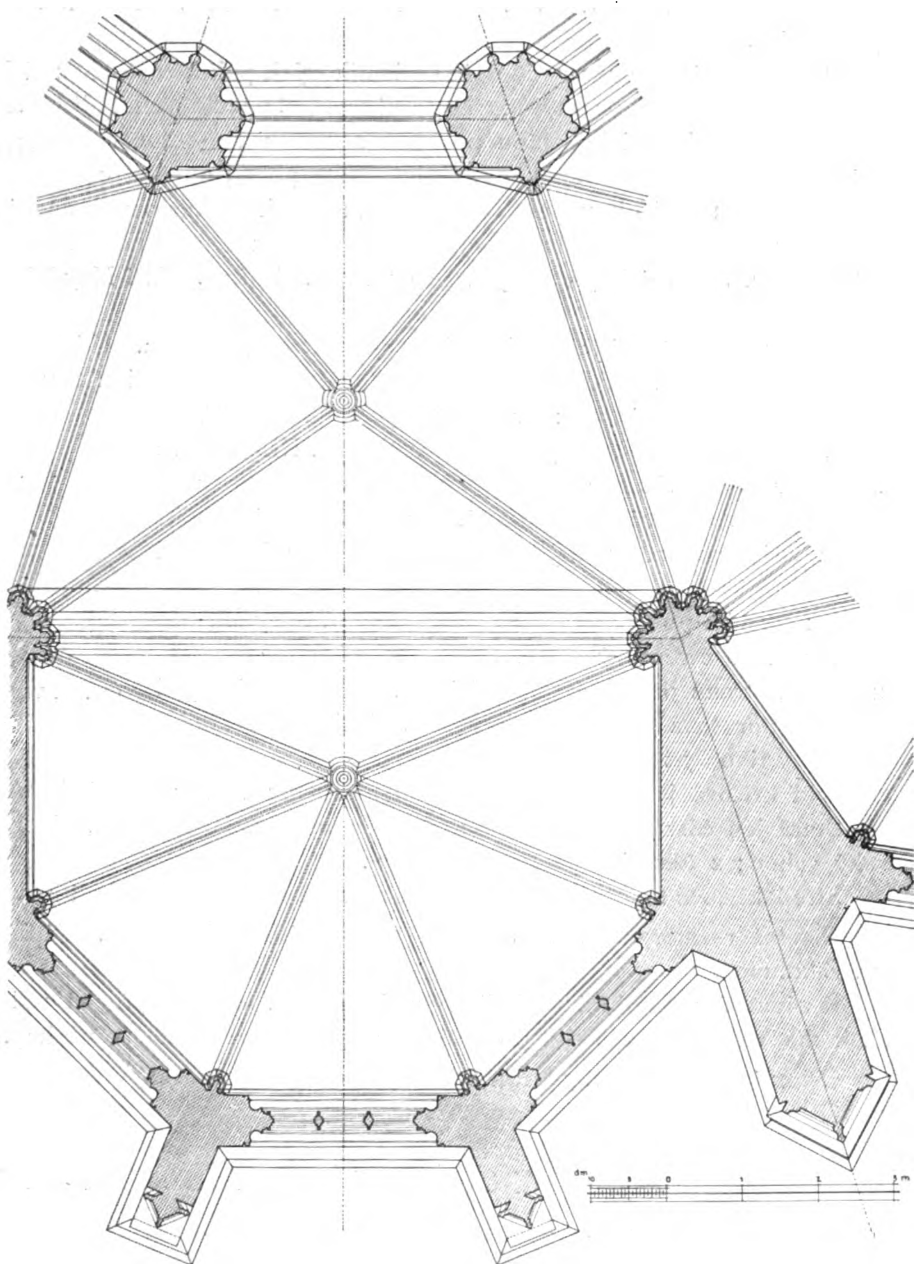
Ostatní půdorys stavby jest nový, Krannerem konstruovaný a Mockrem zmodifikovaný.

POPIS VNĚJŠKU STAVBY CHÓRU AŽ DO VÝŠE TRIFORIA.

Dolejší část stavby vyznačuje se mohutnou massivností a střídmostí výzdoby.

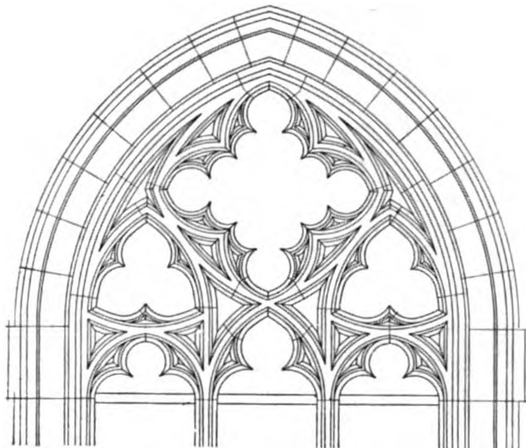
Kolkolem celé stavby obíhá nejdoleji mohutný trnož dvojnásobně odstupněný. Spodní profil jednoduchá šikmá ploška, vrchní viz na obr. 12.

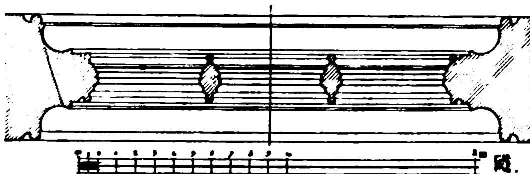
Trojstranný závěr pěti kaplí polygonálního ochozu (viz obr. 13. a tab. IV. půdorys, pohled a řez kaplí) jest co do vnější

Obr. 13. Půdorys kaplí Matyáše z Arrasu.

architektonické výzdoby téměř úplně stejný. V každé ze tří stěn jest trojdílné okno, téměř celou šíři stěny zaujímající. Ostění okna jesť na zevnějšek i dovnitř sešikmené, profilované (viz obr. 14.). Závěr okna jest tupě hrotitý a vyplněný kružbou skládající se z velikého zoubkovaného čtyřlistu uprostřed dvou trojlistů po stranách a tří dvojnosých kružeb spojujících okenní pruty (viz obr. 14.). Nad hrotem táhne se rovnoběžně hrotitý profilovaný prut k oběma stranám zdiva, kdež spočívá na ozdobně tesané konsolce. Pod okny jest profilovaná římsa (viz obr. 15.).

Obr. 14. Ostění a kružby v kaplích polygonálního ochozu.

Nároží trojstranného závěru kaplí opřena jsou ozdobnými pilíři hranolovými, v dolejší třetině jednou odstupněnými. Zastřešení pilířů opatřeno jest profilovaným štítkem a křížovou kyticí. Ze sešikmení pilíře vybíhá na koso postavená lípaná fiála s pannelovanými boky i jehlancem a nad jejich křížovou růžicí vyčnívá zpod zastřešení pilíře z kamene tesaný chrlič mající formu zvířecí nestvůry. (obr. 17).

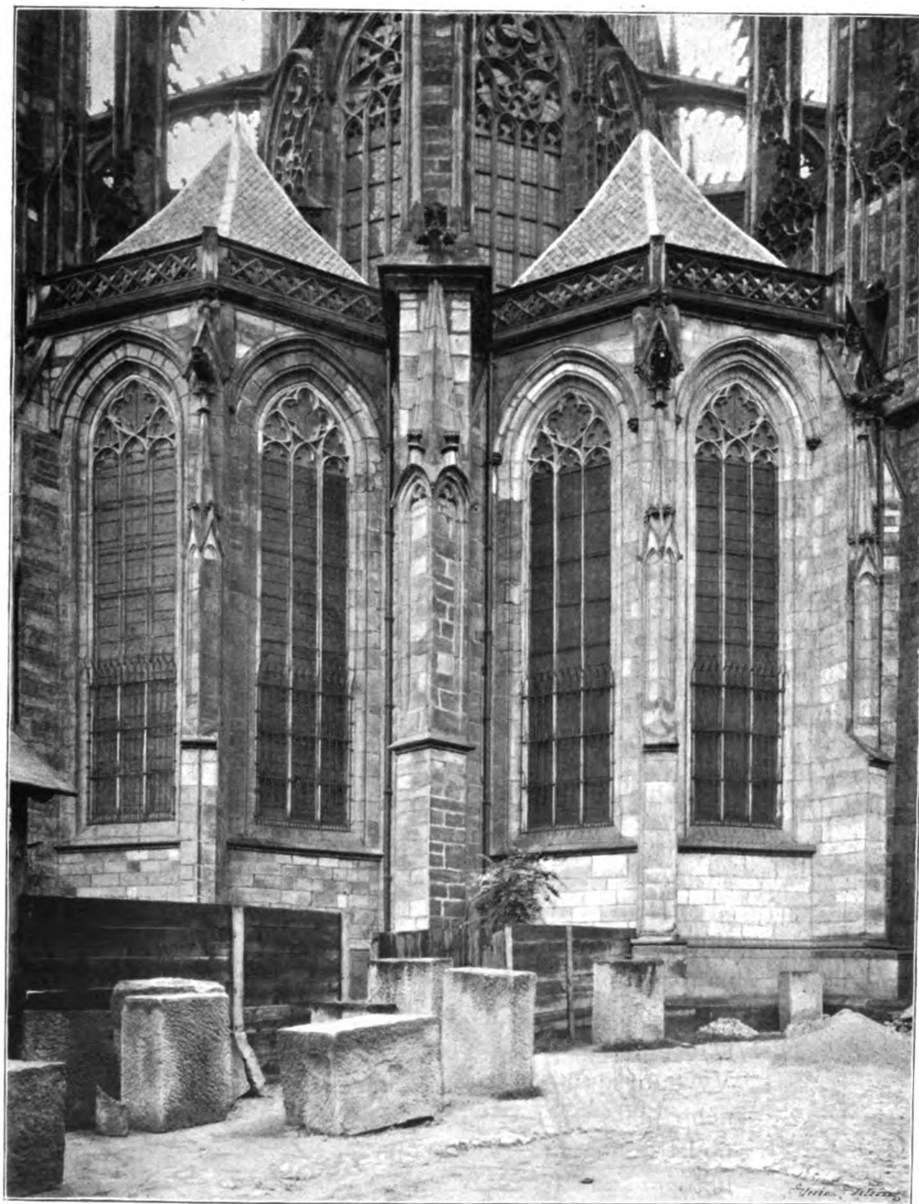
Obr. 15. Podokenní římsa Matyáše z Arrasu.

Hruškovitě profilovaná římsa kaplí (obr. 16.) nese vkusně okrouhlými čtyřlisty prolamované zábradlí zakončené na rozích pannelovanými pilířky vybíhajícími z pilířů opěrných.

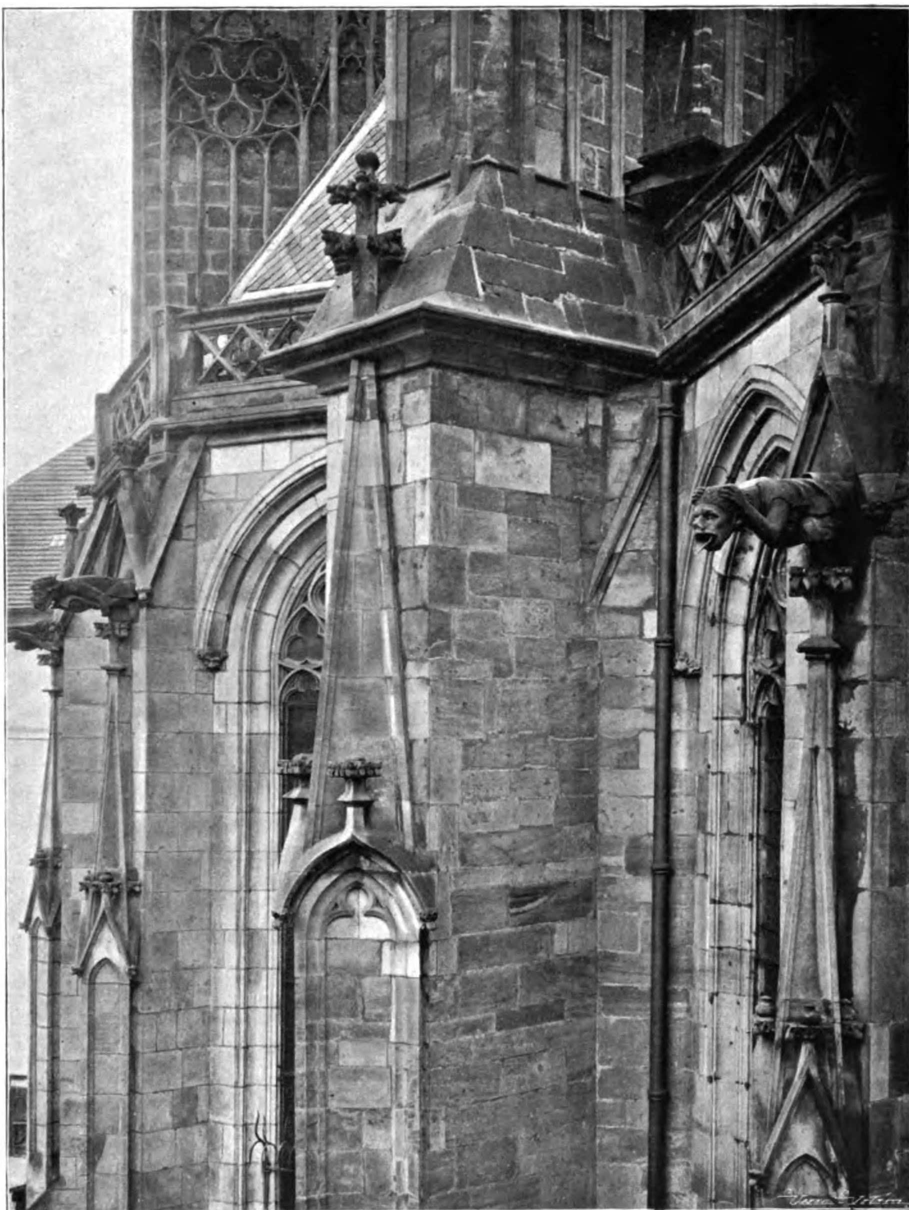
Postranní mezistěny kaplí jeví se zvenčí jakožto podnoží opěrného systému hořejšího. Vyvinují se tudíž jakožto dolejší část mohutného pilíře opěrného, kteráž teprve ve výši podstřešních říms kaplí opatřena jest mohutným sešikmeným odstupněním. K hranolovému tělesu pilíře přiléhá na straně čelní mohutná, hrotem v před natočená fiála v dříku pannelovaná a dvojnásobnou kyticí svou ono sešikmení pronikající. Štítky fiály jsou na způsob oslích hřbetů prohnuty a křížovou růžicí na hrotu ozdobeny. (Srvn. na obr. 18., fiála

Obr. 16. Hlavní římsa okružních kaplí vystavěných Matyášem z Arrasu.

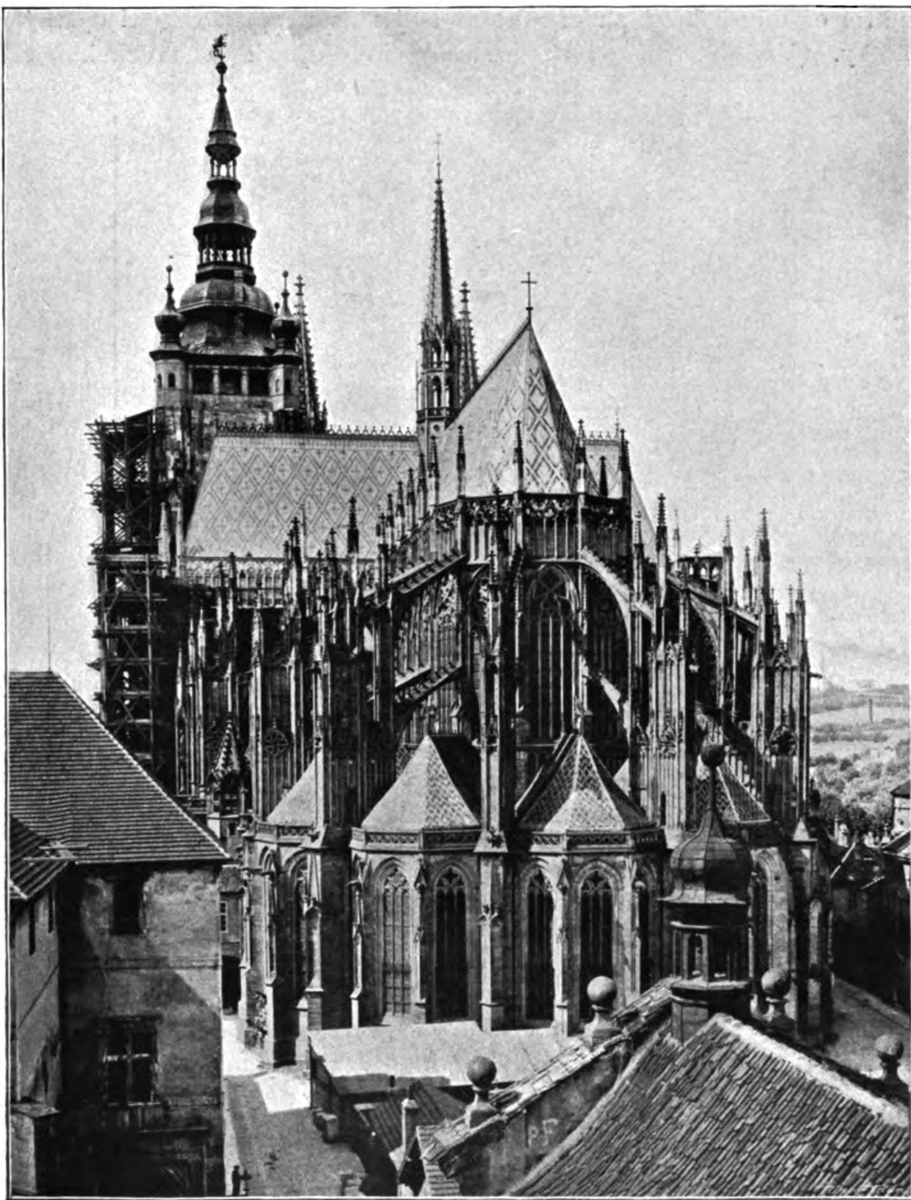
Obr. 17. Průčelí okružních kaplí.

Obr. 18. Fiála na pilířích dělicích okružní kaple.

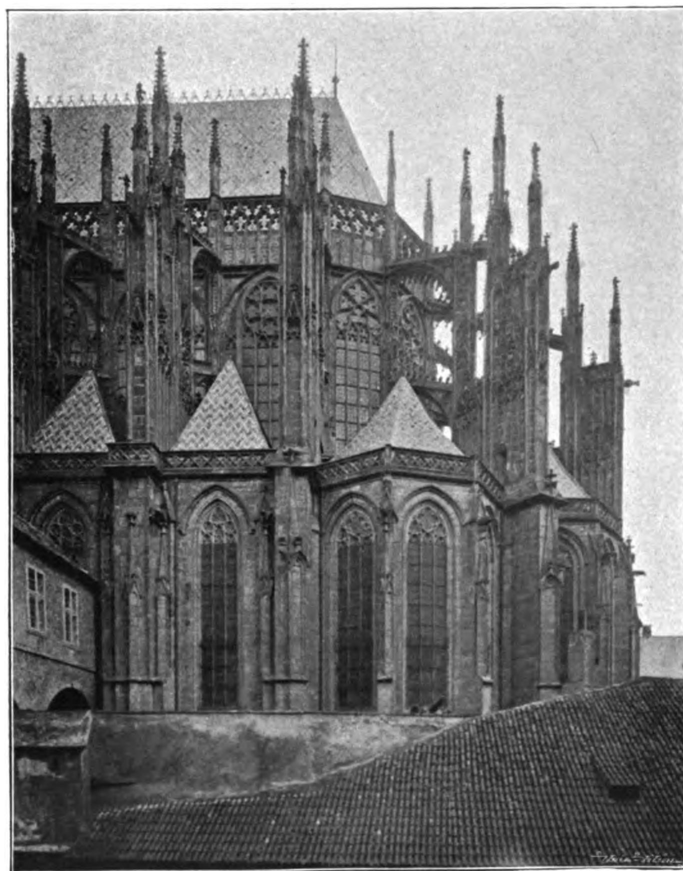
Obr. 19. Pohled na chrám od východu při počátcích opravy r. 1863.

Obr. 20. Pohled na chrám Svatovítský se strany východní z r. 1891 (po opravě).

na pilířích kaple dělících; na obr. 19. pohled na chrám Svatovítský se strany východní r. 1863 a na obr. 20. týž pohled z r. 1891.)

Vnějšek dvou dalších kaplí na jižní straně choru jeví se, ač vnitřek jest polygonální, jen jako rovná stěna s jediným oknem; vnitřní osmiúhelníkový půdorys naznačen jest šikmo postavenými opěrnými pilířky. (Viz obr. 21., pohled se strany jižní.) Jinak jest architektonická

Obr. 21. Pohled na vysoký kůr chrámu Svatovítského se strany jižní.

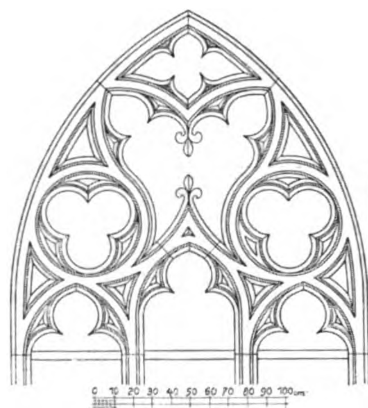
úprava i výzdoba úplně shodná s tou, kterou jsme viděli u kaplí polygonálního závěru. Jen kružba okna jest odchylná (viz obr. 22.). Chrliči opěrných pilířů mají podobu nestvůr lidských.

Zeď tyto dvě kaple od sebe dělící jeví se na zevnějšku rovněž jako mohutný spodek opěrného pilíře, ale výzdoba jest poněkud odchylná od pilířů v části polygonní. Lípaná fiála jest vzhledem k oběma blízkým fiálám okna flankujícím značně menší, a jim v rozměrech i ve tvaru přizpůsobená; místo sešikmení ve výši podstřešních říms kaplí pokračuje kamenné

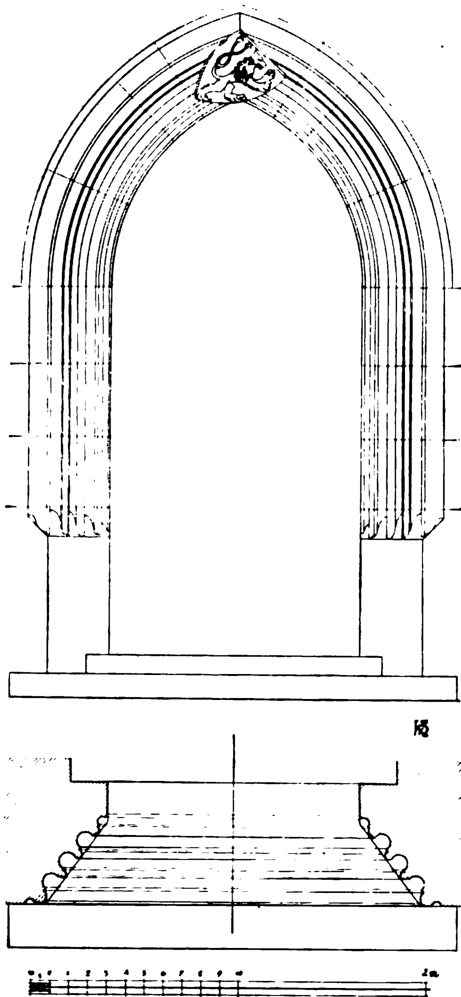
zábradlí kolem střech kaplí, vedené na způsob pavlače i kolem vrchního opěrného pilíře.

Valná část průčelí druhé jižní kaple zastavěna jest spojující chodbou vedoucí z královského hradu do královské oratoře v kapli té se nalézající. Pod touto chodbou nalézá se malý profilovaný portálek, v jehož hrotu jest v kameni vytesán znak království českého (obr. 23.).

Z pilíře, tvořícího západní zeď této kaple, vystupuje čtyřmi stranami šestiúhelníka věžovité schodiště. Plné stěny

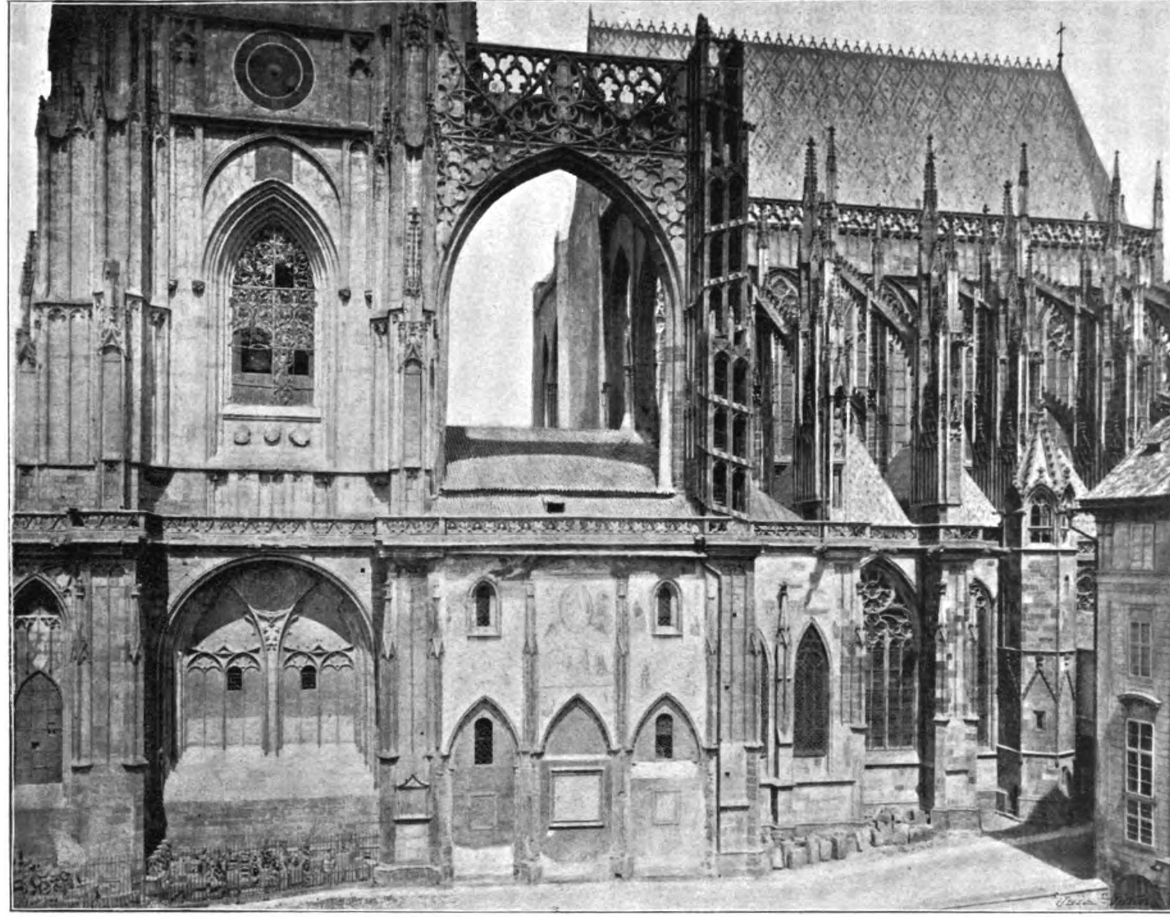
Obr. 22. Kružba okna kaple sv. Maří Magd.

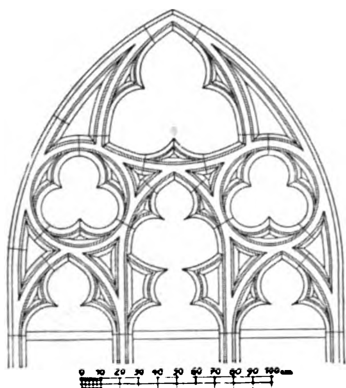
Obr. 23. Jižní postranní vchod.

tohoto schodiště sáhají do výše střech bočních kaplí, načež zakončeny jsou novou, Jos. Krannerem zřízenou lucernou, zakončenou jehlancovitou helmicí (místo ní bývalo v době renaissanční zbudované, plné šestiboké zakončení s obdélníkovými okny a s cibulovitou stříškou, viz na str. 9.). Plné boky tohoto věžovitého schodiště jsou v dolejší polovici oživeny vodorovnými římsami, mezi nimiž jsou do hrotu sbíhající se pruty s kraby po stranách a s křížovou růžicí na vrcholu. Vnitřní schodiště je dvojité, tak že možno dostati se jednou šroubovnicí z chrámu, druhou z ulice ke žlabům kaplí.

V n ě j š e k p o s l e d n í c h k a p l í c h ó r u n a s t r a n ě j i ž n í. (Viz obr. 24.) Kaple sv. Kříže jeví se na vnějšek pouze krátkou rovnou stěnou, jejíž symmetrie zmíněnou právě schodovou vížkou jest porušena. Trojdílné okno kaple přiléhá bezprostředně k této vížce a jeho kružba liší se od ostatních (obr. 25). Západní pilíř této kaple

Obr. 24. Chrám sv. Víta. Pohled z jihu (před restaurací přízemku věže a křížové lodi).

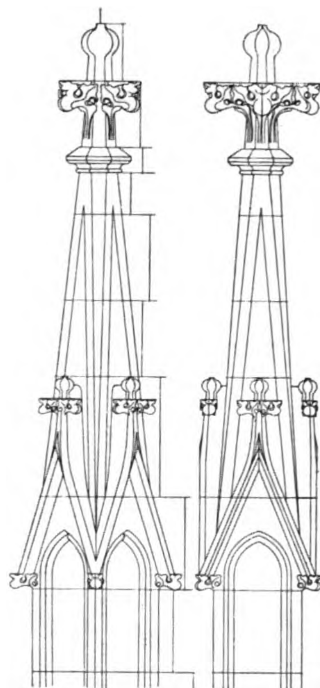
Obr. 25. Kružba okna kaple sv. Kříže.

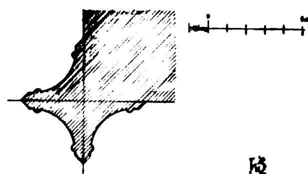

Obr. 26. Podokenní římsa kaplí Petra Parléře.

vystupuje mohutně o 5 *m* k jihu, rohy jeho jsou šikmo postavenými pilířky s fiálami ozdobeny. Tímto pilířem počíná úplná vláda profilace Petra Parléře různící se v římse podokenní, (viz obr. 26.) v profilaci ostění okenních, úpravě fiál i v hlavní římse úplně od článkování Matyáše z Arrasu užívanému až ku posledně jmenovanému schodišti. Tato hranice formová ukáže se i později při popisu vnitřku chrámového. Viz obr. 27., 28. a 29. Další kaple Martinická vystupuje téměř o dva metry proti kapli předešlé v před. Celou téměř šířku této kaple zaujímá široké okno, rozdělené silnějšími pruty ve tři díly, z nichž každý opět prutem slabším ve dva díly jest rozdělen. (Viz obr. 27.)

Kolmo se zdi této kaple vystupuje k jihu asi o čtyři metry nároží kaple sv. Václava. Na straně východní jest pannelováno sedmi pruty spojenými nahoře hrotem ozdobným dvojnosou kružbou. Na rohu postaven šikmo pilířek s fiálou, jako u pilířů předešlých (viz obr. 27.). Jižní stěna kaple sv. Václava toliko ze dvou třetin jest viditelna. Při rohu východním ozdobena jest úzkou dvojdílnou pannelací, shodnou s pannelací na straně východní. Tato panellace vyjadřuje šířku čela pilíře, kteréž jinak do plochy zdiva kaple se ztrácí. I římsa podstřešní rozmnožením o další články, a ozdobena jsouc dvěma chrliči, je vyjadřuje. Ostatní stěna rozdělena jest opěrným pilířkem ve dvě stejné části, z nichž každá oživena jest jedním oknem v ostrý hrot vybíhajícím. Okna ta jsou dvěma pruty ve tři díly rozvržena; ostění jejich je totožné s profilací portálu jižního.

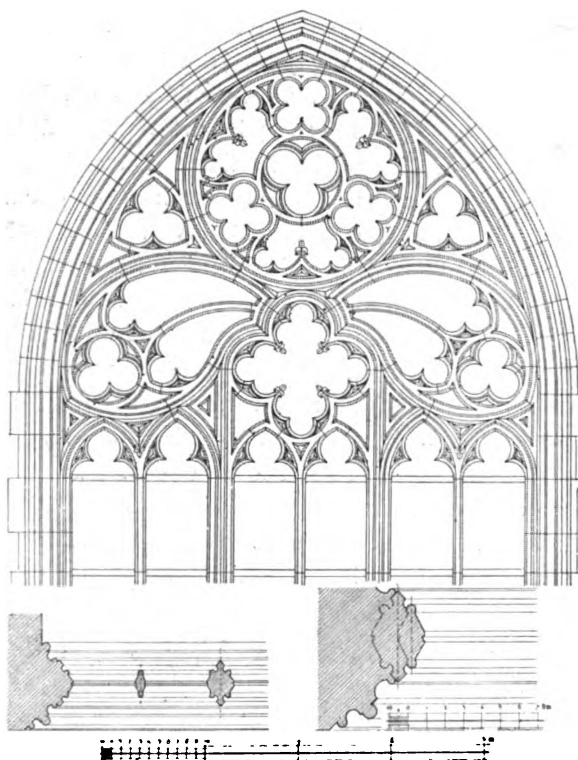

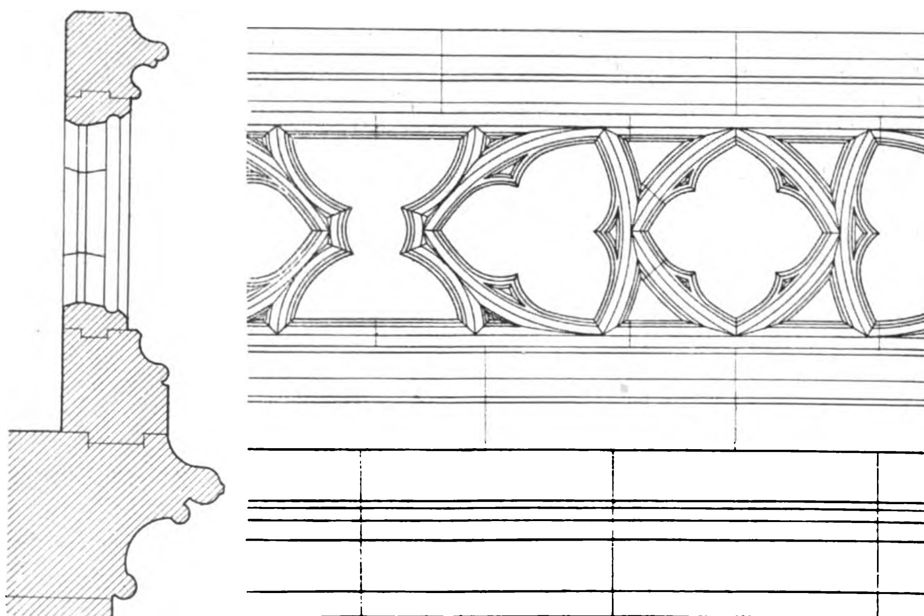
Obr. 27. Nástěnná fiála z kaplí Petra Parléře.

Prolamované zábradlí nad okapní římsou tří posléze uvedených kaplí jest odchylného vzoru od zábradlí kaplí Matyáše z Arrasu (viz obr. 29.).

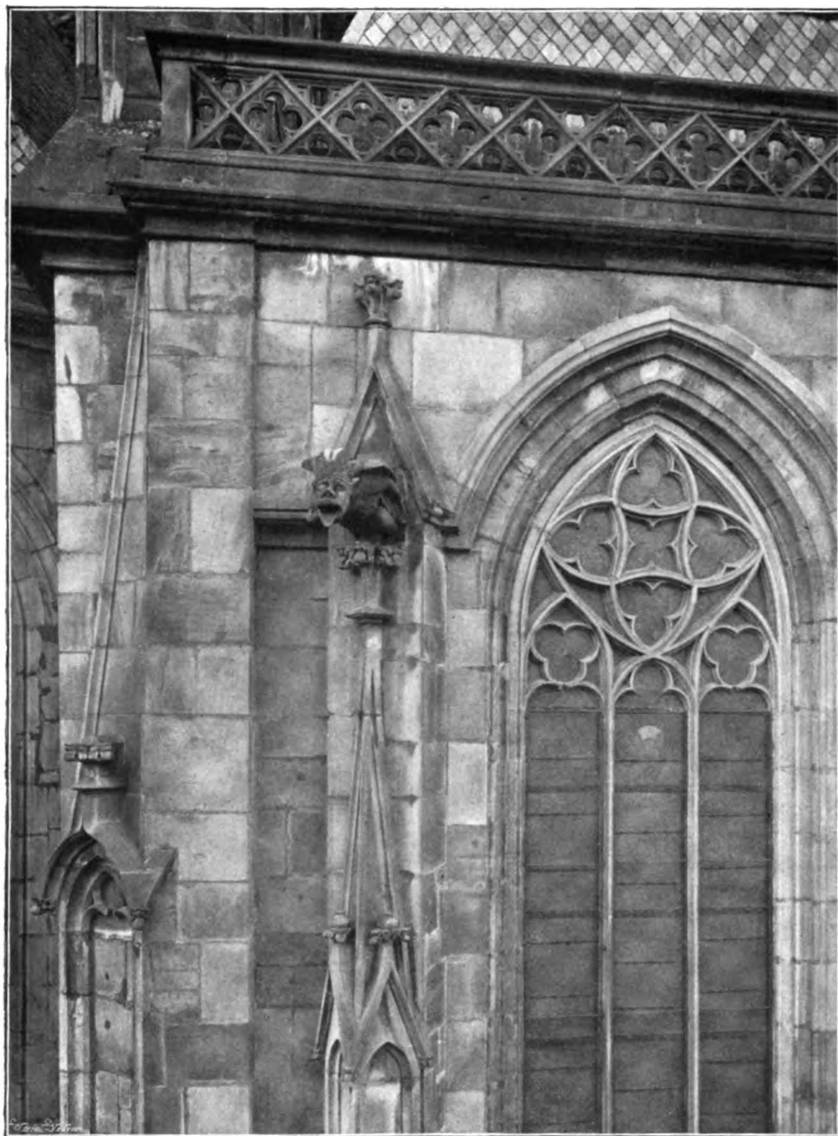
Vnějšek kaplí na severní straně chóru. Kaple sv. Anny shoduje se co do zevnější výzdoby s protilehlou kaplí Valdštýnskou.

Obr. 28. Kružba oken kaple Martinické.

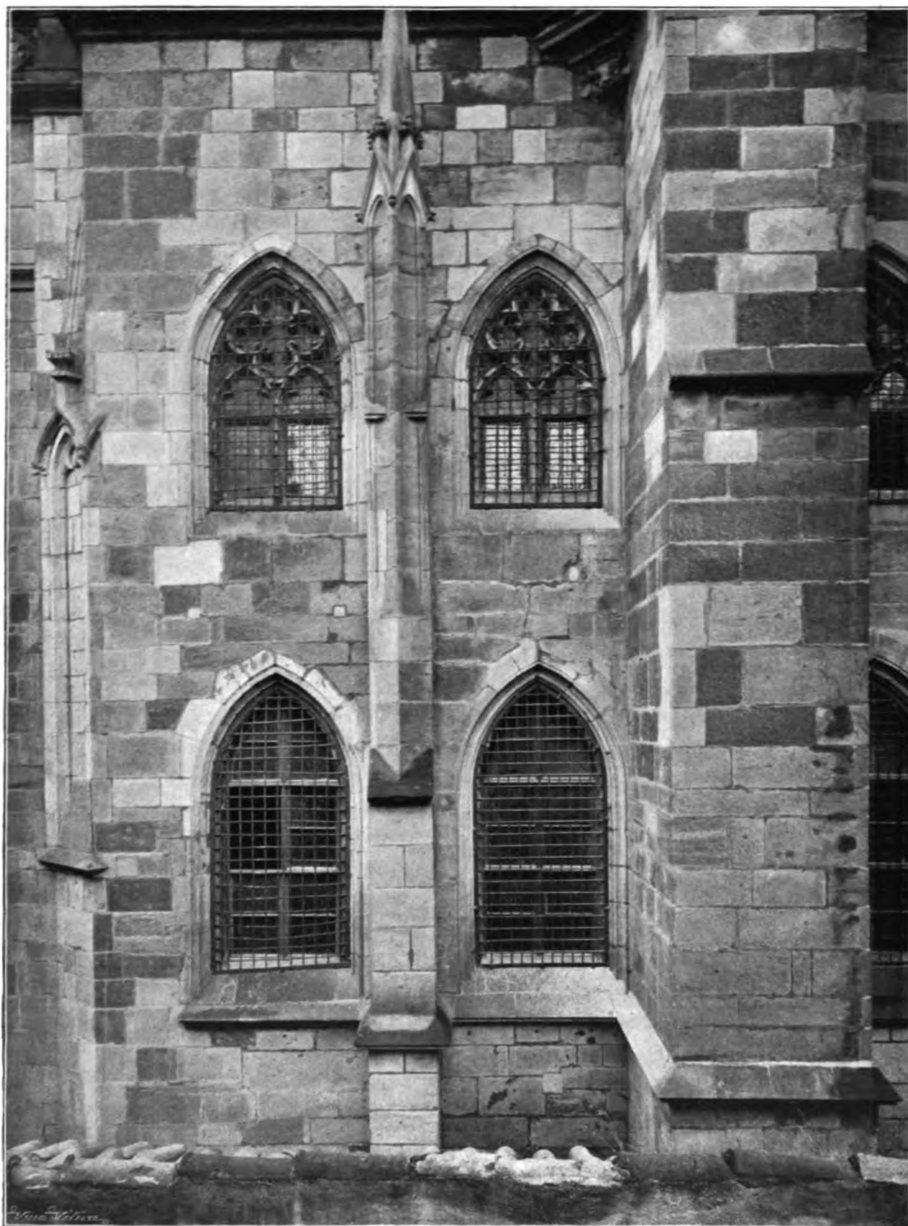

Obr. 29. Zábradlí nad kaplemi Petra Parléře.

Obr. 30. Kružba v okně sv. Anny.

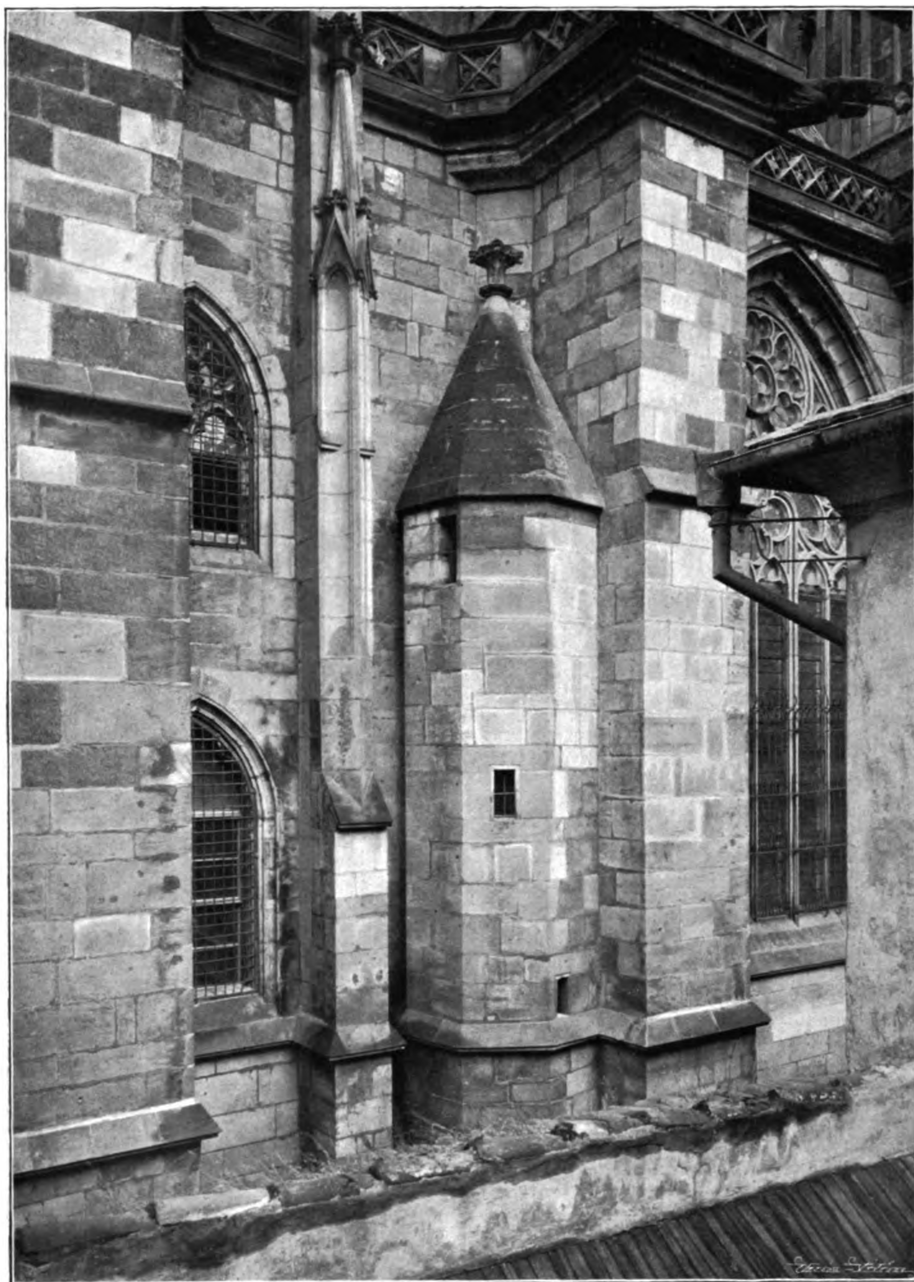
Jen kružba okna je odlišná (viz obr. 30.). Vnějšek dvou následujících kaplí v jedno spojených (nynější sakristie) ukazuje, že vnitřek rozdělen jest v přízemí a poschodí. Rovná stěna rozčleněna jest uprostřed mohutným opěrným pilířem ve dvě části, z nichž každá opět uprostřed má pilíř menší. Ve třech prvních odděleních jest v přízemí i v poschodí po jednom hrotitém okénku, z nichž v hořejších zachovaly se dosud kružby s liliovitými výběžky s prutem okénko ve dvé dělícím (viz obr. 31.), v oknech přízemních kružby vylámány. K čtvrtému oddílu přiléhá schodová vížka (viz obr. 32.)

Obr. 31. Pohled na vnějšek sakristie a komory pokladu chrámového.

V průčelí sakristie možno jest zase rozeznati hranici v pracích Matyáše z Arrasu a Petra Parléře. První okno sakristie od východu patří ještě jak podokenní římsou tak i ostěním Matyáši z Arrasu, kdežto vedlejší opěrný pilíř a za ním ležící okna sakristie vykazují profilaci Parléřovu.

Zevnějšek kaple sv. Zikmunda, zaujímající dvě klenbová pole, jest v části východní shodný s protilehlou kaplí Martinickou, až na to, že opěrný

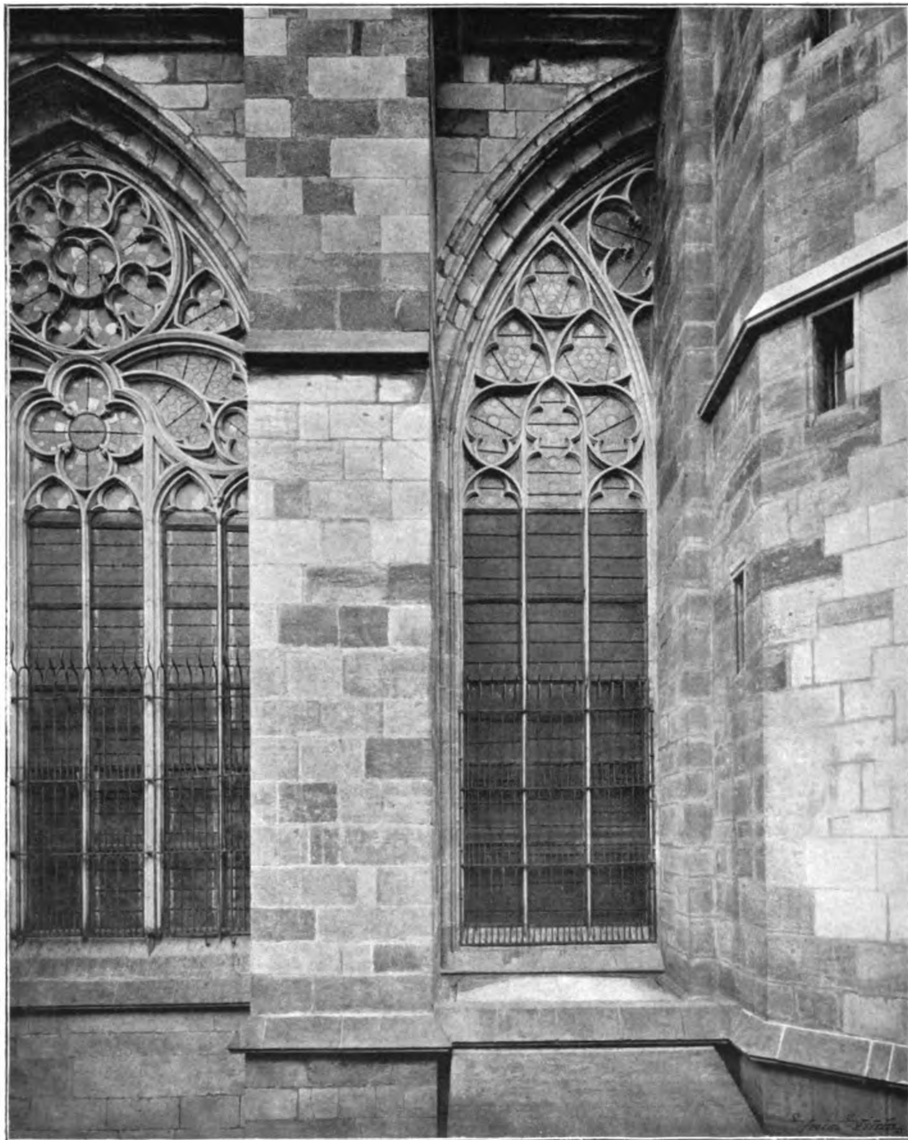

Obr. 32. Schodová vížka u sakristie.

její pilíř nemá nárožních pilířků a vnější ostění okenní se různí (viz obr. 33.). Za to kružba okna podobně jest vyvinuta jako v kapli protilehlé. V části západní jest polovice stejně velikého okna; druhá polovice zastavěna jest osmibokou vížkou schodovou. Ona polovice okna rozdělena jest třemi

pruty ve tři části; ve hrotu jsou nejvýše tři špičaté trojlisty a pod nimi dva dolů prohnuté plaménkové články (viz obr. 33.).

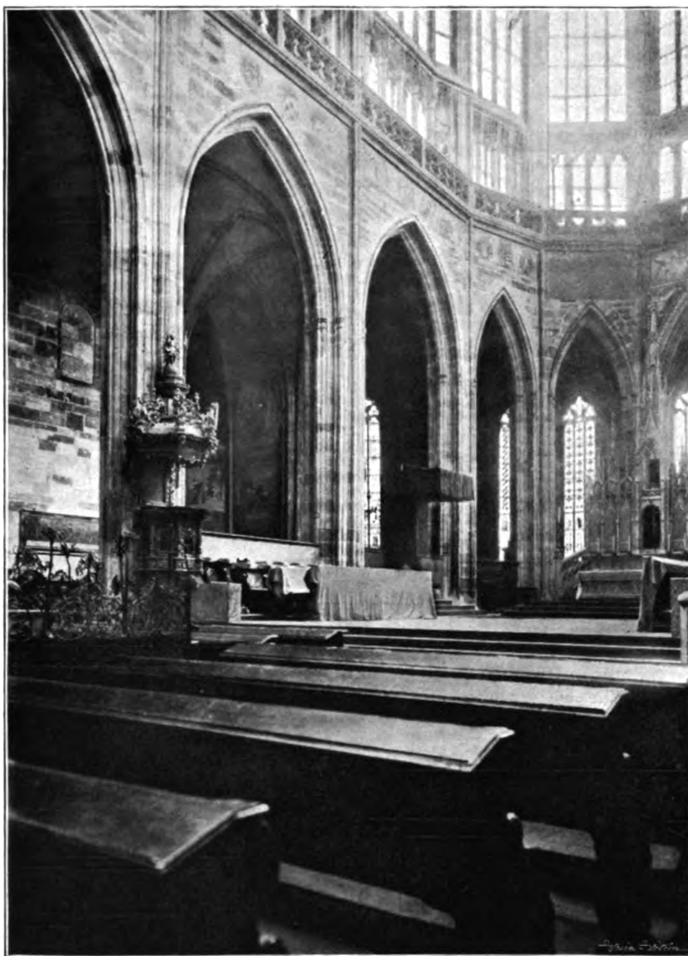
Pod oknem umístěný prostranní vchod byl zřízen od Krannera.

Obr. 33. Okna kaple sv. Zikmunda.

POPIS VNITŘKU STAVBY STARÉ ČÁSTI AŽ DO VÝŠE TRIFORIA. Vnitřní prostoru obklopují hrotité arkády spočívající na sedmi párech pilířů volně stojících (viz obr. 34.). Čtyři páry východních pocházejí z doby Matyáše z Arrasu. Podstavec jejich jest osmiboký, na hranách

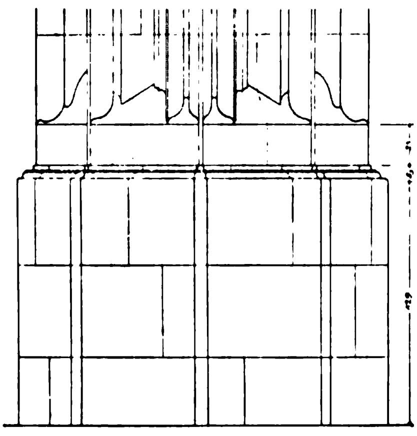
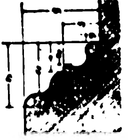
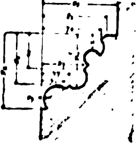
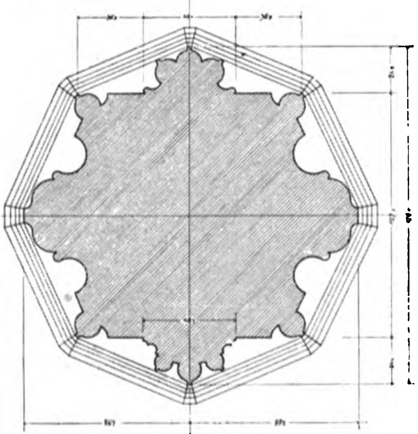
otupený. Dřík rozčleněn jest hruškovitě profilovanými příporami a polokruhovými žlábky. Veškery články svislé probíhají beze změny i v pásech arkád a v žebrech ochozů; jen jednoduché římsové hlavičky přerušují jich běh pod počátkem oblouků. (Srvn. profil pilířů a patek na obr. 35., 36. a 37.) U severního pilíře pátého páru hlavice tyto chybí. Na vnitřní, do presbytáře

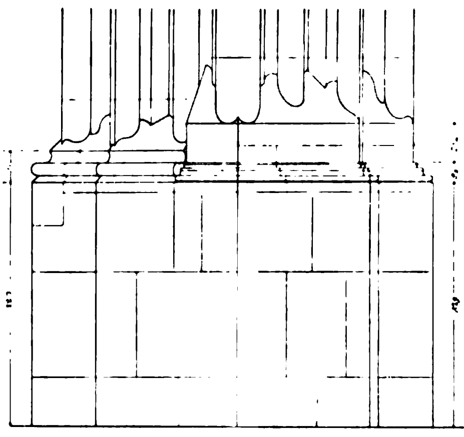
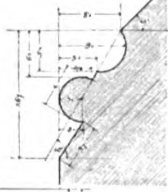
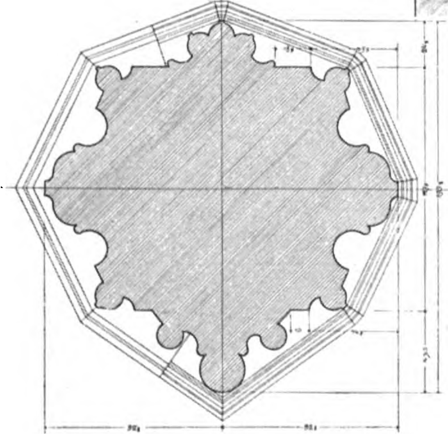
Obr. 34. Pohled na arkády strany severní.

obrácené straně probíhá shluk tří hruškovitých přípor vystupující po stěně vzhůru nad arkády, římsu i zábradlí triforia a táhne se po pilířích části hořejší vzhůru ke klenbě. Na straně obrácené do ochozu vybíhají z těchto přípor žebra klenbová.

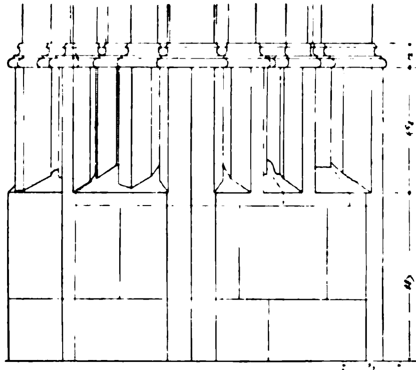
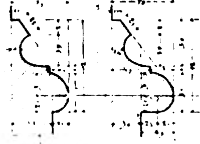
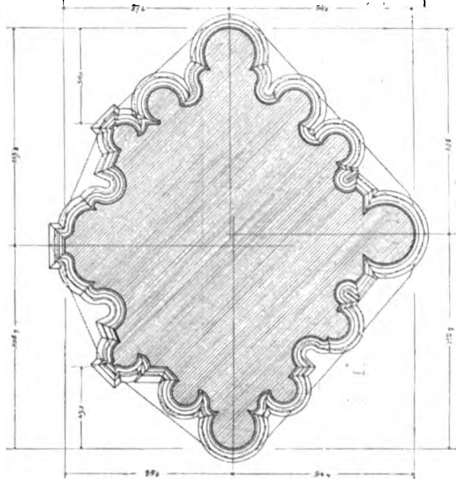
Sedmý pár pilířů při straně západní pochází z doby Parléřovy a jest profilace odchylné. Podstavec jejich má v půdorysu tvar kosočtverce na rozích v tupý úhel zalomeného. Kdežto profilace hrotitého pásu arkádo-

Obr. 35. Pilíře a patky pilířů Matyáše z Arrasu v polygonu.

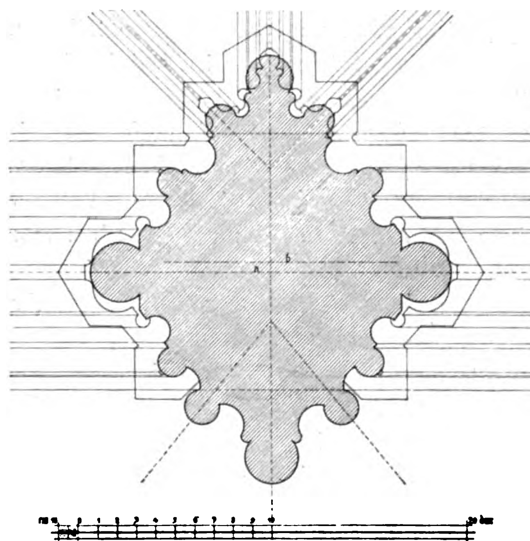

Obr. 36. Přechodní pilíř (pátý) a patka pilíře na straně severní.

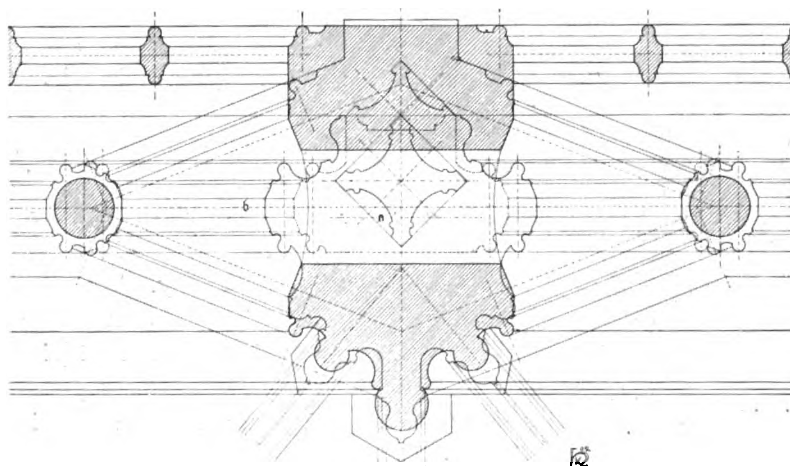
Obr. 37. Přechodní pilíř (šestý) a patky pilíře.

vého jest hruškovcová a převzata jest z pilířů Mat. z Arrasu, skládá se svislé článkování pilíře ponejvíce z válců a žlábků (viz obr. 38.). Přechod z přípor ku pásům a klenbovým žebrům musí býti zakryt markantními

Obr. 38. Pilíře Petra Parléře.

hlavicemi, které na žádném článku nechybí a pilíř proto úplně horizontálně zakončují. Jen články přípory pro žebra klenby presbytářové jdou bez

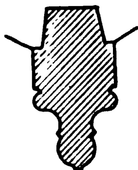

Obr. 39. Pilíř Petra Parléře v triforiích se zakresleným vyvinutím až ku gallerii.

přetržení vzhůru, protínajíce triforiovou římsu a končí hlavicemi teprve pod výběhy klenby (obr. 39.). Dole nad soklem jsou všechny přípory opatřeny pěkně profilovanými patkami attickými.

Na pátém a šestém pilíři na severní straně a na šestém na straně jižní pozorovati lze přechod z profilace *Matyáše z Arrasu* do profilace *Parléřovy* (viz obr. 36. a 37.).

Arkády parallelní jsou uvnitř 5·3 *m* široké, 13·4 *m* vysoké, v části polygonální však mají šířku pouze 2·5 *m* a přiměřeně k menší šířce jest i hrotitý jejich závěr nižší.

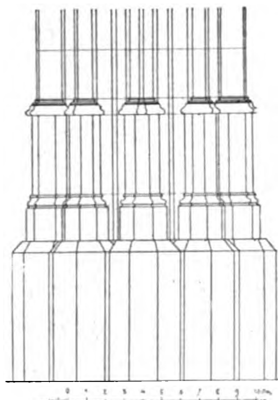

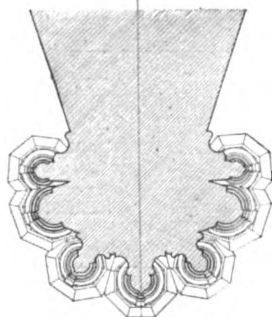
Obr. 40. Žebra kaplí Matyáše z Arrasu.

Obr. 41. Žebra kaplí a ochozu Petra Parléře.

Ochoz jest sklenut klenbami křížovými. Osm polí klenbových vybíhajících z pilířů *Matyáše z Arrasu* mají žebra hruškovitá, odvozená z dolejších přípor (viz obr. 40.) a tři z nich jsou bez svorníků, čtyři s jednoduchými dutými svorníky a pole klenbové u kaple sv. Anny se znakem Arnošta z Pardubic. Klenbová pole ochozu u kaple sv. Zikmunda a sakristie na straně severní, jakož i u kaple sv. Václava, Martinické a sv. Kříže na straně jižní, mají žebrový profil jiný (viz obr. 41.) a jednoduché duté profilové svorníky. Nejvyšší výška klenby ochozu jest 14·3 *m*.

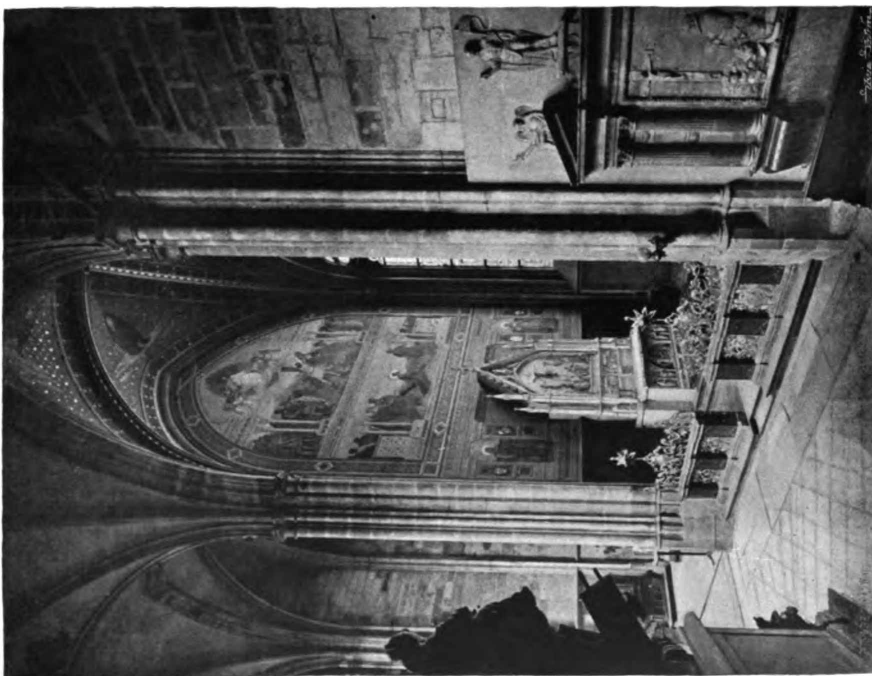
Obr. 42. Pilíře mezi kaplemi Matyáše z Arrasu.

Profilace pilířů při nárožích kaplí odpovídá profilaci protilehlých pilířů svobodně stojících: v části východní jest profil přípor hruškovitý (viz obr. 42.), v části západní polokruhový (viz na obr. 43., 44. a 45.). Tyto rozdíly v profilaci dávají zase hranici prací Mat. z Arrasu a Petra Parléře. Na severu končí pilíře Matyášovy mezi kaplí sv. Anny a sakristií a na jihu v kapli sv. Kříže v koutě východním. Západní kout pravoúhlý vyplněn jest již příporou Parléřovou.

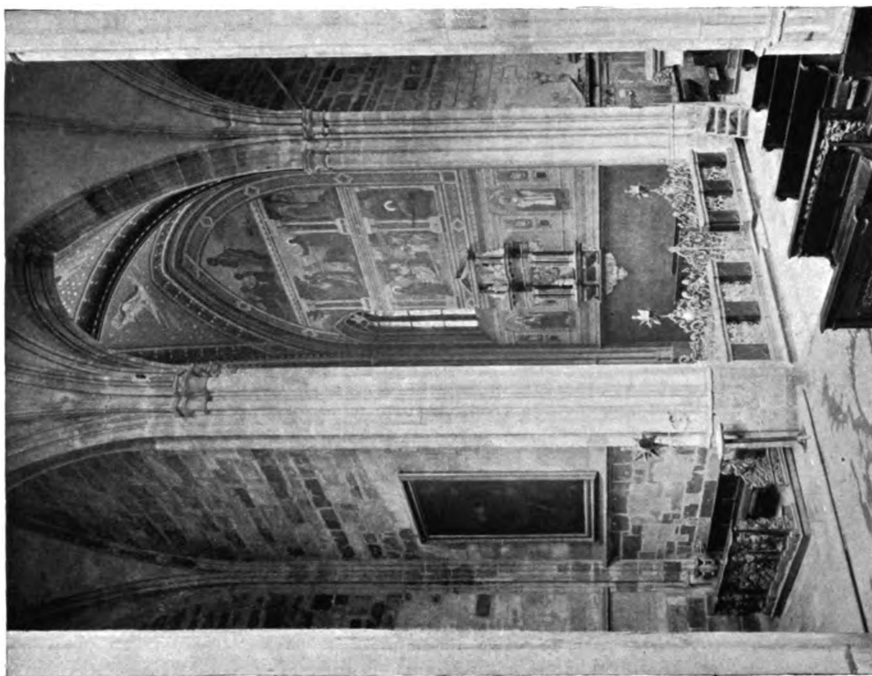
V n i t ř n í a r c h i t e k t o n i c k é č l á n k y a k l e n b a k a p l í. V rozích kaplí zbudovaných *Matyášem z Arrasu* vystupují vzhůru profilované hruškovité přípory a přecházejí bezprostředně v žebra a žebrové pásy klenby. Prostřední z nich spočívá na polygonální článkované noze a jest nahoře opatřen malou římsovou hlavicí (viz obr. 43.). Horizontální římsa běžící pod okny pokračuje po všech stěnách kaplí, jsouc protnuta oněmi vertikálními příporami.

Podobně jest tomu v kaplích zbudovaných Parléřem, až na to, že přípory jsou válcovité a tvar patky i hlavic jest odchylný. (Viz obr. 43. a 44.)

Klenby, podmíněny půdorysem kaplí, jsou vesměs opatřeny profilovanými žebry. V kaplích polygonálních jdou žebra ve směru úhlopříčen, tvoříce tak obrazec šestipaprskový; rovněž tak v kaplích čtvercových, kde

Obr. 43. Pohled na nároží kaple Martinické a sv. Kříže od západu.
(Stavba Petra Parléře.)

Obr. 44. Pohled na nároží kaple sv. Kříže a Martinické od východu.
(Stavba Petra Parléře.)

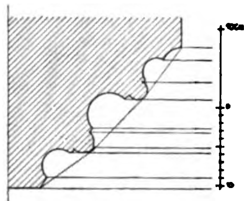
Obr. 45. Pohled na nároží kaplí bočních Matyáše z Arrasu.

Obr. 46. Portálek pod královskou oratoří.

tvoří prostý kříž. V kapli sv. Kříže vzhledem k sešikmenému jihovýchodnímu jejímu rohu jest klenba nepravidelná, pětipaprsková.

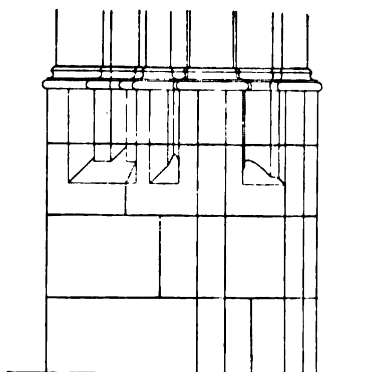
V kapli sv. Anny jest ve svorníku znak pánů z Dražic, v kapli sv. Jana ozdoba ornamentální; kaple sv. Kříže a Šimona a Judy jsou bez svorníků, ostatní s profilovanými dutými svorníky.

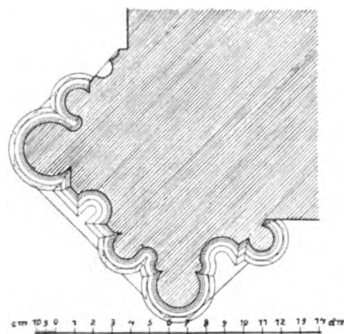

Obr. 47. Ostění portálku ke schodišti kaple královské oratoře.

Z kaple, do níž vestavěna jest královská oratoř, vede ve stěně jihozápadní vchod do schodiště již výše (str. 21.) zmíněného, vedoucího ke žlabům kaplí. Vchod ten má bohatě profilované ostění (viz obr. 47.), jehož postranní kolmá pažení v hořejší části čtvrtkruhem k sobě se sbližují, načež kolmo vzhůru jsou zalomena a vodorovným nadpražím spojena. Uprostřed nadpraží vytesán český znak pod kolčí helmou (viz obr. 46.).

Ve východní části kaple sv. Michala (sakristie) lze stopovati ještě profilaci Matyáše z Arrasu, kdežto v dalších částech již jest profilace Parléřova. Klenba kaple té o dvou čtvercových polích vychází uprostřed z pilíře volně stojícího, jenž rovněž jest již dílem Parléřovým (viz obr. 50 *c*.). Východní klenba tvoří bohatý hvězdovitý vzor, kdežto klenba západní jest prostší; žebra její tvoří čtvero křížových polí. Z hladkého svorníku obou kleneb visí dolů 2·8 *m* dlouhý, oblý sloupec na železném prutu navlečený, ukončený křížovým květem z kamene. Z tohoto sloupce vybíhají ke klenbě volná kamenná žebra. (Viz obr. 51.: Pohled dovnitř sakristie.)

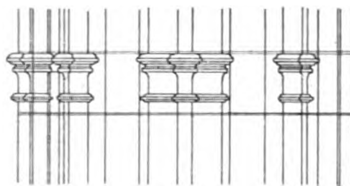

Obr. 48. Patka nárožního pilíře u kaple sv. Václava.

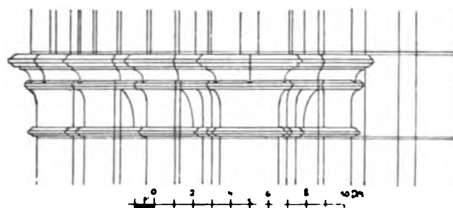
Do sakristie vede vchod profilovaný, v jehož hrotitou část vsazen jest tympanon ozdobený lípanou kružbou (viz obr. 52.).

Nad sakristií jest klenutá komora 4·5 *m* vys., 6·5 *m* šir., rozdělená půlkruhovým pásem ve dvě klenbová pole se žebry prostě se křižujícími, bez svorníků. Komora ta slouží za pokladnici chrámovou. Ve výši podlahy této komory jsou zvenčí viděti dva slepé otvory obloukovitě sklenuté, 2·58 *m* vys., nepochybně zazděné vchody na odstraněný později pavlán.

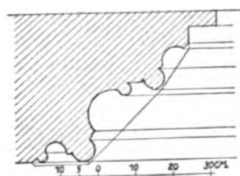
Vnitřní architektonická úprava kaple sv. Václava (viz obr. 53.) pochází rovněž od Petra Parléře. V první a třetí čtvrtině každé stěny založil bohatě profilované přípory s charakteristickými patkami, stojícími na prostém trnoži hranolovém, hranou v před obráceném. (Obr. 54.) Pří-

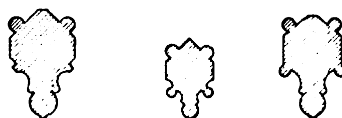
Obr. 49 *a*. Hlavice v arkádách chóru u pilířů Matyáše z Arrasu.

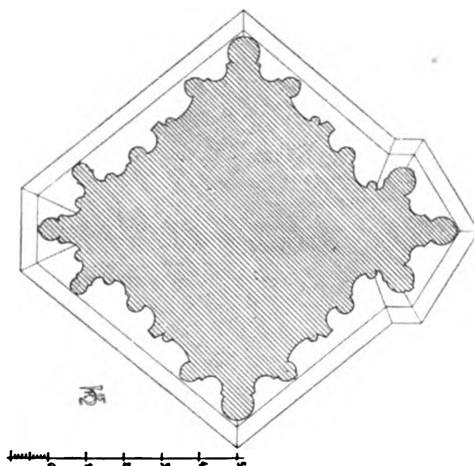
Obr. 49 *b*. Hlavice v arkádách chóru u pilířů Matyáše z Arrasu.

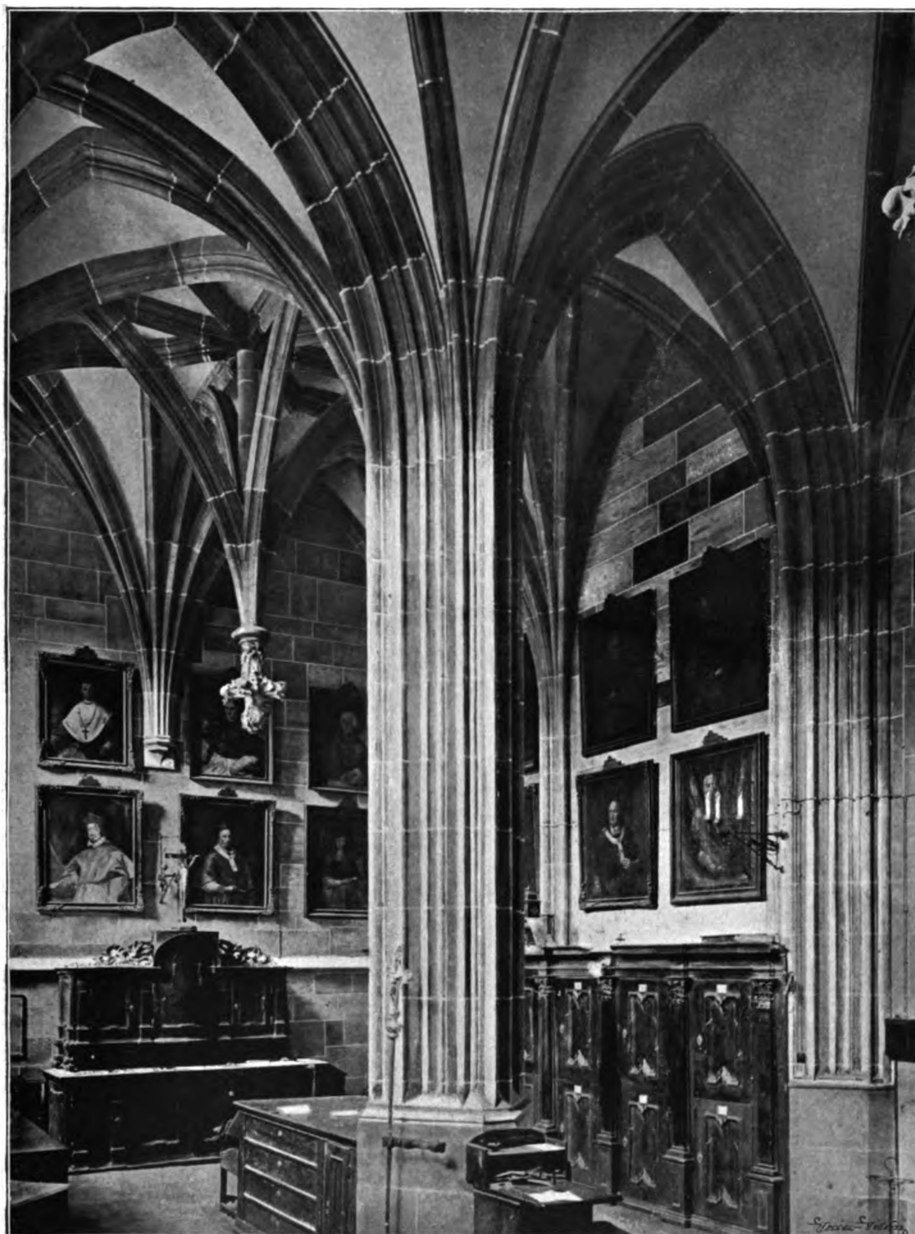
Obr. 50 *a*. Profil vchodu sakristie.

Obr. 50 *b*. Profil žeber v sakristii.

Obr. 50 *c*. Průřez středního pilíře v sakristii.

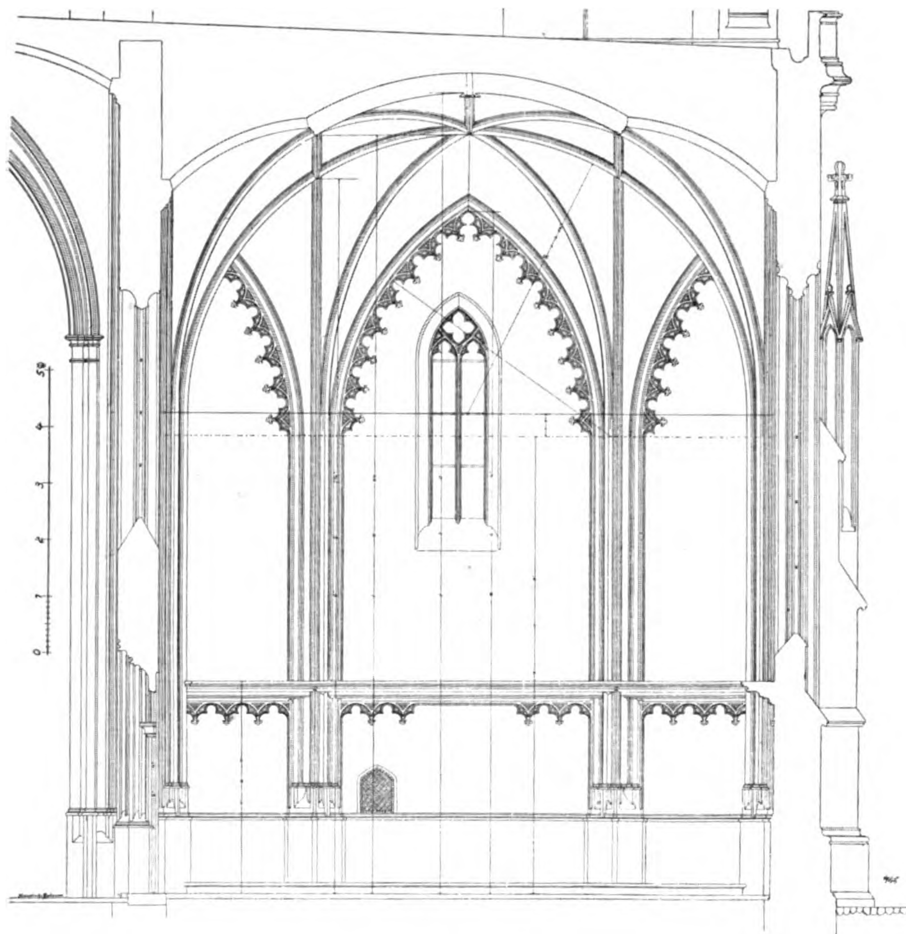

Obr. 51. Vnitřek sakristie.

Obr. 52. Portál sakristie.

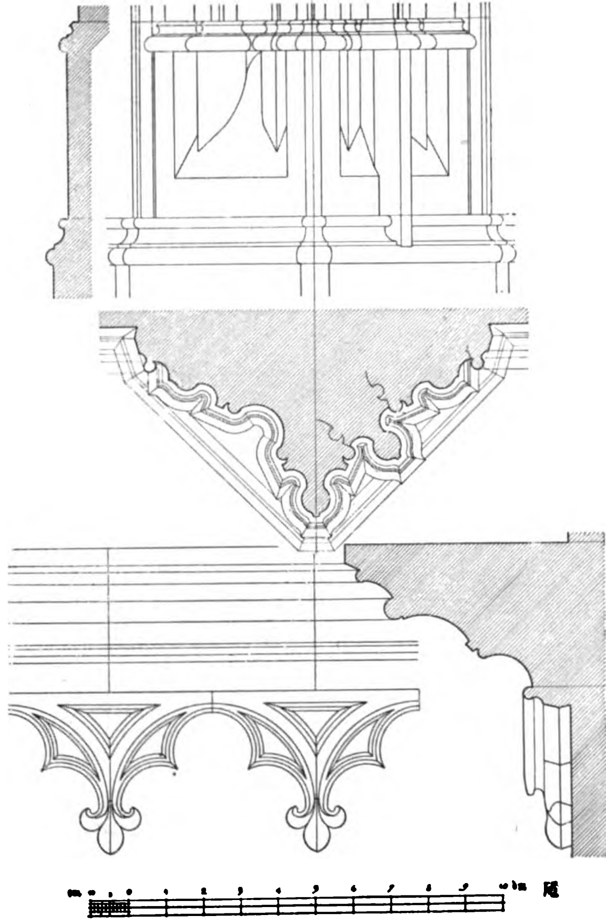
pory tyto přecházejí přímo v žebra klenby. Přízední žebra klenby rozmnožena jsou o další profil, z kterého vyvinut jest obloučkový pás, vyplněný oblými otevřenými trojlisty a liliemi. Podél zdí jde ve výši 3·8 *m* horizontální, mocně vyložená římsa, jež chyběla původně toliko ve střední části stěny severní a západní a později vylomena byla v prostřední části stěny východní. Pod touto římsou táhne se obloučkový vlys stejný, jako

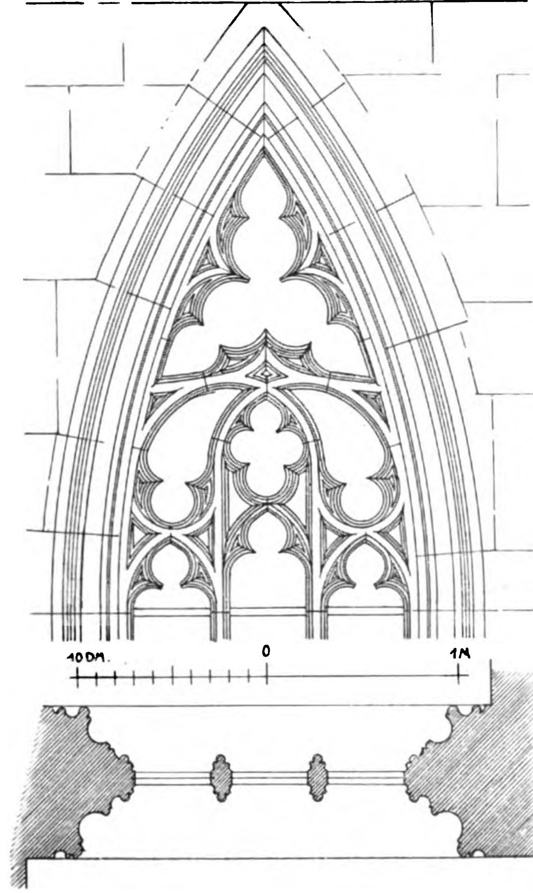
Obr. 53. Řez kaplí sv. Václava.

pod přízedními klenbovými žebry. (Viz obr. 54.) V rozích kaple vybíhají obloučky tohoto vlysu z konsol majících podobu lidských hlav (v rohu severozápadním otlučena). Viz obr. 57. Uprostřed stěny jižní jest malá konsolka figurální.

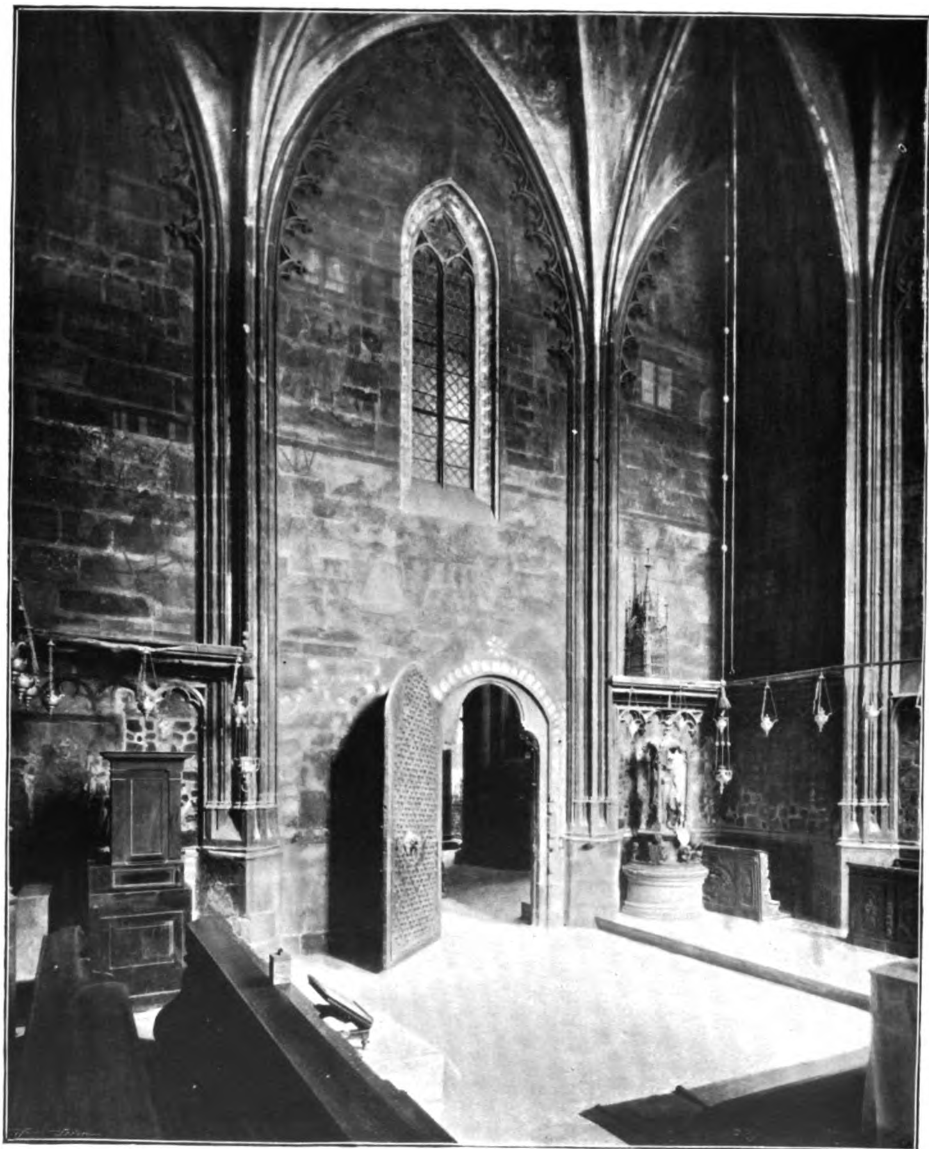
Klenba kaple jest bohatá; síť její vytvořena jest tím, že zmíněné přípory spojeny byly navzájem žebry kolmými a kosmo jdoucími; kosočtverečný střed tím vzniklý vyplněn pak žebry úhlopříčnými. (Viz půdorys tab. III.) V průsečných bodech žeber jsou ozdoby listové. (Obr. 56.)

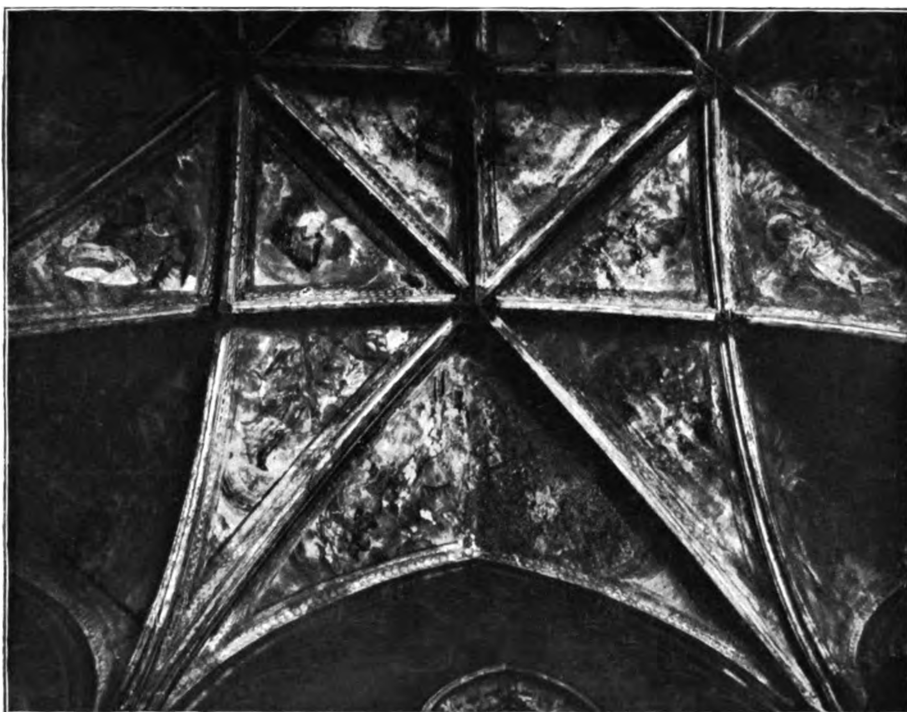
Obr. 54. Přízední pilíř a římsa v kapli sv. Václava.

Obr. 55. Kružba oken v jižní stěně kaple sv. Václava.

A. **Pohled k severovýchodu; stav r. 1905.**

Obr. 56. Klenba kaple sv. Václava.

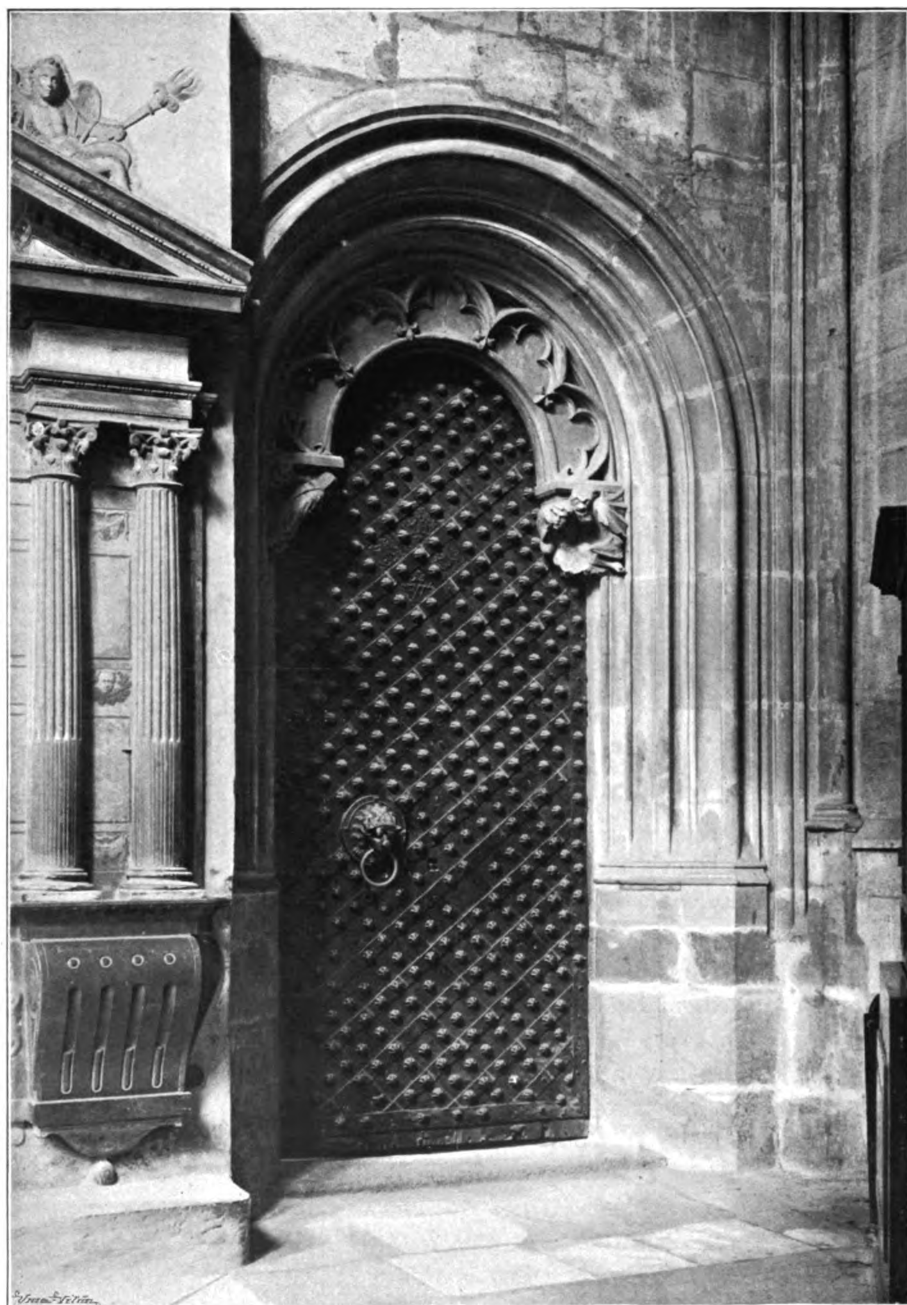
Ve východní polovici jižní zdi kaple sv. Václava jsou vedle sebe dvě okna v převýšený ostrý hrot vybíhající. Každé z nich jest dvěma pruty ve tři díly rozvrženo; kružba jejich skládá se ze zoubkovaného trojlistu, pod nímž jsou tři protáhlé, dolů prohnuté plaménkové části nad okrouhlými trojlaločnými kružbami pruty spojujícími (obr. 55.).

Ve stěně východní, západní a severní jsou úzká okénka prutem na dvé dělená s čtyřlistou hrotitou kružbou ve špici.

V severní zdi, z osy k východu jsa posunut, nalézá se vchod, rovněž od Petra Parléře zřízený. (Viz obr. 58., 59. a 60.) Hojně profilované jeho ostění jest v půlkruhové vrchní části o obloučkový pás nesený figurálními konsolami rozmnoženo. V pravo viděti postavu lidskou v objetí ďábelské obludy; v levo postavu mužskou kuklou oděnou a otlučenou postavu ženskou. (Viz obr. 61.)

Obr. 57. Rohová konsola v kapli sv. Václava.

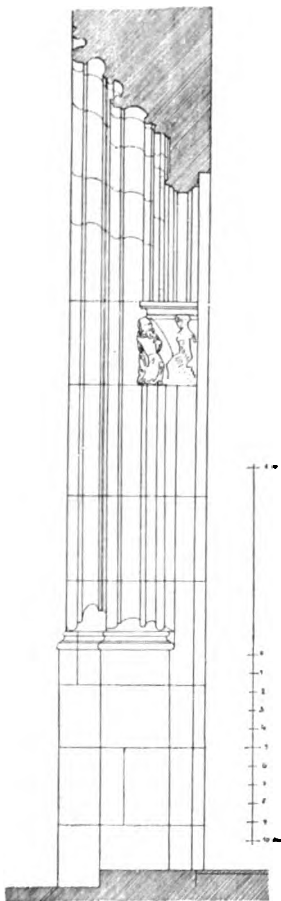
Obr. 58. Portál kaple sv. Václava.

POPIS HOŘEJŠÍ ČÁSTI STAVBY CHÓRU. Ze stavby spodní, vyznamenávající se massivností a účelnou jednoduchostí, vyvíjí se vzdušná část hořejší, vynikající vznositostí, štíhlostí a bohatostí výzdoby. (Viz obr. 62.)

Část profilace pilířů dolejších arkád vystupuje vzhůru až ke klenbě, kde zakončena prostými hlavicemi, z kterých vybíhají jednoduše profilovaná

Obr. 60. Profil portálu kaple sv. Václava.

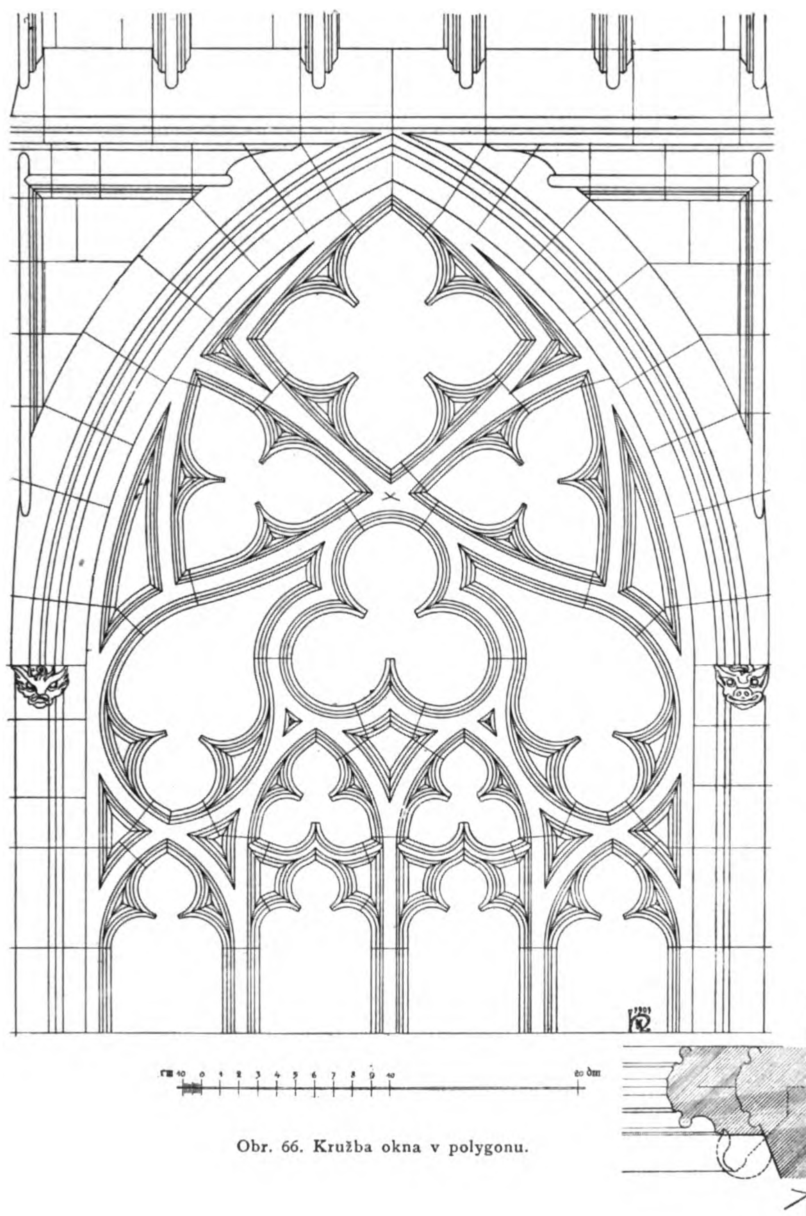

Obr. 59. Portál kaple sv. Václava (řez).

Obr. 61. Konsola v portálu kaple sv. Václava.

žebra (obr. 63. a 64.), kosočtverečnou síť tvořící. Průseky žeber a otevřené svorníky v klenbách ozdobeny jsou listovím. (Obr. 65.) Největší výška klenby jest 33·24 *m*. Veliké otvory mezi jednotlivými pilíři jsou zdiva prosty, jsouce vyplněny pouze prutovím a kružbami oken.

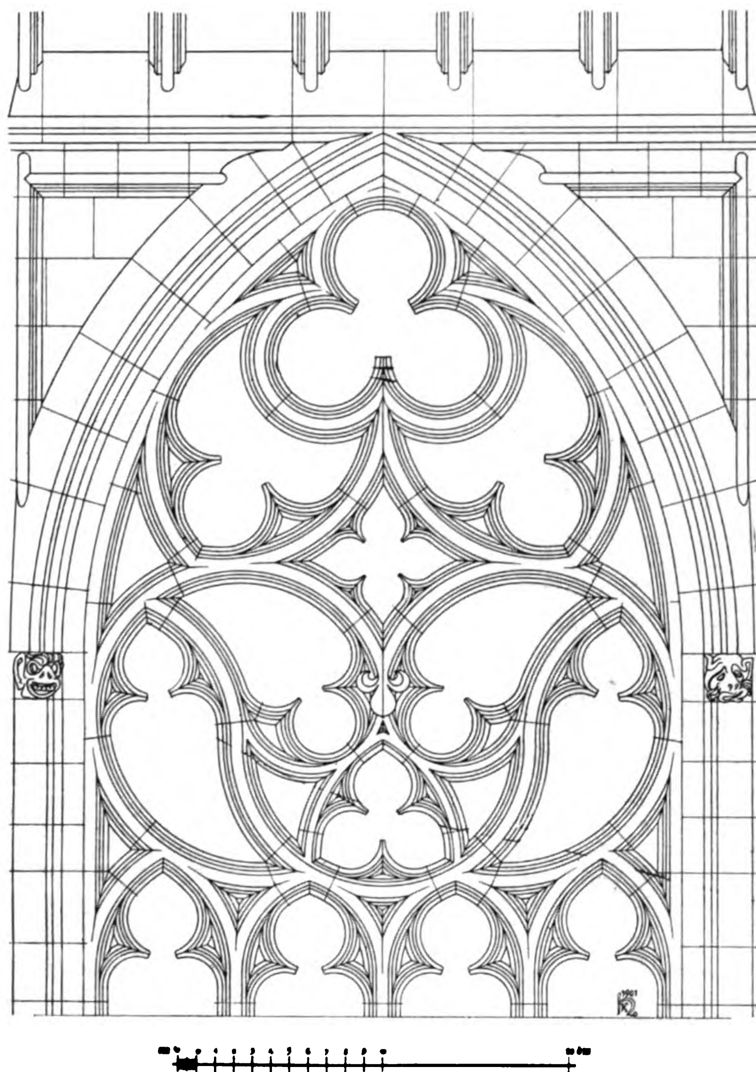
Obr. 66. Kružba okna v polygonu.

Okna polygonálního závěru choru jsou užší, čtyřdílná; okna stěn podélných šestidílná.

Kružby oken jeví rozmanité bohaté vzory, v nichž vyskytují se již táhlé články (plaménky) vyspělé doby gotické.

Vnější orámování oken jest bohatě profilováno a zasahuje hrotem svým ve hlavní římsu podstřešní.

Profilované pásy oken polygonálního závěru spočívají na ozdobných konsolách. (viz obr. 66. a 67.)

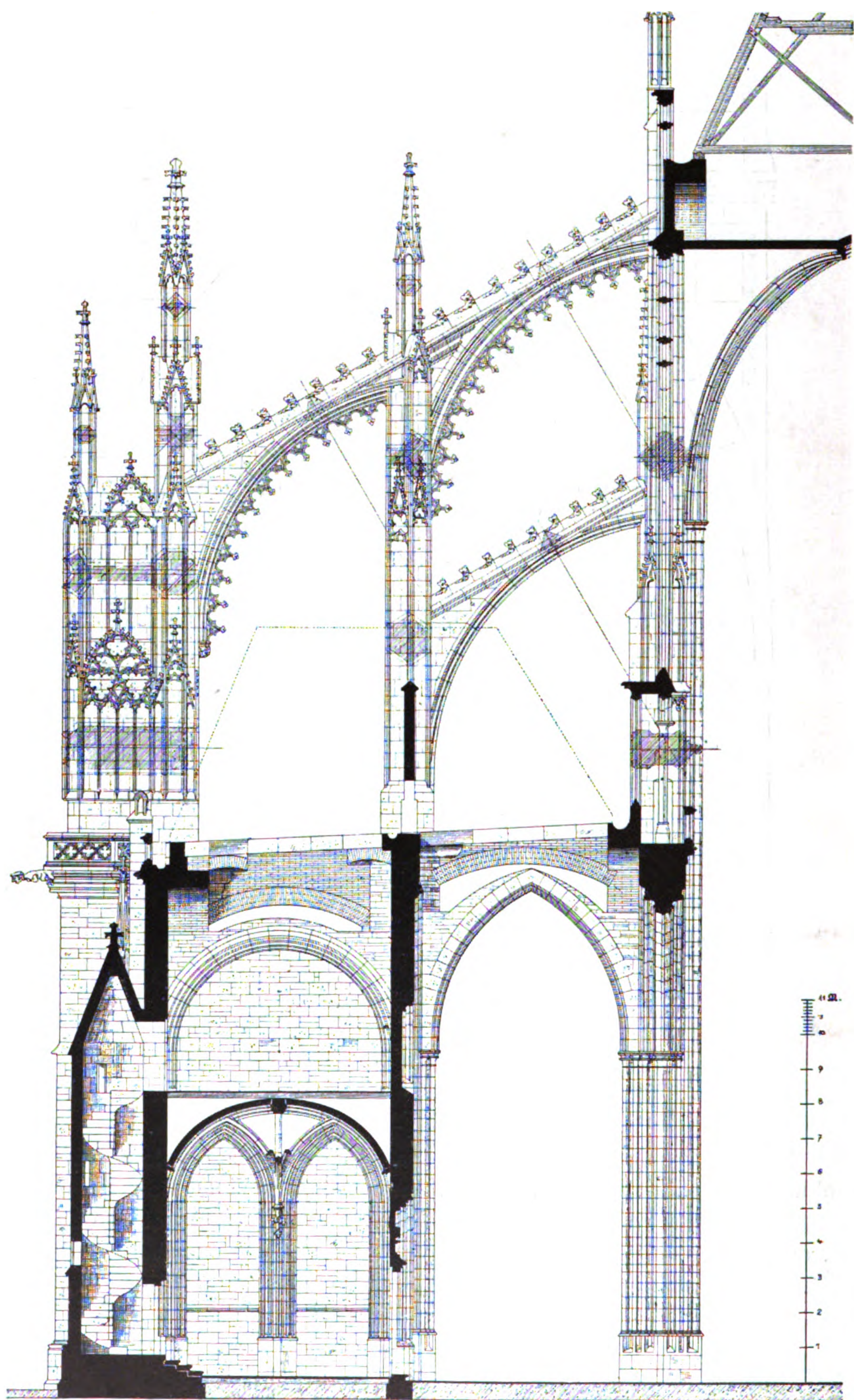

Obr. 67. Kružba okna v polygonu.

Šestidílná okna stěn podélných mají čtyři prostřední pole orámována mohutným profilovaným prutem, jenž nejsa soustředný s obloukem ostění stýká se s tímto ve hrotu. Tím oddělena jest střední část oken od částí postranních, tvoříc takřka okno samostatné, vyplněné nahoře bohatou kružbou. Obě úzké postranní části vybíhají samostatně u veliký plamenný motiv. (Tab. V.)

Dole zakončena jsou okna silnou, na obě strany sešikmenou lavicí, která spočívá na vodorovné stropní desce triforia.

V oknech širokých neprobíhá lavice přímočárně, nýbrž láme se v částech postranních dovnitř v tupém úhlu kolkolem pilířů. Nad těmito

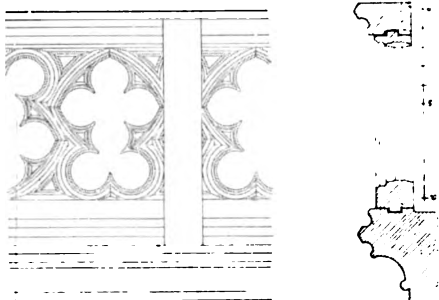
Obr. 68. Vzpěrný systém (řez sakristií, pokladní komorou, boční lodí, triforiem a vysokou lodí).

Obr. 69. Pohled na jižní stranu střední lodi.

zálomy stojí na koso do rohu postavená okénková kaplice, jejíž hrot uvnitř ozdoben jest růží a kraby. Podobná kaplice postavena jest i na straně vnější; obě tvoří klínovitou prostoru se společnou klenbičkou, pod kterou nacházely se do let sedmdesátých pilířové průchody.

Triforium (viz tab. VI. a obr. 39.) uzavřeno jest na straně vnější nepřetržitou řadou zasklených okének, tvořených štíhlými kamennými pruty a dvojnosými kružbami. Na straně vnitřní spočívá strop triforia na štíhlých sloupcích, stojících uprostřed tloušťky zdiva dolejších arkád. (Viz obr. 68.) Před těmito sloupky obíhá na straně vnitřní krásně prolamované zábradlí. (Obr. 62.)

Obr. 70. Zábradlí triforia.

Hlavní pilíře vzhůru vystupující rozčleňují triforium v jednotlivé oddíly, jež bývaly spolu spojeny úzkými průchody ve zdivu pilířů zřízenými, za restaurace však zazděnými.

Oddíly triforia v části polygonální jsou čtyřdílné se třemi sloupky, v částech podélných šestidílné s pěti sloupky. Rozdělení jednotlivých oddílů triforia odpovídá tudíž rozdělení velikých oken, nad nimi se nalézajících.

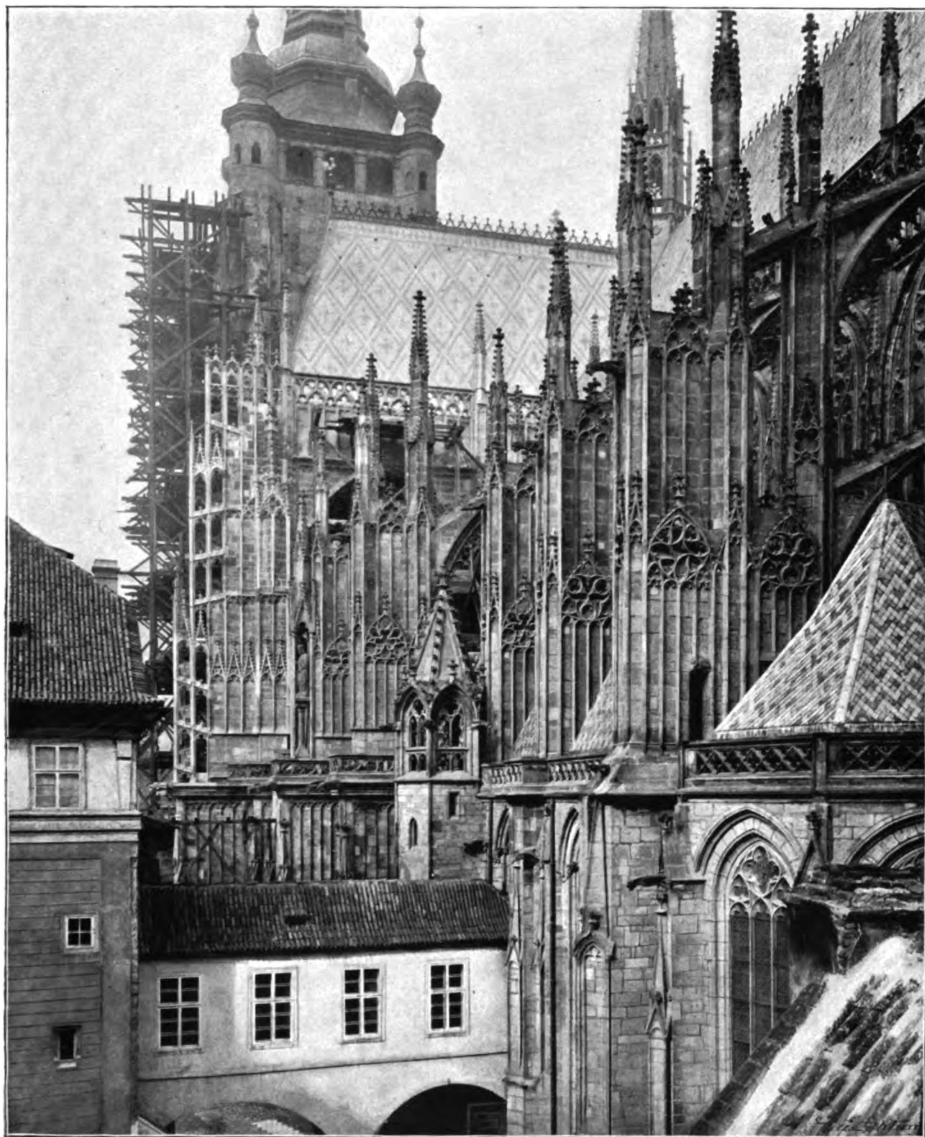
Sloupky triforia jsou nahoře spojeny trojlistou kružbou; v šikmo zalomených částech triforia pod okny zdí podélných zaměněn tento jednoduchý trojlist za trojlisty dva, jež na styčném hrotu ozdobeny jsou svislou lilií.

Zábradlí triforia, uprostřed každého dílu stran podélných dělené plochým svislým sloupkem, jest bohatě prolamováno kružbovým profilovaným ornamentem (viz obr. 70.).

POPIS ZEVNĚJŠÍ ČÁSTI CHÓRU OD TRIFORIÍ VZHŮRU.

Zdivo vysoké lodi vystupuje nad hlavní římsu vzhůru, jsouc v dolejší části pannelováno profilovanými pruty, jež vyvinují se pak ve volné prolamované vysoké zábradlí, kolem střechy obíhající. (Tab. VI. a obr. 76.) Pilíře mezi okny jsou na straně vnější nad triforiem ve výši 2·40 *m* šikmo odstupněny, nad tímto odstupněním ozdobeny jsou přístěnnými fiálami a vystupují pak vzhůru až nad ono prolamované zábradlí, jsouce tu zakončeny štíhlými, volně stojícími fiálami. Tyto okenní pilíře bývaly prolomeny úzkými průchody, jež i v části polygonální orámovány byly kaplicemi, podobnými oněm šikmo postaveným kaplicím u oken šestidílných, tak že se po okenních lavicích kolem vysokého kůru mohlo obcházeti (t. zv. **vnější triforium** neboli **zevnější gallerie nadtrif oriová**).

Tlak klenby převeden jest na **opěrné pilíře** vysokou loď obstupující. (Viz obr. 68. Srvn. K. Hilbert, »Vzpěrný systém chrámu sv. Víta na Hradčanech« v »Architektonickém Obzoru« I. čís. 4, str 21, s tab.)

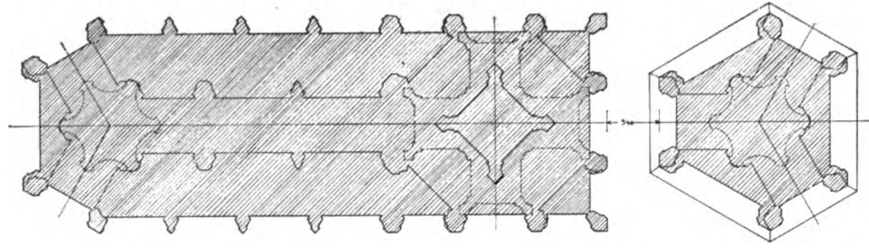

Obr. 71. Pohled do opěrného systému a ku jižnímu schodišti z jihovýchodu.

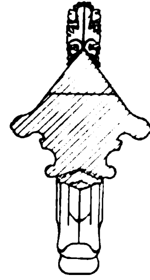
Obrázky 21. a 71. ukazují, kterak vzpěrné oblouky se vyvinují nad kaplemi Matyášem z Arrasu založenými.

Z obrázků 68. a 72. patrný jest rozdíl oblouků nad kaplemi Petrem Parléřem založenými.

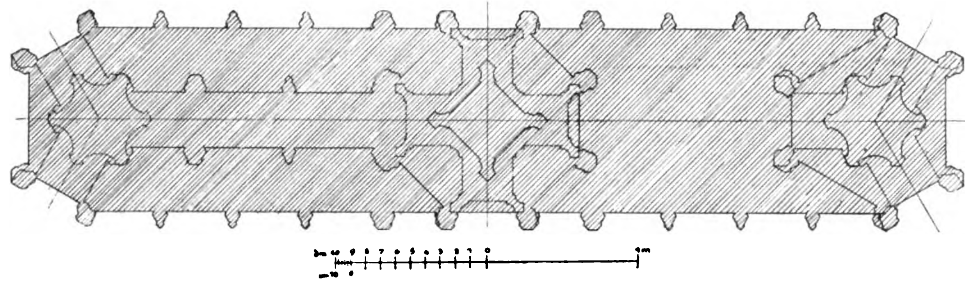
Vnější, v půdorysu delší, a tudíž mohutnější pilíř zůstává při obou jak v dekoraci (jsou to: prutová panelace s hrotitým, bohatými kružbami vyplněným a volně odstávajícím závěrem, stříškové štítky fiálami a kraby ozdobené a j.), tak i ve vyvinutí stejný.

Obr. 72 *a*. Půdorys opěrného pilíře nad kaplí sv. Kříže.

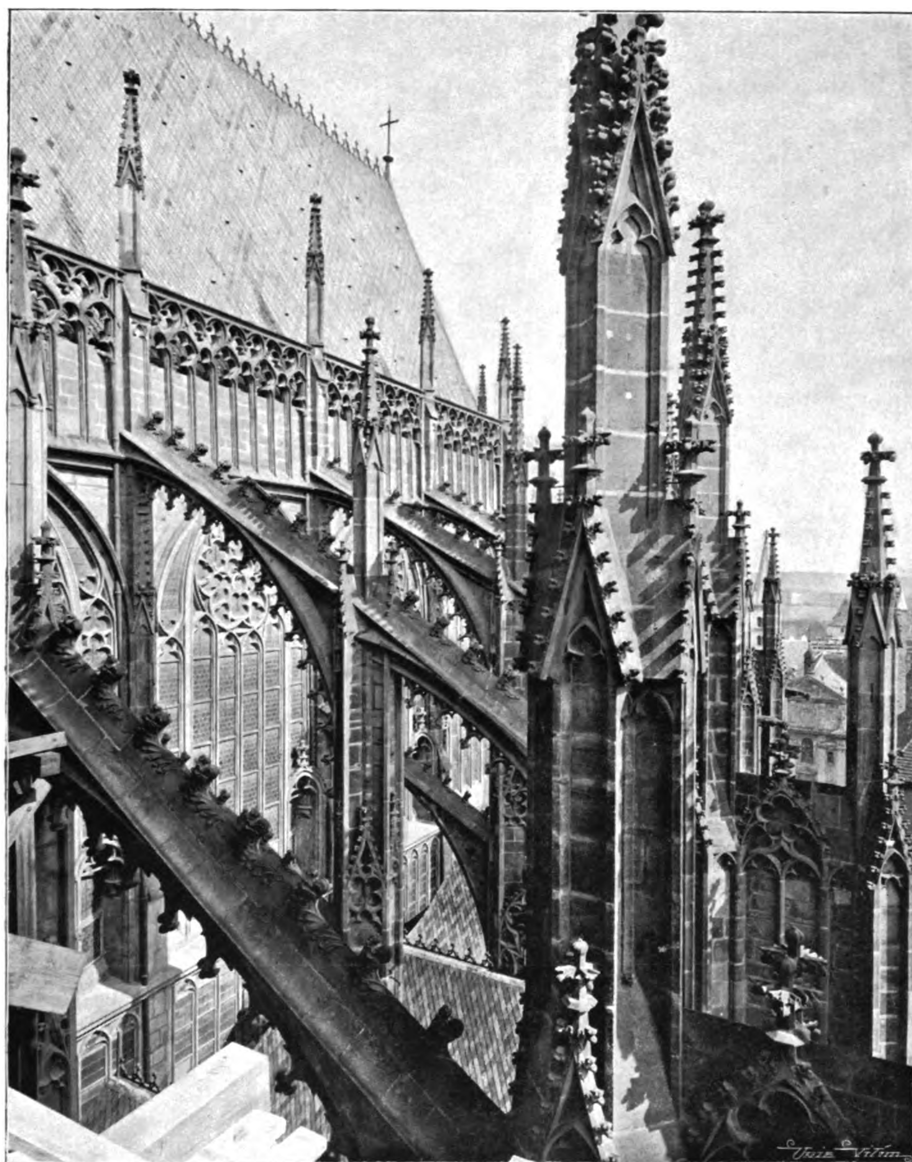
Obr. 73. Profil vrchního opěrného oblouku.

Obr. 72 *b*. Půdorys opěrných pilířů nad kaplemi polygonu.

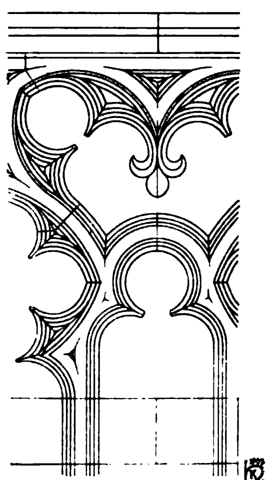
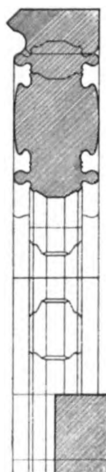
Obr. 74. Profil spodního opěrného oblouku.

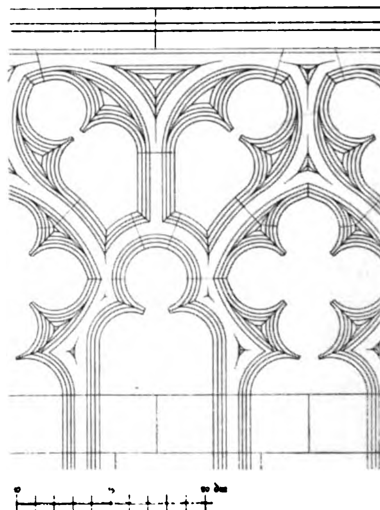
Obr. 75. Pohled do opěrného systému na straně jižní.

Tento pilíř jest nad kaplemi polygonu ve výši kaplových gallerií prolomen otvorem průchodním.

Pilíř na východní boční stěně kaple sv. Václava oživen jest zevně čtyřbokou otevřenou baldachynovou kaplicí, spočívající na oblých sloupcích; v ní stojí nová, zvětšená socha sv. Václava — napodobenina sochy Parléřovy, o níž níže bude učiněna zmínka.

Obr. 76. Zábradlí nadokenní vysoké lodi a chóru.

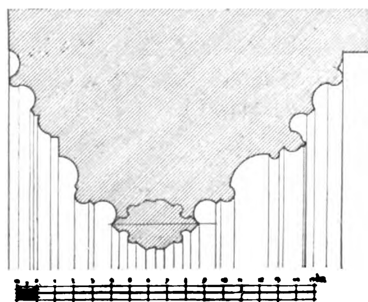

Obr. 77. Zábradlí nadokenní příčné lodi.

Zadní, štíhlý pilíř jest v systému nad kaplemi Matyášovými až do první třetiny výšky srostlý s pilířem předním, kdežto nad kaplemi Petra Parléře jest pilíř ten založen samostatně, v polovici mezi předním pilířem a hlavní zdí vysoké lodi. Také při těchto pilířích jest vyvinutí a architektonický detail u obou druhů stejný.

Ale oba druhy liší se od sebe podstatně opěrnými oblouky. Různost vzdálenosti pilířů od hlavní lodi, podmíněná půdorysem, vyvolává totiž různost vyvinutí oblouků těch. Kdežto opěrný systém nad kaplemi polygonu zná jen jediný spodní a jediný vrchní oblouk, jsou nad kaplemi Petra Parléře založeny vrchní oblouky dva, a to tak, že se ve své funkci navzájem doplňují. Jeden z nich přenáší tlak klenbový z hlavní zdi do slabého štíhlého pilíře středního, druhý pak odtud na mohutný pilíř vnější.

Opěrné oblouky pokryty jsou ostrým sedlem, na kterém se pnou veliké kraby ve dvou různých formách. Spodní profil vrchních oblouků rozvinut jest do oblouků vyzdobených trojlisty a liliemi. (Srovnej profily opěrných oblouků na obr. 73. a 74.)

Obr. 78. Ostění severního okna křížové lodi.

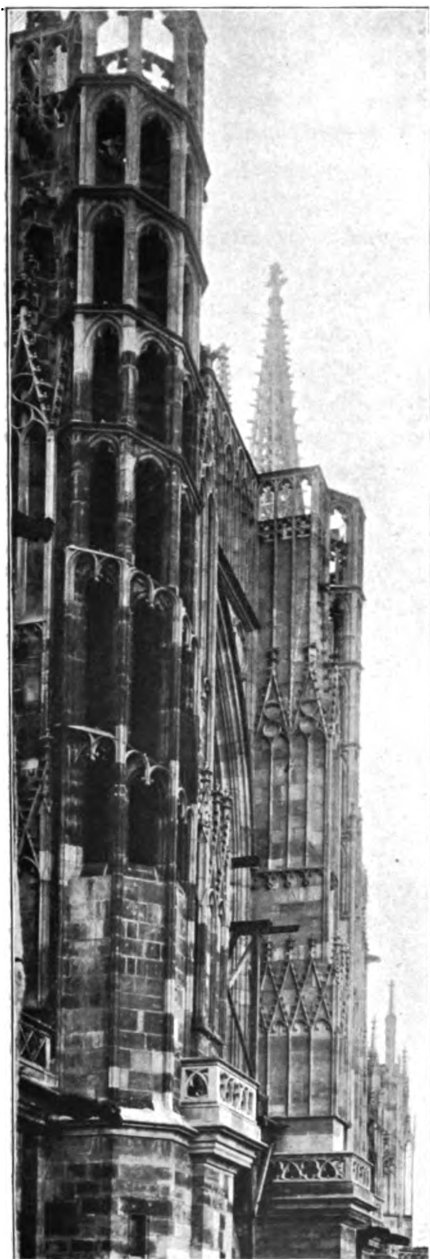
V sedlech nad vrchními oblouky uložených bývaly dříve odpadní žlaby olovem vyplechované, které prostupujíce pilíře, svá-děly vodu ze žlabu vysoké lodi a vypouštěly ji kamennými chrliči v průčelí vnějších pilířů umístěnými. Avšak z těchto chrličů pouze dva jsou původní: jeden jest na straně jižní nad šestibokým schodištěm, druhý na severu nad kaplí sv. Zikmunda; ostatní jsou i ve formách svých nové, za Krannera zřízené

POPIS STARÉ ČÁSTI LODI KŘÍŽOVÉ. Kolmo k bočním stěnám vysokého kůru připojují se na obou stranách východní zdi lodi křížové. Každá z těchto zdí otevřena jest dvěma velikými profilovanými hrotitými okny, jež po přerušení stavby jako otevřené arkády po obou stranách prozatímní čelní zdi stávaly; později však obě severní z nich byly zazděny a na vyzdívkách perspektivní průhled namalován (viz obr. 10.).

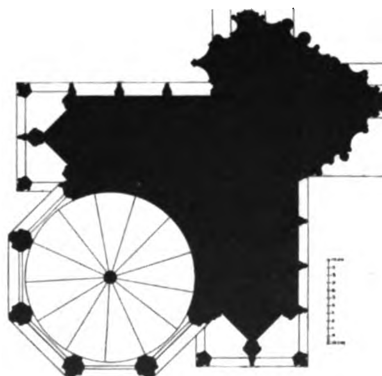
Co do výšky a orámování shodovala se tato okna úplně s okny vysokého kůru. Pilíře mezi nimi stojící rovněž stejného jsou tvaru jako při vysokém kůru; výzdoba jejich byla stejná, až na to, že ve výši žlabů každý z nich opatřen byl chrličem.

Dva chrliče zachovaly se až do r. 1897 na straně jižní neporušeny, kdy architektem Mockerem ze zdiva byly vyjmuty a pak již osazeny nebyly. Uloženy jsou v lapidariu musea král. česk.

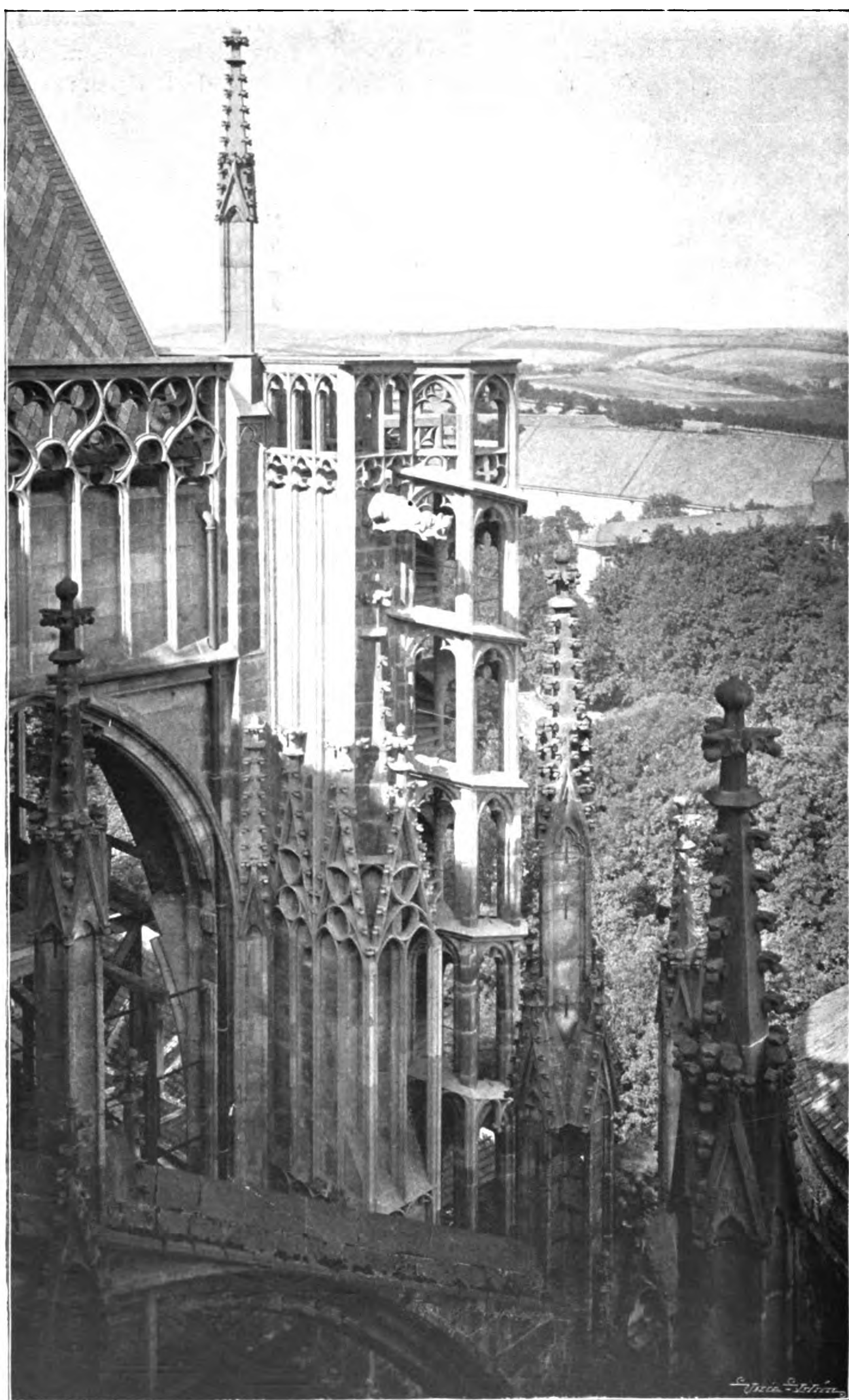
Šířka obou oken křížové lodi severní jest stejná a shodná se šířkou oken lodi hlavní, kdežto okna v křížové lodi jižní jsou šířky nestejné. Okno při vysoké lodi bylo stejně široké, jako okna ostatní, při restauraci z ohledů konstruktivních však zúženo; okno druhé jest vzhledem ke kapli sv. Václava, nad níž jest rozklenuto, mnohem širší, rovnajíc se co do šířky šířce této kaple.

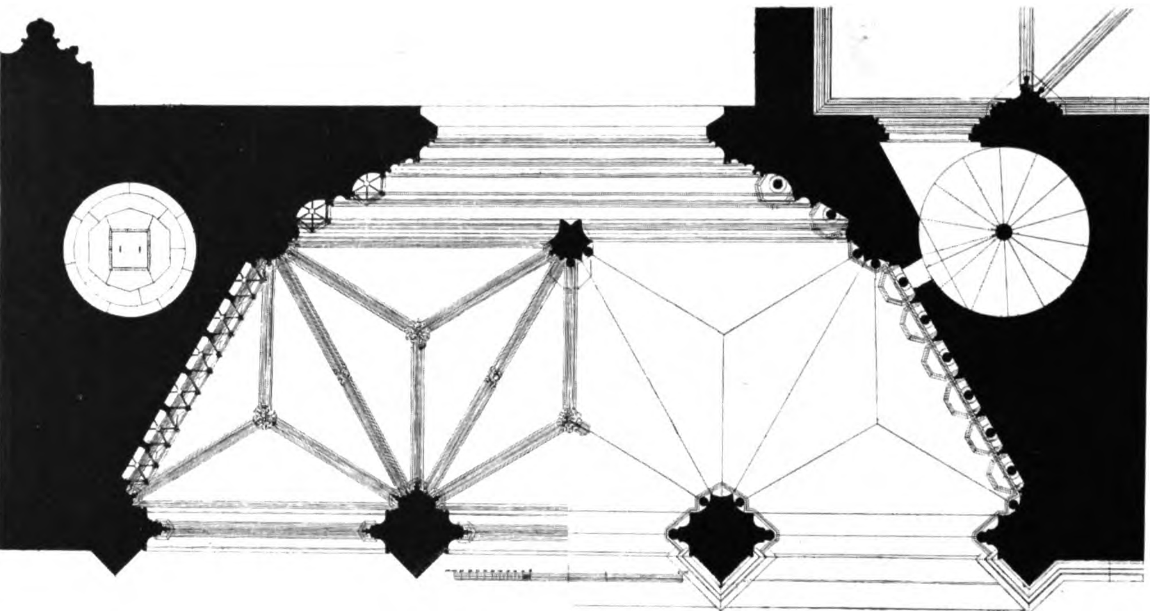
Obr. 79. Schodiště při severní křížové lodi.

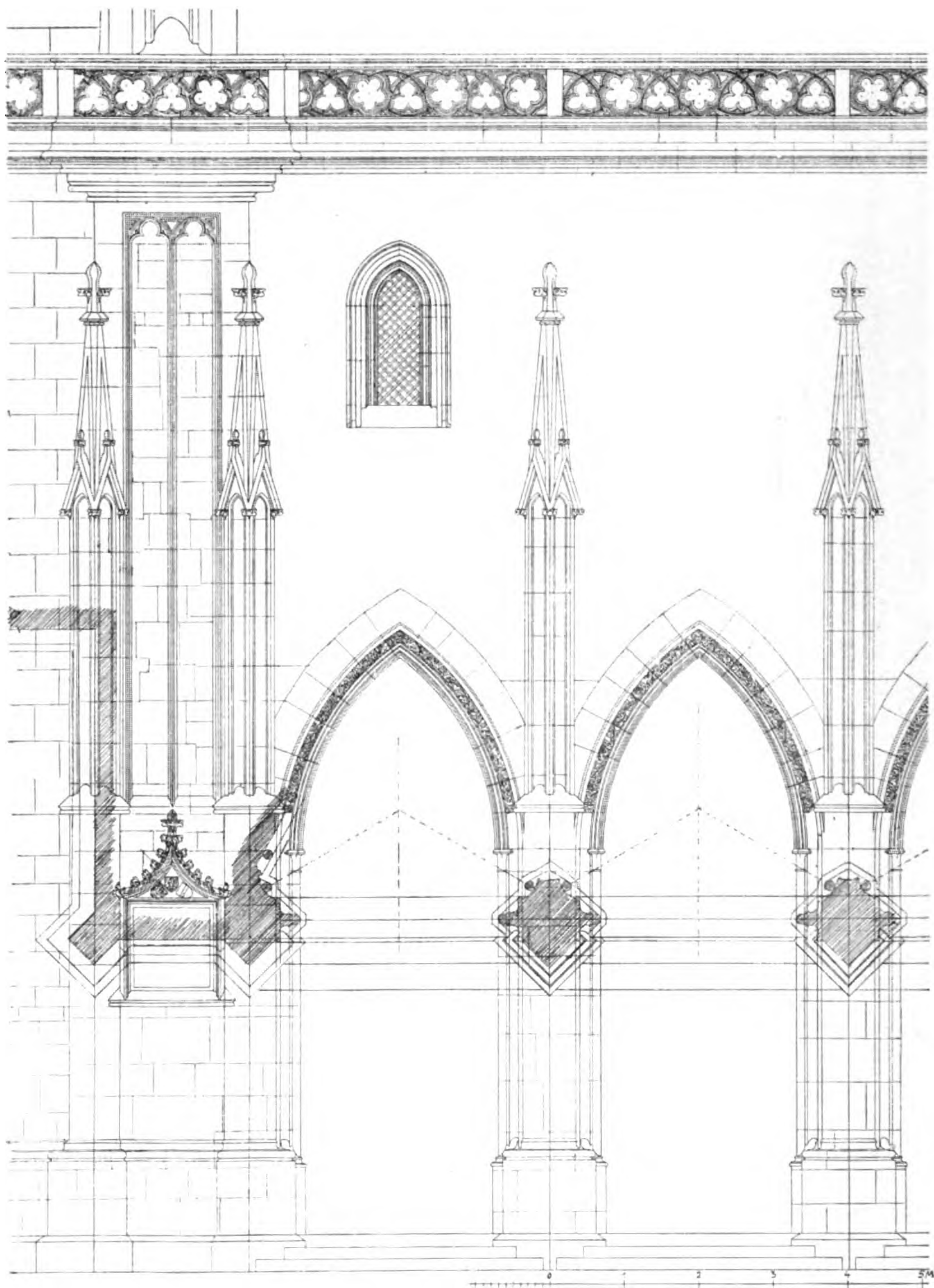
Obr. 80. Půdorys schodiště severního.

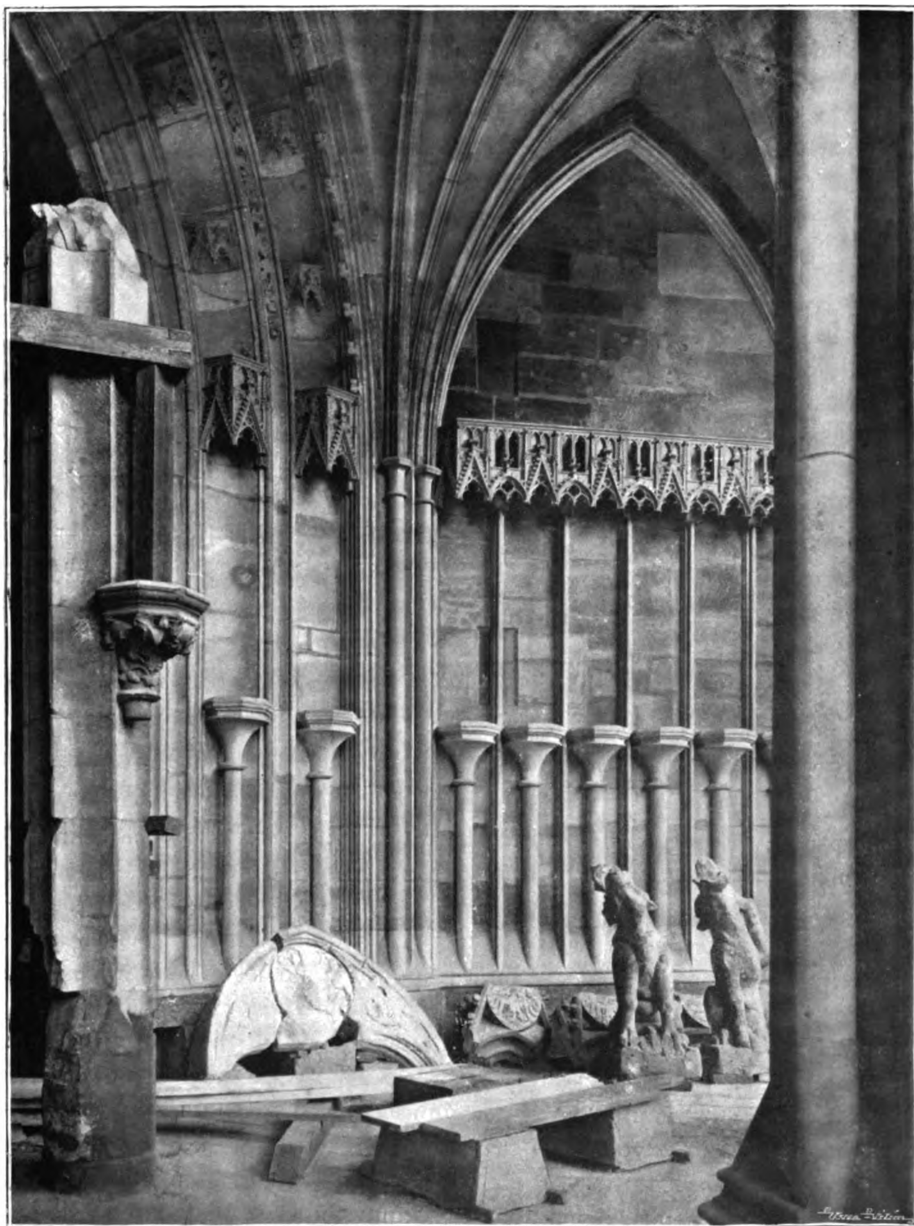
Obr. 81. Východní strana severní křížové lodi.

Obr. 82. Půdorys jižní předsíně.

Obr. 83. Průčelí jižní předsíně.

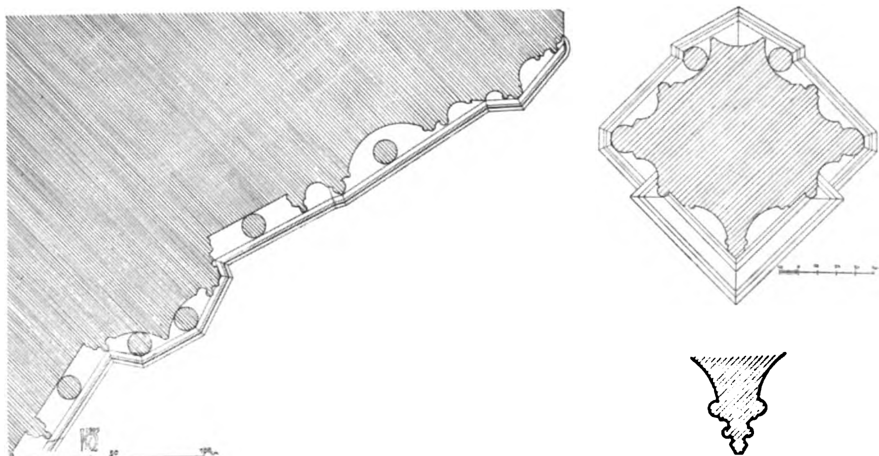

Obr. 84. Pohled dovnitř jižní předsíně.

Nad okny jest stejné pannelování, jako při vysokém kůru. Také podstřešní zábradlí bývalo stejné jako při vysokém kůru; při přestavbě 1898 byl vzor jeho pozměněn (místo svislých lilií vsazeny plné spojovací články; viz obr. 77.).

Pod okny křížové lodi pokračovalo triforium, jako v lodi hlavní; triforium toto pod zmíněnými třemi stejně širokými okny bylo sedmidílné, pod oním širším oknem třináctidílné.

Meziokenní pilíře této východní zdi křížové lodi nebyly vzepřeny dvěma nad sebou umístěnými oblouky, jak tomu jest při hlavní lodi. Vrchní, ozdobnější oblouky nebyly zde vůbec obmýšleny, a počítáno bylo jen s oblouky spodními. Však ani tyto nebyly sklenuty, nýbrž jen

Obr. 85. Detaily jižní předsíně: Ostění v portálu, profil pilíře arkád, žebro klenbové.

v patce a závěrku založeny. Nebyloť jich třeba, jelikož ke klenbě křížové lodi tolikéž nebylo došlo. Provedení jich stalo se teprve r. 1899 na straně jižní a r. 1902 na straně severní.

K severovýchodnímu nároží severní části lodi křížové přiléhá v ř e t e n o v é s c h o d i š t ě, jež jsouc v půdorysu osmiboké jest až do výše první gallerie boků plných, vystupuje pak odtud, na svislých silných prutech jsouc neseno, jako vzdušné schodiště otevřené až do výše podstřešního zábradlí křížové lodi. (Viz obr. 79.—81.) Na straně jižní i západní jest toto schodiště obemknuto jen opěrnými pilíři křížové lodi, jichž bohatá výzdoba, sestávající z volně stojících prutů, kružeb a stříškových štítů, jest z obrazu 81. patrna. Chrlič ve žlabové výši jest novým doplňkem z r. 1903 v místech, kde se nacházel jen nepatrný zlomek chrliče původního. Zlomek ten uložen jest v lapidariu musea král. českého. Tolikéž i kamenné zábradlí na vrchním odpočívadle jest nový doplněk.

Vstup k tomuto schodišti založen jest uvnitř chrámu v kapli sv. Zikmunda. Ve výši žlabu kaplových střech založeny jsou na straně severní

i východní otvory, které vedou ke gallerii hlavní římsu kaplí obíhající. O něco výše nalézá se směrem k jihu zazděný otvor, který jindy k vnitřním triforiím vedl. V nadpraží jeho viditelný jest zbytek poprsí jakéhosi muže, jež však k nepoznání jest otlučeno. Jedno otočení schodů výše jest druhý zazděný otvor, jenž původně k zevnější gallerii nadtriforiové vedl.

Při schodišti zachovalo se ostění velkého okna severního, založeného ihned od triforiové gallerie, takže sloupkové triforium zde chybí. Profil ostění (obr. 78.) liší se zásadně od oken stěny východní, a tudíž i od oken vysoké lodi, jest však příbuzný ostěním oken první zvonice hlavní věže. Zdá se, že zde při severovýchodním nároží lodi křížové přestává stavba Petra Parléře a počíná dílo jeho nástupce. Dekorace pilířů po stranách schodiště, jeho kraby, masky a růže liší se od ostatní stavby Petrovy.

Před jižní stranou křížové lodi založena jest po celé její šířce v před vystupující a výškou svou bočním kaplím se rovnající předsíň (viz obr. 24. pohled na jižní stranu chrámu). Tato předsíň a nad ní klenutá komora, zbudovaná v letech 1366 až 1367, chová v přízemí nádherný portál (t. zv. »porta aurea«).

V levo a v pravo uzavírá tuto předsíň mohutné zdivo dvou opěrných pilířů (věže a křížové lodi).

Vnitřní ostění těchto bočních zdí jest na vnějšek sešikmeno. Sešikmené tyto stěny jsou bohatě svisle rozčleněny a konsolami a baldachýny vyzdobeny (obr. 84.).

Baldachýny, dnes zcela nové, byly architektem Mockrem přesně dle starých, ohněm a jinak zpustošených, restaurovány.

Prostor portálu, v půdorysu lichoběžníkový, otvírá se k jihu třemi hrotitými stejnými arkádami, jež spočívají na dvou volně stojících, bohatě profilovaných pilířích a samy hojně jsou profilovány. K čelní straně těchto pilířů připojují se dvojboké polopilíře hranou vpřed obrácené, které nahoře v půlfiály, známé již z Parléřova průčelí kaplí Martinické a Svatováclavské, přecházejí.

Vnitřní portál předsíně jest půlkruhově sklenutý a bohatě profilovaný. Na vnějším jeho prahu stojí uprostřed zbytek ozdobného pilíře, z něhož patrně vycházela jednak nadpraží portálu, tvoříce tak dvě menší branky, jednak volná dekorativní žebra klenbová, opírající se vrchními konci o svorníky klenby předsíně.

Vystřídáním os pilířů arkád a vnitřních pilířů předsíně vznikla ozdobná žebrová klenba, sestrojená ze dvou půlhvězd. Uzly žeber ozdobeny jsou listovím různých tvarů a druhů (obr. 87.). Výběhy žeber klenbových z volně stojících pilířů arkád zachyceny jsou dvěma plastikami: pelikánem (obr. 88) a fénixem.

Střední pilíř portálu nese v polovici své výšky konsolu ozdobenou krásně komponovaným listem (obr. 89.). Hlava pilíře bývala bohatě ozdobena. Z výzdoby té, otlučené v mladší době, nalezeny architektem Mockerem jen fragmenty, svědčící na těla andílků a nějakého ptáka, snad holubici.

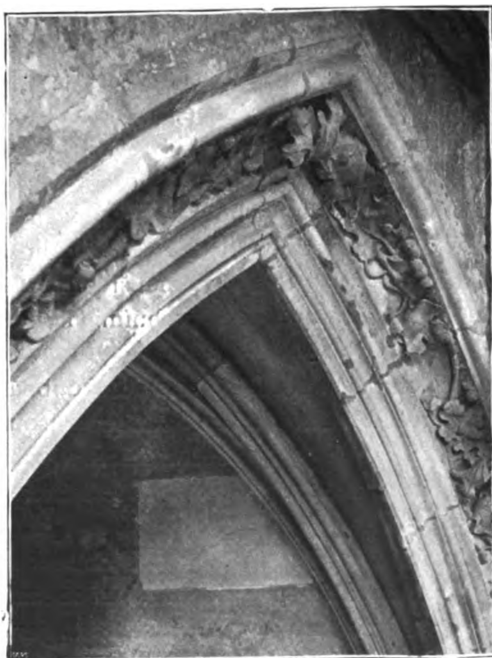

Obr. 86 *a*.

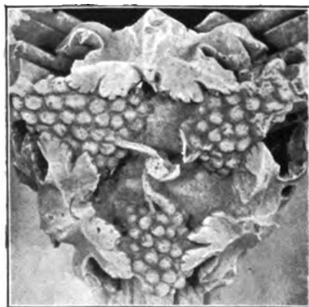

Obr. 86 *b*.

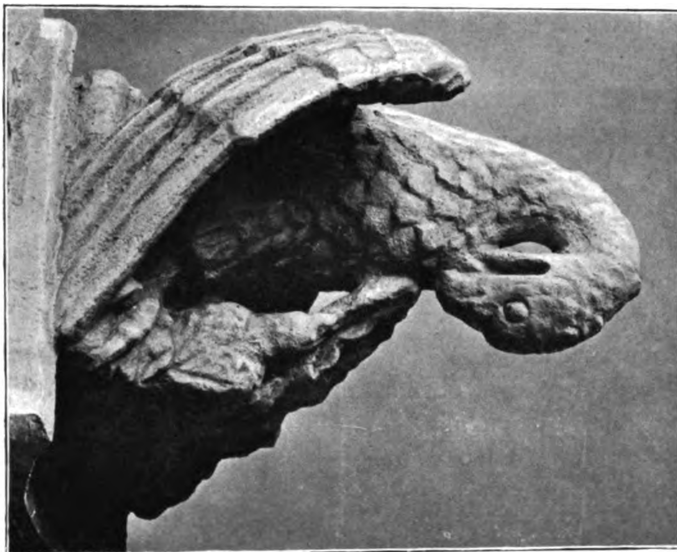
Obrazy 86 *a b c*. Ornamenty v arkádách jižní předsíně.

Obr. 85 *c*.

Obr. 87. Svorník z klenby předsíně. 1/10 skut. velikosti.

Obr. 88. Pelikán z levého pilíře předsíně. $^1/_5$ skut. velikosti.

Obr. 89. Konsola na středním pilíři portálu. $^1/_{10}$ skut. velikosti.

Výžlabek půlkruhového oblouku portálu vyzdoben jest ornamentem chmelovým, jiný článek pak dolů visícími kraby.

Oblouky průčelních tří arkád jsou vyzdobeny ornamenty mistrně komponovanými (viz obr. 86.).

Veškerá profilace předsíně a portálu, soklem počínajíc, svědčí s určitostí pro práci Petra Parléře a nemá proto s rozvrhem stavby Matyášovy nic společného. Nejvnitřnější profil portálu shoduje se úplně s ostěním jižních oken kaple sv. Václava.

Klenutá komora nad portálem,*) původně za sakristii určená (»sacristia nova«), slouží od r. 1791 k uschování klenotů korunovačních.

Do komory vchází se z kaple sv. Václava šnekovým schodištěm ve východním bočním zdivu portálu umístěným. Schodiště osvětleno jest malými obdélníkovými okénky do předsíně proraženými. Při opravování těchto schodů r. 1867 byl pod nimi nalezen zazděný okrouhlý a kuželovitě sklenutý sklípek (2·53 *m* vys., 1·58 *m* v prům.).

Komora jest 12 *m* dlouhá, 4 *m* široká a 4·50 *m* vysoká (viz tab. VII.). Klenba o třech polích, žebrová, bez svorníků. Žebra hruškovitě profilovaná vycházejí 1·70 *m* nad zemí z konsol majících podobu nestvůrných hlav lidských a zvířecích.

V severní podélné zdi ustupuje zeď v obou východních polích o něco do zadu, tvoříc výklenky překlenuté sedlovými pasy na hraně lištkou a prutem ozdobenými.

V prostředním poli ve zdi severní jest slepé okno čtverhranné, jehož článkování se skládá z lištky, prutu a žlábku. Toto okno bývalo původně do lodi křížové otevřeno.

V koutu severozápadním založen jest ve hloubce 3·15 *m* pod dlažbou komory kruhovitý sklípek v prům. 1·80 *m*, zaklenutý kamennou kopulkou do výše 1·90 *m*. V závěrku nalézá se otvor kamennou deskou uzavřený.

Vnitřek komory byl nově upraven v letech 1866—1868.

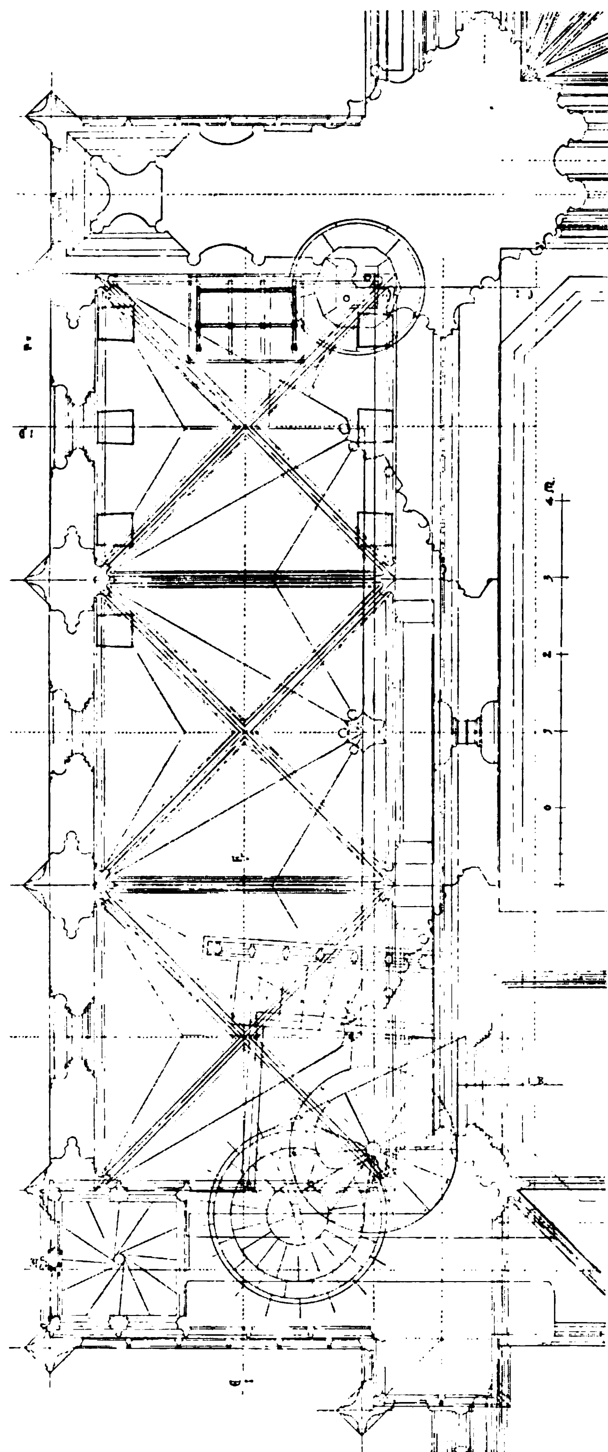
Průčelní stěna komory rozčleněna jest dvěma fiálami, jež na pilířích dolejších arkád spočívají. Původně byla tato zeď proražena třemi okénky hrotitými, profilovanými, jež onu komoru osvětlovala. Prostřední z těchto okének bylo zazděno, když průčelní stěna pokryta byla obrazem mosaikovým.

Průčelní boky předsíňové stavby ozdobeny jsou dvojdílným pannelováním a na hranách na koso postavenými polopilířky s fiálami.

Východní bok ozdoben jest šestidílným pannelováním.

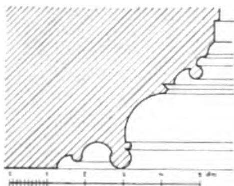
---

*) Popis ve Výroční zprávě jednoty pro dostavění chrámu sv. Víta za r. 1868, str. 98—108 s vyobr.; Bock v »Mitth. d. C.-C.« XIV. (1869), str. XCV. s obr. tab.; »Die Restauration des Krongewölbes bei der Prager Domkirche« v Mitth. d. C.-C. XV. (1870), str. XXXVII.; »Politik« 1867 č. 110; »Památky arch.« VII. (1867) sl. 609 a 610; K. Vl. Zap »Svatováclavská kaple a korunní komora« v »Pam. arch.« VIII. (1868) sl. 96—102.

Obr. 90. Půdorys korunní komory se zakresleným půdorysem předsíně v přízemí i okna křížové lodi nad komorou.

Nad římsou, kteráž jest ve stejné výši a stejné profilace se římsou bočních kaplí Petra Parléře, pokračuje dále zábradlí galerie, tvořící nad boky vpřed vystupující pavlány. Prolamované zábradlí má od onoho nad kaplí sv. Václava odlišný vzor, jenž podržen i v dalším pokračování podél věže: trojlist vkomponovaný v trojhran ze segmentů složený střídá se s pětilaločnou kružbou. (Viz obr. 83.)

Obr. 91. Ostění okna korunní komory.

Nad severní zdí korunní komory zvedá se jižní stěna křížové lodi, prolomená obrovským oknem (10·40 *m* šir., 15·65 *m* vys.), z něhož provedeno bylo a zachovalo se pouze bohatě profilované ostění. (Obr. 92. a 93.)

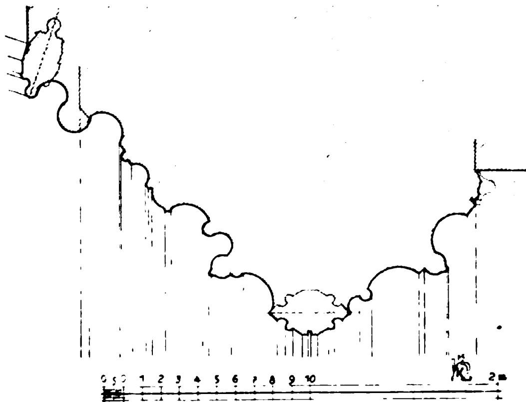
Od hrotu okenního pasu vychází symetrický, vzhůru svými rameny obrácený hrotitý oblouk, který dvěma jinými segmenty proťat jest.

Plocha nad okenním pasem až k tomuto obrácenému oblouku, jakož i plocha mezi oběma řečenými segmenty jest vyzdobena lípanou kružbou.

Z kružby této vybíhá pak podstřešní zábradlí, stejného tvaru, jako zábradlí na vysokém kůru; s tou pouze obměnou, že volné lilie nahraženy jsou svislým prutem (viz obr. 77.).

Nad středem okna vybíhá nad podstřešní zábradlí fiála, která teprve za restaurace r. 1899 na základě zachovavšího se spodního dříku byla doplněna (viz obr. 94.).

Při jihovýchodním boku jižní zdi křížové lodi jde od první gallerie vzhůru až ku podstřešní gallerii čtyřboké otevřené schodiště (viz obr. 71. a 93.), prolamované na třech volně stojících stěnách, v každém odstavci schodů vždy dvojicí otvorů ozdobených dvojnosou hrotitou kružbou.

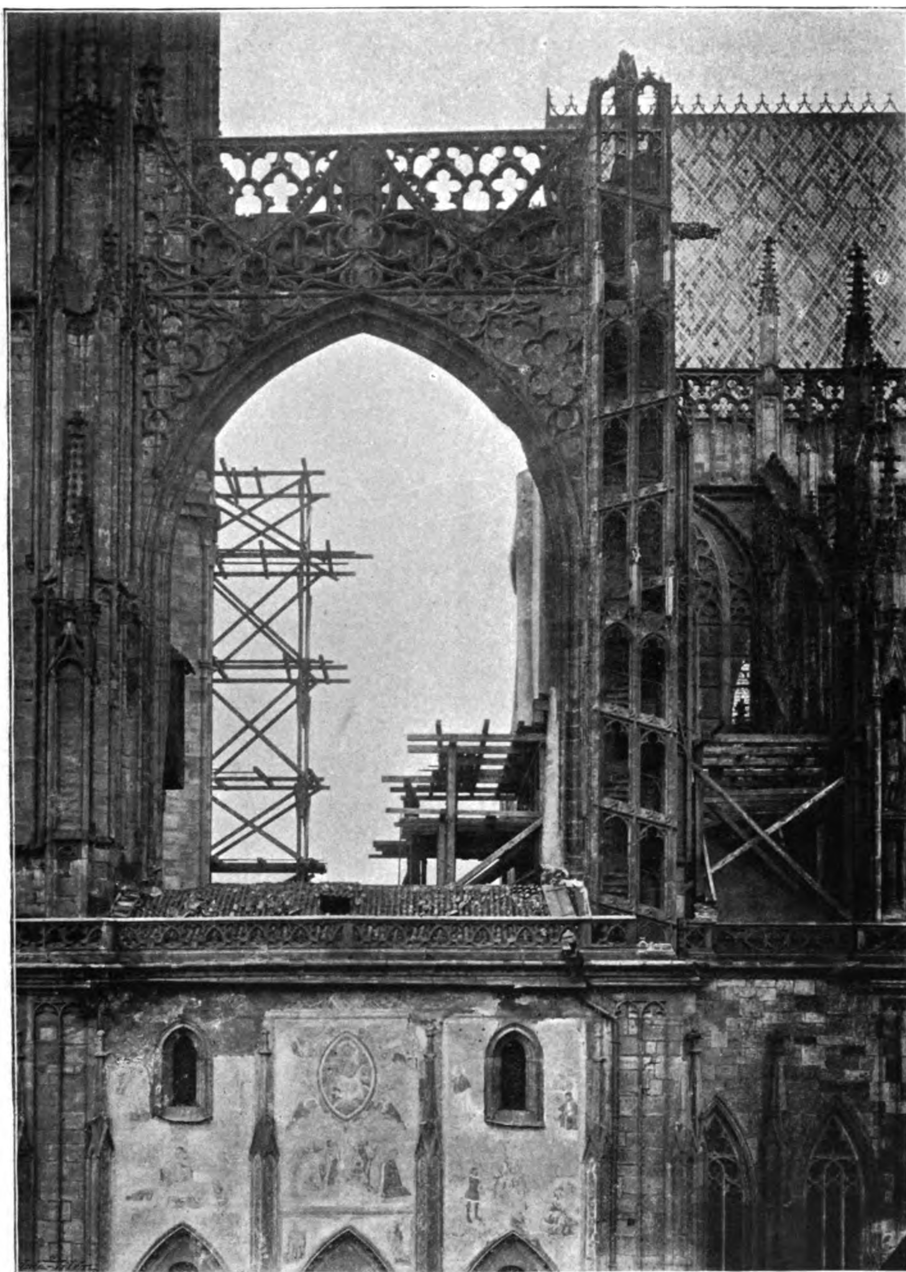

Obr. 92. Profil ostění jižního okna lodi křížové.

Jak z pohledu na obr. 71. patrno, jest toto schodiště odstupněno ze směru svislého dvakráte o půl svojí šířky, a to tím způsobem, že vřeteno po tři otočení stupňů svisle jdoucí, jest pojednou odsazeno zpět.

V obou těchto odstupněních jest velmi důmyslně zaměněn běh schodové šroubovnice z prava na levo a zase opačně.

Celé schodiště neseno jest volně stojícími pruty, jež jsou profilu čtvercového, vyžlábkovaného. Pruty tyto jsou ve směru stoupání schodů proťaty šikmo běžícími schodnicemi. Schodnice jest na zpodu podepřena

Obr. 93. Pohled na jižní průčelí křížové lodi (před restaurací).

třílaločnou kružbou, na vrchu pak ozdobena vzhůru obrácenými obloučky s liliemi.

V místech, kde schody ze svislice se odstupňují, ozdobeny jsou schodnice znakovými štíty, jež zastřešeny jsou trojúhelníky posázenými kraby a zakončenými růží.

Obr. 94. Pohled na hořejší restaurovanou část jižního okna křížové lodi.

Svislé pruty kostry schodišťové vybíhají ještě nad poslední schod vzhůru, kde jsou vyplněny kružbovým zábradlím. Na vrcholu spojeny jsou pruty jeptiškami zakončenými křížovými růžemi a posázenými kraby (viz obr. 95.).

Obr. 95. Pohled na západní stranu jižního schodiště.

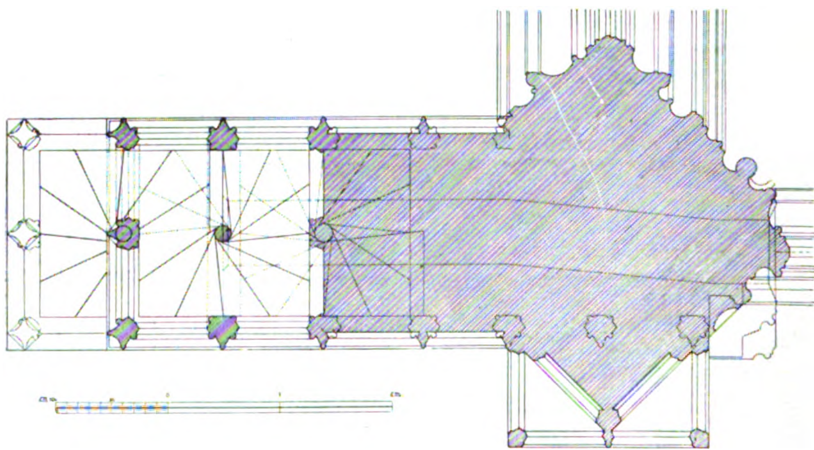
Opěrný pilíř křížové lodi, na který jest schodiště přistavěno, rozčleněn jest na straně východní i západní svislými lípanými pruty, jež spojeny jsou navzájem jeptiškami ve třech vodorovných řadách. I zde jsou

některé jeptišky vyzdobeny znakovými štítky, jež jsou týmž způsobem zastřešeny, jako znakové štítky na schodišti.

Na štítech schodiště i pilíře střídají se tyto znaky: říšská orlice německá, orlice svatováclavská, lev český, lev lucemburský, orlice slezská, býk dolnolužický, zeď hornolužická, lilie arelatské a břevno arcibiskupské.

Původní schodiště bylo velmi chatrné, i musilo vzhledem k neudržitelnému svému stavu býti úplně sneseno, načež v r. 1902 věrně bylo obnoveno. Doplněny musily býti toliko jehlance štíhlých fiál nad odstupněními.

Ke schodišti byl přístup — podobně jako tomu bylo při schodišti severním — dvěma otvory nad sebou umístěnými, a to z triforia vnitřního a z ochozu nadtriforiového. Tyto otvory jsou však nyní zazděny.

Obr. 96. Půdorys jižního schodiště.

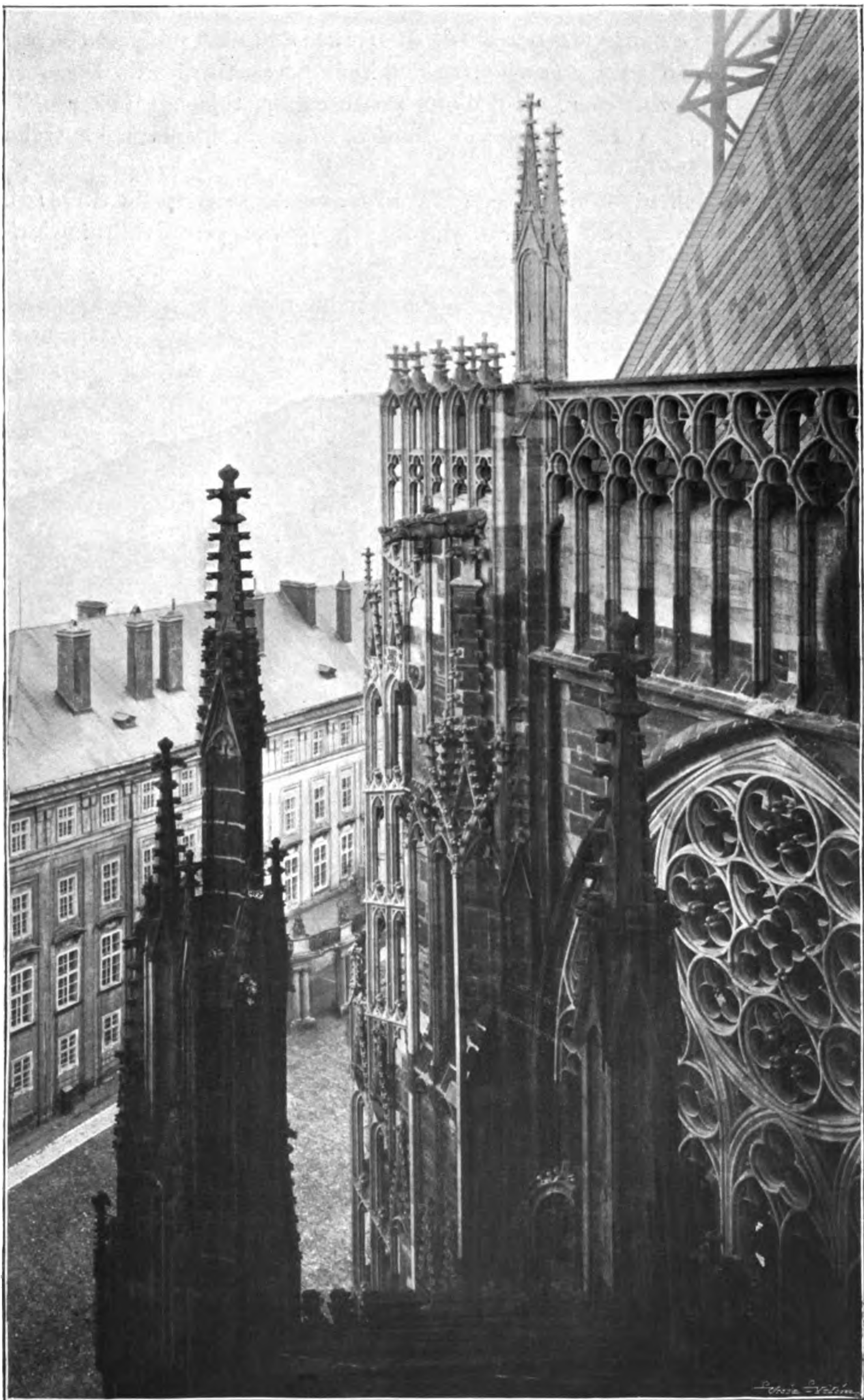
Pilíř křížové lodi na straně východní jest bohatě vyzdoben: v dolejších dvou výškách lípanými pruty s jeptiškami a štítky, ve vrchní části otevřenou sloupkovou kaplicí velikou fiálou zakončenou.

Nad růží této fiály vyčnívá z jádra pilíře krásný chrlič 2 *m* ze zdiva vyčnívající (hlava antilopy), kterýž jest přesnou kopií chrliče starého, architektem Mockerem sejmutého a v lapidariu musea král. čes. uloženého (viz obr. 97.; kružba okna jest nový doplněk z r. 1904.)

ZÁPADNÍ PRŮČELÍ KAPLE SV. VÁCLAVA. (Obr. 98.). Jak při popisu kaple sv. Václava bylo uvedeno, vystupuje kaple jednou třetinou svého půdorysu do prostoru křížové lodi. Tato část byla tam samostatně façadována.

Po zboření zdi, která z doby renaissanční jižní křížovou loď od nedostavěné části dělila, přišlo se roku 1888*) na severozápadním nároží

*) Srvn. výr. zpráva Jednoty pro dostavění chrámu Svatovítského 1888, str. 85 a násl.; J. F. Mocker, »Starý portál kaple sv. Václavské« (s vyobr.) v »Pam. arch.« XIV., 377.

Obr. 97. Pohled na východní stranu jihovýchodního pilíře příční lodi.

kaple sv. Václava na zbytek opěrného pilíře, který jsa půdorysu čtvercového a na koso jsa k nároží přistavěn, .vystupoval do výše 5·70 *m*, kde byl jehlancovitě zastřešen. Z tohoto zastřešení vystupovala pak plochá lesena na severní i západní straně slabě z líce vystupující a na vrchu pultovitě zastřešená.

Při ohledání západní průčelní plochy nalezeny stopy ještě dalších dvou opracovaných pilířů, založených přesně proti vnitřním pří-

Obr. 98. Západní průčelí kaple sv. Václava (na základě nálezů z r. 1888 doplněno).

stěnným pilířům. Odkrytí základu dalo i pro tyto pilíře určitý půdorys, a to půlčtverec na koso z průčelní plochy vyčnívající. Tyto pilíře byly stejně zakončeny, jako pilíř nárožní.

Mezi oběma pilíři nalezen byl zazděný portál, orámovaný ostěním do hrotu zaklenutým a bohatě profilovaným (obr. 99.).

Obr. 99. Ostění portálu západního.

Tympanon portálku byl plný a vyzdobený v středním kotouči hlavou Spasitele, po stranách pak dvěma anděly (viz obr. 100.). Sošnická tato výzdoba jest příbuzna plastikám Petra Parléře. Hlavně hlava Spasitelova jest, pokud ze zbytků souditi lze, totožná s hlavou Kristovou ve vnějším triforiu vysokého kůru.

Nad portálem nacházelo se zazděné okno stejné jako okna v kapli na straně východní a severní.

Z nálezu tohoto průčelí soudilo se, že kaple v této zevní úpravě stávala již před založením chrámu*), leč důkazy, které proti tomuto mínění

Obr. 100. Tympanon portálu v západním průčelí kaple sv. Václava.

jinde budou podány**), pokládati nutno tuto domněnku za vyvrácenou. Kaple sv. Václava byla budována současně s ostatní stavbou Petra Parléře.

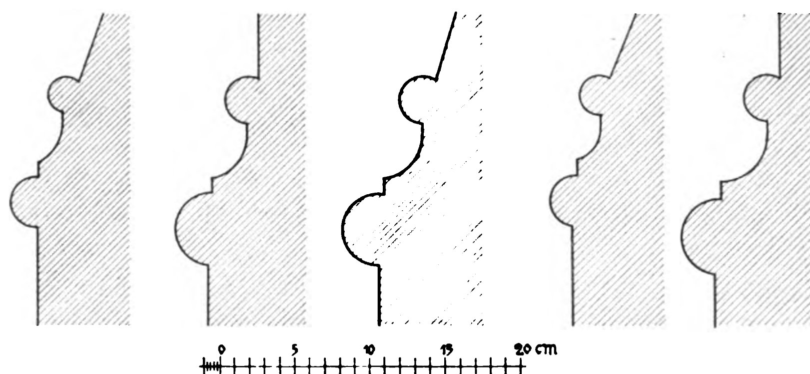
---

*) Srovn. Výr. zpráva Jednoty pro dostavění chrámu sv. Víta za r. 1887.

**) Srovn. Památky archaeologické 1906.

Veškeré nalezené článkování původního průčelí západního jest docela souhlasné s článkováním ostatních částí kaple sv. Václava, prokázaného díla Petra Parléře. Srovnání ostění portálu západního s portálem severním ukazuje, i kdyby učiněné již srovnání plastiky tympanonu nebylo stačilo na jednoho mistra. V obrázku 101. v jednotném měřítku znázorněné trnože obou portálů jsou stejné; vnitřní trnož v kapli, jakož i trnož v jižní předsíni rovnají se úplně trnoži opěrných pilířů západního průčelí kaple sv. Václava roku 1888 objevených.

Upozorníme-li ještě na trnož pilířů v chóru kostela sv. Bartoloměje v Kolíně,*) není zajisté dalšího průkazu autorství Petra Parléře k tomuto průčelí potřebí.

Obr. 101. Článkování trnože severního portálu kaple sv. Václava, vnitřku téže kaple, jižní předsíně, západního portálu a opěrných pilířů kaple sv. Václava.

Západní průčelí kaple sv. Václava bude obnoveno v původní podobě. Jen nárožní pilíř vyzdoben byl bohatěji, aby na něm Parléřova socha sv. Václava umístěna býti mohla.

VĚŽ. Zevnějšek. (Srvn. obr. 102.) V základech svých tvoříc čtverec, jehož strany měří asi 14 *m*, zvedá se věž v gotické části své do výše 55 *m*.

Založena jest tak, že východní stranou přiléhá k jižní lodi křížové, severní pak k jižní boční lodi.

Nároží jsou sesílena vždy dvěma opěrnými pilíři, z nichž oba jižní, jakož i západní jsou mohutně předloženy.

Pravý z jižních pilířů tvoří, jak již uvedeno bylo, boční zdivo jižní předsíně, kdežto oba západní pilíře, spojeny jsouce zdí 1·10 *m* silnou, tvoří přístavbu, o kteréž níže obšírněji se zmíníme.

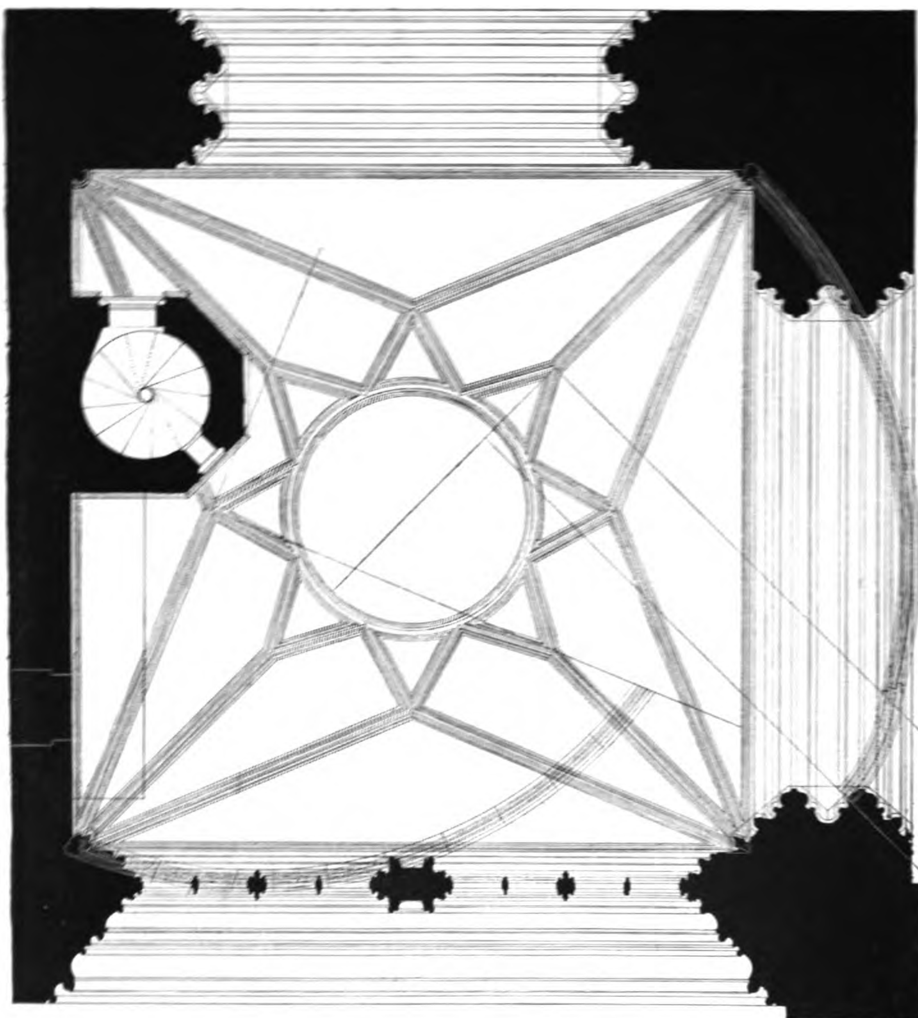
Přízemí věže jest dnes po přestavbě proti původnímu stavu značně změněno.

Ke straně severní a východní otevíralo se původně vysokými, 5·1 *m* širokými profilovanými oblouky dovnitř chrámu. Při opravě věže po ohni

*) Srovn. Soupis památek histor. a uměleckých, pol. okres Kolín.

Obr. 102. Pohled na věž před opravou.

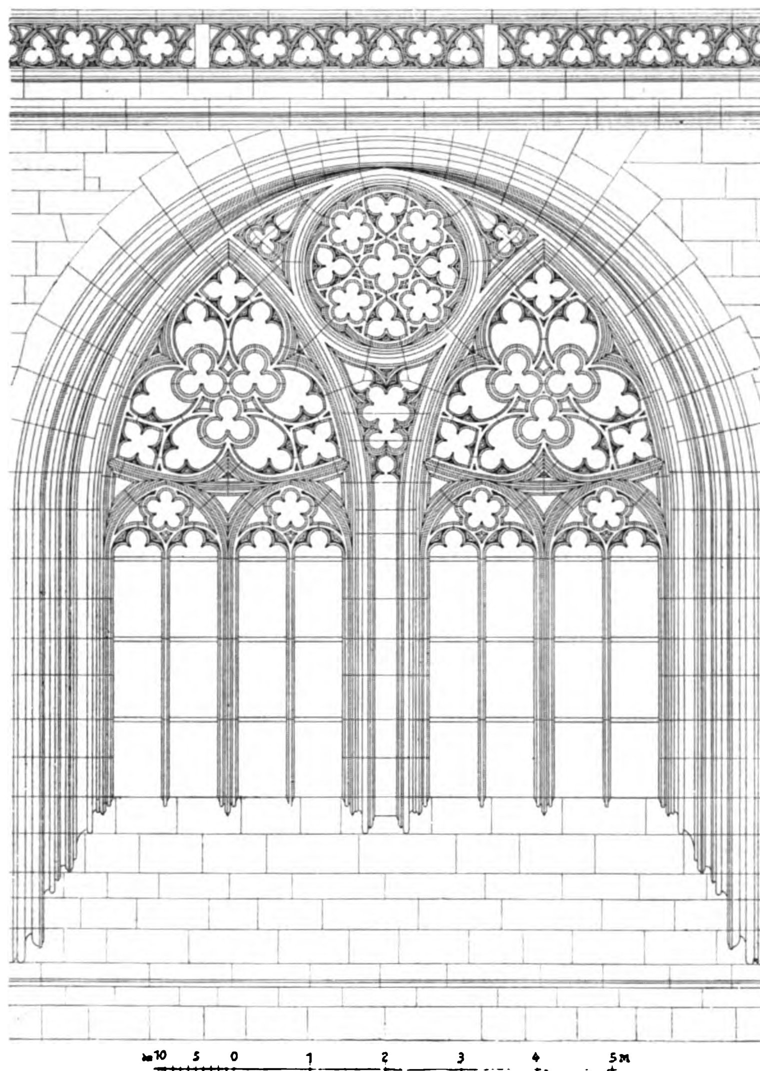
Obr. 103. Půdorys vnitřku věže.

r. 1541 byl oblouk východní úplně, oblouk severní až na úzký vchod zazděn.

Na straně jižní otevíralo se v celé světlé šířce vnitřku věže veliké okno, jehož bohatě profilované ostění do půlkruhu zaklenuto bylo.

Strana západní sestávala z plného zdiva, k němuž bylo uvnitř věže — v místech nynějšího nového schodiště — přiloženo vřetenové schodiště osmibokého půdorysu, ozdobené bohatou kružbovou ornamentikou a vsazenými kamennými znaky arcibiskupů Olbrama ze Škvorce († 1402) a Zbyňka Zajíce z Hasenburka (1402—1411), kteří zde byli pohřbeni.

Znaky tyto, kryté prelátskými klobouky, uloženy jsou v městském museu Pražském.

Obr. 104. Okno na jižní straně přízemí věže (v původní podobě).

Přízemní prostora věžní nazývala se dle arcibiskupa Zbyňka a jeho bratří, kteří hlavně k úpravě její přispěli, kaplí hasenburskou.

Ze schodiště vycházel ve výši 9·70 *m* krátký pavlán na ozdobných krakorcích spočívající, z něhož vedl vchod do poschodí zmíněné již přístavby na západě k věži přiléhající.

Vnitřek přízemí věže byl původně mnohem prostornější nežli nyní, neboť při opravách počátkem let osmdesátých bylo přizděno na všech čtyřech stranách asi 1·30 *m* kvádrového zdiva, aby se věž ke zvýšení stala lépe způsobilou.

Přízemí věže bývalo ve výši 16·40 *m* sklenuto hvězdovou klenbou s kruhovým středem (srv. obr. 103. a tab. VIII.).

Při přestavbě vnitřku zřízeno bylo v místech starého schodiště nové, mnohem jednodušších forem a větších dimensí.

Přízemní tento prostor dosud překlenut není; stane se tak hvězdovou klenbou kresby jednodušší, než bývala klenba původní.

V průčelí jižním jsou opěrné pilíře věže rozčleněny svislými pruty a ozdobeny nárožními fiálami, stejně jako popsaný již pilíř nároží příčné lodi.

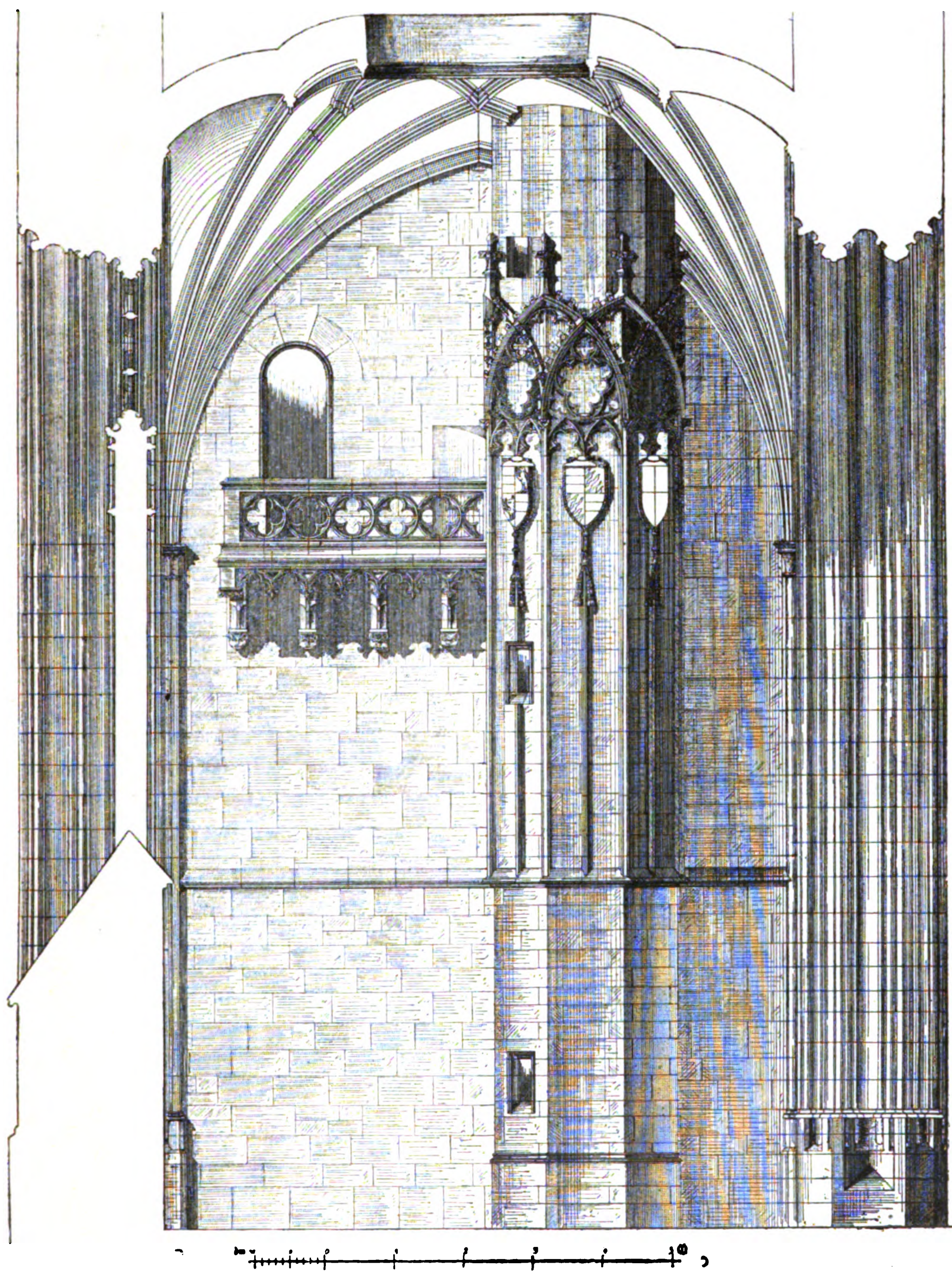
Mezi oběma pilíři jižními klene se mohutný půlkruhový oblouk, přepínající bohatě profilované ostění zmíněného již okna.

Obr. 104. představuje veliké toto okno v kresbě restaurované. Hlavní otvor byl mohutným středním pilířem rozdělen ve dvě samostatná okna hrotitá, která jedním silným a dvěma slabými pruty rozdělena byla na čtyři díly a nahoře bohatou kružbou byla vyzdobena. V prostoře mezi hroty obou oken byl kruh vyplněný kružbou. Při zmíněných pracích opravných byl tento nádherný otvor zúžen na menší čtyřdílné okno a pod ním proražena byla malá dvířka. Původní tvar tohoto okenního otvoru zachoval se na původním pergamenovém rysu patřícím huti sv. Štěpánské ve Vídni, nyní v knihovně c. k. akademie výtvarných umění ve Vídni uloženém. Stav jeho před restaurací, kdy prostory mezi prutovím a kružbami až na malé otvory byly zazděny, ukazuje reprodukce současné fotografie (viz obr. 24.).

Na opěrném pilíři věže podle jižní předsíně umístěna jest nad podokenní římsou pamětní deska 1·14 *m* široká a 1·20 *m* vysoká, orámovaná a na vrchu štítkem zakončená. V štítku dvěma segmenty vykrojeném a profilem zastřešeném umístěny jsou tři malé znaky: orlice svatováclavská, lev český a břevno arcibiskupské. Štítek býval růží zakončen a kraby posázen, z kterých se jen skrovné zbytky zachovaly. Viz obr. 105. O nápisu samém bude níže pojednáno.

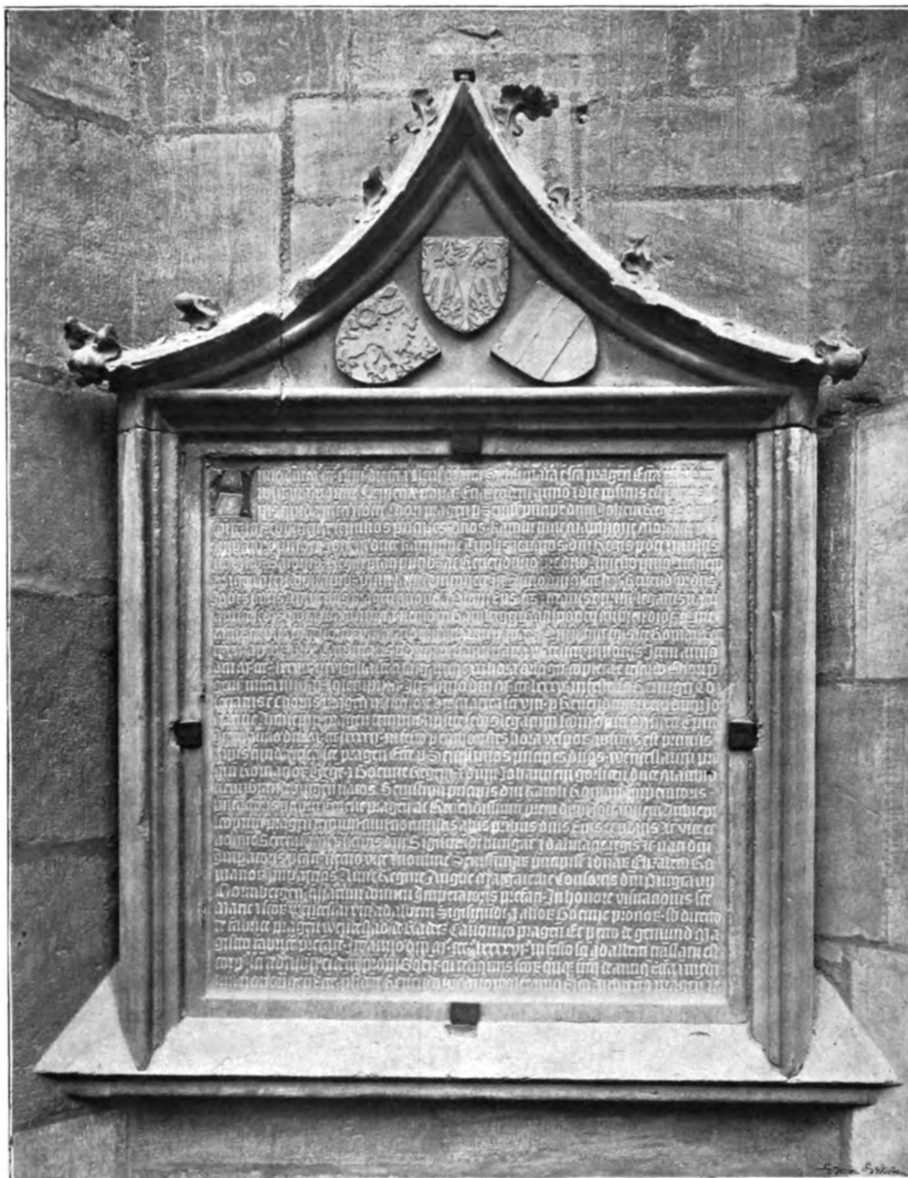
K západní straně věže, mezi opěrné pilíře její vestavěna jest přístavba, kteráž rozdělena jest v přízemí a poschodí. Do přízemí se vcházelo dříve se strany severní, nyní po změně arch. *Mockrem* provedené se strany západní. Vnitřní prostora 5·14 *m* široká a 9·15 *m* dlouhá, sklenuta byla hvězdovitou klenbou o dvou polích, nesenou v koutech válcovitými příporami, založenými na dvojité patce a zakončenými hlavicí (článkování *Petra Parléře*), a uprostřed bohatě listovím zdobenými konsolami. Místnost tato sloužívala za kapitolní síň. V poschodí, po ohni r. 1541 valenou klenbou opatřeném, do něhož se vcházelo věžním schodištěm po zmíněném již pavlánu, umístěn býval kapitolní archiv.

Původně bývalo toto poschodí překlenuto, jak roku 1905 zjištěno bylo, třemi křížovými neb síťovými klenbami nesenými širokými konsolami jež, podobně jako konsoly v korunní komoře, měly podobu nestvůrných mask. Při uvedeném požáru vzala tato klenba za své a konsoly až na jednu byly na líc zdiva odtesány.

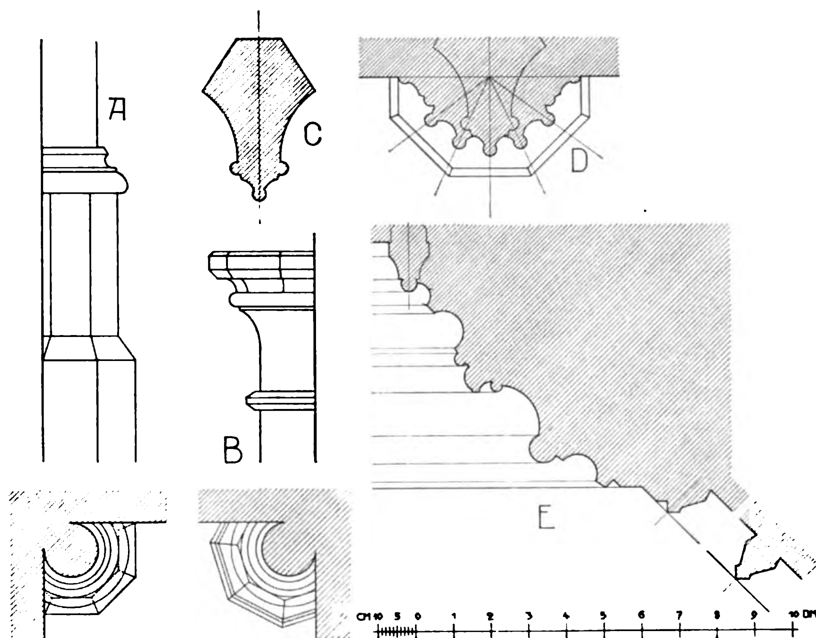
Tab. VIII. Řez přízemku věže.

(Stav před restaurací.)

Obr. 105. Pamětní deska na jižním pilíři věže.

Jižní průčelí této přístavby utvořeno jest opěrným pilířem hlavní věže. Jeho plocha, panelováním vyzdobená, přerušena jest oknem do dvou výšek rozděleným, které jindy osvětlovalo síň kapitolní i archiv nad ní se nalézající. Při přestavbě věže bylo okno to zazděno. Jeho bohatě článkované ostění (viz obr. 106.) jest do hrotu sklenuto. Otvor okenní býval ve výši klenby přízemní síně plným zdivem rozdělen na dva otvory menší. Spodní z nich, rozdělený na nestejná pole dvěma svislými pruty, zakončen byl

Obr. 106. Detaily síně kapitulní.

A, *B* patka a hlavice koutové přípory, *C* žebro klenbové, *D* svazek žeber nad konsolou, *E* ostění sazděného okna jižního.

Obr. 107. Konsoly pod klenbou síně kapitulní.

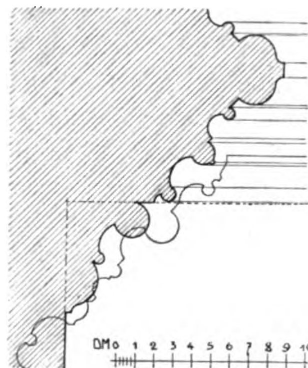
bohatou kružbou do hrotitého oblouku vsazenou. Tento oblouk zakončen byl růží a posázen byl kraby. Plné zdivo bylo třemi lípanými pruty rozčleněno a horizontálou při výběhu oblouku ostění zakončeno. Zbytek otvoru nad horizontálou byl kružbou vyplněn. Kružba tato dodávala středními svými otvory světla komoře archivní.

Kružby a pruty obou otvorů a listová výzdoba se však na náš věk nezachovaly; byly asi proto, že světla ubíraly, vytlučeny. Původní nákres

na pergamenu, chovaný v knihovně c. k. akademie výtvar. umění ve Vídni, ukázal arch. *Mockerovi,* jak toto okno upraviti má. Učinil tak dle nákresu toho; jen vrchní kružbu v kresbě pozměnil a otvory okenní zazdil.

Až do polovice let sedmdesátých století 19. měla tato přístavba k západu zakončené průčelí. Úprava nároží jihozápadního opakovala se i na severozápadě. Hlavní římsa i žlabová vrstva probíhaly celou délkou tohoto průčelí a na straně severní zalamovaly se jako na straně jižní. Taková úprava nemohla býti však původní, neboť k průčelí tomu — do polovice jej zakrývajíc — byla, jak arch. *Mocker* zjistil, založena kaple jakožto pokračování další stavby chrámové. Průčelí zřízeno zde bylo asi teprve po požáru r. 1541, snad *Wohlgemuthem* neb *Tirolem,* když od další dostavby vysoké lodi a kaplí chrámových upuštěno bylo. Stav tohoto průčelí byl arch. *Mockerem* před dostavbou chrámovou zaměřen a nakreslen. Při pracích směřujících k dostavbě vysoké lodi byla západní zeď přístavby uvnitř zesílena a tím vnitřní prostor síně kapitolní z 5·14 *m* na 4·40 *m* v šířce zmenšen.

Přízemí věže a archivní komora zakončeny jsou silně vyloženou, na rozích chrliči opatřenou římsou, kterou končí se dílo *Petrem Parléřem* založené a v jeho duchu i návrhu vedené a počíná se vláda mistra nového. Nad římsou probíhá zábradlí stejného vzoru jako zábradlí nad jižní předsíní.

Obr. 108. Přístěnný pilíř v jihozápad. koutě příčné lodi.

Před popisem vyšší části věže dlužno zmíniti se o profilovaných pilířích lípnutých ku východnímu i severnímu průčelí věže, patřících jednak k založení lodi příčné, jednak k jižní lodi boční. V koutě jižní zdi příční lodi a východní zdi věže nalezen fragment přístěnného pilíře (viz obr. 108., čárkovaný profil), sestávající z hruškovce, přilehlého válečku, širšího žlábku a silnějšího válce. Srovnáním tohoto pilíře s pilířem na obr. 39. znázorněným, pozná se, že měl podpírati žebra síťové klenby lodi příčné, a to hruškovec žebro přístěnné, silný válec žebro úhlopříčné. Tento profil vystupuje až pod římsu triforií, která jej přerušuje. V obr. 108. slabě zakreslený profil znázorňuje vnitřní stranu ostění jižního okna křížové lodi. Jest patrno, že toto ostění další stoupání pilíře, *Petrem Parléřem* pro klenbu určeného, znemožňuje, i nacházíme v tom rozpor mezi původním úmyslem jmenovaného mistra a mezi mladším rozvrhem jiného díla.

Na severovýchodním nároží věže nalezen mladší cihelnou zazdívkou zakrývaný svazek profilů odpovídající normálnému pilíři v obr. 38. znázorněnému. Polovina (ve směru dlouhé osy) znázorněného pilíře nalípnuta byla k severní straně věže, aby tvořila jednak výběh arkádovému oblouku mezi lodí křížovou a boční lodí jižní, jednak aby nesla úhlopříčné i nástěnné

žebro klenby lodi jižní. K východní straně věže lípnuta byla ona část pilíře, sestávající ze tří válců spojených žlábky, z kterých klenbová žebra příčné lodi vybíhati měla. V obrázku 113. jest tento pilíř na nároží věže ovšem omítkou zkulacen a zakrýván. Za přestavby věže pro další dostavbu její byl tento pilíř valně rozšířen a v profilu docela pozměněn. Viz půdorys chrámu tab. III.

Jiný svazek profilu nalezen v cihelné přizdívce k severní straně věže. Odpovídal svojí profilací části pilíře obr. 39., obrácené k boční lodi. Konečně na severozápadním nároží síně kapitulní nalezen ve zdivu západního průčelí (o kterém v předu vyslovena byla domněnka, že z doby po požáru pochází) další svazek profilů tvořící přechod z lodi boční do kaple, kterou pětilodí směrem k západu zase počato bylo. (Viz půdorys tab. III.)

Vnějšek první zvonice věže. Původní výstavnost tohoto oddílu zachovala se nejlépe na straně jižní a západní, jež jsou také nejozdobnější.

Jižní strana. Po obou stranách vystupují mohutné, z počátku osmiboké, bohatě ozdobené pilíře vzhůru, jsouce horizontální římsou rozděleny uprostřed ve dvě části. Dolejší část ozdobena jest na bocích válcovitou pannelací zakončenou trojlistými kružbami; před ní pak postavena jest na straně čelní čtyřboká kaplice baldachýnová, zakončená bohatou fiálou, jež zasahuje již do části druhé. Tato část oživena jest rovněž pannelací, ale zakončenou trojhrannými kraby a křížovými kyticemi ozdobenými stříškovými štítky.

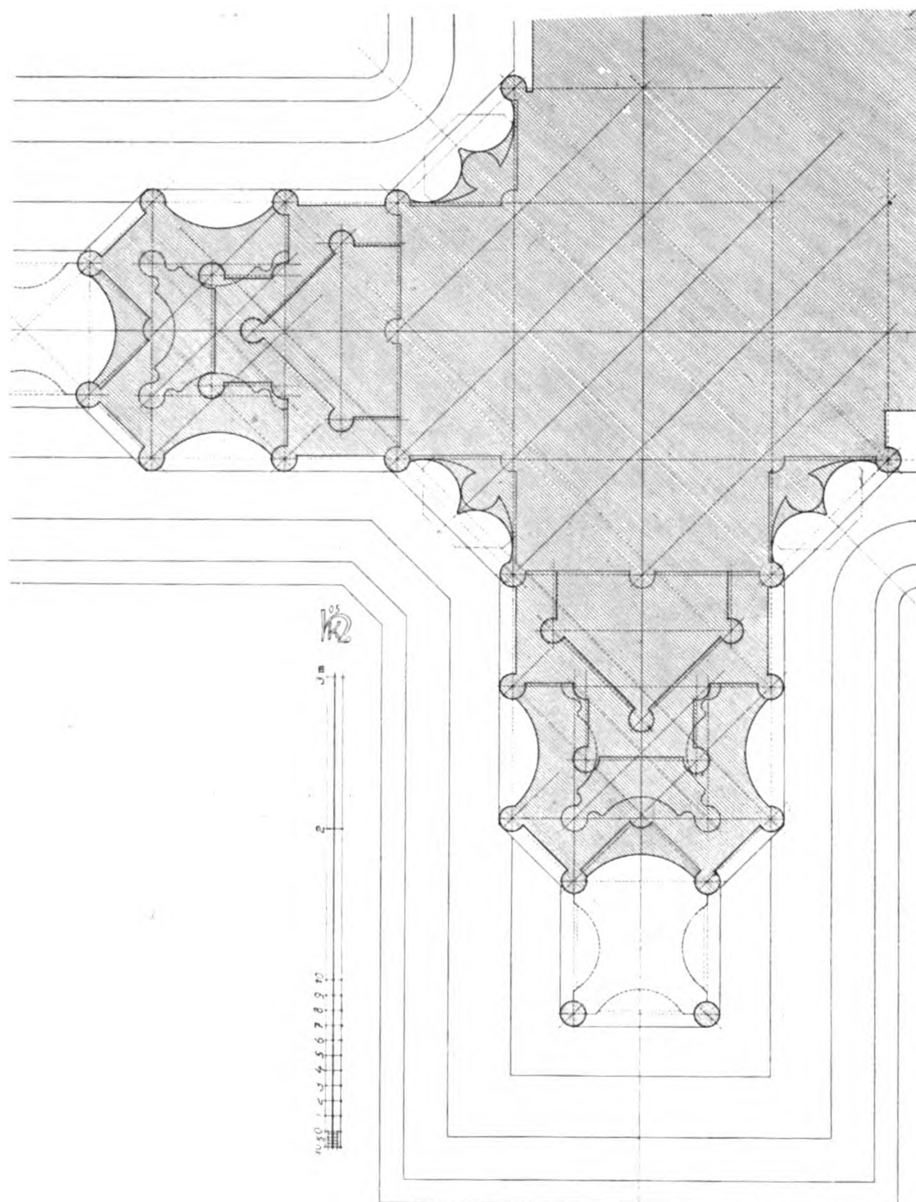
Tyto opěrné pilíře připojují se k líci průčelí věže šikmým, žlábkovitě prohloubeným přechodem, jenž vyplněn jest podobnou pannelací jako boky pilířů.

Průčelní zeď věže otevřena jest velikým, bohatě profilovaným oknem hrotitým, jež bylo v době Rudolfinské vyplněno pěknou mříží. (Profil ostění viz obr. 111.)

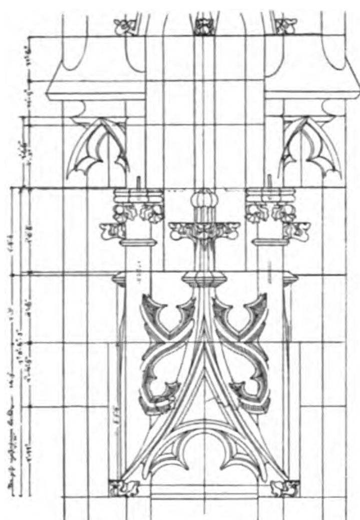
V okenní lavici umístěny jsou tři znakové štíty: český, svatováclavský a arcibiskupský, z nichž český má neobyčejně krásnou kresbu. Pod podokenní římsou vykazuje průčelí věže čtyři zvířecí konsoly. V koutech při opěrných pilířích jsou velká ležící zvířata podporující římsu, která kout kose přepíná; pod lavicí okenní jsou dvě zvířecí hlavy podpírající obloučkový vlys. (Viz níže v oddíle »Výzdoba sošnická« a obr. 24.)

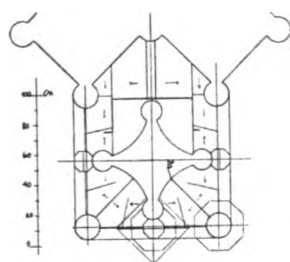
Stěna nad hrotem okna oživena jest tupěji vyklenutým profilovaným obloukem, spočívajícím na ozdobných konsolách. Současně s obloukem vybíhají z konsol svislé pruty společného profilu s obloukem, a rovnoběžně s těmito dva jiné z dalších dvou konsol. Každá takováto dvojice svislých prutů spojena je nahoře trojlistou kružbou.

Do hladké plochy mezi obloukem okenním a jmenovaným dekorativním obloukem zasazena byla za panování Rudolfa II. měděná deska, na níž zlaté R ozdobené císařskou korunou, zlatým rounem a dvěma palmovými ratolestmi namalováno a ornamentem ovroubeno jest.

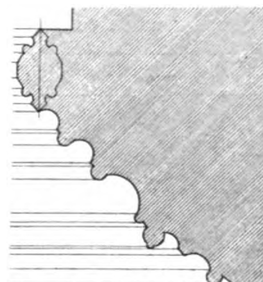
Obr. 109. Vyvinutí jihozápadního nároží věže.

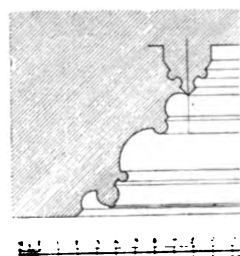

Obr. 110. Detail baldachýnů věže.

A

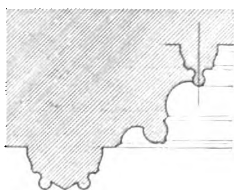

B

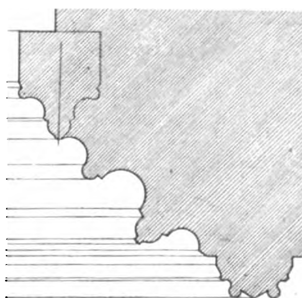

Obr. 111. Ostění oken první zvonice.
A jižní, *B* západní a severní.

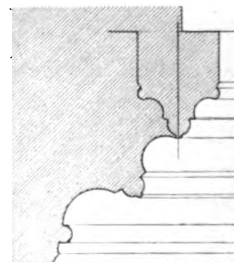
A

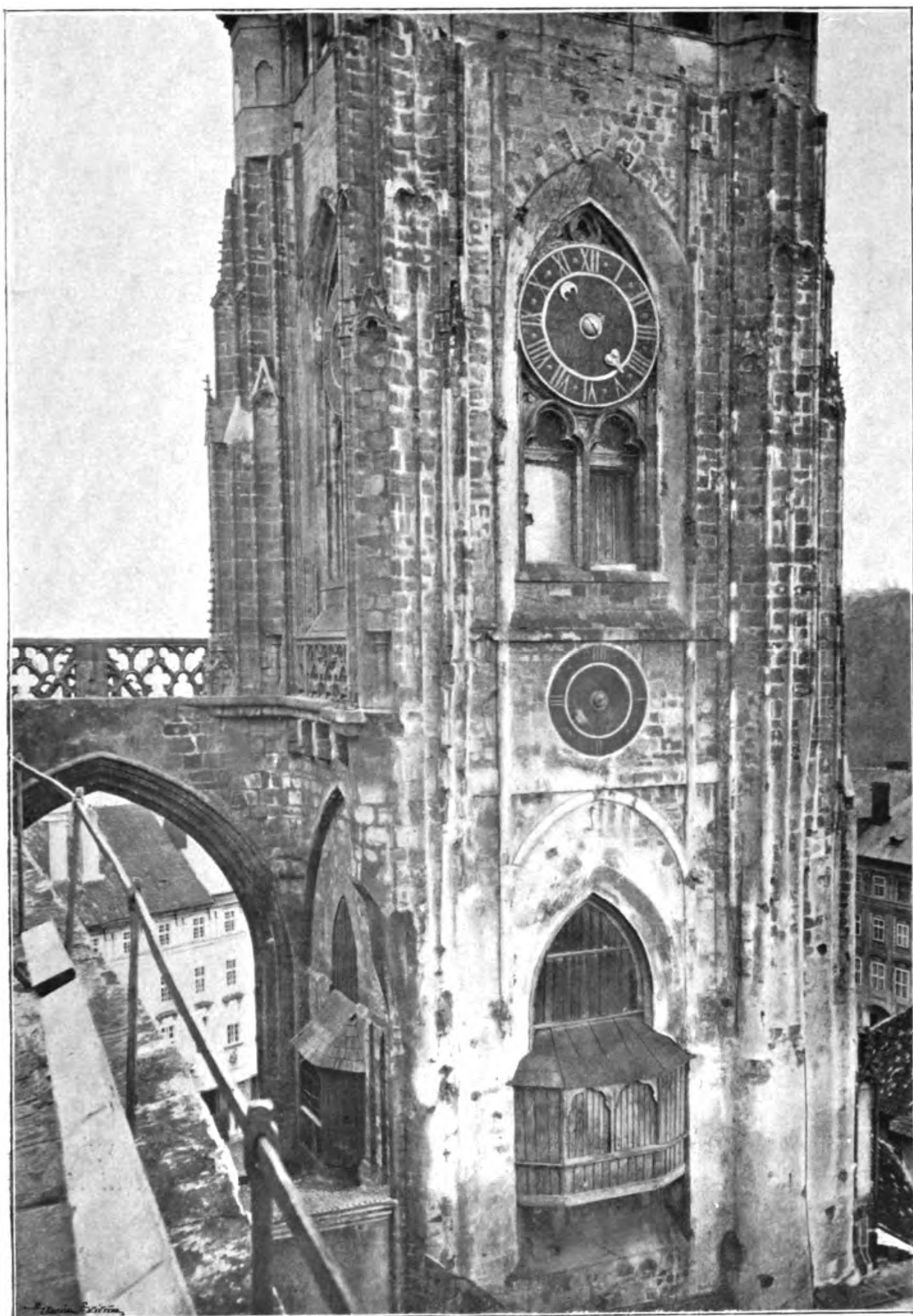
B

C

Obr. 112. Ostění oken druhé zvonice, *A* západní, *B* jižní a severní, *C* východní.

Obr. 113. Severní a východní průčelí věže před opravou.

Obr. 114. Detail východní strany věže před dostavbou.

Přímo nad oním dekorativním obloukem táhne se mocně vyložená, nahoře sešikmená římsa, jejíž markantní profil jest totožný s hlavní římsou vysokého chóru.

Zcela shodně vyzdobena jest strana západní, s tím rozdílem, že okno je slepé a lípanou kružbou vyzdobené. Okno kolmým prutem rozdělené ve dvě části, bývalo v kružbě trojlistem vyzdobeno.

Původní kružba byla však za restaurace r. 1898 jinou zaměněna.

Sochařská výzdoba, totiž konsoly v koutech při opěrných pilířích a pod dekorativním obloukem nad oknem na této straně chybí, rovněž

i znaky v lavici okenní. Opěrné pilíře jsou stejně vyzdobeny jako na straně jižní.

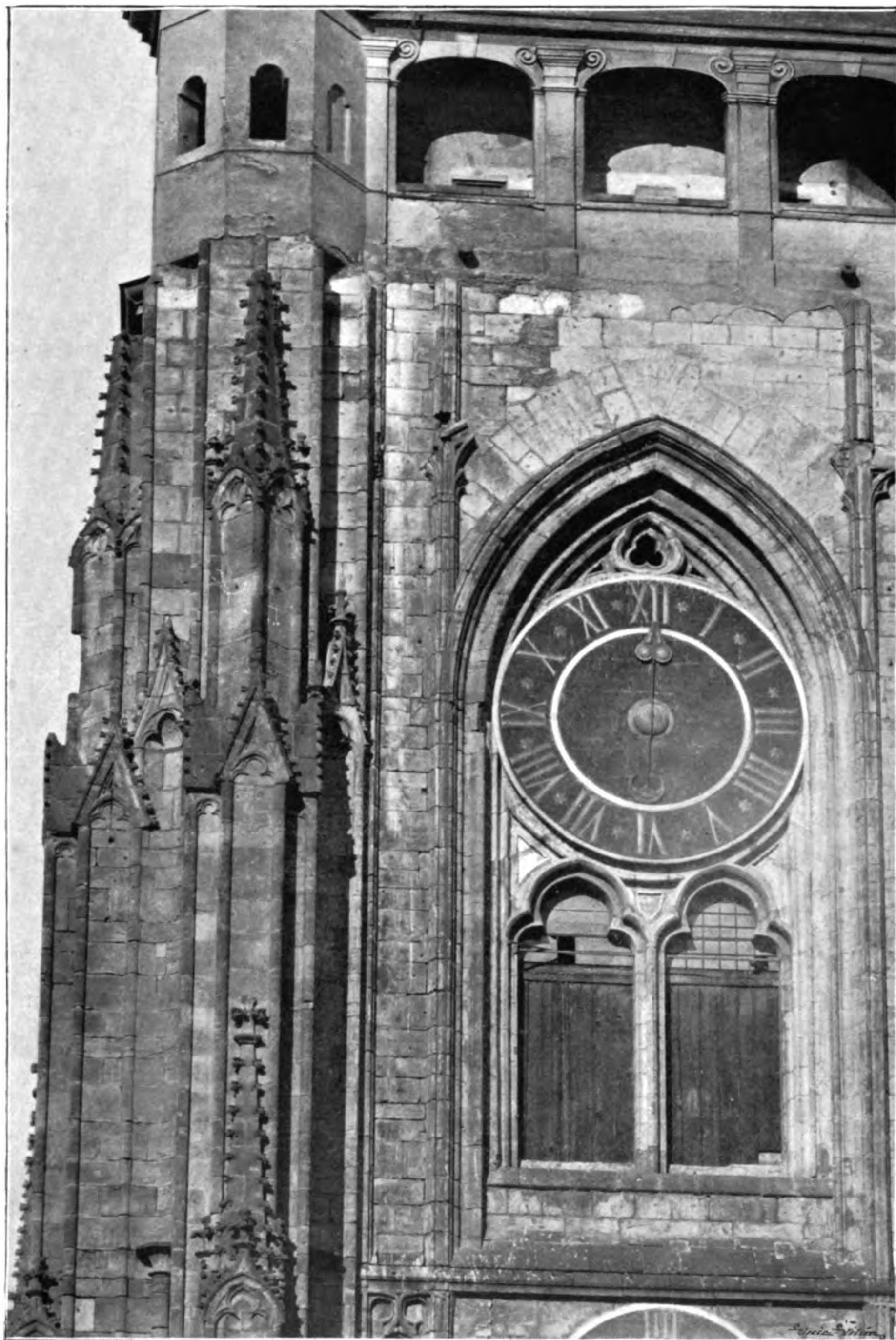
Strana severní (viz obr. 113.) pozbyla všech svých ozdob. Pilíře téměř do hladka otlučené zachovaly jedva stopy vzhůru vystupujících zaoblených prutův. Okno hrotité zachovalo se rovněž v nevzhledném stavu: bez kružeb a bez profilace. Oblouk nad ním odtesán a přeměněn omítkou v pouhý plochý pás. Při restauraci byly po odstranění omítek zbytky původní výzdoby zjištěny a obnoveny. Nároží k severozápadu nevykazuje opěrný pilíř takového vyložení, šířky a článkování jako na straně jižní a západní. Vyložení pilíře značně zmenšeno, protože nebylo kam je založiti, a baldachýnová kaplice odpadla docela. K nároží severovýchodnímu mělo přiléhati okno lodi křížové, pro které od triforiové výšky založeno bylo ostění; opěrný pilíř zde tudíž docela chyběl.

Na východní straně věže, která nebyla průčelím, nýbrž vnitřní stěnou křížové lodi, zachoval se nástěnný klenbový oblouk, z jedné strany ohraničený ostěním okna jižního, z druhé pilířovou příporou hlavicemi zakončenou, na kterých žebra pro klenbu založena byla. Celá tato plocha rozdělena byla pruty na deset svislých dílů, z nichž čtvero okenní otvor do věže tvořily, ostatní byly slepé. Nad triforiovou římsou, touto stranou věže probíhající, založeny byly lípané polosloupce triforiové s obloučkovým vlysem a vodorovnou římsou v úpravě ostatním triforiím odpovídající. V jednom poli mezi sloupky prolomen byl dovnitř věže dveřní otvor, jehož nadpraží bývalo poprsím vyzdobeno, jak tomu při průchodech v triforiích vysokého kůru jest. Lípaná kružba, která měla ze svislých prutů vybíhati a celou plochu pod nástěnným klenbovým obloukem zdobiti, se nezachovala. Nebyla dle všeho ani původně započata. Celá tato výzdoba východní stěny věže, která úpravě protějšího okna nad kaplí sv. Václava odpovídala, zachovala se, jak z obrazu 113. patrno, ve velmi sešlém a nedostatečném stavu. Pergamenový nákres této části, chovaný v knihovně c. k. akad. výtv. umění ve Vídni, a podobnost strany protější podal archit. *Mockerovi* vzor, jak tuto stěnu obnoviti a doplniti má.

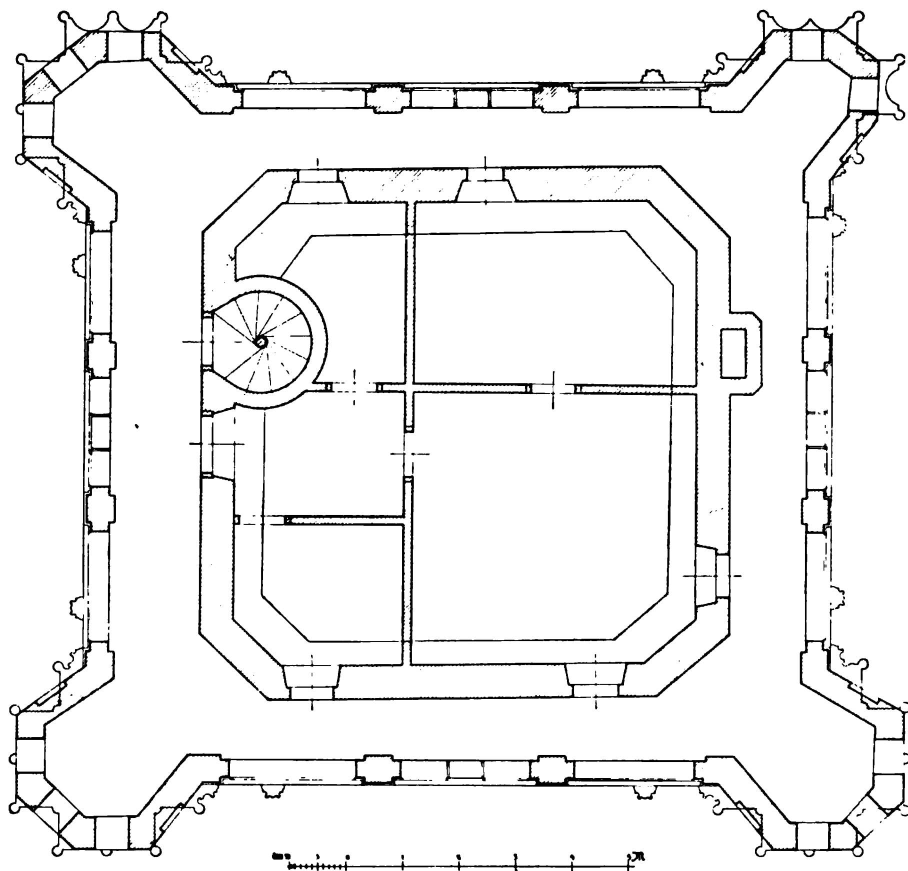
Druhá zvonice věže. Strana jižní a západní. Čtvero opěrných pilířů na nárožích těchto průčelí ustupuje z původního značného vyložení, až posléze v nejvyšší vrstvě jen ploché obdélníkové přípory tvoří. Jednotlivá odstupnění jsou zakončena štítky, jež kraby a růžemi jsou posázeny a dvakráte do lípaných mohutných fiál vybíhají. V nákresu obr. 109. jest toto odstupňování na rohu jihozápadním znázorněno. Ve žlábkovitě vyhloubených přechodech k pilířům, umístěn jest oblý prut zakončený plochou římsovanou konsolou, nad níž ve značné výši umístěn stříškový trojhranný štítek baldachýnový.

Uprostřed stěn druhé zvonice jest po jednom bohatě profilovaném, hrotitém oknu, v němž umístěn veliký terč kamenný s ciferníkem pro rafiji ukazující hodiny. Pod terčem rozděleno jest okno kolmým pro-

Obr. 115. Výzdoba opěrných pilířů věže: *a* ve výši hlavní římsy lodi křížové, *b* nad křížovou lodí (před opravou).

Obr. 116. Druhé patro věže v pohledu od jihu. Před opravou.

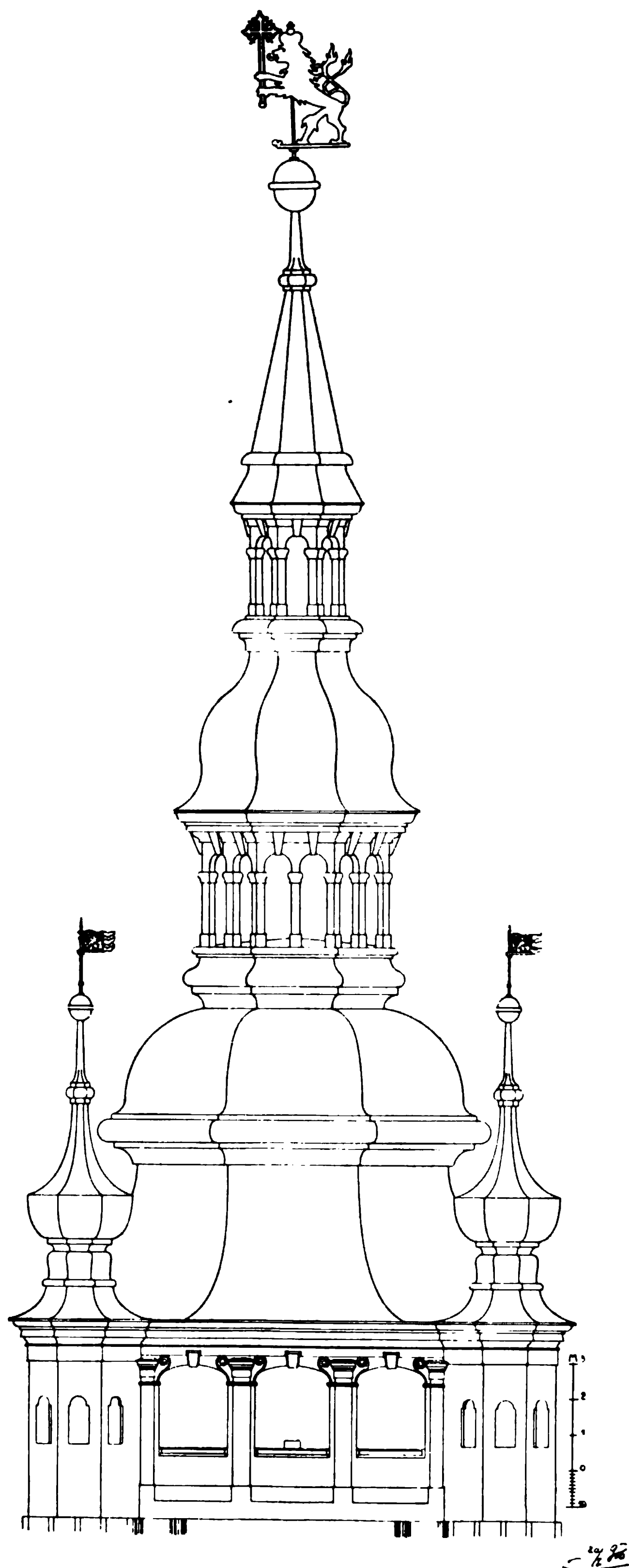

Obr. 117. Půdorys gallerie věže se zakreslenou vrchní vrstvou gotickou.

filovaným prutem ve dvě části zakončené nahoře trojlistovou kružbou Ve hrotu nad ciferníkem jest malý třílist.

Kružby tyto nejsou však původní; byly jistě teprve v druhé polovici století 16. v těchto tvarech zřízeny. Nasvědčují tomu na straně západní, kde okno je slepé, viditelné stopy po odpracovaných prutech, původního založení, kdy okno bylo na čtyři pole třemi slabšími pruty rozděleno.

Svědčí tomu i ta okolnost, že kružby zachované navrženy jsou pro ciferníky hodin, které původně zde zamýšleny nebyly. Druhý ciferník hodin, ukazující čtvrti, byl před obnovou umístěn pod oknem druhé zvonice v ploše, která byla vykázána původně výzdobě lípanou gallerií téže kresby a výšky jako gallerie nad vysokým chórem. Teprve pro umístění ciferníku byla lípaná gallerie století 16. odstraněna a jen v malých částech při koutech opěrných pilířů zachována (viz obr. 24.). Tyto spodní ciferníky byly při obnově věže odstraněny a lípaná galleriová kružba sem zase vložena. Svislé dvojice prutů na konsolách v průčelí první zvonice založené prostupují lípanou gallerií a vystupují po stranách oken druhé

Obr. 118. Nárys helmice věže v pohledu z jihu.

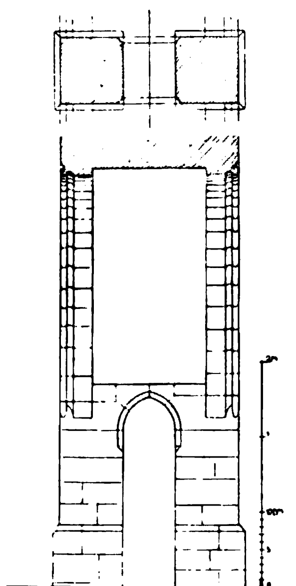
zvonice až na poslední vrstvu gotické části věže. Ve výši závěrku oken, jak v obr. 116. patrno jest, přeťaty byly tyto svislé pruty obloukovitě vykrouženým profilem podepřeným částěmi kružeb. Profil ten po prodloužení vytvořil by nad oknem štít, jehož plocha lípanou kružbou by byla vyplněna. Po stranách okna mezi dvojice prutů zapnuta jest dvounosá kružba, přepásaná vodorovnou římsou. Výběhy štítového profilu zakončeny byly kraby, z nich stejně jako z oněch štítů jen nepatrné zbytky se zachovaly.

Zcela shodně upravena jsou i severní a východní průčelí věže, ač architektonické ozdoby zde z větší části otlučeny byly.

Opěrné pilíře na straně severní jsou ve výzdobě mnohem jednodušší než strany ostatní, zejména fiály zde docela scházejí. Opěrný pilíř na jihovýchodním rohu východní strany jest stejně bohatý jak pilíře strany jižní a západní. Pilíř na nároží severovýchodním jest zúžen a ve výzdobě jednoduchý, jako oba na straně severní. (Viz obr. 117.)

Na straně východní, nad křížovou loď obrácené, zůstala lípaná gallerie zachována (viz obr. 114.).

Vnitřek obou zvonic věže. Vnitřní prostor věže pozbyl původních svých rozměrů a tvarů docela. Za opravných prací po požáru r. 1541 byly vnitřní stěny věže až o 70 *cm* cihlami obezděny. Při opravných pracích r. 1905 a 1906 zjištěna původní síla zdiva věže a vnitřní její půdorys. Půdorys byl čtvercový, v koutech zkosený. Líc zdiva byl uvnitř kvádrový. V nejhořejší části, bezprostředně pod renaissanční gallerií, byl již uvnitř přetahováním koutů skorem docílen přechod ze čtverce do osmiúhelníka. Z toho jest patrno, že čtvercový půdorys věže již končil, aby ustoupil lucerně osmiúhelníkové. Výborný jinak pískovec vnitřních ploch věže jest na velikou hloubku od líce spálen.

Obr. 119. Střední pilíř spojovacího mostu mezi oratoří a král. hradem. (Půdorys a příčný řez.)

Zdali měla věž i ve zvonicích klenby, nebylo dosud zjištěno. Trámové stropy dnes zachované jsou z oprav 16. století.

I schodiště od první zvonice ku renaissanční gallerii vedené nebylo již původní. Z původního schodiště zbyly jen úlomky schodů ve zdivu zachované. Původní tyto schody byly zcela jinak dělené nežli schody do let osmdesátých užívané. Mladší toto schodiště z velmi různých hmot zbudované a neudržitelné ustoupilo v posledních letech dobudovanému schodišti novému.

Nejhořejší část věže. K části gotické připojuje se část renaissanční, zbudovaná v letech 1560—1562 *Bonifácem Wohlgemuthem* a *Hanušem Tirolem* a v téže téměř celkové, jen baroku přizpůsobené podobě r. 1770 obnovená. (Viz obr. 118.)

Aniž by z gotické profilace opěrných pilířů na rozích věže byl nějaký architektonický přechod hledán, postaveny zde hranolové osmiboké vížky s malými, obdélníkovými okénky, nahoře zazubeným obloukem zakončenými; mezi nimi zřízena otevřená gallerie na každé straně trojdílná, plochými pilastry s římsovými hlavicemi dělená a stlačenými elipsovitými oblouky, uprostřed klenáky ozdobenými, překlenutá a měděnou římsou zakončená.

Nahoře zvedá se markantně profilovaná, mědí krytá střecha se dvojitou, lucernovitou bání; na vrcholu jejím jest veliký plechový lev český s železným křížem v tlapách. Nad nárožními vížkami jsou rovněž mědí pokryté báně kalichovitého tvaru přecházejícího do štíhlé žerdě, na nichž jsou plechové korouhvičky s vřezanými podobami lvů. Ve výši gallerie nalézal se uvnitř věže byt hlásného, jehož příčky neseny byly silnými trámy.

Krov věže vykazuje dříví dvojího spracování; zdá se z toho, že byl r. 1770 jen opraven a v zevnějším tvaru pozměněn, ale jinak v původní konstrukci zachován.

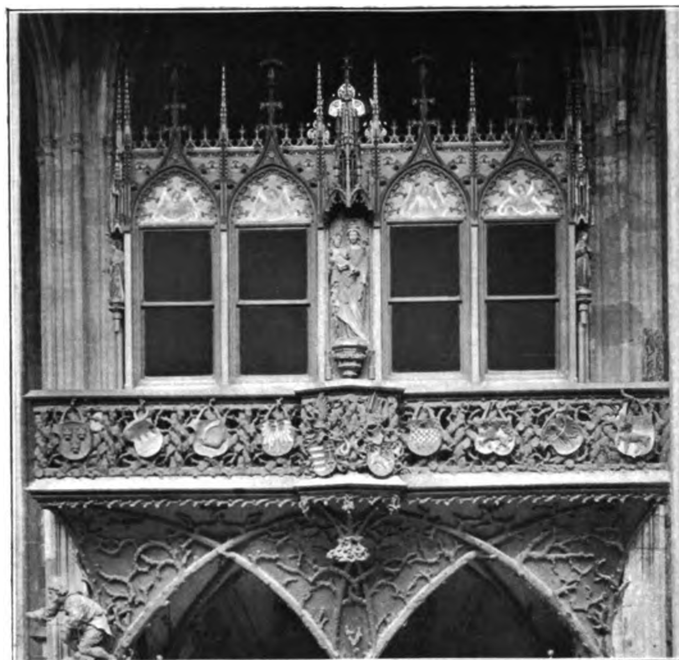
V první lucerně umístěn jest veliký hodinový cimbál v druhé dva menší (bližší viz o nich níže).

E. ČÁSTI DO STAVBY GOTICKÉ POZDĚJI VESTAVĚNÉ.

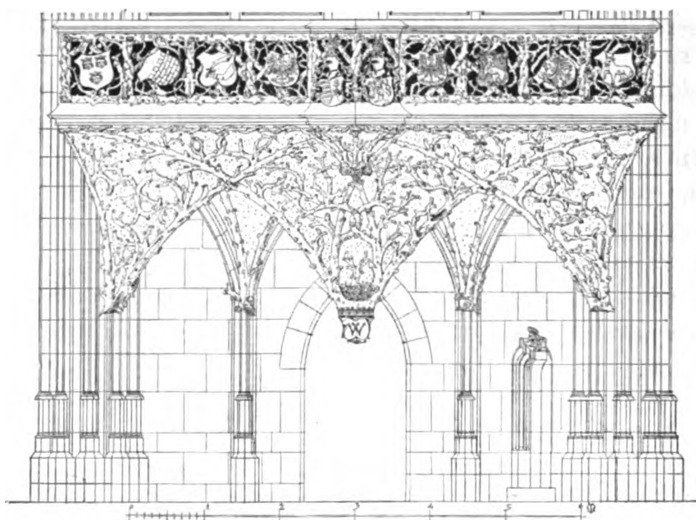
1. ORATORIUM KRÁLOVSKÉ.

Vestavěno bylo do druhé jižní boční kaple roku 1493 *Benediktem Riethem (Benešem z Loun)* k rozkazu krále Vladislava II. Na klenbě, která z pilířů kaple značně v před je vyklenuta a jejíž střední část volně dolů visí, spočívá kamenné zábradlí. (Viz obr. 119. a 120.) Klenba i zábradlí ozdobeny jsou spletí sukovitých větví, jež ve spodní klenbě zastupují také místo žeber. Na střední visuté části nejníže koruna, pod níž tři znakové štíty, z nichž na jednom písmeno W (začáteční písmeno jména králova), na druhých dvou znak český a polský. Ze zábradlí vystupuje uprostřed polygonální, hranou v před obrácený výstupek, jenž dole ozdoben jest spletí větvovou. Na jeho zábradlí, jakoby zavěšeny byly, jsou umístěny znaky: uherský a český. Pravá strana zábradlí nese dále tyto znaky: moravský, lucemburský, slezský a dolnolužický. Levá strana zábradlí i se znaky zde umístěnými a to dalmatským, hornolužickým, bosenským a polským jest novým doplňkem z roku 1878. Rovněž tak i celá hořejší část se sochami jest nová (z r. 1882).

Přístup k tomuto oratoriu z královského hradu jest docílen zděným mostem o dvou obloucích. Z původního stavu zachoval se jen střední pilíř a oba do něho zapnuté oblouky (viz obr. 119.). Pískovcový pilíř obdélníkového půdorysu rozdělen je průchodním otvorem na dvě části, které ve výši 2 *m* hrotitý oblouček spojuje; asi ve výši 2·30 *m* vybíhají z pilíře segmentové jednoduše profilované oblouky a mezi nimi nezcela

Obr. 120. Královská oratoř (s novou hořejší částí).

Obr. 121. Královská oratoř (část dolejší).

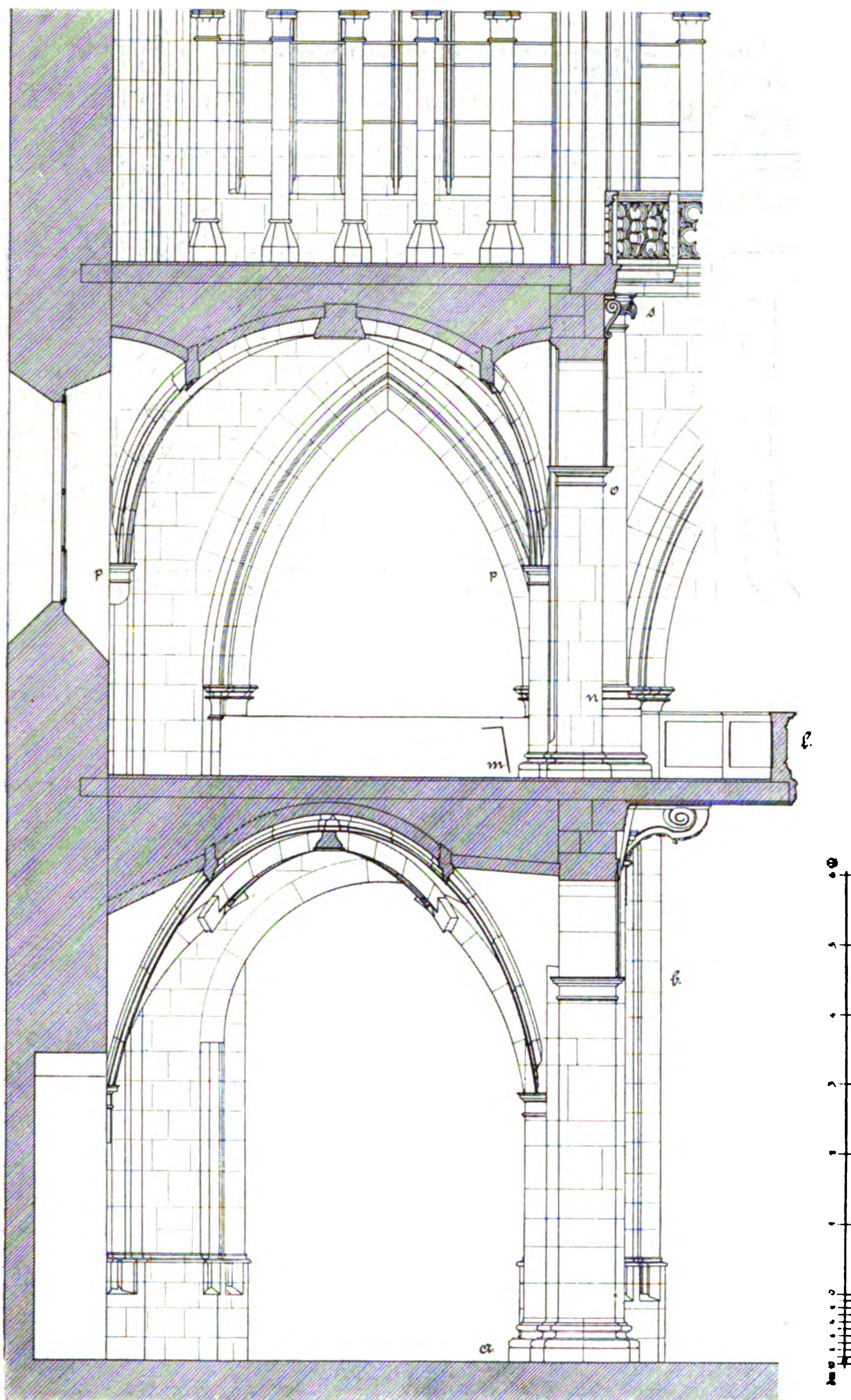
Obr. 122. Pohled na hudební kruchtu.

souběžné segmentové klenutí, jehož líc je omítaný. Vrchní původní stavba se nezachovala. Nacházíme zde v cihlách vyzděnou, jakékoliv architektonické ozdoby postrádající chodbu, která nad přizdívkou gotického pilíře zbudována byla.

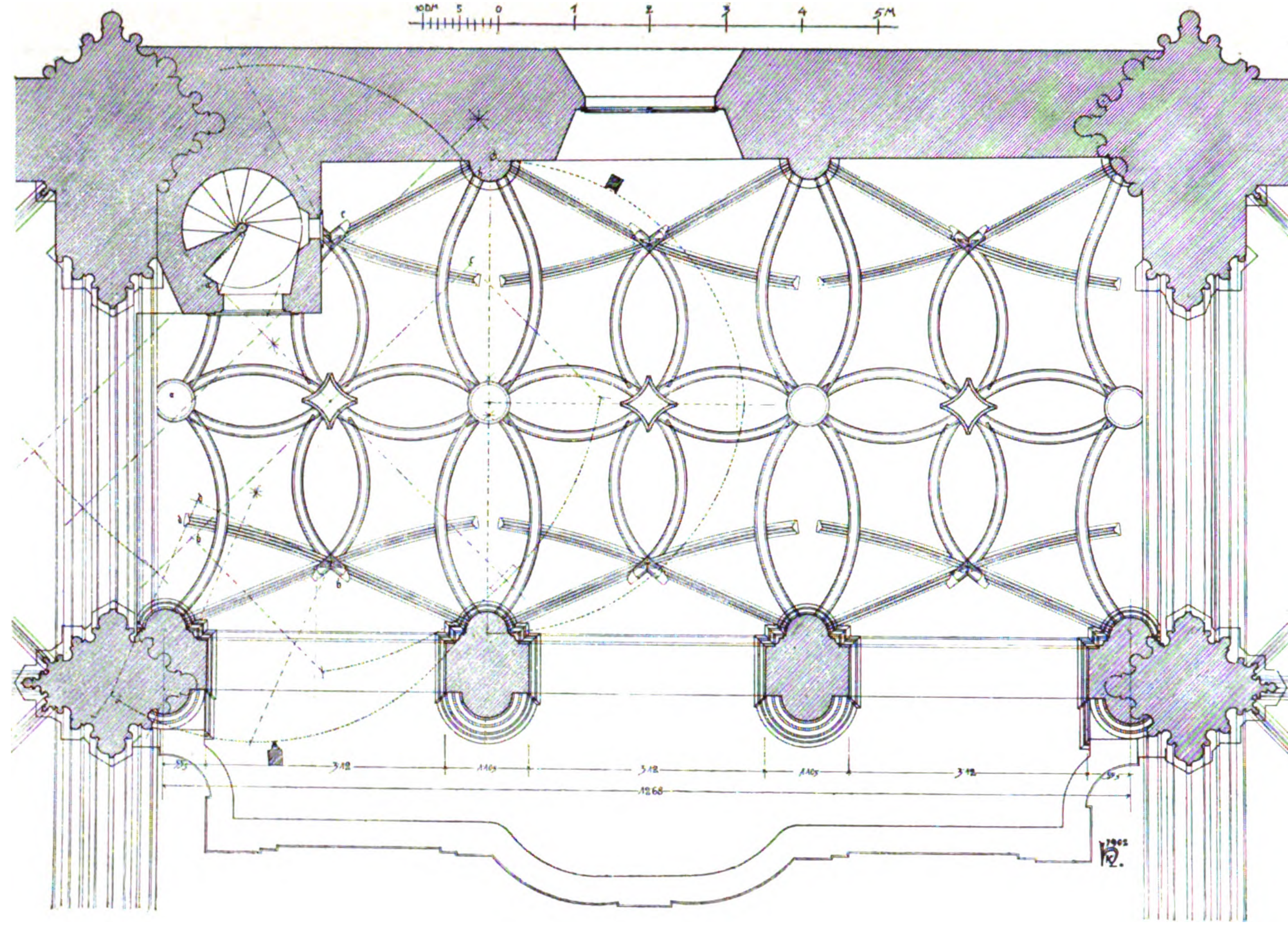
2. HUDEBNÍ KRUCHTA.

Vystavěna byla k rozkazu Ferdinanda I. *Bonifácem Wohlgemuthem* a *Hanušem Tirolem.*

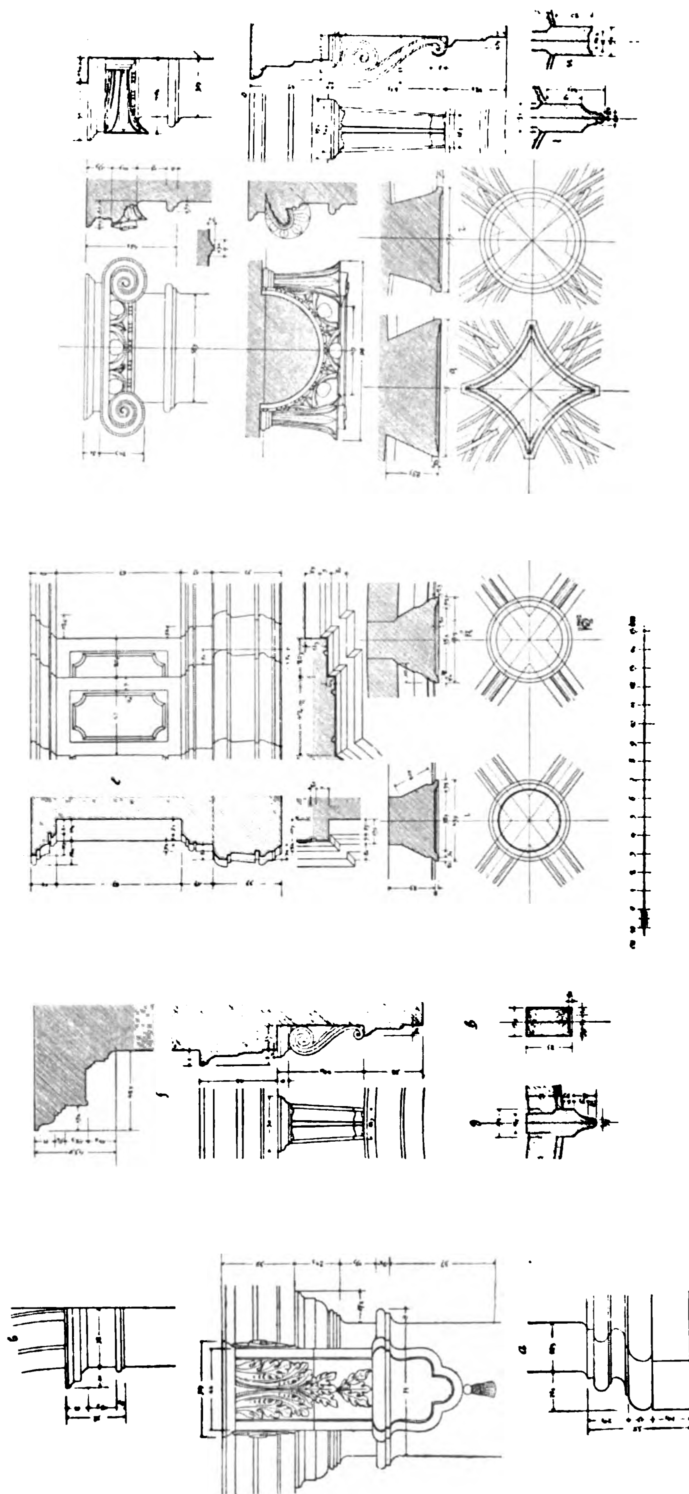
Obr. 123. Půdorys hudební kruchty; přízemí.

Obr. 124. Řez hudební kruchtou.

Obr. 125. Půdorys hudební kruchty; prvé patro.

Obr. 126. Detaily hudební kruchty; *a, b, c, f, g, h, i, k* **arkád a klenby v přízemí,** *o, q, r, t, u* **arkád a klenby v patře,** *e* **mladšího poprsníku.**

Jest to ušlechtilá renaissanční stavba (viz tab. IX. a obr. 122.), skládající se z přízemí a poschodí. Zaujímá celou šířku i délku posledního západního pole hlavní lodi staré části a výškou svou dosahuje k spodní římse triforií.

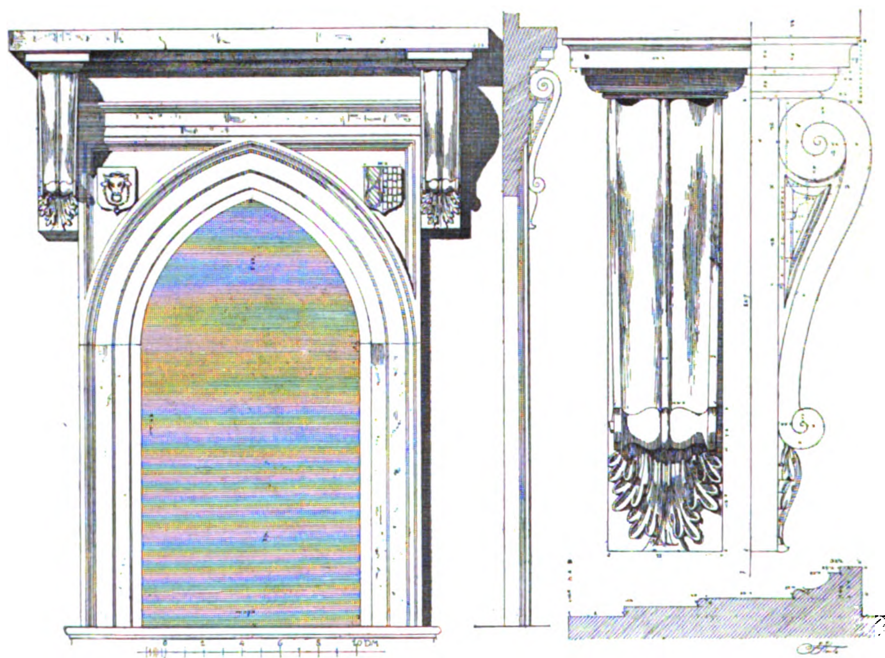
Arkády spodní mají na pilířích ploché pilastry dorské, kdežto arkády hořejší hladké půlsloupy jónské. Mezi pilastry klenou se polokruhové oblouky spočívající na hranolových polopilířích s římsovými hlavicemi.

Obě arkády překlenuty jsou pozdně gotickými, vzorně provedenými klenbami. (Viz obr. 123. a 125.) Žebra klenby dolejší tvoří vzor kosočtverečný; pod vlastní klenbou nad to volně zavěšena kamenná žebra navzájem se protínající. Žebra klenby hořejší tvoří nad míru bohatý vzor protínajících se úseků kruhových.

V druhé polovici XVIII. stol. byla poprseň dolejší kruchty v před posunuta a zřízeno nové zábradlí; původně tvořily poprsník vlys a římsa kladí spodních arkád, které ještě po stranách v levo i v pravo zachovány zůstaly. S přeměnou poprsníku zřízeny byly ozdobné konsoly a naneseny některé štukové ozdoby barokové na zdivo spodní části (na př. lambrequinové ozdůbky na pilířích).

Zábradlí ve výši triforia jest dřevěné, v mladší době ostatnímu zábradlí nápodobené, snad z korunovace krále Ferdinanda V., jelikož v roce 1835 ještě nebylo. Do té doby vyplňovaly varhany a barokový poprsník místo nynějšího prolamovaného zábradlí.

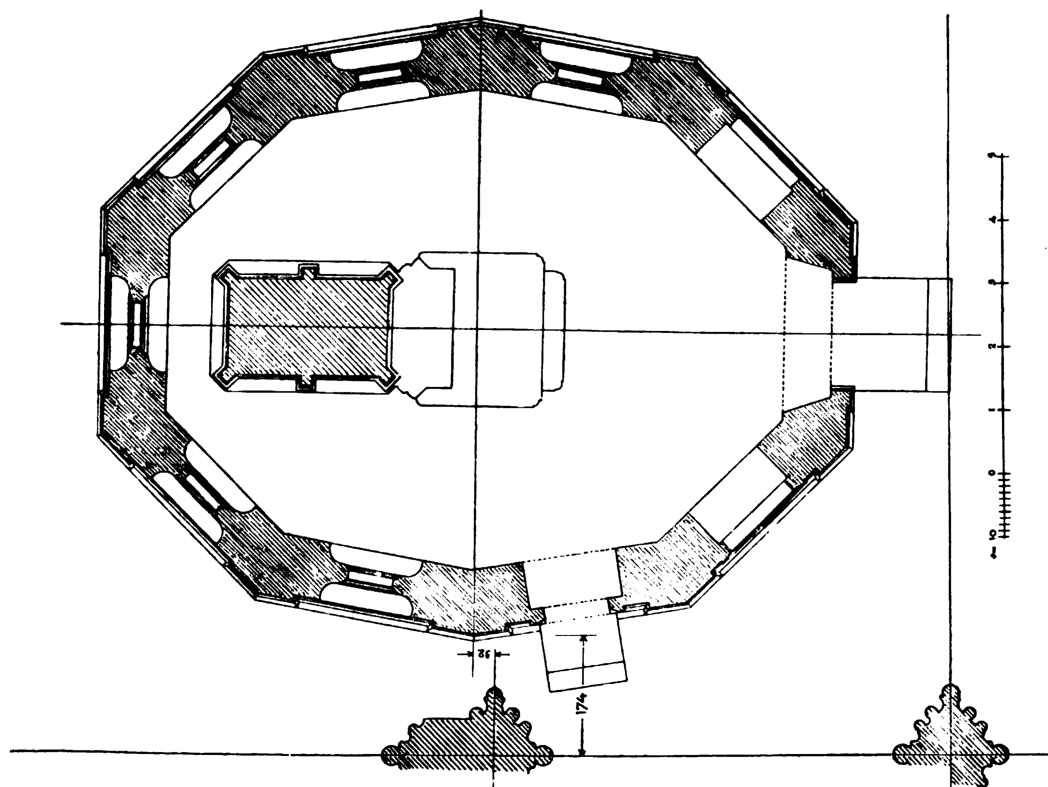
Od dlažby kostelní vedlo kamenné vřetenové schodiště jak k patru prvému, tak i k druhému, umístěné v jihozápadním rohu pod kruchtou.

Obr. 127. Severní portál zbořené kaple nej.v. Trojice.

3. ZBOŘENÁ KAPLE NEJSV. TROJICE,

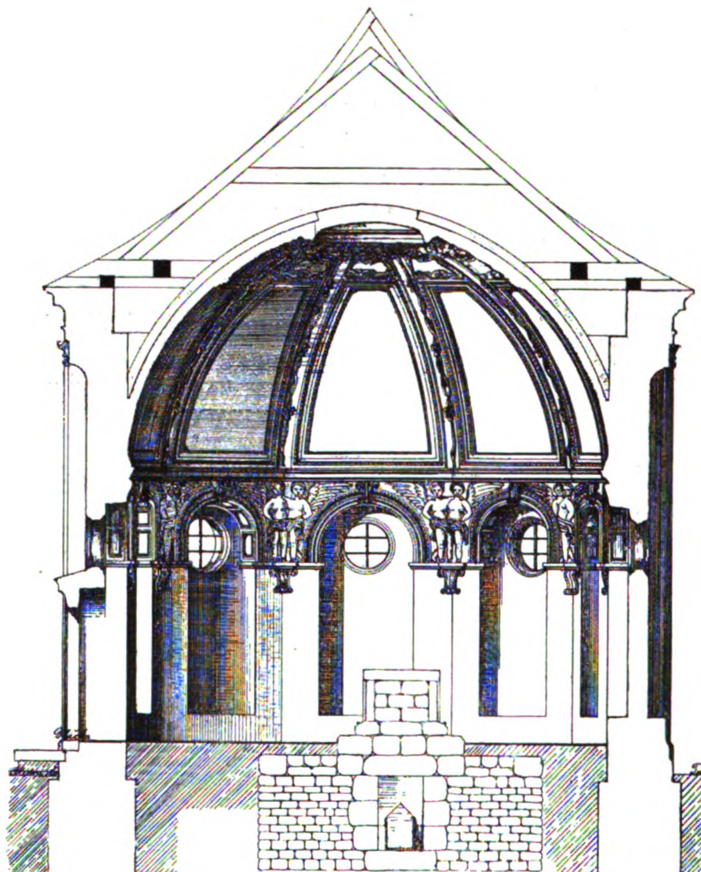
zřízená v době neznámé v jižní části křížové lodi mezi věží a kaplí sv. Václava, byla po r. 1583 přestavěna nákladem Marie Manriquezovy de Lara, vdovy po Vratislavu z Pernštýna. Na severu uzavřena byla původně zdí z opuky v síle asi 75 *cm* zbudovanou, která při zmíněné přestavbě na klonku století XVI. byla sesílena na 1·42 *m* šířky, jak r. 1887 při boření bylo konstatováno. Uprostřed této zdi nacházel se portálek sice již renaissančně článkovaný, však ještě do špičatého oblouku zaklenutý. Vodorovné kladí nad portálkem neseno bylo dvěma volutovými konsolami. Ve cviklech, mezi dveřním obloukem a architravem kladí, nacházely se dva štítky se znaky: pernštýnským a manriquezkým (Viz obr. 127.). Nad portálkem založeno čtvero oken (0·66 *m* šir. a 4·00 *m* vys.), z nichž dvě a dvě půlkruhovým páskem ve dvojici sloučena a jen štíhlým prutem dělena byla. Hrotité zakončení oken ozdobeno bylo dvěma nosy, ještě gotické úpravy. Nad těmito okny zřízeno bylo uprostřed ještě další okno kruhové, 1·26 *m* v průměru mající. Kaple sklenuta byla cihelným křížovým klenutím bez žeber. Výběh klenby založen ve výši 6·90 *m* nad dlažbou kostelní a klenba dosahovala výše 11·5 *m*. Pod výběhem klenby opásána byla kaple jednoduchým pásem podepřeným plastickým štukovým vaječníkem. Kaple pobořena postupně při opravě věže v letech 1884—1887.

Obr. 128. Půdorys zbořené kaple sv. Vojtěcha.

4. ZBOŘENÁ KAPLE SV. VOJTĚCHA.

V hlavní ose chrámové před prozatímním průčelím západním byla r. 1575-6 postavena kaple nad hrobem sv. Vojtěcha v druhé polovici stol. 14. zde zřízeným. Později r. 1637 a znovu r. 1717 kaple tato opravována

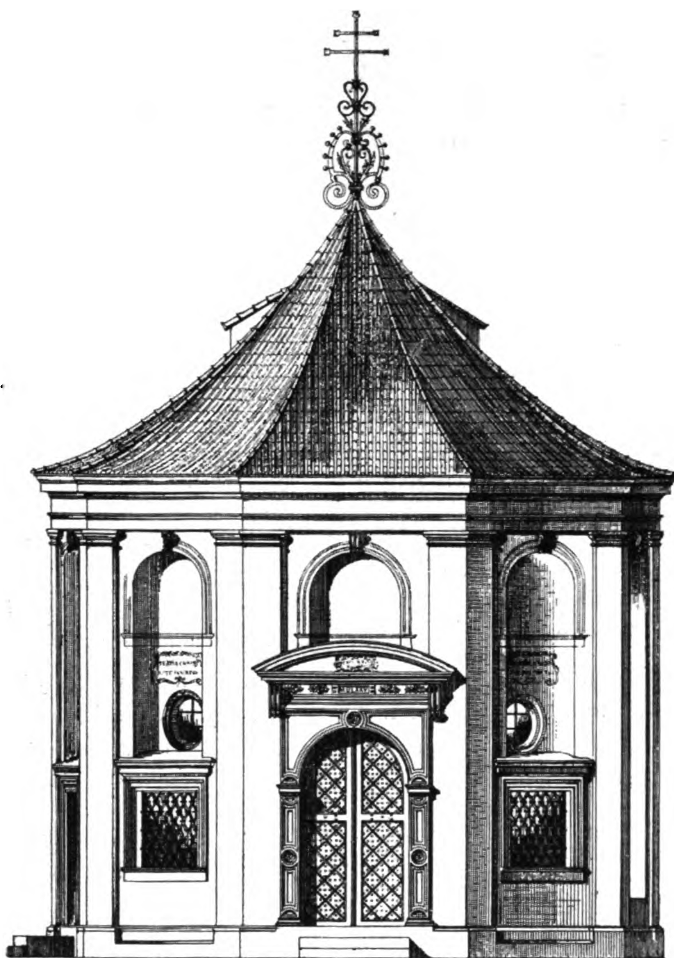
Obr. 129. Řez zbořenou kaplí sv. Vojtěcha.

a r. 1879 zbořena. V půdorysu měla tvar protáhlého desítiúhelníka. Z původní stavby zachovalo se bez podstatných změn průčelí (viz obr. 130.). Vnitřek byl, jak se zdá, teprve za první opravy štukem bohatě vyzdoben (viz obr. 131.). Kovaný a silně zlacený kříž, zakončující stanovitou střechu kaple, jest v depositaři kláštera sv. Jiří zachován.

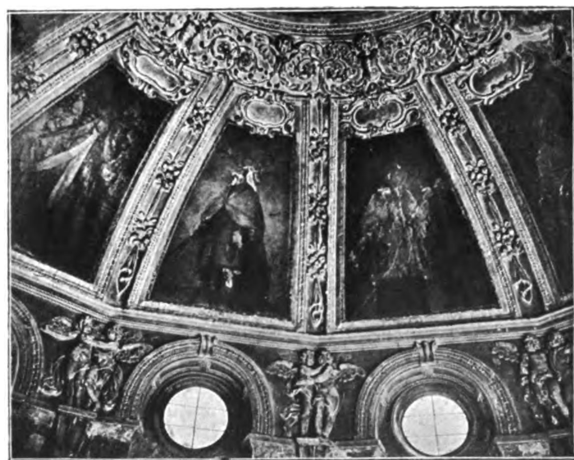
F. SOŠNICKÁ, V KAMENI PROVEDENÁ VÝZDOBA TVOŘÍCÍ SOUČÁST STAVBY.

1. UVNITŘ CHRÁMU.

Triforium (K. B. Mádl, »XIX. poprsí v triforiu dómu sv. Víta v Praze«. Fotografie a světlotisk Karla Bellmanna. V Praze 1894.) vyzdobeno

Obr. 130. Pohled od západu na zbořenou kapli sv. Vojtěcha.

Obr. 131. Výzdoba klenby zbořené kaple sv. Vojtěcha.

bylo asi v letech 1378—1392 poprsími podporovatelů a ředitelů stavby, jakož i stavitelů samých, vytesanými v pilířích nad zazděnými nyní průchody, jež dříve spojovaly jednotlivá oddělení triforia.

Poprsí ta provedena jsou v přirozené velikosti přímo v pískovcových kvádrech pilířů.

V polygonálním závěru vyčnívají přímo z plochy pilířové, kdežto při všech ostatních jest vytesán mělký výklenek ogivalním obloukem uzavřený.

Veškera poprsí jsou výborně modellována s patrnou snahou po portraitní věrnosti a individualisaci.

Původcem jich jest nepochybně *Petr Parléř;* toliko poprsí Václava z Radče, vynikající větší realističností nad všechna ostatní a co do původu nejmladší, vyšlo z ruky jiné a jest do zdiva pilíře dodatečně vsazeno.

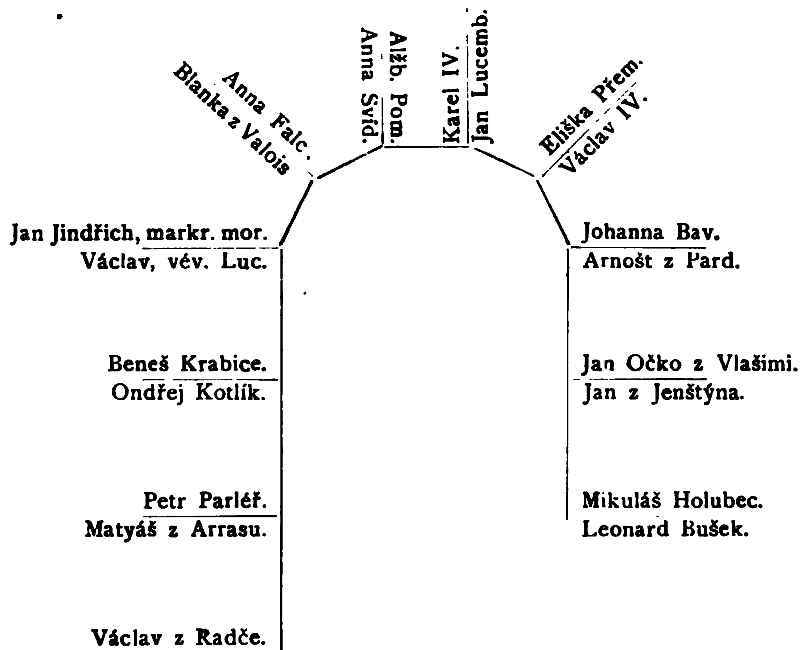
Po stranách členů královské rodiny, arcibiskupů i některých řiditelů stavby vytesány jim příslušející znaky.

Mnohé vyčnívající části, jako koruny, infule a j., jsou zuráženy. Na všech poprsích jsou stopy původní polychromie.

Nad každým poprsím nalézá se nápis soudobý s příslušným poprsím, psaný rudou barvou přímo na stěnu tmavě podbarvenou.

Nápisy ty, nejednou opravované a leckde zkomolené, jsou již málo čitelny. Podáváme reprodukci jich v měřítku $^1/_7$ skut. velikosti dle pečlivě provedených starších průkresů, pocházejících z roku 1857 a chovaných v knihovně kapitolní.

Umístění jednotlivých poprsí vysvítá z následujícího schematu:

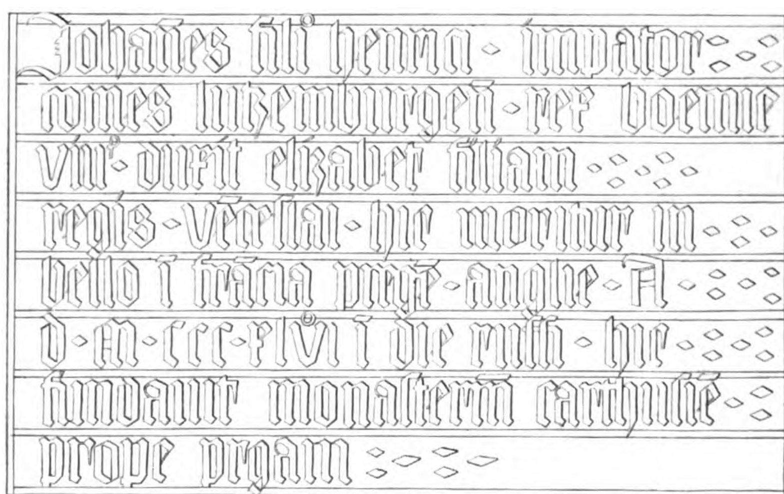

Karolus quartus Imperator romanorum et
boemie rex · hic fundavit novam pragensem ecclesiam
de sumptuoso opere · ut apparet · ac sumptibus
propriis laboravit · hic etiam impetravit a sede
apostolica eandem pragensem ecclesiam · in metropolitanam
per clementem papam · VI et archiepiscopum legatum apostolice
sedis fieri paravit · per dominum urbanum papam
Vtum · collegium omnium sanctorum · in castro
et mansionarios in ecclesia pragensi
instituit et dotavit studium · pragense
instituit pontem novum prope pragam laborari
incepit amator multus divini · et cleri precipuus
moritur · prage · A · d · M · ccc · lxxviii · die
penultima novembris etatis sue anno · lxiii

Obr. 132. Poprsí v triforiu: Karel IV.

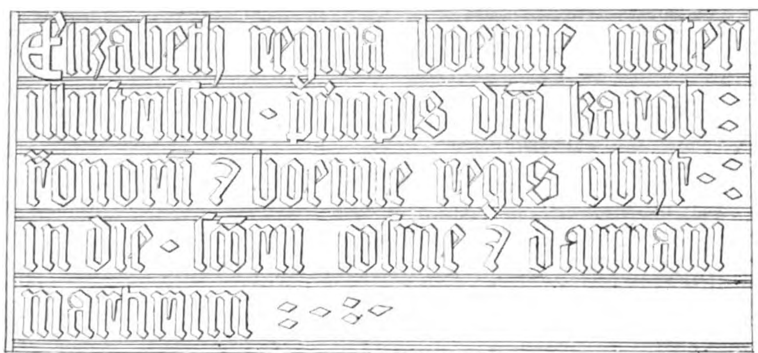

Obr. 133. Poprsí v triforiu: Jan Lucemburský.

Karel IV. (viz obr. 132.). Tvář bez značného poškození, koruna byla dle všeho římsko-německá, jest úplně zurážená a do formy čapky odpracovaná; viditelná je však stopa po obloučku nad korunou klenutého. Na tvářích stopy červené, ve vousech a vlasech tmavohnědé barvy. Po stranách: znak český (bíločervený) a říšský (černožlutý).

Jan Lucemburský (viz obr. 133.). Nos poškozený, koruna otlučením lilií zbavena. Na tvářích a ve vousech stopy polychromie. Po stranách: znak český (bíločervený) a lucemburský (červeno-bílo-modrý).

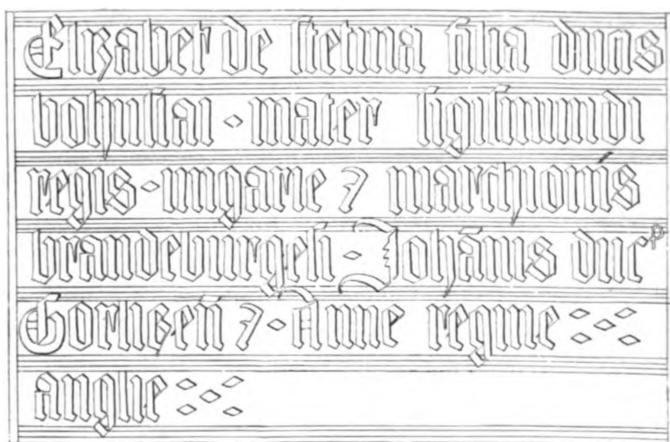

Obr. 134. Poprsí v triforiu: Eliška Přemyslovna.

Eliška Přemyslovna (viz obr. 134.). Tvář bez poškození, koruna otlučením lilií zbavena a do formy čapky zarovnána. Na tvářích stopy červené, na koruně žluté a na rouchu bílé barvy. Po stranách: znak lucemburský (červeno-bílo-modrý) a český (bíločervený).

Alžběta Pomořská (viz obr. 135.), čtvrtá manželka Karla IV. Nos poškozený, koruna lilií zbavená a do formy čapky zarovnaná. Na tvářích zbytky červené, ve vlasech světle hnědé. Po stranách znak říšský (černo-žlutý) a pomořanský (červenočerný [?]).

Obr. 135. Poprsí v triforiu: Alžběta Pomořská.

Anna Svídnická (viz obr. 136.), třetí manželka Karla IV. Nos poškozený, lilie koruny zurážené. Po stranách: znak svídnický (levá polovice černožlutá, pravá červenočerná) a říšský (černožlutý).

Anna Falcká (viz obr. 137.), druhá manželka Karla IV. Nos poškozený, lilie koruny zurážené. Na tváři zbytky červené, ve vlasech světlehnědé. Po stranách: znak český (bíločervený) a falcký (žlutočerný a bílomodrý).

Blanka z Valois (viz obr. 138), první manželka Karla IV. Nos poškozený, koruna lilií zbavena a do formy čapky zarovnána. Na šatu zbytky červené, na koruně žluté. Polychromie znaků nerozeznatelná. Po stranách: znak rodu Valois a znak český.

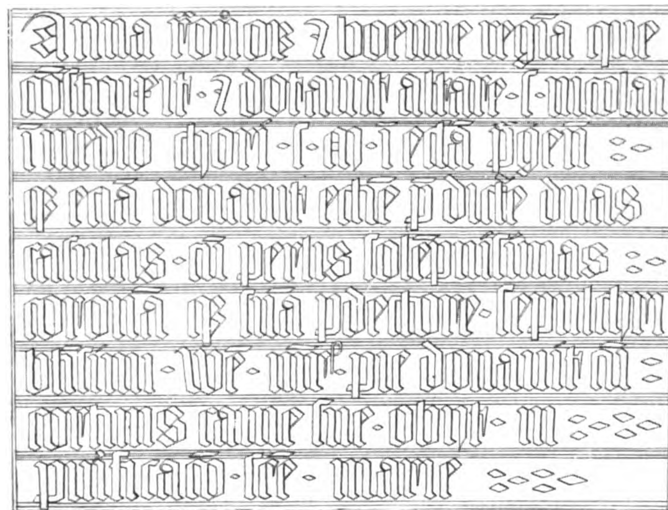
Obr. 136. Poprsí v triforiu: Anna Svídnická.

Jan Jindřich (viz obr. 139.), markrabí moravský, bratr Karla IV. Bez značnějšího poškození. Na knížecí koruně červená polychromie. Po stranách: znak český (bíločervený) a moravský (červeno-bílo-modrý).

Václav, vévoda Lucemburský (viz obr. 140.), bratr Karla IV. Bez poškození. Na tváři stopy červené, ve vousu a vlasech tmavohnědé, v knížecí koruně červené a bílé barvy. Po stranách znak lucemburský (červeno-bílo-modrý) a český (bíločervený).

Václav IV. (viz obr. 141.), syn Karla IV., král český. Nos poškozený, lilie koruny otlučeny; obruč koruny do formy čapky zarovnána. Na tváři skrovné zbytky polychromie. Po stranách znaky: český (bíločervený) a říšský (černožlutý).

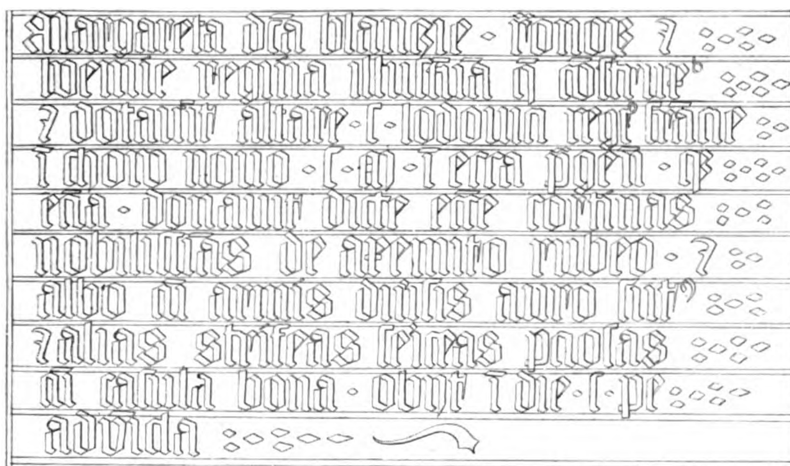

Obr. 137. Poprsí v triforiu: Anna Falcká.

Johanna Bavorská (viz obr. 142.), manželka Václava IV. Nos poškozený, na koruně až na jednu, všechny lilie otlučeny. Na tvářích zbytky červené, ve vlasech světlehnědé, na koruně žluté barvy. Po stranách znaky: bavorský (bílomodrý) a český (bíločervený).

Arcibiskup Arnošt z Pardubic (viz obr. 143.). Nos poškozený, špička infule uražená a infule do formy čapky zarovnaná. Velmi nepatrné zbytky

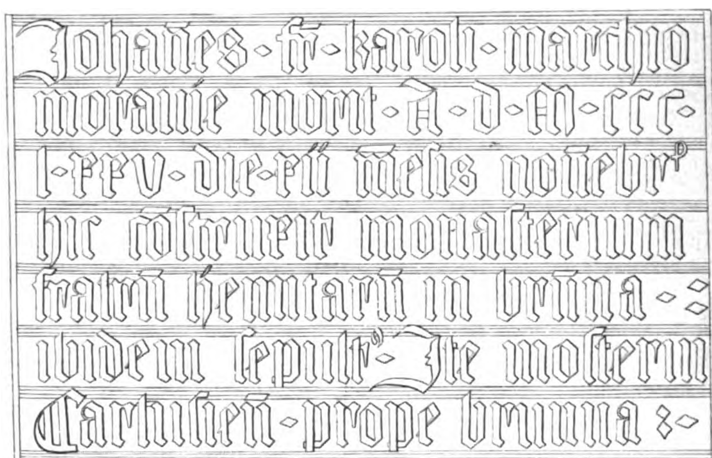
Obr. 138. Poprsí v triforiu: Blanka z Valois.

polychromie na rouchu. Po stranách: znak Pražského arcibiskupství (žluto-černý) a znak rodinný (bíločervený).

Arcibiskup Jan Očko z Vlašimi (viz obr. 144.). Nos a brada poškozeny. Ve vlasech zbytky hnědé, na rouchu žluté barvy. Po stranách: znak rodinný (červenobílý) a znak arcibiskupství pražského (žlutočerný).

Arcibiskup Jan z Jenštýna (viz obr. 145.). Nos uražený. Na rouchu skrovný zbytek červeně. Po stranách: znak arcibiskupství Pražského (žluto-černý) a rodinný znak arcibiskupův (červenobílý).

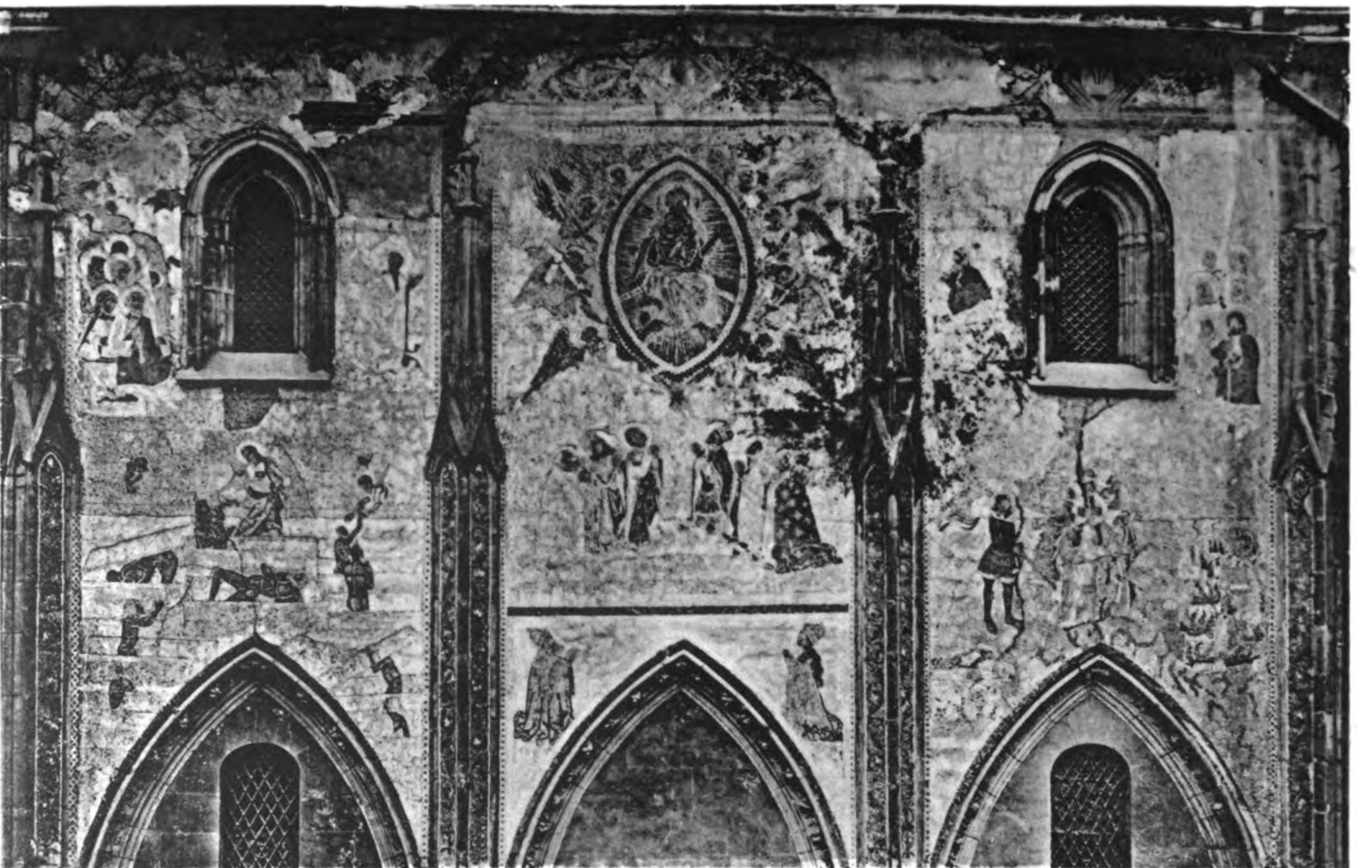

Obr. 139. Poprsí v triforiu: Jan Jindřich, markrabí moravský.

L e o n a r d B u š e k (viz obr. 146.), arcidiakon a prvý ředitel stavby. Nos uražený. Na tváři zbytky červené barvy; tolikéž i na čapce a spodním rouchu; ve vlasech hnědá barva. Po stranách: v pravo orlice z polovice bílá, z polovice červená ve žlutém poli; v levo: spodek nohy s ostruhou.

M i k u l á š H o l u b e c (viz obr. 147.), kanovník a druhý ředitel stavby. Brada a nos málo poškozeny. Na kápi zbytky červeně, rovněž tak i na tvářích. Bez znaků.

TAB. X. OBRAZ MOSAIKOVÝ. POHLED CELKOVÝ.

Nástěnné malby v kapli sv. Václava: Sv. Pavel.

Nástěnne malby v kapli sv. Václava: Sv. Petr.

Nástěnné malby v kapli sv. Václava: Zajetí Krista Pána.

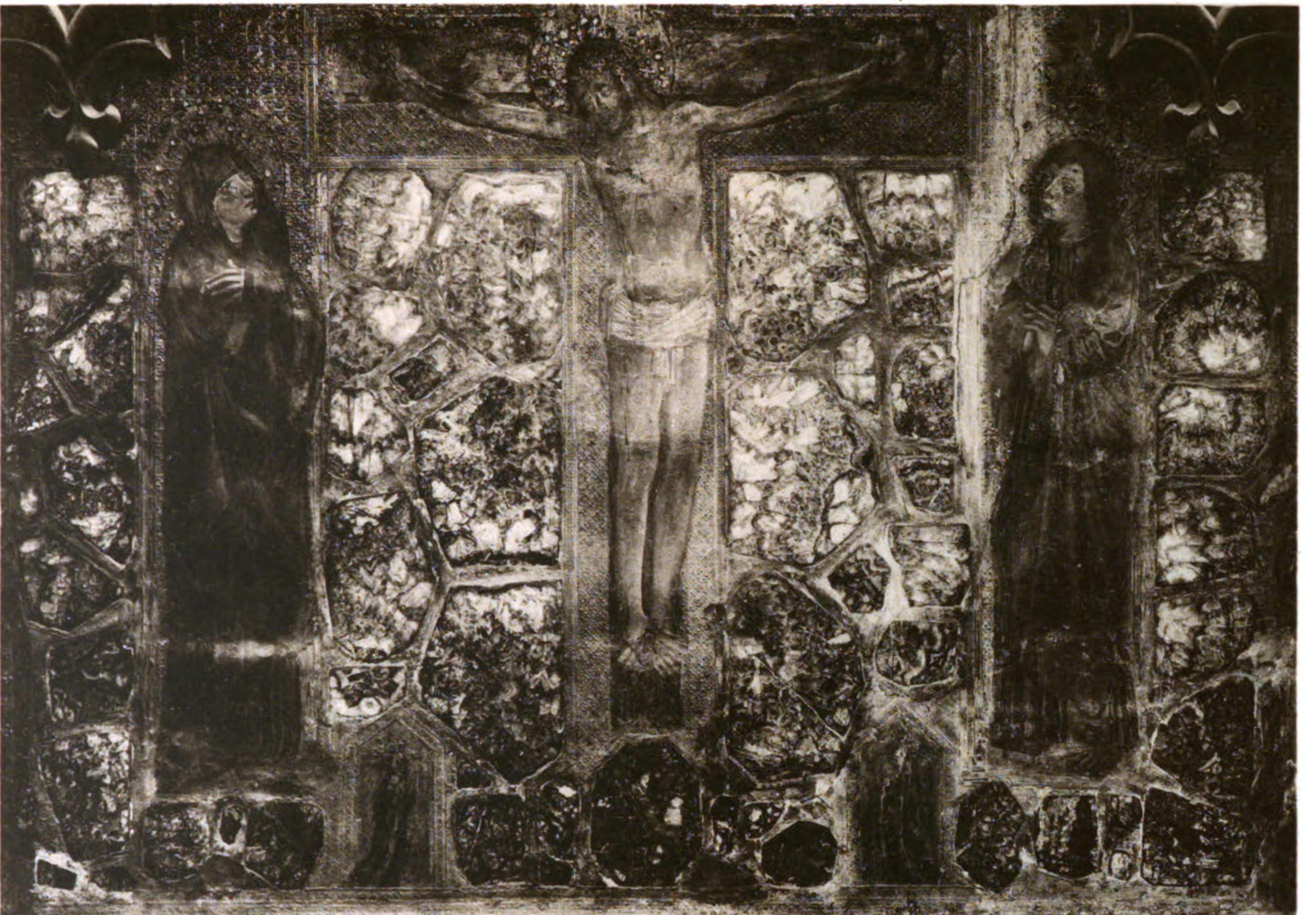
Násténné malby v kapli sv. Václava: Kristus před Pilátem.

Nástěnné malby v kapli sv. Václava: Kristus na kříži.

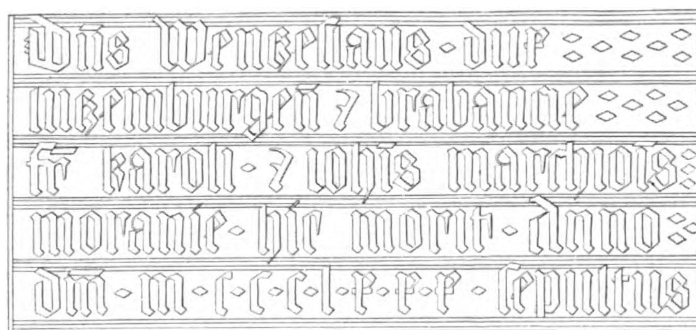

Nástěnné malby v kapli sv. Václava: Seslaní Ducha sv.

Nástěnné malby v kapli sv. Václava: Kristus na kříži; po stranách P. Maria a sv. Jan.

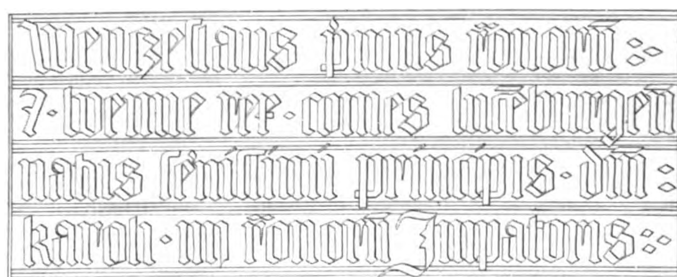

Obr. 140. Poprsí v triforiu: Václav, vévoda Lucemburský.

Beneš Krabice z Weitmile (viz obr. 148.), kanovník a třetí ředitel stavby. Nos uražený. Stopy polychromie: ve vlasech tmavohnědá, na biretu a vrchním rouchu červená barva. Po stranách znaky rodinné: mlýnský kámen (bíločervený), krabice (bíločervený).

Ondřej Kotlík (viz obr. 149.), kanovník a čtvrtý ředitel stavby. Nos málo poškozený. Kámen, z něhož poprsí vypracováno, velmi tvrdý a hrubozrnný. Na vrchním rouše stopy červené. Bez znaků.

Obr. 141. Poprsí v triforiu: Václav IV.

Václav z Radče (viz obr. 150.), kanovník a pátý ředitel stavby. Ve tváři značně poškozený. Celé poprsí do pilíře dodatečně na čep vsazeno. Poprsí z jiného kamene než pilíř. Ve vlasech četné stopy černě; na rtech a tvářích skrovné stopy červeně. Bez znaků.

Matyáš z Arrasu (viz obr. 151.), první stavitel chrámu. Skrovné stopy červené barvy na tvářích i rtech, a barvy hnědé ve vousech. Na prsou štítek s červeným trojúhelníkem a kružidlem. Jinak bez znaků.

Obr. 142. Poprsí v triforiu: Johanna Bavorská.

Petr Parléř (viz obr. 152.), druhý stavitel chrámu. Nos a brada zuráženy. Stopy červeně na rtech a tvářích; ve vousu a vlasech stopy barvy hnědé. Na prsou štítek s dvakráte zalomenou červenou úhelnicí.

Nad zbývajícími průchody triforia strany jižní vytesány pěkné bestiarie: pes s kočkou zápasící (obr. 154.). Pes jest polychromován černě, kočka žlutě. Kráčející okřídlený drak (obr. 153.) se žlutou polychromií.

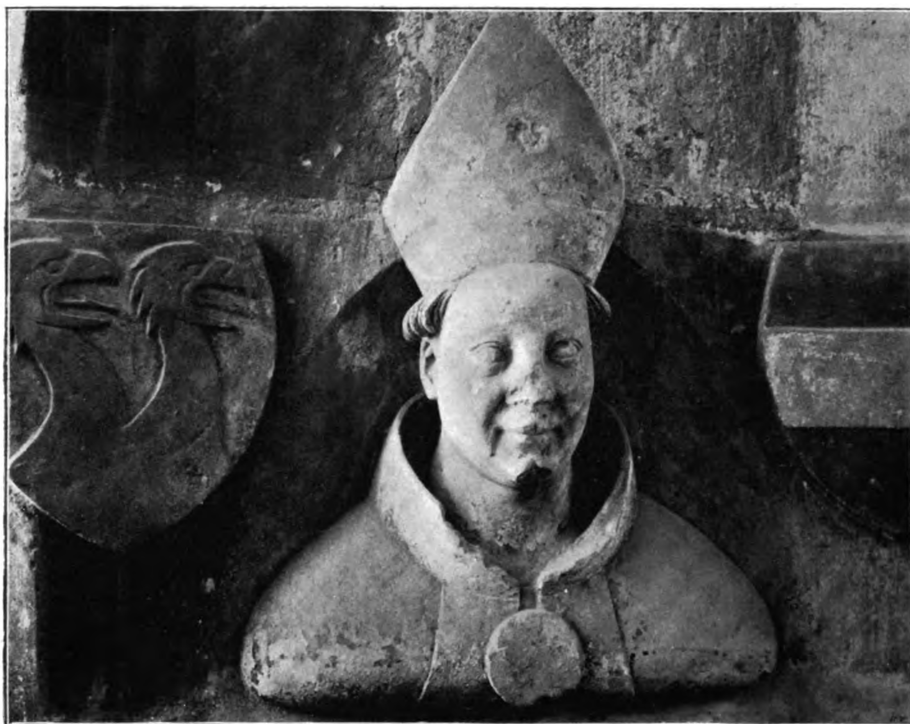
Na straně severní použito místo bestiarie bezvousé tváře lidské (obr. 155.).

Obr. 143. Poprsí v triforiu: Arnošt z Pardubic.

Z výzdoby triforií křížové lodi zachovala se jediná maska nad zazděným průchodem do schodiště severního. Jest značně poškozená; byla to mužská rozšklebená tvář s knírem na hořejším retu, s velikými visícími ušními boltci na způsob psích. V jižní části křížové lodi zachovalo se v pilíři nad kaplí sv. Václava mužské bezvousé poprsí v kápi s kapucí

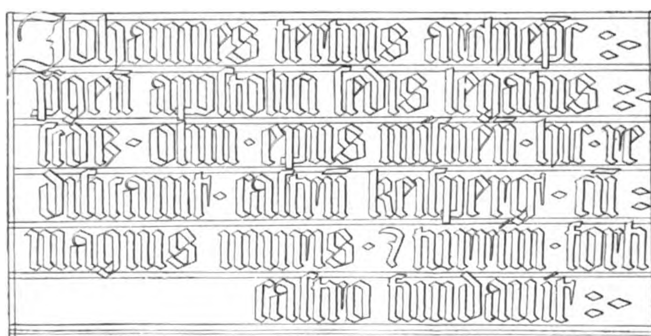

Obr. 144. Poprsí v triforiu: Jan Očko z Vlašimi.

na hlavě; poprsí toto ustoupilo r. 1889 nutnému sesílení pilíře a není již viditelno.

V klenbě vysoké střední lodi nacházejí se v uzlech žeber ornamentální svorníky (viz obr. 65.), sestavené z různých druhů listů, velmi zručně sekaných. Staré jsou jen svorníky polygonálního závěru a dalších dvou

Obr. 145. Poprsí v triforiu: Jan z Jenštýna.

oddílů kleneb. Listy v posledních (západních) oddílech klenby, jsou sádrové, z jednoho modelu lité, za restaurace r. 1873 na místě ohněm poškozených kamenných zavěšené.

Na jižním pilíři za hlavním oltářem umístěna jest **konsola** 0·52 *m* vysoká, vyzdobená skupinou představující Adama a Evu pod jabloní; vše to výborně komponováno a provedeno (obr. 156.).

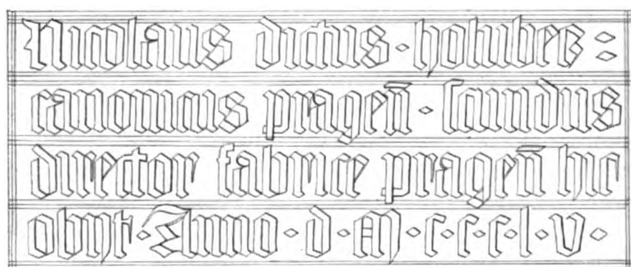

Obr. 146. Poprsí v triforiu: Bušek Leonardův.

Na severním pilíři za hlavním oltářem konsola 0·74 *m* vysoká v podobě kulovitého měsíce s tváří lidskou a se srpovitým okrajem nahoře; dole bohaté lupení rázu ornamentu doby Petra Parléře (obr. 157.).

V bočních lodích na pilíři u sakristie umístěna 0·50 *m* vysoká listová konsola, která tvarem svým zřejmě svědčí o původu z dílny Petra Parléře. (Obr. 159.)

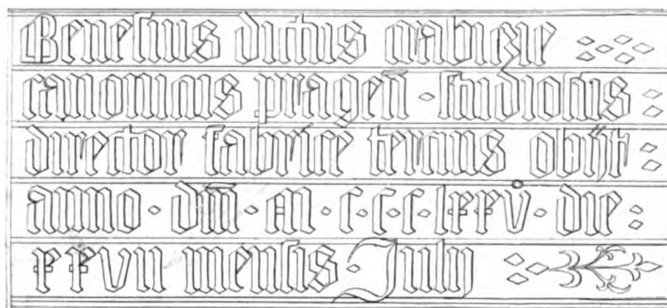
Obr. 147. Poprsí v triforiu: Mikuláš Holubec.

V klenbě před kaplí sv. Anny svorník se znakem pánů z Pardubic.

Na pilíři proti hrobu sv. Jana Nep. konsola polygonální, kolkolem ve žlábku věncem listové spleti a stuhou vyplněná. Vespod malý znáček, v němž spatřuje se pravice třímající tureckou šavli. V levo nahoře kančí hlava. Rázu doby po r. 1500. Do pilíře později zasazena.

Na pilíři proti kapli sv. Kříže konsola původně ozdobená znakovým, nyní otlučeným štítem (znatelno rozdělení ve čtvero polí, v nich pak držadlo rýče a lípové lístky).

Obr. 148. Poprsí v triforiu: Beneš Krabice z Weitmile.

V portále ke kapli sv. Václava dvě konsoly 0·44 *m* vysoké znázorňující pokušení ke hříchu (viz obr. 58. a 61.). Odpovídající docela pracím Petra Parléře.

V kaplích. V kapli sv. Václava čtvero listových a maskami zdobených konsol v koutech pod obloučkovým vlysem (viz obr. 57.). V klenbě sedm listových svorníků v uzlech žeber.

Pod královskou oratoří v nadpraží portálku (viz obr. 46.) český znak v reliefu pracovaný a na vrchu ozdobený plastickou kbelíkovou

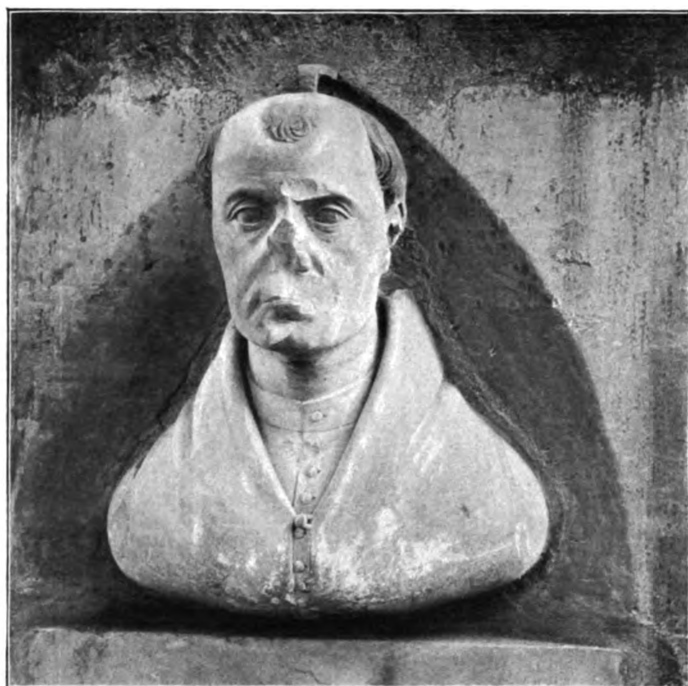

Obr. 149. Poprsí v triforiu: Ondřej Kotlík.

přílbou se supím křídlem. posetým lístky lípovými. Provedení a kresba, lišící se docela od znaků *Petrem Parléřem* rýsovaných, souhlasící však se znakem na vnějším malém portálu jižním, zdá se, že náleží k sošnické výzdobě doby *Matyáše z Arrasu.*

V kapli saské na východní stěně vysoko umístěný znak saský. Štít ku pravé straně skloněný, na něm kbelíková přílba ozdobená routovým věncem

Obr. 150. Poprsí v triforiu: Václav z Radče.

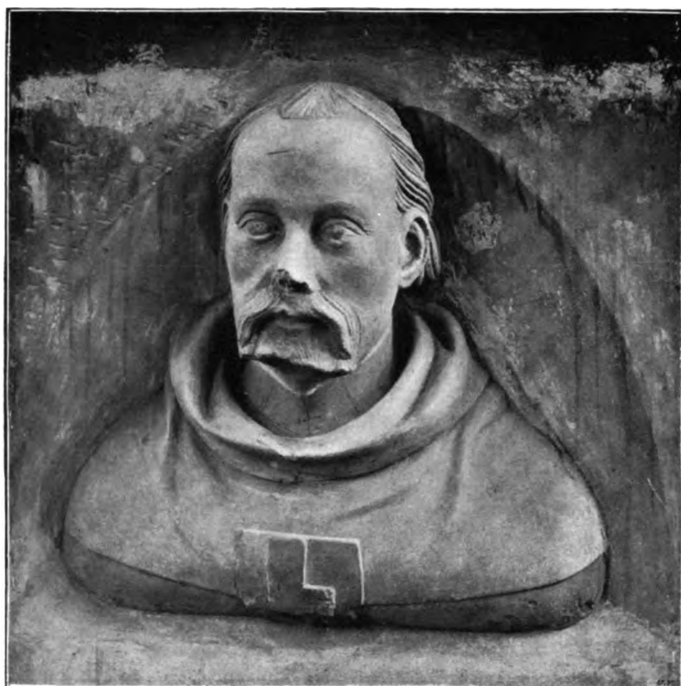
ve formě koruny a vysokým pruhovaným kloboukem, končícím v chochol z per. Štít černě a zlatě pruhovaný s přeloženou na koso zelenou větévkou routovou do formy rozvinuté koruny přetvořenou. Pokrývka přílby černozlatá, klobouk černozlatý. Velmi dobrá práce. (Viz obr. 160.)

V kapli císařské nesmělé droubounké listové hlavice nástěných pilířů původu od Matyáše z Arrasu.

Mathias Mathie de Arras civitate
Francie primus magister fabrice huius ecclesie quem Karo
lus IIII tunc marchio Moravie et
electus fuerat in regem Romanorum de Avinione
eduxit ad fabricandum ecclesiam
istam quam a fundo incepit · anno · domini · M ·
CCC XLIIII · et rexit usque ad annum · LII · in
quo obiit

Obr. 151. Poprsí v triforiu: Matyáš z Arrasu, první stavitel chrámu.

Obr. 152. Poprsí v triforiu: Petr Parléř, druhý stavitel chrámu.

Obr. 153. a 154. Bestiarie z triforia jižní strany.

Obr. 155. Maska z triforia severní strany.

V kapli sv. Jana Křt. drobný svorník listový, kopie starého z r. 1864.

V kapli sv. Anny svorník v uzlu žebrovém ozdobený znakem pánů z Dražic (viz obr. 158.).

V sakristii z klenby volně visící dva různé květy (viz obr. 51.), poukazující k sošnickým pracím kolem r. 1400 na stavbě provedeným.

Z bývalé kaple Hasenburské v přízemí věže zbyly z dekorace vřetenového schodiště dva znaky 1·5 *m* vys, pokryté arcibiskupským kloboukem

se šňůrou a třásněmi, uložené v museu král. hlav. města Prahy. (Viz obr. 161. *a, b.*) Dále zachovaly se ve sbírkách stavební hutě odtud tři listové konsoly, výborně komponované. (Viz obr. 162. *a, b.*)

V korunní komoře sedm konsol pod výběhy žeber klenby asi 0·40 *m* vys., známých jen z kreseb této kaple arch. *Krannerem* provedených. Jsou velmi různých motivů, ku př. mužská vousatá tvář s přehozeným šatem na hlavě, karikovaná lidská tvář s psími svislými ušními boltci, lidská podoba obrostlá na čele a tvářích dlouhými chlupy, hlava ptáka a j.

V kapitolní síni dvě konsoly (viz obr. 107.).

Ze západního průčelí kaple sv. Václava vyňatý tympanon portálu značně ohněm poškozený (viz obr. 100.).

V archivní komoře z osmi původních konsol jediný, značně ohněm poškozený zbytek koutové konsoly 0·45 *m* vys.; nahoře jednoduchý článek, pod článkem šklebící se tvář čerta. Čelo, oči, nos a vrchní ret značně poškozeny.

Obr. 156. a 157. Konsoly na pilířích vys. kůru za hlavním oltářem.

2. NA ZEVNĚJŠKU CHRÁMU.

Hojné konsoly a konsolovité články stavební, na př. pod výběhy opěrných oblouků a výběhy okenních profilů, kouty význačnějších říms, dále četní chrliči a p. poskytovaly hojně příležitosti k sošnickému zpracování. Ze staré doby zachovalo se hojně takto ozdobených článků stavebních. U přemnohých užito výhradně motivu figurálního, u jiných zase motivu rostlinného; jen u několika spojen jest motiv figurální s motivem rostlinným.

Tak kaple *Matyášem z Arrasu* založené vykazují na zevnějšku podle výběhů oblouků oken četné takové konsoly z části listové, z části z lidských tváří utvořené. Přes to však, že jsou velmi rozmanité, nevykazují nijakých zvláštních předností. Jsou příliš drobné, až skorem nerozeznatelné. Nebylo jich užito s rozvahou.

Obr. 158. Svorník klenby v kapli sv. Anny. $^{1}/_{10}$ skut. velikosti.

Obr. 159. Konsola na přístěnném pilíři u vchodu do sakristie. $^{1}/_{10}$ skut. velikosti.

Obr. 160. Znak saský v kapli saské. 1/20 skut. velikosti.

Obr. 161 *a.*, *b.* Znaky arcibiskupů Zbyňka Zajíce z Hasenburka a Olbrama ze Škvorce z kaple Hasenburské. 1/20 skut. velikosti.

Obr. 162 *a.*, *b.* Konsoly z býv. pavlače v kapli hasenburské. 1/10 skut. velikosti.

Obr. 163. Chrlič ze stavby Matyáše z Arrasu. 1/22 skut. velikosti.

Které z patnácti chrličů na pilířích kaplí Matyášových původními jsou, těžko dnes posouditi. Zdají se býti všechny stejně zachovalé, víme však, že většina jich jest dle nových modelů v letech 1861—1863 zhotovena. Jisto však, že možno pokládati chrliče nad spojovacím mostem ke královské oratoři umístěného za původního. Představuje muže, oblečeného v řasnatou suknici a přiléhavý kabátec, s křídly na hlavě, hotovícího se levou rukou kámen na kolemjdoucího hoditi (viz obr. 163.).

Obr. 164. a 165. Průchody v opěrných pilířích nad kaplemi.

Obr. 166. a 167. Konsoly pod výběhy opěrných oblouků.

Znak (český lev) v ostění jižního postranního portálu pod královskou oratoří (srovn. obr. 23.) jest na rozdíl od znaků *Petrem Parléřem* provedených polovypuklý a též v kresbě lva odlišný a patří asi dílu Matyášovu.

Pod hlavní římsou kaplí Petrem provedených nacházíme ve třech koutech při opěrných pilířích zvířecí masky energicky modelované, jednu při kapli sv. Kříže, obě další na průčelí sakristie (viz obr. 31.).

Na rozdíl od kaplí Matyášových, kde chrliči vloženy jsou ve štítky opěrných pilířů, mají kaple *Petra Parléře* chrliče v nároží hlavní římsy umístěné. Z původních nezachovaly se však žádné.

Na opěrných pilířích založených nad kaplemi použito k různým účelům výzdoby sošnické. Tak nad šesti průchody prolomenými v opěrných pilířích polygonálního závěru (viz obr. 71.) použito ku podepření lípaných svislých prutů různých motivů. Jsou to pořadem od jihovýchodu k severovýchodu: listová maska velmi dobrého

Obr. 168. Chrlič z opěr. pilíře nad kaplí sv. Zikmunda.

Obr. 169. Konsola ze zpodu výběhu opěr. oblouku. 1/10 skut. velikosti.

Obr. 170. Sv. Václav z kaplice opěrného pilíře.

Obr. 171. Nadpraží průchodu nadtriforiového: Kristus. $^1/_{10}$ skut. velikosti.

modelu i provedení, částečně umělým kamenem již vyspravovaná, 0·60 *m* dlouhá a 0·40 *m* vys.; okřídlený drak (viz obr. 164.) velmi dobře provedený a zachovaný, 0·60 *m* dl., 0·40 *m* vys.; kráčející lev částečně opršelý, dobrého modelu, 0·50 *m* dl., 0·35 *m* vys.; stojící pes slabší práce; skupina kapustových listů výborná co do modellace i provedení, 0·60 *m* dl., 0·40 *m* vys.; maska jen málo zachovaná a značně v umělém kameni opravovaná 0·55 *m* dl., 0·40 *m* vys.; kráčející orlice slabší práce, 0·45 *m* dl., 0·35 *m* vys.; maska s kančím rypákem, kly a povyplazeným jazykem, s ušima na způsob látkové draperie, 0·65 *m* dl., 0·45 *m* vys ; nahý, vousatý muž po čtyřech lezoucí, slabší práce, 0·55 *m* dl., 0·30 *m* vys. (viz obr. 165.); nahý jinoch k zemi sehnutý, v levici kouli (jablko?) držící, s pravicí do vlasů opřenou, 0·55 *m* dl., 0·30 *m* vys.; maska prasečí velmi dobrého modelu, 0·60 *m* dl.,

Obr. 172. Nadpraží průchodu nadtriforiového: P. Maria. 1/10 skut. velikosti.

0·30 *m* vys.; tvář lidská kolozubá, bezvousá, značně v umělém kameni doplněná.

Pod výběhy vrchních opěrných oblouků použito jakožto konsol výhradně jen masek listových. Nacházíme zde celkem 17 konsol, z nichž jsou dvě na severu nové, z doby restauračních prací pod *Jos. Krannerem* prováděných; ostatní jsou staré. Z těchto pak jsou tři konsoly dvakráte použity s menší pozměnou v motivu, ostatní různí se od sebe úplně jak v motivu, tak i v užité rostlině. Pro velkou výšku nebylo možno je přímo fotografovati, i užito tudíž k ukázce sádrových odlitků (viz obr. 166. a 167.). Jedna z těchto konsol byla snad za příčinou zřízení rozpěrné zdi mezi pilíři nad kaplí sv. Zikmunda odstraněna a nachází se v lapidariu král. Českého (viz obr. 169.). Všechny staré konsoly jsou výborné práce sochařské.

Obr. 173. Nadpraží průchodu nadtriforiového: sv. Václav. $^1/_{10}$ skut. velikosti.

Na čelech opěrných pilířů nad kaplemi, bezprostředně pod vyvinutím fiál, umístěni jsou chrliči, kterýmiž původně z vysokého kůru opěrnými oblouky vedená voda odtékala. Z dnes viditelných třinácti chrličů jsou jen tři původní a to na jihu na třetím pilíři od lodě křížové, na východě na pravém pilíři nad kaplí císařskou a na severu na pilíři nad středem kaple sv. Zikmunda. První je zvířecí nestvůra se značně velikou hlavou, opírající se o zadní krátké nohy (přední chybí docela), s ocasem ke břichu přimknutým. Hřbet ozdoben řadou pravidelných kudrlinek. Druhý má velikou hlavu, tělo nahé, neporostlé, o zadní nohy vzepřené; přední nohy má ku předu vztaženy. Třetí jest nestvůra s mužskou vousatou korunovanou hlavou, zadní nohy jsou sepnuty; přední na zad napnuté vzpírají tělo (viz obr. 168.).

Obr. 174. Nadpraží průchodu nadtriforiového: sv. Ludmila. $^1/_{10}$ skut. velikosti.

V baldachýnové kaplici opěrného pilíře nad kaplí sv. Václava stávala socha sv. Václava, která r. 1867 nahražena byvši zvětšenou napodobeninou, stojí prozatím ve schodišti bývalého proboštství. Jest to velice jemně z opuky provedená práce *Petra Parléře*. Socha 2 *m* vys. představuje knížete českého v odění rytířském. Sličná, jemná tvář zarostlá krátkým, pečlivě upraveným vousem, nakloněna jest lehce k levé straně. S hlavy knížecí korunou pokryté splývají husté vlasy u krku rovně přistřižené. Z drátěného brnění viděti jest široký límec kolem krku, rukávy a dolejší okraj pod těsně přiléhajícím, svrchním po kolena sáhajícím rouchem. Kolem boků volně zavěšen široký, ozdobný pás. S ramenou splývá řasnatý plášť držený na prsou šňůrkami, kličkou převázanými a třapci zakončenými. Nohy oděny jsou plátovým brněním s ostruhami. Pravice držívala kopí; levice drží za

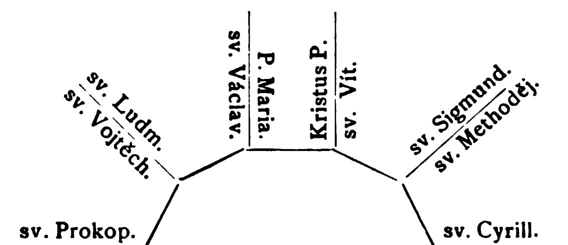
Obr. 175. Nadpraží průchodu triforiového: sv. Vojtěch. $^1/_{10}$ skut. velikosti.

hořejší okraj štít s orlicí. Na podnoží sochy v předu malý štítek se znakem Parléřovým. Socha byla původně polychromovaná (dle mínění Neuwirthova v Mitth. f. Gesch. d. Deutschen 1900 stalo se tak r. 1373 mistrem *Oswaldem*); dnes znatelny jsou již jen nepatrné stopy této polychromie: vousy a vlasy byly světlohnědé, přiléhavé svrchní krzno omalováno bylo na způsob zlatého brokátu, zbraně, pás a ostruhy byly pozlaceny, brnění mělo barvu ocelově šedou, plášť byl červený se zelenou podšívkou, obroučky koruny pozlaceny, výplň její červená. Štítek Petrovy značky byl barvy červené. (Viz obr. 170.) Socha byla v roce 1866 *Ed. Veselým* v některých drobnostech opravena a doplněna; tak zejmena nového původu jest pravá ruka s předloktím, dýka a spodní část štítu, vedle menších doplňků obličeje a roucha.

Zevní strana vysokého kůru vykazuje bohatou výzdobu sošnickou. Nadpraží průchodů v pilířích mezi velikými okny polygonálního

Obr. 176. Nadpraží průchodu nadtriforiového: sv. Prokop. $^{1}/_{10}$ skut. velikosti.

závěru založených, zakončená hrotitým obloukem s kraby a křížovou kyticí, vyplněna jsou tesanými reliefy poprsí světců a světic. Umístění jich patrno z tohoto nástinu:

1. Kristus. Výminkou nikoliv jako poprsí, nýbrž pouze krásná, typická hlava v křížové svatozáři (viz obr. 171. a zmínku na str. 73.).

Obr. 177. Nadpraží průchodu triforiového: sv. Vít. 1/10 skut. velikosti.

2. P. M a r i a (viz obr. 172.). Plná, pravidelná starší tvář obklopená rouchem s temene hlavy splývajícím a na krku sepjatým.

3. S v. V á c l a v (viz obr. 173.). Jemná, ušlechtilá tvář se souměrně upraveným vousem a dlouhými, vlnovitě splývajícími vlasy; na hlavě vévodská koruna s křížkem na vrcholu.

4. S v. L u d m i l a (viz obr. 174.). Starší, plná tvář obklopená těsně ke tvářím a pod bradou přiléhající rouškou a volně s temena hlavy splývající loktuší na kraji zoubkovanou. Kolem krku zadrhnut závoj.

5. S v. V o j t ě c h. Plná, vlídná tvář; na hlavě mitra. (Viz obr. 175.)

6. S v. P r o k o p plných, poněkud obhroublých tahů; hlava holá s věncem vlasů kolkolem. (Viz obr. 176.)

7. S v. V í t, jinošská tvář s dlouhým, splývajícím vlasem. (Obr. 177.)

Obr. 178. Nadpraží průchodu nadtriforiového: sv. Zikmund. $^{1}/_{10}$ skut. velikosti.

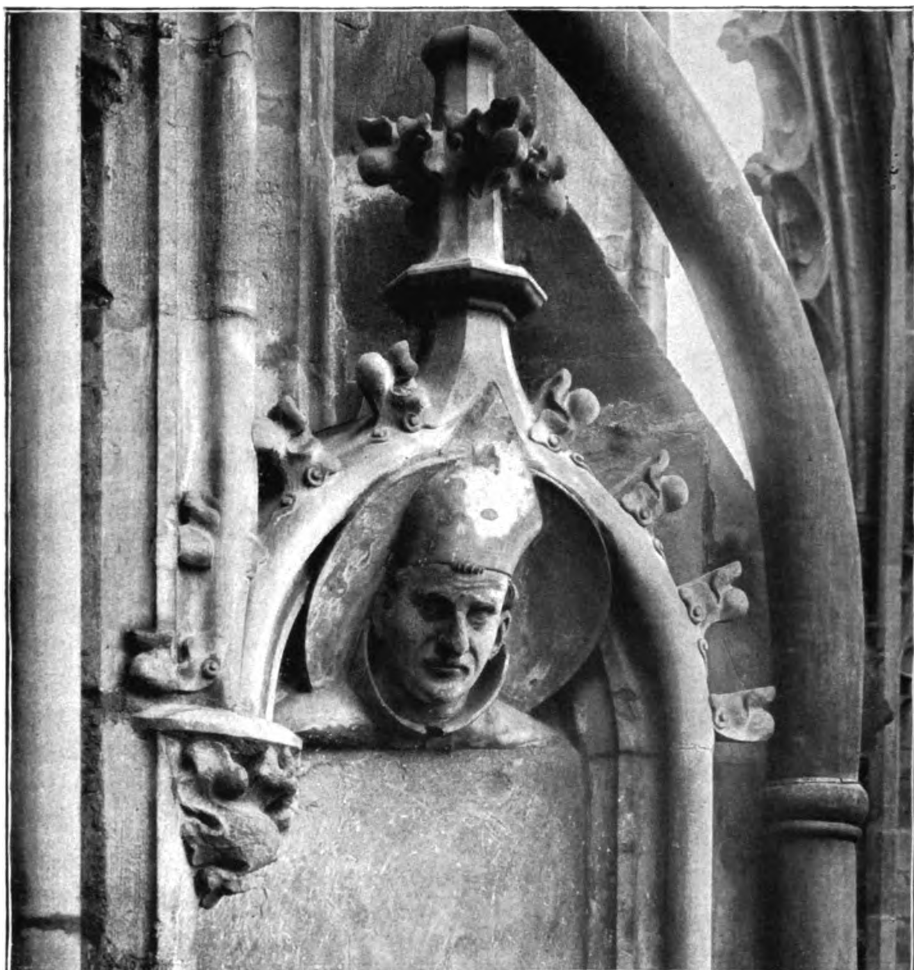
8. Sv. Zikmund; tvář podobná sv. Václavu; na hlavě královská koruna (obr. 178.).

9. Sv. Methoděj jako biskup s mitrou na hlavě; ze spodu mitry vyčnívá nad čelem pramének vlasů; po stranách pak splývají větší proudy vlasů. Tvář dosti plná, bezvousá. (Obr. 179.)

10. Sv. Cyrill; hlava co do úpravy s předešlou shodná. Tvář bezvousá, vyhublá, čelo v hojné vrásky svraštělé. (Obr. 180.)

Také tato poprsí pocházejí nepochybně od *Petra Parléře.*

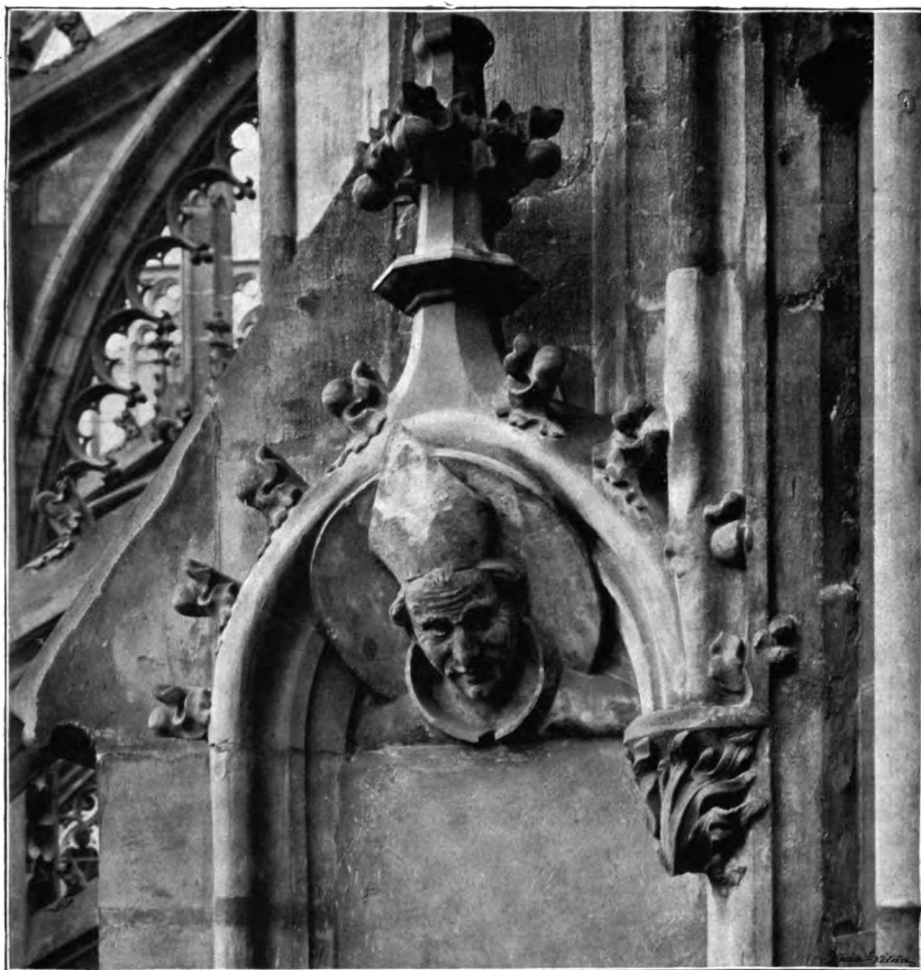
Pod nadpražími, v nichž právě jmenovaná poprsí světců jsou umístěna, nacházejí se na straně k oknu konsoly. Kalichy jejich ozdobeny jsou rostlinnými motivy. (Viz obr. 171. až 180.) Konsoly na obr. 171. a 173. nejsou původní; pocházejí z obnovy Krannerovy. Všechy staré konsoly vynikají zručným vypracováním a některé i výborným modelem.

Obr. 179. Nadpraží průchodu nadtriforiového: sv. Method. $^1/_{10}$ skut. velikosti.

V téže výšce jako poprsí světců na polygonu použito jest na podélných (severní a jižní) stranách vysokého kůru k podepření profilu okenního nad bývalými průchody velmi rozmanitých, z větší části zvířecích konsol. Jsou to na jižní straně mezi křížovou lodí a poprsím sv. Cyrilla konsoly na obr. 181.—189. znázorněné, a na severu od poprsí sv. Prokopa ke křížové lodi konsoly na obr. 190.—198. reprodukované. Nejsou sice všechny stejné hodnoty, však většinou jsou to díla v modelu i v provedení velmi dokonalá, ba vynikající. Jich provedení nasvědčuje tomu, že jsou současné se stavbou.

Ve stejné výši užito bylo na silných okenních prutech k zakrytí průseku profilace prutu s profilem na koso postavených kaplic malých fantastických hlaviček. Pokud nynější původním od-

Obr. 180. Nadpraží průchodu nadtriforiového: sv. Cyrill. $^{1}/_{10}$ skut. velikosti.

povídají, nedá se zjistiti. Byly za restaurace před r. 1870 s okenními pruty obnoveny.

Na polygonálním závěru vysokého kůru jsou, jak z obr. 66. a 67. viditelno jest, okenní profilované oblouky konsolami podepřeny. Konsoly tyto jsou vesměs bez použití listoví jen z velmi charakteristických masek utvořeny. Protože jsou k východu obráceny a tak před vlivem dešťů uchráněny, jsou úplně zachovány. Modely i provedení jich jsou výborné.

Nedokončená křížová loď vykazovala následující sochařskou výzdobu:

V jižní předsíni zachovala se na stránce 61. již uvedená sochařská výzdoba, sestávající ze tří různých ornamentů v žlábcích profilů

Obr. 181.—186. Konsoly pod profilem oken vysokého kůru; jižní strana. 1/10 skut velikosti.

Obr. 187.—192. Konsoly pod profilem oken vysokého kůru; vrchní řada na jihu, dolní na severu. 1/10 skut. velikosti.

Obr. 193.—198. Konsoly pod profilem oken vysokého kůru. Strana severní. $^1/_{10}$ skut. velikosti.

předních arkád (viz obr. 86.) a ornamentu v oblouku portálovém, z devíti různých listových svorníků v klenbě (viz obr. 87.) a ze tří konsol (viz obr. 88. a 89.). Zbytky andílků a hlava holubice ze středního pilíře uschovány ve sbírce stavební hutě.

Pod první římsou v koutě mezi kaplí sv. Václava a jižní předsíní nachází se konsola utvořená z masky vousy zarostlé.

V nároží první hlavní římsy nezachoval se starý chrlič; jen díra po jeho čepu zde zbylá nasvědčovala tomu, že zde původně býval.

K jižní straně lodě křížové přistavěné schodiště ozdobeno jest uvnitř velmi četnými menšími hlavičkami, zevně při nejnižším stupňovém otočení dvěma různými zvířecími maskami (viz obr. 199.) a výše na schodnicích znaky na str. 70. popsanými (viz obr. 95.). Veškera výzdoba schodiště byla v r. 1902 při nutné výměně celého schodiště obnovena a staré části sochařské ve sbírkách stavební hutě uschovány.

Obr. 199. Maska z jižního schodiště. 1/10 skut. velikosti.

V lípané kružbě nad velkým jižním oknem zachovaly se dvě masky menších rozměrů.

Tolikéž i při severním schodišti použito k podepření svislých profilů různých masek. Při východu ze schodiště do žlabu kaple sv. Zikmunda užito jest velké lidské bezvousé tváře s dlouhými zatočenými vlasy; při výstupu na pavlán nad ulicí Vikářskou dvou menších masek. Něco výše na straně severní jest další maska dle staré okopírovaná. Uvnitř schodiště, v nadpraží dnes zazděného průchodu do vrchního triforia, zachovalo se poprsí bezvousého muže s vráskami kolem koutků úst a očí, oděného kápí s kapucí na pravé rameno hozenou. Tvář je k nepoznání poškozena. — Ve vrchním triforiu křížové lodi na straně k východu obrácené zachovaly se jen dvě sošnické práce, a to při severním schodišti velká vousatá hlava (viz obr. 205.) a při jižním schodišti skupina vousatého, v kápi oděného muže, nabízejícího štíhlé ženě měšec s penězi. (Viz obr. 200.) Motiv i způsob provedení tohoto skupení je stejný jako při levé konsole portálu, ke kapli sv. Václava vedoucího; jen seskupení obou postav je pozměněno. Vedle těchto dvou podnes zachovalých konsol byly až do restaurace křížové lodi na obou středních pilířích (nad kaplemi sv. Václava a sv. Zikmunda) viditelné další čtyři konsoly. Při nařízeném sesílení těchto pilířů nemohly býti arch. *Mockerem* ze zdiva v celku vyjmuty a byly přizdívkou zakryty. Před zazděním byly však do sádry oformovány a z těchto odlitků fotografie pořízeny (obr. 201., 202., 203. a 204.).

Ve žlabové vrstvě křížové lodi zachovalo se až do r. 1897 šest chrličů.

Na východní straně jižního křídla byl na pilíři při schodišti 1·90 *m* dl. chrlič obr. 206., nad pilířem mezi kaplí sv. Václava a boční lodí chrlič obr. 207., 1·40 *m* dl. a v koutě při vysokém kůru chrlič obr. 208.,

Obr. 200.—205. Konsoly pod profilem oken křížové lodi. 1/10 skut. velikosti.

Obr. 206. Chrlič z jižní křížové lodě; při schodišti.

Obr. 207. Odstraněný chrlič z jižní křížové lodě; nad kaplí sv. Václava.

Obr. 208. Odstraněný chrlič z jižní křížové lodě; v koutě při vys. kůru.

Obr. 209. Odstraněný chrlič z jižní křížové lodě; spodní v koutě při vys. kůru.

Obr. 210. Odstraněný chrlič ze severní křížové lodě; nad kaplí sv. Zikmunda.

1·45 *m* dl. Poslední dva ještě zachované byly sejmuty a více neosazeny. Chrlič obr. 206. však r. 1903 okopírován a v původní místo opět zasazen. Všechny tři originály nalézají se v lapidariu musea král. Českého.

Na východní straně severní části křížové lodi zachovaly se jen zbytky tří chrličů. Onen v koutě při vysokém kůru a chrlič obr. 210., nad kaplí sv. Zikmunda byly r. 1898. vyjmuty, více neobnoveny a uloženy v lapidariu. Na pilíři při schodišti zůstal nepatrný zbytek tlapek kočkovité šelmy, který po vyjmutí uložen v lapidariu a nahražen r. 1904. chrličem úplným, kopií chrliče obr. 207.

V koutech při vysokém kůru byli v polovici výšky mezi spodním a vrchním žlabem ještě další chrliči, z nichž se jen zlomky zachovaly. Na straně jižní byl zbytek ten r. 1898 vyjmut a více neosazen (viz obr. 209.), na straně severní však co zlomek zachován. Je to trup a zadní končetiny opice, značně na stehnech zarostlé. Z předních končetin zachovala se levá ruka o fiálu, ze které jest chrlič vyložen, se opírající.

Obr. 211. Chrlič nad přízemím věže. 1/20 skut. velikosti.

Jižní průčelí věže poskytlo též příležitosti k výzdobě sochařské. V hlavní římse nad přízemím věže užito bylo na nárožích chrličů, z nichž do obnovy jen dva zlomky se zachovaly a v lapidariu musea král. českého uloženy byly. Jest to především krásně modelovaný medvěd (?) (viz obr. 211.), dlouhými ve vlnách splývajícími a na koncích zatočenými chlupy obrostlý, jehož zadní tlapky nesymetricky a velmi přirozeně o římsu jsou opřeny. Tento zbytek byl velmi dobře v předních končetinách a hlavě na základě nalezených dvou částí (hlavy a přední tlapky) tolikéž v lapidariu uložených roku 1893 doplněn a na jihozápadním nároží umístěn. Druhý jest zbytek zadních tlapek opice.

Výborně modelované reliefy fantastických zvířat do segmentu vkomponované, umístěny jsou v koutech při opěrných pilířích pod římsou táhnoucí se pod oknem první zvonice věže. Jsou to: na jihovýchodu okřídlený drak (viz obr. 214.) a schoulený dlouhohřívý dravec (obr. 212. a 215.).

Vedle těchto zvířat jsou pod obloučky ozdobného panelování dvě různé konsolky v podobě nestvůrných hlav (obr. 213.).

V lavici okna prvé zvonice umístěny jsou znaky (viz obr. 216. a 217.) velmi dobré kresby. Původní v lapidariu musea; ve skutečnosti kopie.

V koutech při opěrných pilířích pod panelací šest různých konsolek listových. Jedna z nich je z obnovy věže po roce 1541.

Vedle výběhu oblouku okna prvé zvonice jsou čtyři velké masky (viz obr. 218. a 219.).

Obr. 212. Konsola vedle jihozáp. opěrného pilíře věže. $^{1}/_{10}$ skut. velikosti.

Obr. 213. Konsolka tamtéž. $^{1}/_{10}$ skut. velikosti.

Obr. 214. a 215. Konsoly podle opěrných pilířů jižní strany věže; v pohledu zdola.

Obr. 216. a 217. Znaky pod oknem první zvonice. $^1/_{20}$ skut. velikosti.

Obr. 218. a 219. Konsoly podle výběhu okna 1. zvonice. Střední konsoly asi v $^1/_{20}$ skut. velikosti.

G. STARÉ STAVEBNÍ RYSY A ÚČTY, ZNAČKY MISTRŮ I KAMENÍKŮ A PAMĚTNÍ NÁPIS O STAVBĚ.

V knihovně c. k. akademie výtvarných umění ve Vídni chovají se na pergamenu kreslené rysy týkající se stavby chrámu sv. Víta. Byly sem přeneseny z archivu stavební hutě při sv. Štěpánu ve Vídni, kam asi v druhém desetiletí století 15. přišly, kdy obě tyto stavby, patrně v užším styku byly, jak z velké příbuznosti detailů prvé a druhé zvonice věže chrámu sv. Víta s detaily středu věže Svatoštěpánské určitě souditi se dá.

Žádná z těchto kreseb netýká se stavby *Matyáše z Arrasu*. Všechny ukazují jen části stavby pocházející ze sklonku díla *Petrova* neb z počátku díla mistra mladšího.

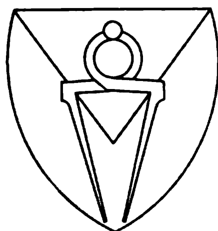
Pod sign. 16.821 nacházíme příčný řez vedený kaplí sv. Zikmunda od dlažby uliční až nad gallerii střechy vysokého kůru sáhající. Z řezu vidíme, že střední pilíř kaple sv. Zikmunda byl již původně na straně severní sesílen a že měl býti vedle toho i zídkou asi 3 *m* vysokou od severní hlavní zdi rozepřen. Nad hlavní římsou kaple viděti jest zábradlí v týchž tvarech, jak jest nad kaplí sv. Václava provedeno (viz obr. 29.). Úprava opěrných pilířů nad kaplí souhlasí s dnešním stavem. Opěrné oblouky jsou v kresbě opatřeny kraby a spodní arkaturou, což však v provedení skutečném odpadlo. V prodloužení sklonu římsy spodního oblouku zakreslen jest na vnitřním pilíři chrlič a pod výběhem oblouku na předním pilíři konsola. Oba tyto detaily dnes ve skutečnosti nenacházíme; byly asi při zřízení rozpěrné zdi po požáru r. 1541 provedené odstraněny. Měřítko tohoto nákresu jest 1 : 36. Jednotlivé výšky neodpovídají docela přesně skutečnosti. Že nákres ten byl stavebním rysem a nikoliv snad jen mladší studií některého žáka hutě Svatoštěpánské, jak o mnohých rysech této sbírky (Sammlung der Pergamentzeichnungen) říci se dá, lze souditi z té okolnosti, že na druhé straně pergamenového listu narýsován jest půdorys vysokého kůru dómu ve Freiburku založeného r. 1353 dle návrhu mistra Johannesa z Gmündu, tedy staršího ať již rodem neb školou příbuzného našeho *Petra*. Dá se mysliti, že velmi mladý *Petr* přinesl s sebou do Prahy starší práce svého rodu neb školy jako pomůcky k svému tvoření a zadní stranu rysu Freiburského k vlastní práci použil.

Pod sign. 16.817 nacházíme nárys jižního průčelí věže od terrainu až po výběh oblouku okna první zvonice. Proveden jest v měřítku 1 : 24. Ukazuje původní stav okna kaple hasenburské (viz zmínku na str 78.) a původní průčelí síně kapitolní (viz zmínku str. 81.). Až na nepatrné úchylky ve výškách jednotlivostí shoduje se kresba úplně se skutečností. Vrchní část tohoto nárysu od římsy kaple hasenburské vzhůru, odpovídá též skutečnosti. Jen pruty, dělící okno prvé zvonice ve čtyři pole, v rysu zakreslené, dnes chybějí, nahraženy jsouce mříží renaissanční. Užití plastické výzdoby, obr. 212—215, stalo se docela v souhlase s tímto nákresem.

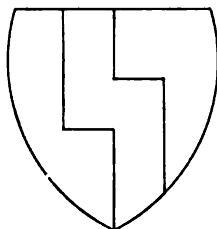
Zadní strana tohoto pergamenu ukazuje východní stranu věže do křížové lodi obrácenou. Počíná římsou podtriforiovou a končí u výběhu nástěnného oblouku klenby křížové lodi. Rozčlenění plochy odpovídá docela stavu skutečně provedenému a na obr. 87. popsanému. V nadpraží otvoru z triforia do věže vedoucího zakresleno bylo poprsí infulované.

Na listu sign. 16.820, na němž narýsován půdorys střední a vrchní části věže sv. Štěpána, nachází se půdorys kůru chrámu sv. Víta. Tento však jistě není rysem stavebním, nýbrž pozdější studií v stavební huti Svatoštěpánské provedenou.

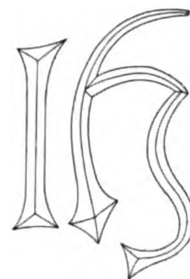
V téže sbírce pergamenů nachází se půdorys, označený snad B. Schmidtem jako věž sv. Víta (západního průčelí). Profilace portálových

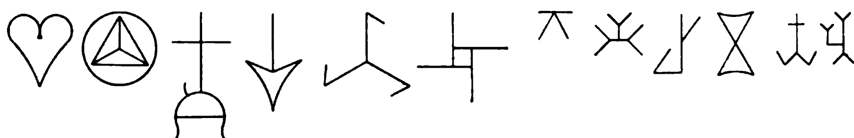
Mistr Matyáš.

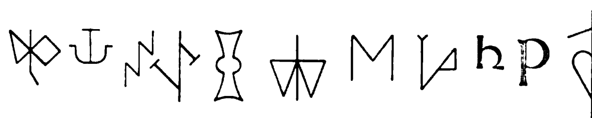

Mistr Petr.

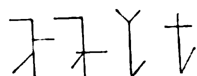

Na věži.

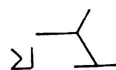

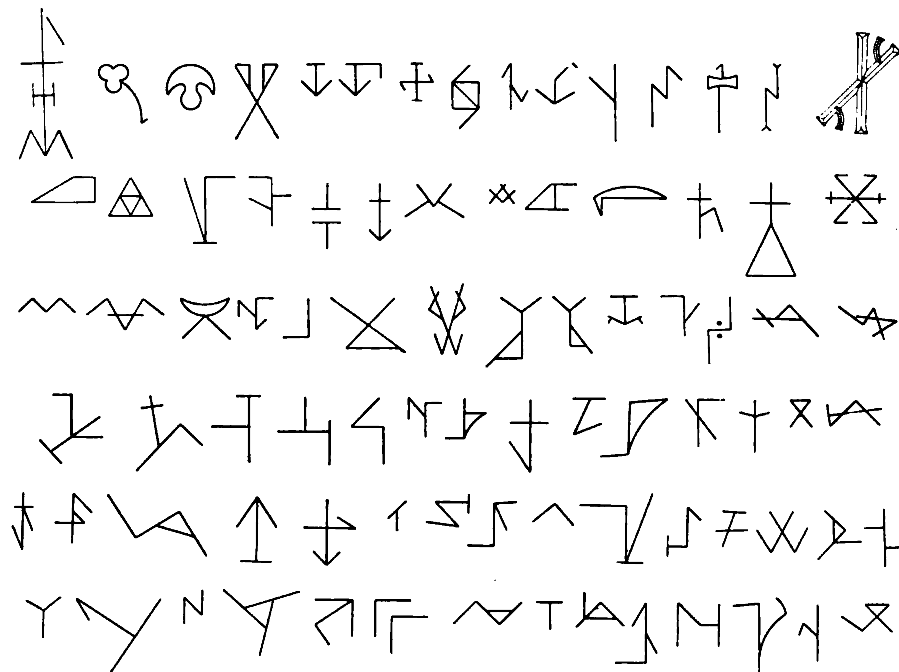
Na kaplích Matyáše.

Nad kaplemi.

V sakristii.

Na křížové lodi a věži od gallerie vzhůru.

Obr. 220. Značky mistrů a kameníků. 1/5 skut. velikosti.

pilířů a vyvinutí věžního jehlance i sledujících jej fiál není rázu díla *Petrova*, tím méně pak díla jeho nástupce, budovatele hlavní věže. Nezdá se proto označení »věž chrámu sv. Víta« býti odůvodněno.

O vedení stavby v době 1372—1378 podávají jasný obraz týdenní účty z těch let, jež se zachovaly v archivu metropolitní kapitoly pod sign. »Arch. XI.« ve dvou svazcích podlouhlého formátu; první svazek obsahuje léta 1372—1374, druhý pak 1374—1378. Oba psány jsou na papíru písmem velmi čitelným. Vydány byly tiskem od dra *Jos. Neuwirtha* r. 1890 pod názvem »Die Wochenrechnungen und der Betrieb des Prager Dombaues in den Jahren 1372—1378«.

Na stavbě od roku 1344 do 1419 prováděné nacházejí se porůznu, roztroušené kamenické značky, které částečně na obr. 220. uvádíme.

Stavba Matyášova nenese žádného mistrovského štítku. Znak tohoto mistra poznáváme jen z jeho poprsí v triforiu obr. 151. Mistr Petr uvedl svůj znak dvakráte, ale vždy jen na částech sošnických: poprvé na svém poprsí obr. 152., po druhé na soše sv. Václava (obr. 170.).

Barva těchto štítků není zachována. U poprsí Matyášova zachovala se jen část polychromie značky (viz str. 114.), u poprsí Petra nesouhlasí polychromie štítku s polychromií na soše sv. Václava (viz str. 151. a 136.).

Na kaplích Matyášových nachází se větší počet značek kameníků, které na pozdějším díle neshledáváme a je z toho patrno, že změnou mistra nepochybně i značná změna ve stavu kameníků nastala. Upotřebení značek na části Petra Parléře bylo velmi řídké. Nacházíme jich více na rovných a hladkých kusech, nikde u sošnických prací a jen velmi zřídka na kusech profilovaných. Viděti z toho, že označení kamenů jednoduchých, jakých v týdnu kameník více zhotoviti mohl, mělo jen účel praktický pro sobotní účtování. Totéž shledáváme i na věži, díle třetího samostatně tvořícího mistra. Nějakého označení své práce tímto mistrem nenacházíme. Jsou sice nad západním oknem druhé zvonice vysekány písmeny tħ (viz obr. 220.), však bez štítku a proto nezdají se býti značkou mistra.

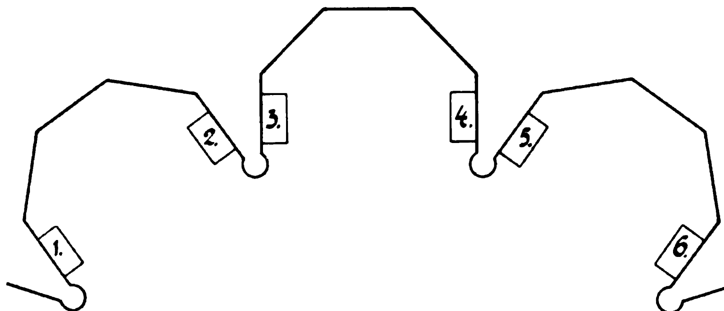
Na levém pilíři jižní předsíně zasazená pamětní deska (viz str. 78. a obr. 105.) z konce XIV. stol., vypisuje v 30 řádcích dějiny stavby a jiné důležité události od r. 1344—1396. Text otiskl Dr. Legis Glückselig v díle: »Der Prager Dom zu St. Veit« str. 23—24 a V. V. Tomek v »Základech místopisu« IV., 105 a násl.

H. SOŠNICKÁ PRÁCE Z KAMENE V RŮZNÝCH DOBÁCH DO CHRÁMU POSTAVENÁ.

I. Náhrobky českých knížat a králů v kaplích polygonálního závěru.

Při bočních stěnách tří středních kaplí polygonálního závěru postaveny jsou náhrobky českých knížat a králů, jichž ostatky sem r. 1373 ze starého románského kostela byly přeneseny.

Celkový jich tvar jest stejný: obdélníkovou hranolovou tumbu dole trnožním profilem opatřenou a na přední straně znaky ozdobenou zavírá víko, na němž vytesána v životní velikosti postava zesnulého, jehož hlava na podušce neb přilbici spočívá a u jehož nohou umístěn malý lev, jakožto odznak síly a statečnosti. Pocházejí vesměs z let sedmdesátých XIV. stol. Všechny jsou více nebo méně poškozeny tím, že jednotlivé části jejich byly zuráženy. Umístění jejich patrno z tohoto schematu:

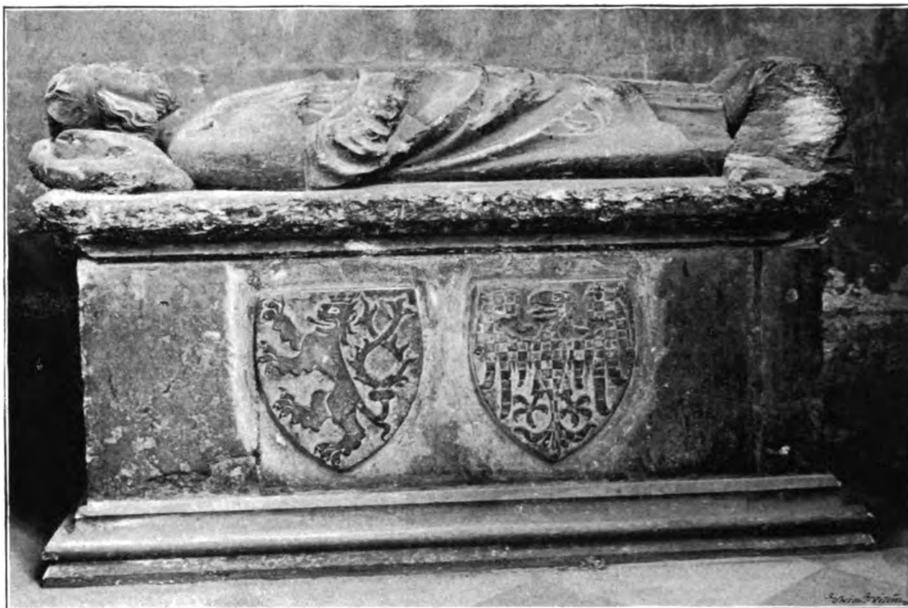
1. Náhrobek Bořivoje II. † 1124 (viz obr. 221.). Kníže znázorněn oděný řasnatým rouchem s knížecí korunou na hlavě. Na tumbě znak český a moravský. Tvář a ruce knížete, hlava i tlapy lva značně jsou poškozeny. Velikost tumby nad trnoží jest 1·76 *m* dl., 0·71 *m* šir. Vše provedeno z opuky.

2. Náhrobek Břetislava II. † 1100. (Viz obr. 222.) Zesnulý znázorněn v plátovém brnění s ozdobným pásem kolem boků. Hlava a ruce knížete i lev uraženy. Na tumbě znaky: orlice svatováclavská a český lev. Velikost tumby 1·90 *m* dl., 0·73 *m* šir. Vše z opuky provedeno.

3. Náhrobek Spytihněva II. † 1061. (Viz obr. 223.) Kníže oděn řasnatým rouchem s hermelínovým límcem; na hlavě má korunu knížecí. Na podstavci znaky: orlice svatováclavská a slezská. Brada i ruce knížete a hlava lva uraženy.

4. Náhrobek Břetislava I. † 1055. (Viz obr. 224.) Kníže oděn pancéřovým oděním, na hlavě má kulovitou přilbici a drátěný čepec, který nechává tvář viděti. Pod hlavou má přilbu kbelíkovou ozdobenou přikrývkou a křídly supími, lístky posazenými. Kolem boků ozdobný pás se zbytkem meče po levici a dýky po pravici. Na tumbě znaky: orlice slezská a svatováclavská. Vše z opuky. Velikost tumby 1·90 *m* dl. a 0·75 *m* šir.

5. Náhrobek krále Přemysla Otakara II. † 1278. (Viz obr. 225.) Král, jehož výrazná, vzdorem provanutá hlava na stejné jak při předešlém náhrobku helmici spočívá, oděn jest v pancéřové brnění; kolem boků má stkvostný pás a s ramenou splývá mu dlouhý plášť se širokým hermelínovým límcem, obepínajícím krk a pokrývajícím část prsou, na pásu po levici zbytek meče. Na tumbě 1·94 *m* dl. a 0·82 *m* šir. tři znaky: lev český, orlice korunovaná a vodorovné břevno rakouské (babenberské).

Obr. 221. Náhrobek Bořivoje II., v kapli sv. Jana Křtitele.

Obr. 222. Náhrobek Břetislava II., v kapli sv. Jana Křtitele.

6. Náhrobek krále Přemysla Otakara I. † 1230. (Viz obr. 226.) Celá postava zahalena jest řasnatým pláštěm, jenž pokrývá i levou ruku, která držívala asi jablko. Pravá ruka volná napnutá držívala, jak ze stop souditi se dá, žezlo. Na ramenou hermelínový límec. Krásně propracovaná hlava, korunou ozdobená, spočívá na dvou poduškách na sebe položených. Tvář, koruna, ruce, korunovační klenoty i roucho značně poškozeny a zuráženy. Na tumbě 1·96 *m* dl., 0·82 *m* šir. znaky: korunovaná orlice a český lev. Tento náhrobek zhotovil *Petr Parléř* roku 1377 za 15 kop. (Viz Wochenrechnungen, str. 498.)

Obr. 223. Náhrobek Spytihněva II., v kapli císařské.

V návrhu s náhrobky knížat a králů českých shodný a jen málo mladší je

II. Mramorový náhrobek arcibiskupa Jana Očka z Vlašimě

(† 1380) u západní zdi kaple sv. Jana Nepomuckého. Na víku z vlašimského mramoru vytesána ležící podoba zesnulého arcibiskupa v plném ornátu arcibiskupském; u nohou jeho postava psa, jakožto znak věrnosti a bdělosti (viz obr. 227.). Z konce XIV. stol. Tumba je hladká bez znaků ze sliveneckého mramoru vytesaná, 2·04 *m* dl. a 0·90 *m* šir. a 1·06 *m* vys. úplně volná. Nad náhrobkem ve zdi vsazeny tři v kameni dovedně tesané, původně polychromované znaky: 1. kombinovaný znak Jana z Vlašimi jakožto biskupa olomouckého pod mitrou biskupskou. 2. kombinovaný znak téhož jakožto arcibiskupa pražského pod kloboukem arcibiskupským. 3. rodinný jeho znak pod kloboukem kardinálským.

Obr. 224. Náhrobek Břetislava I., v kapli císařské.

Obr. 225.[1] Náhrobek Přemysla Otakara II., v kapli saské.

Obr. 226. Náhrobek Přemysla Otakara I., v kapli saské.

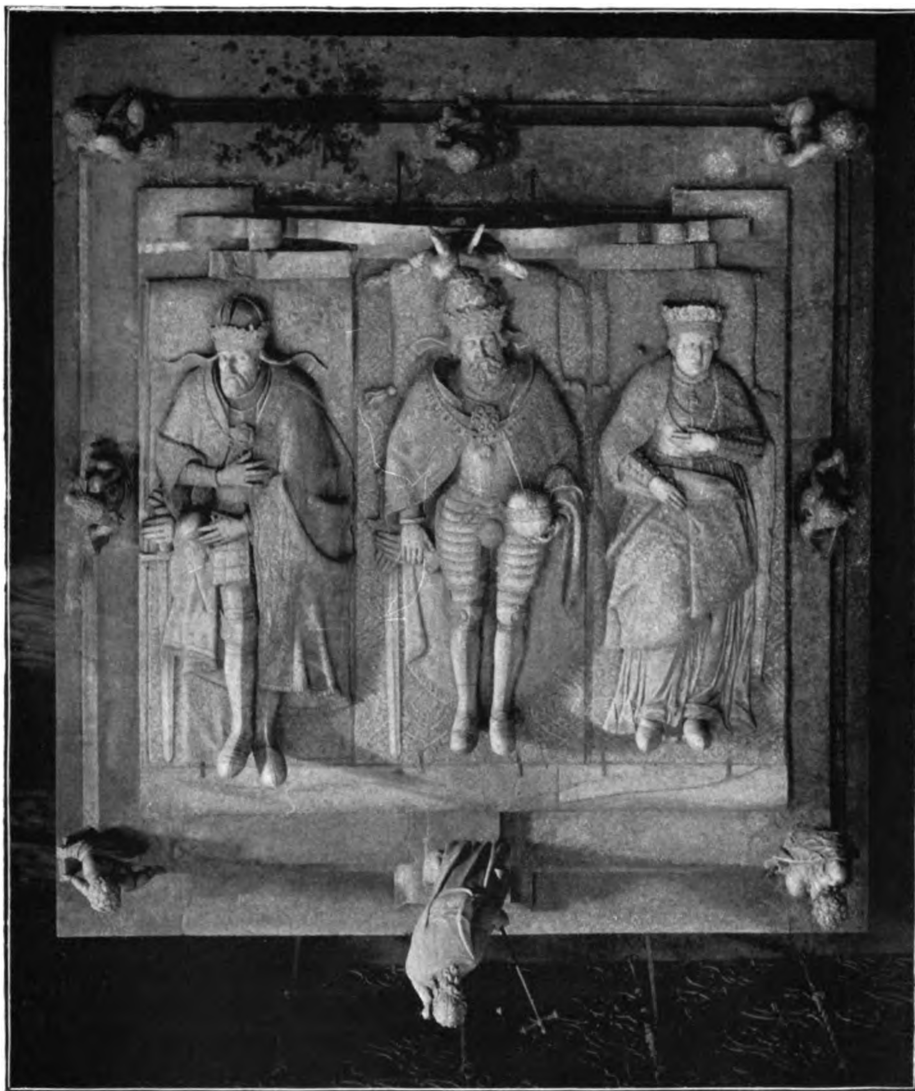

Obr. 227. Znaky a socha z náhrobku Jana Očka z Vlašimi.
Znaky $^1/_{20}$ skut. velikosti.

Obr. 228. Pohled na král. mausoleum shora. $^{1}/_{30}$ skut. velikosti.

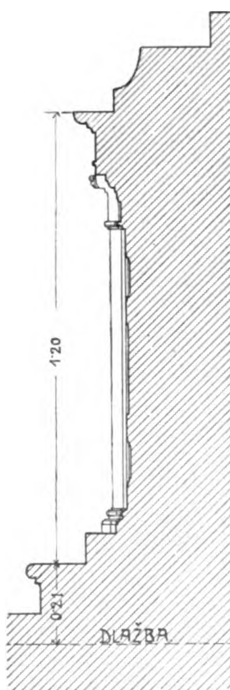
III. Královské mausoleum.

(Srvn. K. V. Zap v Pam. arch. I., 1855 str. 95.; »Mausoleum královské« ve Světozoru II., 1869 s vyobr., str. 256. Schönherr David, Alexander Colin und seine Werke. Heidelberg 1889. K. Chytil »Umění v Praze za Rudolfa II.« 1904 str. 10—11, 59.)

Uprostřed chrámu mezi stupni presbytáře a hudební kruchtou stojí nad kryptou královskou krásné renaissanční mausoleum z bílého mramoru, jež za Maxmiliana II. hotoviti počal a nákladem císaře Rudolfa II. r. 1589 dokončil Nizozemčan *Alexander Colin.* Mausoleum má podobu hranolové tumby. Na víku vytesány na brokátových kobercích ležící po-

Obr. 229. Královské mausoleum se strany.

Obr. 230. Řez postranní stěnou král. mausolea. 1/20 skut. velikosti.

stavy: uprostřed Ferdinanda I., po jeho pravé ruce Maxmiliana II. a po levici manželky jeho Anny. Vzory koberců pod Ferdinandem i Annou jsou stejné. Pod Maxmilianem jest však koberec jiného vzoru a též jiné úpravy pod hlavou. Na obou podélných stranách víka jsou vždy tři andílkové znaky držící. Na zadní hraně víka sedí uprostřed sedmý takový andílek. Před ním bezprostředně u hlav ležících královských postav jest obloukovitě profilovaný nástavec, na němž sedí andílek; u nohou pak stojí socha žehnajícího z mrtvých vstavšího Spasitele (viz obr. 241.). U hlavy císaře Ferdinanda nachází se signatura:

ALEXA: COLIN · 1·5·89·

Postranní plochy mausolea rozčleněny jsou lesenami vždy na tři pole, jichž výzdoba je následující: Přední strana nese uprostřed znakový štít dvěma gryfy držený a císařskou korunou jakož i zlatým rounem ozdobený. Na štítě dvouhlavý orel s menším štítkem na prsou, na kterém ve čtveru polích znak uherský a český je vystřídán; na tomto pak ještě menší štítek, nesoucí znaky některých država španělských a jihoslovanských.

Obr. 231. Střed západní strany s reliefem Karla IV. 1/8 skut. velikosti.

V pravém poli u nohou Maxmiliana umístěn tentýž znak. V levém poli u nohou královny Anny znakový štít držený dvěma andílky, ozdobený královskou korunou. Ve štítě ve čtveru polích vystřídán uherský a český znak. Na straně severní vyplněno jest prvé i druhé pole ornamenty, třetí pole medaillonem s poprsím Václava IV. (viz obr. 234.)

Jižní strana ozdobena v prvním a druhém poli, od čela počítaje ornamenty (viz obr. 235. a 236.), v třetím poli dvěma medaillony, v nichž jsou vytesána poprsí Anny Svídnické a Elišky Pomořanské (viz obr. 235. a 236.). Západní strana nese v prostředním poli medaillon s poprsím Karla IV. (viz obr. 231.), v poli po levé jeho ruce jsou dva medaillony s poprsími Blanky a Anny Falcké a v poli po pravé ruce Karlově tolikéž dva medaillony s poprsími Ladislava Pohrobka a Jiřího Poděbradského. Pod všemi poprsími umístěny jsou tabulky nesoucí příslušný latinský nápis.

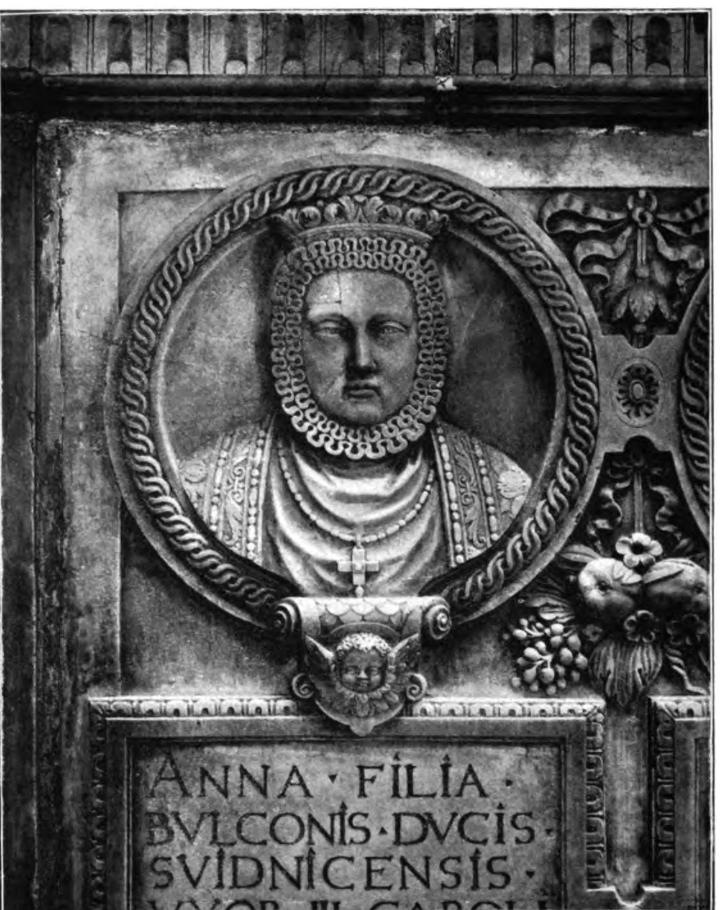

Obr. 232. a 233. Blanka z Valois a Anna Falcká, ze západní strany král. mausolea. 1/5 skut. velikosti.

Obr. 234. Václav IV. na severní straně král. mausolea. 1/5 skut. velikosti.

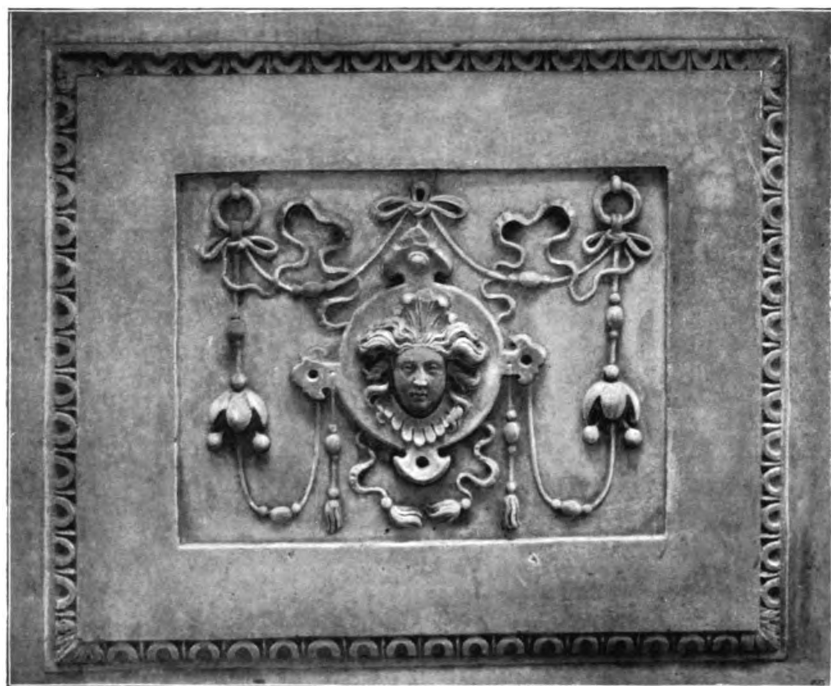
Obr. 235. Anna Svídnická na jižní straně král. mausolea. 1/5 skut. velikosti.

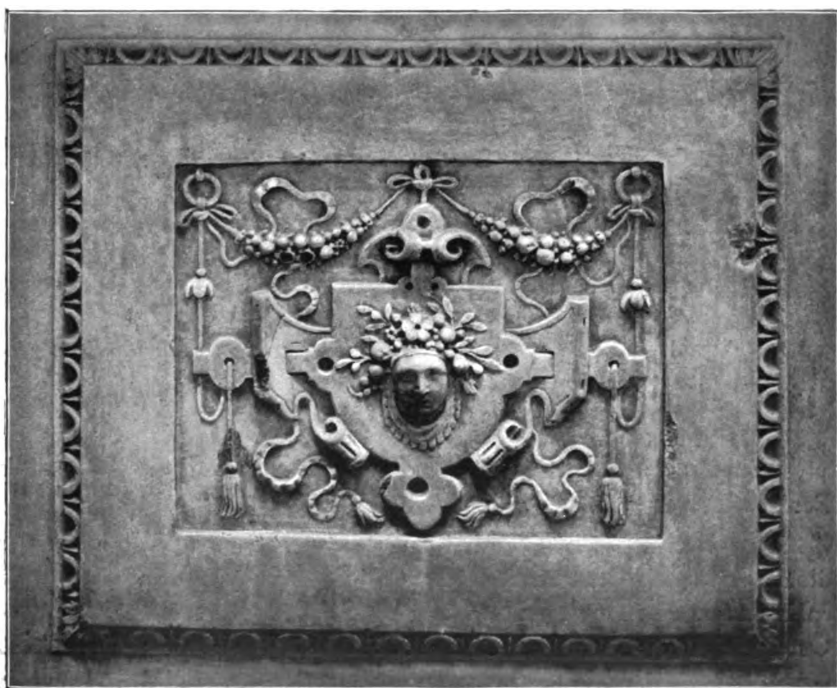
Obr. 236. Eliška Pomořanská na jižní straně král. mausolea. $^{1}/_{5}$ skut. velikosti.

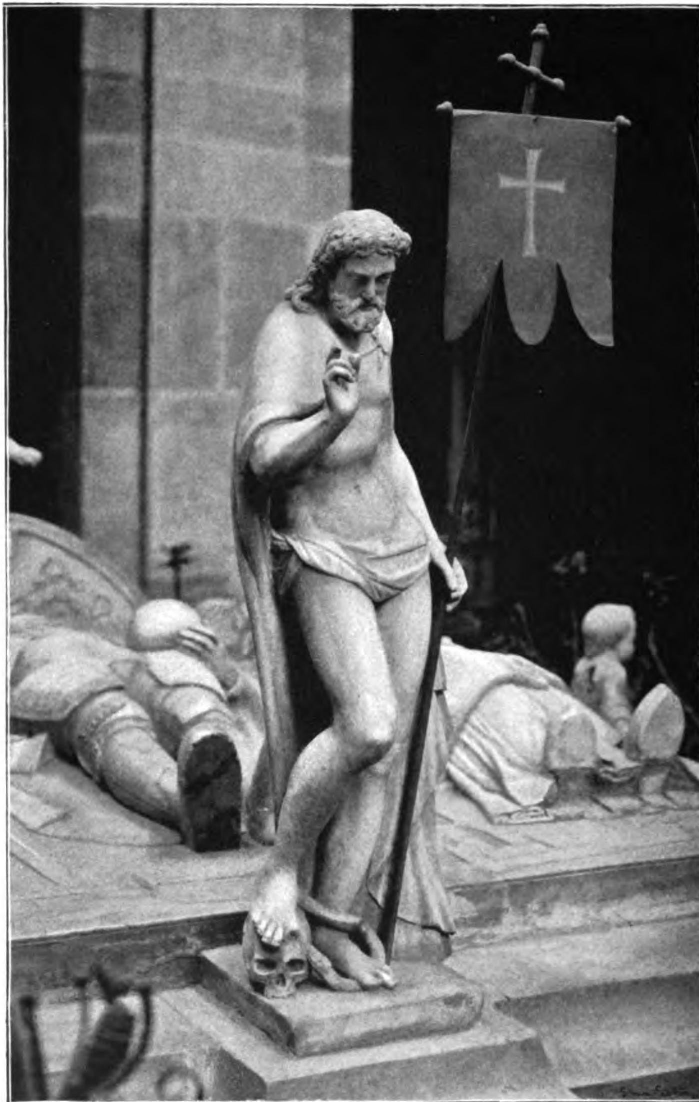
Obr. 237. Ladislav Pohrobek na západní straně král. mausolea. $^{1}/_{5}$ skut. velikosti.

Obr. 238. Výplň z jižní strany královského mausolea.

Obr. 239. Výplň z jižní strany královského mausolea. $^1/_5$ skut. velikosti.

Obr. 240. Vykupitel z východního čela královského mausolea. $^{1}/_{10}$ skut. velikosti.

Ve vlysu kladí tumby umístěn je na straně východní latinský nápis týkající se Ferdinanda, na jižní Maxmiliana a na severní králové Anny.

Mausoleum založeno je na dvou stupních, z nichž spodní je značně předložen. Na něm kolkolem mausolea jest krásná, ze železa kutá mříž. (Srvn. Hermann Riewel, »Studien über Schmiede- und Schlosserarbeiten in Österreich« v »Mitth. d. C.-C.« XV. [1870], str. 60.; Dr. K. Lind v »Mitth. d. C.-C.« Neue Folge. VII. [1881], str. LXVII. s vyobr. na str. LXIV.) Podélné strany 5·00 *m* dl. a 2·00 *m* vys. skládají se ze sedmi,

Obr. 241. Královské mausoleum v pohledu zpředu.

Obr. 242. Epitaf sv. p. Hanuše Ř. Herbersteina. 1/16 skut. velikosti.

příčné 4·70 *m* dl. na východě ze šesti, na západě z pěti polí. Jednotlivá pole jsou od sebe nepravidelně oddělena kolmými, střídavě točenými a profilovanými tyčemi, vybíhajícími nahoře ve květy. Tyče ty jsou navzájem spojeny třemi širokými, plochými ornamentovanými železnými pruhy, z nichž jeden jest u země, druhý v malé vzdálenosti nad ním a třetí v hořejší polovici zmíněných kolmých prutů. Mezery čtvercové a obdélníkové tím vzniklé vyplněny jsou stáčenými a protahovanými pruty, které tu a tam lupeny neb květy zakončeny jsou. Celkem nacházíme 13 různých motivů. Střední pole západní strany mříže zřízeno je k otevírání; nad dvířkami umístěn je štít korunou ozdobený a dvěma gryfy držený. Na štítě dvouhlavý orel se znakem uherským, českým a jiných držav. Znak i štítonoši jsou příslušně polychromovány. Mříž tuto zhotovil zámečník malostranský *Jiří Schmidthammer*. (Viz na obr. 238. pohled ze předu, na obr. 229. pohled z rohu.)

D. Ostatní v kameni tesané náhrobky figurálně anebo architektonicky ozdobené.

1. Epitaf sv. pána Hanuše Řehoře Herbersteina († 1548). Jižně u vchodu do severní boční lodi. V střední části vytesán rytíř klečící před

křížem. Na okraji nápis: »Her Hans Gregor freyher zu herberstain Neyperg vnd Güettehag des erczherczog ferdinaden mudtschenck ist vor seine her erschossen worden am III tage Aprilis Anno 1548 Jar der seel got genad.« Deska 1·05 *m* široká a 2·00 *m* vysoká z opuky. Trnož a římsa z pískovce. (Obr. 242.)

2. Epitafium ryt. Proskovského z Proskovic. († 1545.) Jižně u vchodu do severní boční lodi, vedle předešlého. Střední obdélníková část s reliefem zesnulého v odění rytířském před krucifixem, umístěna v římsko-dorské architektuře (trnoží, dva pilastry a kladí) na níž obdélníková deska s nápisem: M M. | D. IACOBO PROSKOWSKI A PROSKAWZC BARONI LIBERO | ANTIQVAE NOBILITATIS ET VIRTVTIS VIRO | QVI PVGNANS GRAVITER REPRESSIT HASTAS TVRCHARVM | QVATER HIC PEREMPTUS ICTV IAM FRACTAE OCCVBVIT | SODALIS HASTAE. LECTOR MANIBVS VT QVIES SIT OPTES S. | PRO TE PROQVE ALIIS PIE ET PRECATVS DISCAS SERIA | NON IOCO ESSE AGENDA | GEORGIVS PROSKOWSKI A PROSKAW QVEM BONITAS DIVI | FERDINANDI I. EREXIT CLEMENTIA ET BENIGNITAS D. MAXIMILIANI II. IMPP. AVG. IN XXXVII ANNVM SVSTINVIT | ET AVXIT AC TESTIMONIVM FIDEI DVM CVBICVLO CAESAREO | AVLAEQVE PRAEFECIT DEDIT FRATRI S CHARISSIMO. P. C. | ANNO CHRISTI MDLXVII. | OBIT AETATIS XXX. A CHRISTI. SALVTIFERO PARTV MDXLV DIE

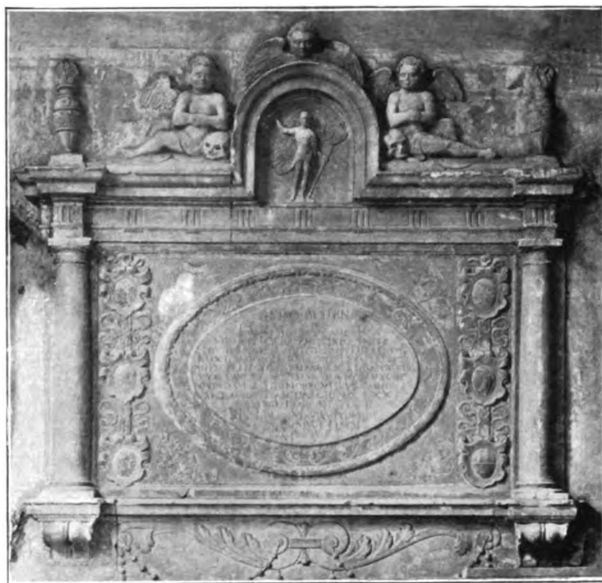
Obr. 243. Epitaf rytíře Proskovce z Proskovic. 1/27 skut. velikosti.

XVI. MENSIS FEBRVARII. Vše z opuky. Výška celé římsko-dorské architektury 2·70 *m*. (Viz obr. 243.)

3. Epitafium Jana Popela z Lobkovic († 1569) z mramoru tesané, zlacené a zasazené v západní zdi kaple Martinické ve výši 2·25 *m* nad dlažbou. Celá výška epitafia 4·40 *m*. Krásná tato práce renaissanční jest dílem *Vincence Strašryby* z Loun. Dole vodorovná, profilovaná římsa, pod níž trojúhelníková plocha ozdobená polovypuklou ornamentací: uprostřed kartuše s odpočívajícím andílkem smrti, k tabulce, na níž vytesáno: »HODIE MIHI CRAS TIBI«, levicí sutky pozvedajícím, pravicí o lebku se opírajícím; po stranách lví hlavy (mající v tlamě kruhy, na nichž ovocné festony zavěšeny jsou) a konsolovité andílčí karyatydky; nejníže maska. Nad římsou dvě mocně vyložené volutové konsoly, nesoucí oblamovanou profilovanou římsu. Mezi konsolami obdélníková kartušová deska. Na římse nad konsolami po dvou hladkých sloupcích s korintskými hlavicemi. Mezi nimi veliká obdélníková tabule s reliefem: Nejsv. Trojice obklopená anděly zjevuje se v oblacích. Před ní v levo plasticky úplně samostatně vypracovaná postava klečícího rytíře. Nad sloupy i středem táhne se oblamované kladí sestávající z profilovaného architravu hladkého vlysu a na krákorečkách vyložené římsy. Nad tím menší nástavba dvěma sloupky nesená vodorovnou římsou a trojhranným římsovým štítkem zakončená. V ní uprostřed relief Zmrtvýchvstání; po stranách sošky. Většina částí architektonických jest zhotovena z mramoru červeného (volutové konsoly, římsy, dříky sloupků); hlavice a patky sloupků a veškerá část figurální i ornamentální z mramoru bílého. Nápis: IOANNI POPEL FAMILIAE BARONVM A LOBKOWICZ | SENIORI CVRIAE REGNIQ BOEMIAE IVDICI PRIMO | AC EIVSDEM REGNI CVRIAE SVPREMO PRAEFEC|TO ANNO 1569 DIE 6 IVNII AETATIS | VITA FVNCTO GRATA POSTERITAS. (Viz obr. 244. srvn. kresbu J. Kouly, reprod. v Ottových »Čechách«, str. 74.; Dr. Karel Chytil, »Umění v Praze za Rudolfa II«, str. 21., 60.)

4. Epitafium Jana Oldřicha Zasia v západní zdi kaple sv. Zikmunda. Po stranách římskodorské polosloupky stojící na římse volutovými konsolami podložené. Na sloupcích architrav s kapkami, vlys s triglyfy a profilovaná, nad sloupky oblamovaná římsa, ve středu malou, polokruhově uzavřenou arkádu tvořící. Uprostřed této arkády: relief z mrtvých vstavšího Spasitele; nad ní okřídlená hlavinka andílčí, po stranách sedící andílci opření loktem o lebku. Na nárožích nad sloupky urny. Ve střední ploše oválová deska obklopená ornamentem vlnovitým a perlovcem; po stranách v kolmých řadách po třech znakových kartuších s příslušnými nápisy: Zasy, Ungelter, Urtinger, Schlierbach, Geiersberg a Lamersheim. V cípech střední plochy vryty sedící allegorické postavy.

Nápis: „ANIMÆ ÆTERNÆ | IOANNI VDALRICO ZASIO IC | VDALRICI ICI. RA BENSTEINIO INTER | EQVITES AUSTRIÆ ADLECTO IMPP. D. FERD. ET | MAX II. AUGG. A SECRET. CONSILIIS SACRIQ. SCRI | NII PROPRÆFECTO QVEM ANNIS XIIX HIS MVNERIB. | CVM

Obr. 245. Epitaf Jana Oldřicha Zasia. 1/34 skut. velikosti.

Obr. 246. Náhrobek Vratislava z Pernštýna.

LAVDE FVNCTVM INVIDA MORS VXORI | QVINTA SUPERSTITE MOERENTIBVS OMNIBVS | SVIS ABRIPVIT AN. DN. CIϽ IϽ LXX | V. CALEND. MAII ÆTATIS L | H. M. IV. EX MARIA VTTINGERIA | QVARTA CONIVGE LIBERI | P. C. B. M. F. C. Výška sloupků s kladím 1·45 *m*, celá šířka 2·45 *m*. Vše z opuky. Jen ovalová deska z červeného mramoru. (Viz obr. 245.)

5. Náhrobní deska arcibiskupa Antonína Brusa z Mohelnice († 1580) v kapli sv. Jana Křtitele, zapuštěná do severovýchodní zdi polygonální části původně ve dlažbě ležící. Uprostřed polovypuklá postava arcibiskupova; na plochém okraji vytesán nápis: R. AC ILL. PRINCIPI D. D. ANTONIO I. A RESTAVRIATIONE ARCHIEPISCOPO PRAGENSI IMPERAT : FERDIN : CONCILII TRIDENT : ORATORI A. 80 DIE 28. AVGVSTI MORTVO R. ILL. PRINCEPS | D. D. MARTINVS SVCCESSOR GRATÆ MEMORIÆ ERGO F. F. Z červeného mramoru 1·20 *m* šir., 2·20 *m* vys. (Viz obr. 247.)

6. Náhrobek Vratislava z Pernštýna († 1582) při západní zdi kaple arcibiskupské. Tumba na způsob vyduté rakve 1·11 *m* vys. 2·98 *m* dl. a 1·87 *m* šir. z červeného salcburského mramoru. Po stranách umístěny jsou, sledujíce profilaci vyduté tumby, ploché pilastříky s jonskými hlavicemi a drápkovitými nožkami; pod hlavicemi vytesána zubří hlava. Uprostřed východní a jižní strany obdélná deska v celé výši tumby; na ní vytesán znak Pernštýnský. Na straně severní jednoduchá kartuše se zubří hlavou. Nahoře na víku polovypuklá podoba zesnulého v brnění rytířském. (Viz obr. 246.)

7. Náhrobní deska arcibiskupa Martina Medka († 1590) v kapli sv. Jana Křtitele, zapuštěná v severozápadní zdi polygonálního závěru kaple původně v dlažbě se nalézavší. Co do materialu i úpravy shodná s protější deskou arcibiskupa Brusa 1·28 *m* šir., 2·38 *m* vys. Uprostřed polovypuklá postava zesnulého; na plochém kraji nápis: ANNO DNI MDLXXXX DIE II. FEBRVARII OBIITI IN DNO L. R. ET ILLVSTRISS. PRINCEPS AC DNS. D. MARTINVS DEI ET APLICAE | SEDIS GRA ARCHIEPS. PRAG. LEGATVS NATVS, ORDINIS CRVCIG. CVM RVB. STELLA GENERALIS MGR HIC SEPVLTVS. ORATE PRO EO. (Viz obr. 248.)

8. Náhrobek Jiřího Popela z Lobkovic († 1590) u vnější stěny kaple sv. Václava, východně od severního vchodu při nároží kaple Martinické. Rozměry: 4·50 *m* vys., 2·75 *m* šir. Dole po stranách vypuklé kanellované voluty; mezi nimi obdélníková deska s nápisem: »D. O. M. | GEORGIO POPPELIO BARONI A LOBKOWICZ DO | MINO IN DVXAW ET SCHREKENSTAIN SACRA | TISSIMO IMPERATORI RVDOLPHO II A CONSILIIS, IVDICY APPELLATIONVM IN BOHEMIÆ ∽ | REGNO PRÆSIDI VITA INSIGNI CVM PIETATE | ET VIRTVTE TRANSACTA DEFVNCTO ANNO | MDXC DIE XI. SEPTEMBRIS. ADAMVS GAL | LVS POPPELIVS FRATRI GERMANO MÆRENS POSVIT. | VIXIT AN XXXIIII MEN. VI. D. . . . «

Obr. 247. Náhrobní deska arcibiskupa Antonína Brusa z Mohelnice.

Nad konsolami po každé straně po dvou kanellovaných sloupcích s korintskými hlavicemi. Uprostřed obdélníková deska perlovcem uvnitř orámovaná; na ní relief: před křížem, u jehož paty znak Lobkovický, klečí rytíř s růžencem v rukou, oděný v brnění; sňatá helmice leží před ním u paty kříže. Nad hlavicemi sloupů architráv a plochý vlys s nápisem: »IOANNIS 11 | EGO SVM RESVRECTIO ET VITA QVI CREDIT IN ME ETIAM SI MORTVVS | FVERIT VIVET ET OMNIS QVI VIVIT ET CREDIT IN ME NON MORIE | TVR IN ÆTERNVM.« Nad vlysem vylo-

Obr. 248. Náhrobní deska arcibiskupa Martina Medka.

žená, při hořejším okraji perlovcem ozdobená římsa; na ní uprostřed relief z mrtvých vstavšího Vykupitele; po stranách šikmé římsové úseky, na nichž reliefy sedících andílků s planoucími pochodněmi. Konsoly, sloupy a římsy z červeného, patky, hlavice, nápisová deska a plastiky z bílého mramoru. (Viz obr. 249.)

9. Epitafium Jana, Jiřího a Jaroslava Bořity z Martinic v jižní zdi kaple Martinické. Dvě desky vedle sebe ve společném orámování architektonickém. Po stranách i uprostřed kanellované, dolů se

Obr. 249. Náhrobek Jiřího Popela z Lobkovic; 1/30 skut. velikosti.

Obr. 250. Epitaf Jana Jiřího a Jaroslava Bořity z Martinic; asi 1/32 skut. velikosti.

zúžující pilastry. Dole římsa uprostřed a po stranách podložená slabě vystupujícími konsolami, spojenými táhlými volutami. Nahoře po celé délce epitafia architrav s hladkým vlysem a profilovanou římsou. Na ní uprostřed soška z mrtvých vstavšího Spasitele; po stranách úseky římso-

Obr. 251. Náhrobek Humberta Jana Černína. 1/35 skut. velikosti.

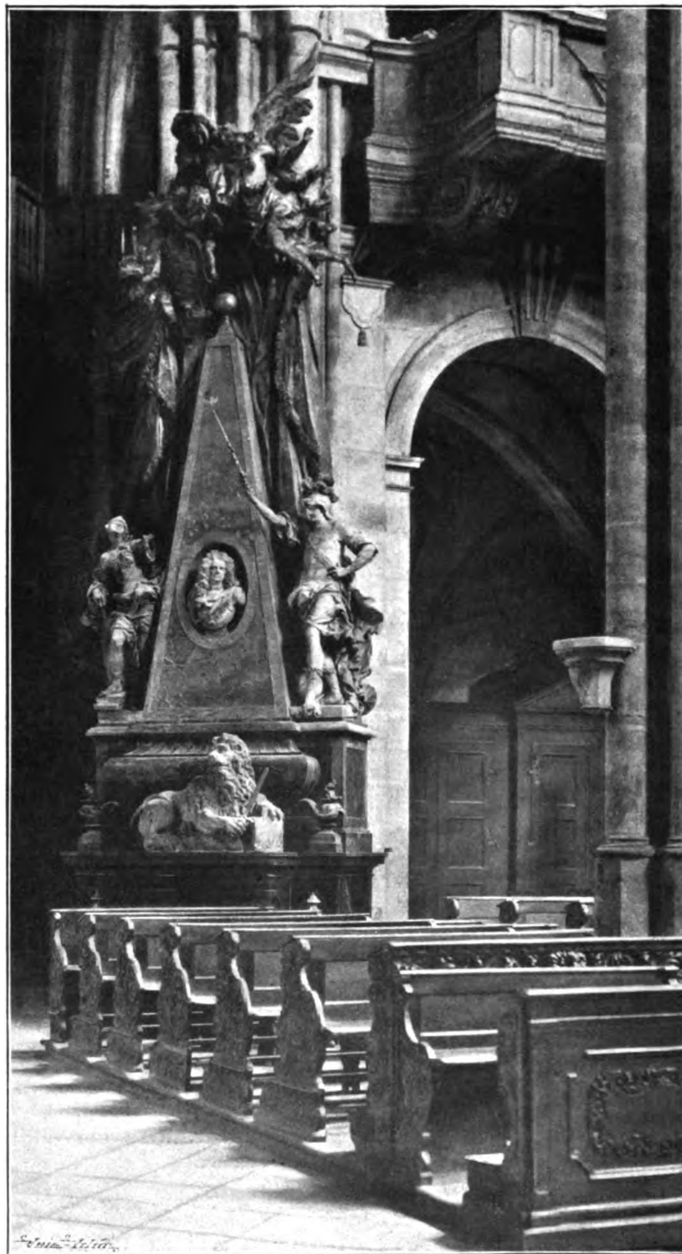
vaného vějířovitě kanellovaného tympanonu. Na první desce pod ovocnými festony dva gryfové držící nahoře štítek s písmeny F M R pod korunou císařskou a dole znak Martinický. V rozích pozadí jednotlivé číslice letopočtu 1624 Dole kartušovaná obdélníková tabule s nápisem: »ILL^9 ET EXCELL^{m9} COMES AC DOMINVS | DOMINVS IAROSLAVS BORZITA | SAC. ROM. IMPERIJ COMES A MARTINITZ DNS IN SMECZNA SLANA ET HOGENSDORF | HOC MAGNÆ SPES PARVA DOMVS ET STIRPIS IN VNO | QVÆ BIS SEPTENA PROLE REVIXIT ERAT. | HINC REDIVIVA NOVIS EFFVLSIT HONORIB^9 ALMA QVOS PEPERIT CHRISTO CÆSARIBVSQ. FIDES. NEC TANTVM GEN^9 AVXIT HVMI SED IN ÆTHERE QVANDO | ALTARIS MODICAS PLVRIBVS AVXIT OPES.« Na druhé desce nahoře kartušovaná tabule s nápisem: »EPITHAPHIVM . ILLVSTRIVM . AC . GENEROSO | RVMQ. DOMINORVM BARONVM DE MARTI | NICZ ET IN SMECZNA ANTIQVI EORVM IN | HOC SACELLVM IVRIS PATRONATVS INDICIVM | HIC MARTINICII SMECNORVM IVRE BARONES | HOSPITIVM CASSI MVNERE LVCIS HABENT. | IAROSLAVS ENIM QVEM PRIMVM CVRIA REGNI | SVSPEXIT IVS HOC ÆRE POTENTE TVLIT | HINC ORATVM VOLVIT SVMMVS IVS PARTIBVS HINC | DICERE CONSVETVS IVSTITIAM QZ LOQVI. | MOX CAROLSTANI BVRGRAVIVS ILLE IOHANNES | BORZITA HAC CLAVDI MEMBRA POPOSCIT HVMO.« Při dolejším okraji nápisové tabule lví hlava, z níž vychází oválový věnec, v němž umístěn reliefový znak Martinický. V rozích pozadí jednotlivé cifry letopočtu M · D · L · V. Přímo pod epitaphiem zasazena do zdi obdélníková deska s pěkně ornamentovaným okrajem ozdobeným nahoře andílčí hla-

vinkou; uprostřed desky nápis: »IAROSLAE VALE GENITOR ME POSCIT OLYMPVS | NE LACHRYMA GENITRIX, CHRS AD ASTRA VOCAT QVI MORTALIS ERAM REGVM FORMANDVS IN AVLA | ME SIBI CONCLAMANS VINDICAT AVLA DEI | TOLLOR IOANNES FRATER SVCCEDE GEORGI | ME PRIMOGENITVM VVLT DEVS ESSE SVVM | NATVS V DIE OCTOBRIS MDLXXIX OBIIT DIE XXX | MENSIS APRILIS MDLXXX AETATIS SVÆ XXX«. (Viz obr. 250.)

10. Náhrobek Humberta Jana Černína v západní zdi kaple sv. Zikmunda. Na hranolových trnožích, ozdobených polovypuklými skříženými hnáty, spočívá po každé straně hadovitě točený volný sloupek s jednoduchou kompositní hlavicí. Za sloupky hladké pilastry též v kompos. hlavičky končící. Oblamovaná římsa zakončena segmentovým závěrem také nad sloupky oblamovaným; ve středním jeho poli okřídlená lebka; na segmentech postranních s každé strany lebka na skřížených hnátech spočívající. Uprostřed mezi sloupy jakoby zavěšena splývá drapovaná rouška, před níž v hořejší části umístěn v kartuši korunovaný znak Černínský, obklopený řádem zlatého rouna. V dolejší části roušky vytesán nápis: »HIC IACET | ILL. & EXC DNS DNS HUMBERTUS IOANNES CZERNIN | SAC · ROM · IMP · COMES DE ET IN CHUDIENITZ | Primus Fidei Commissi Czerniniani Possessor | Qui cum Fundatore suo Comite Hermanno eadem urna hic infra tegitur. | Anno Aetatis suae | 22. Actualis Sac. Caes. Mstis Camerari$_9$ 27. Supremi in Regno Iudicii Assessor | 29. Regius Locumtenens, 32. Legatus Caesareus ad Venetos | 38. Intim$_9$ ac Actual. S. C. M. Consiliarius 47. Eques Aurei Velleris | et praeter alia Imperatori et Regno fructuose praestita Servitia | Decies in Diaetis Regni Principalis Commisarius | 54. officiis et Vita functus | Animam Coelo, Corpus huic tumulo, Cor Vetero-Boleslaviae legavit, | ut qui in Vita totus erat Mariae, in Morte totus esset Marian$_9$ | Cui post tot Monumenta Virtutum hoc posuere | grati memoresque filii | Anno salutis 1682. III. Non. Martij.« Dole pod rouškou vystupuje plasticky přední část rakve, stojící na hranolovém podstavci, na němž nahoře jest nápis: »ABI VIATOR | et quod Tibi factum volĕs, Piis Manibus bene precare!« Podle pilastrů volutovité vzpěry končící v planoucí rohy. Zbudováno z červeného a bílého mramoru. Výška od dlažby k vrchní hraně vodorovné římsy 3·56 *m*. Šířka s pilastry 1·80 *m*. (Viz obr. 251.)

11. Náhrobek hraběte Leopolda Šlika († 1723) přistavěný k jihovýchodnímu nároží hudební kruchty. Na stranách mohutného trnože ze zelenošedého mramoru dvě polovypuklé urny z bílého mramoru.

Nad trnožem ležící lev z pískovce bíle natřený v tlapce meč. Za lvem profilovaný sarkofág z červeného mramoru, nad ním vysoký obelisk z červeného a modrého mramoru, v jehož výklenku poprsí zesnulého z bílého mramoru. V levo allegorická postava Spravedlnosti, v pravo Války. Pod sochami hořící lampy, z olova lité a zlacené.

Obr. 252. Náhrobek hraběte Leopolda Šlika; asi 1/70 skut. velikosti.

Nad obeliskem andílkové držící znak a nejvýše vznášející se anděl v polnici dující. V pozadí výborně drapované roucho dolů splývající. Andělé i draperie ze dřeva řezány a natřeny. Výška spodního trnože 1·60 *m*. Odtud ke kulovitému zakončení obelisku 7 *m*. Celá výška asi 9·20 *m*.

Uprostřed trnože nápis:

Obr. 253. Náhrobek hraběte Zischkowitze; $^{1}/_{12}$ skut. velikosti.

HIC ILLVSTRISSIMI AC EXCELLENTISSIMI LEOPOLDI IOSEPHI SCHLIK S. R. I. COMITIS DE BASSAN ET WEISKIRK | LEOPOLDO, IOSEPHO, CAROLO, IMPERATORIBVS, ET REGIBVS | AB EQUESTRI AUREI VELLERIS ORDINE A CVBICVLO AUGVSTI, ET A PENITIORIBUS AULAE CONSILIIS, | GENERALIS IN CAMPO MARESCHALLI, SVPREMI IN INCLYTO BOHEMIAE REGNO CANCELLARII | ANNO MDCCXXIII PRAGAE SAECULARI MAGNO AETATIS SVAE LXI VINDOBOINAE VI. IDVS APRILIS DEMORTUI | OSSA PATRIO SOLO RESTITVTA SVB MONIMENTO A PIENTISSIMA VIDUA, NATA COMITISSA DE WRATISLAW POSITO CONDITA SVNTO | MIRARE DIVERSOS IN VIRO UNICO A CAS-

Obr. 254. Deska Zdeňka Lva z Rožmitála a z Blatné; 1/20 skut. velikosti.

Obr. 255. Náhrobek Johanny z Dietrichsteinu; 1/20 skut. velikosti.

TRIS ET PALATIO HONORUM TITVLOS, BIFARIA VIRTUTIS CONCORDIA ORTOS, | RARUS MARTIS ET MINERVAE PARTUS CANCELLARIUS MILES, | CUIUS GLADIO ERUDITA AC CALAMO ARMATA MANUS UTROBIQVE DEXTRA, DVPLICEM IN ARENAM APTA | DEBELLATO CHRISTIANORVM HOSTE CARLOWITZII CADUCEATOREM SE SUBSIGNARE | REPETITIS HINC MILITIAE ILLINC LEGATIONUM EXPEDITIONIBUS INSTRUCTO STATUUM MEDIOLANENSI, GESTO GENERALIS COMISSARII BELLICI MVNERE | REGIO TANDEM CANCELLARIAE BOHEMICAE SIGILLO QVASI SUO UTI PROMERUIT VERUS INTER LEGES LYCVRGVS MERITIS PRO MORE PROSAPIAE SAGO ET TOGA TERNO ITERUM SUB REGNO CAESARVM CVMVLATIS OPTIMO MORTIS GENERE DECESSIT PROMOTO MEMORABILI OPERE POSTHUMO NEGOTIORUM FINEM EXORNANTE, | GEMINA HAC IN BASILICA SOLENNI CAROLI ET ELISAE REGIA INAUGVRATIONE.

Výborné dílo *Mat. Brauna.* (Obr. 252.)

12. Náhrobek hraběte Zischkowitze, nejvyššího vojenského velitele v Čechách († 1783) v severní zdi kaple sv. Zikmunda. Obdélní-

ková šedá mramorová deska na podstavci dvěma krakorci neseném. Nahoře urna a andílek pochodeň uhasínající. Po stranách praporce, přílba a štít z bílého mramoru. Dole bronzový zlacený znak. Velmi vkusná práce. Nápis: D O M. | MEMORIAE IOSEPHI COMITIS A ZISCHKOWITZ EX MAGNATIBVS HVNG. | ADOLESCENS BELLO IN TVRCICO ARTIS MILITARIS TYROCINIVM POSVIT | POSTEA OMNES MILITIAE GRADVS CVM LAVDE EMENSVS | BELLO BORVSSICO TERTIO LEGIONEM PEDITVM DVXIT | HOSTIBVS AD PLANIANAM VICTIS ET OLOMVCIO OBSIDIONE LIBERATO | MAGNVM INSTRVMENTVM VICTORIAE FVIT MOX SVMMIS IN MILITIA HONORIBVS ER INTER ORDINIS THERES. EQVITES | COMMENDATARIOS DIGNITATE AVCTVS | NOVIS SVBINDE IN REMPVBL . MERITIS SVAM FIDEM ET PRVDENTIAM | M . THERESIAE AVG. IMPER . CAES . IOSEPHO AVG . ITA PROBAVIT | VT EVM SIBI ESSE A BELLICIS ET SECRETIORIBVS CONSILIIS | DEINDE REI TORMENTARIAE SVISQVE IN GALLICIA TANDEM IN BOHEMIA | EXERCITIBVS PRAEFECTVM VOLVERIT. | VIXIT ANNOS LXIV ALIIS MAGIS QVAM SIBI | HEROI CIVIBVS AEQVE AC MILITIBVS CARO | CHRISTIANI HOMINIS OFFICIIS EGREGIE FUNCTO | CONIUGI SVO DILECTISSIMO | BARBARA L . B . AB HARRVCKERN MOERENS PONI . CURAVIT. **Šířka desky nápisové 0·58 *m*, její výška 73 *cm*.** (Viz obr. 253.)

Obr. 256. Epitaf dona Ant. z Kardony. 1/28 skut. velikosti.

V. Náhrobní kameny a epitafia, ornamenty anebo znaky ozdobené.

1. Náhrobní deska rytíře Oldřicha Pauzara z Michnic († 1545) v dlažbě pobliž západní zdi kaple saské, z červeného mramoru; 1·02 *m* šir., 1·88 *m* dl. Uprostřed znak pánů z Michnic: půl ozbrojence meč na pravém rameni nesoucího; kolem nápis: Leta panie Mdxlv w podelij de ... vmrzel Pro zeny a ſtateczny Rytierz P. Woldrzich Pauzar z Michnik a na Czuckaſſteinie ...

2. Náhrobní kámen Zdeňka Lva z Rožmitála († 1535) dříve ve dlažbě, nyní v severovýchodní zdi kaple P. Marie Z červeného mramoru. Uprostřed kartuše v ovalovém štítku na čtyři pole děleném: v 1. a 4. poli

hlava kance, v 2. a 3. stojící lev. Nad kartuší přílbice s ornamentovou pokrývkou, ozdobená korunou s kančí hlavou jakožto klenotem. Obruba byla po zvednutí z dlažby na hrubých stranách opracována a v písmu dosud čitelném trochu prohloubena. Nápis zní: LETA MDXXXV Z STRZEDY NA CZTWRTEK PO SWATE MARKYTIE VMRZEL GEST VROZENY PAN PAN || ZDENIEK LEW Z ROZMITALA A Z BLATHNE &c KTERYZ GEST BYL V TRZECH KRALVOW CZIESKYCH || KRALE WLADISLAWA KRALE LUDWIKA A KRALE FERDINANDA JC GEGICH MILOSTI NEYWYZSSYM || PVRKRABY PRAZSKYM . PAN BVOH RACZ SE NAD NYM SMILOWATI. (Viz obr. 254.) Velikosť: 1·06 *m* šir. a 1·94 *m* dl. Architektonicky upravený trnož je nový.

3. Ve východní stěně kaple sv. Zikmunda v pravo od oltáře epitaf Johanny z Dietrichsteinu († 1575). Velmi vkusná mramorová deska pěkným renaissančním ornamentem orámovaná s poškozeným krucifixem na vrcholu, 1·47 *m* vysoká, 0·98 *m* široká. Nápis: »D . O . M . S . IOHANNAE PUELLAE INGENIO MORIBVS PRAETER AETATEM ORNATISSIMAE ET VENVSTISIMAE ADAMVS A DIETRICHSTEIN BARO COMMENDANTARIVS MAIOR IN ALCANICZ MAXIMILIANI II ROM : IMPER : SVPREMVS CVBICVLARIVS AC EIUSDEM FILIORVM RVDOLPHI HVNGARIAE REGIS ERNESTIQVE ARCHIDVCIS AVSTRIAE PRIMVS AVLAE PRAEFECTVS AC DONNA MARGARETHA DE CARDONA PARENTES FILIAE AMANTISSIMAE AC SVAVISSIMAE MONVMENTVM HOC PRO MVNERE EXTREMO MOESTISSIMI POSVERVNT . VIXIT ANNIS 8 MENSES 5 DIES 7 HORA 7 OBDORMIVIT IN DOMINO A . 1575. (Viz obr. 255.) Ve dlažbě pod epitafem deska z červeného mramoru, opatřená týmž znakem.

4. Ve východní stěně kaple sv. Zikmunda v levo od oltáře vysoko nad zemí vsazen epitaf dona Antonína z Kardony († 1553) a manželky jeho († 1577) v celku z pískovce provedený a jemně článkovaný. Hlavní část sestává z profilované tumby na rozích lvími hlavami a na stranách festony ozdobené. Pod tumbou konsoly, na kterých letopočet MDLXXIX vytesán. Nad tumbou po stranách dva korunované znaky; uprostřed mezi nimi deska, nesoucí nápis: D . O . M . MEMORIAE PERILLVSTRIS VIRI DON ANTONII DE CARDONA FILII DON IOANNIS RAMON FOLK DVCIS DE CARDONA COMITIS DE PRADES ET MARCHIONNIS DE PALLAS EX DONA ALDONSA HENRIQVES ET DONAE MARIAE DE REQVESENS EIVS CONIVGIS FILIAE DON GALCERANI DE REQVESENS COMITIS DE PALAMOS DE TRIVENTO ET DE AVENILLO QVORVM ALTER POSTQVĀ SARDINIAE PROREX IAM DIV FVISSET ET MARIA AVGVSTA MAXIMILIANI II · IMP · CONIVGE IVSSV CAROLI V IMP · EIVS PATRIS COMITATVS IN GERMANIĀ VENISSET VIENNAE OBIIT AN · CIↃ D LIII DIE APRIL · XI. ET VT C̄V VXORE HUMARETVR HVC DELATVS EST ALTERA VERO PRAGAE AN · CIↃ DLXXVII DIE XXIII JAN · CUM EIVSDĒ AVGVSTAE SVPREMA CVBICVLI MAGISTRA MVLTOS ANNOS FVISSET ADAMVS A DIETRICHSTAIN BARO RODOLPHI II · IMP · PRIMVS

AVLAE PRAEFECTVS GENER ET MARGARETHA DE CARDONA EIVS FILIA M.H.PIETATIS ERGO P.P. Nahoře nad nápisem hranolová podnož a nad ní prázdný nyní výklenek ve zdi, v němž původně asi soška nějaká stála. (Viz obr. 256.) Veškeré článkování valně poškozeno. Pod tímto epitafem dole ve dlažbě kámen 1·75 *m* dl., 1·25 *m* šir., opatřený týmiž znaky, jež spatřují se na epitafu.

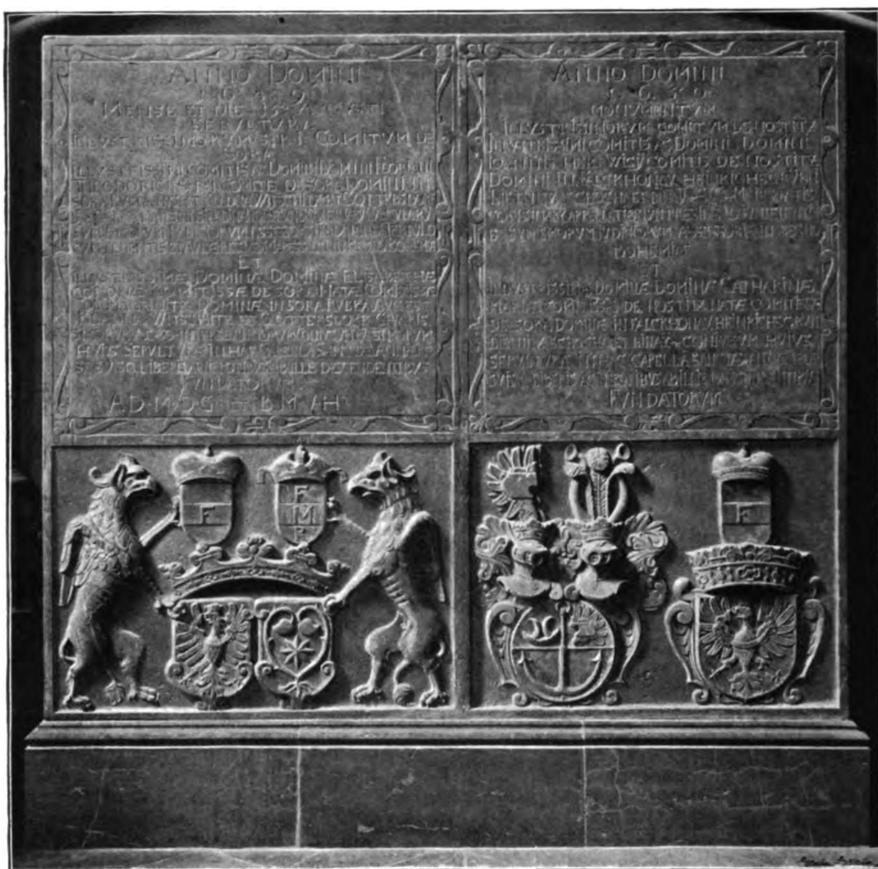
Obr. 257. Náhrobek Zikmunda Battoriho. 1/17 skut. velikosti.

5. V severozápadní zdi kaple sv. Anny epitaf papežského nuncia Octavia de Sancta Cruce († 1581). Kamenná, jednoduše kartušovaná deska obdélníková 1·18 *m* šir., 92 *cm* vysoká. Nápis: »D · O · M | OCTAVIO DE SANCTA CRVCE | DOMICELLO ROMANO | EPISCOPO CERVIENSI | APVD RODVPLHVM II IMPERATOREM | NVNTIO APOSTOLICO | VIRO TVM IN LEGATIONIBVS OBEVNDIS ET | PROVINCIIS GVBERNANDIS TVM NOBI|LITATE INTEGRITATE DOCTRINA COMI|TATE PRVDENTIA ET OMNI DENIQ. VIR|TVTE PRAECLARO · QVI VIXIT ANN. | XXXIX MENS. II D XXIII OBIIT III NON. SEPTE: | CIƆ IƆ LXXXI | POMPEIVS VIZIANIVS PATRITIVS BONONIEN: | EIVS POSTREMAE VOLVNTATIS ARBITRATOR | PIENTISSIME P: C:«.

6. Náhrobní deska (2 *m* dl., 1·05 *m* šir.) v dlažbě kaple saské poblíže východní zdi; v dolejší polovici vytesány znaky šternberský a valdštýnský. V hořejší části kartuše s vyšlapaným již nápisem. Konec XVII. stol.

7. V téže kapli, rovněž ve dlažbě, vedle náhrobního kamenu sub 1. uvedeného červený mramorový kámen (1·10 *m* dl., 0·90 *m* šir.), na němž vytesán dvouhlavý orel s korunou, obklopený řetězem zlatého rouna; dole nápis: O SAXVM QVAM ANGVSTO LOCO RVDOLPHI II. AVGVSTI CAESARIS INCLVSA VISCERA TENES. Kámen tento kryje tudíž sklípek, v němž uloženy vnitřnosti císaře Rudolfa II. († 1612).

8. Náhrobní kámen Zikmunda Battoriho, knížete Sedmihradského († 1613) při severní zdi kaple sv. Zikmunda. Z mramoru. Hořejšek čtvercový s volutami po stranách, nahoře v kruhu IHS, uprostřed znak; na okraji nápis: GEORGIVS NIEMES DE WARADGIA TRANSYL|VANVS PRINCIPI OPTIMO IN VTRAQ. FORTV|NA A CVBICVLIS

Obr. 258. Náhrobní kameny hrab. ze Žďáru a z Nostic. 1/20 skut. velikosti.

CVM LACRIMIS | POSVIT 12 MARTII ANNO 1629. Dole elipsová kartuše s nápisem: D O M | 16 OBIIT 13 | LECTOR DISCE QVIBVS FORTVNAE ICTIBVS PATEAT | HVMANA MAIESTAS | SIGISMVNDVM BATTORIVM TRANSYLVANIAE PRINCIPEM | EXTINCTVM TEGIT BOEMA TERRA | HVC E SOLIO ARREPTVM IMMITIS ¦FORTVNA DEIECIT | CARVISSET SEPULCHRO QVI SEDERAT IN SOLIO | NISI FAMVLI FIDES ETIAM IN TEMPESTATE INCONCVSSA STETISSET. (Obr. 257.)

9. V kapli sv. Anny při zdi západní v původním gotickém výklenku umístěny jsou vedle sebe dva náhrobní kameny hraběcí rodiny ze Žďáru (1649) a Nostické (1650). Oba jsou stejné velikosti (1·15 *m* šir., 1·95 *m* vys.) a stejné úpravy. V hořejší části jest kartušovaná tabule nápisová, v dolejší znaky vypukle tesané.

Na prvním z těchto kamenů nápis: »ANNO DOMINI | 1 : 6 : 4 : 9 | MENSE ET DIE 15. AVGVSTI | SEPVLTVRA | ILLVSTRISSIMORVM S : R : I : COMITVM DE | SORA ILLVSTRISSIMI COMITIS AC DOMINI

Obr. 259. Deska Sylvie Kateř. hrab. Černínovy a Heřmana hr. Černína. 1/20 skut. velikosti.

DOMINI FLORIANI | THEODORICI S: R: I: COMITIS DE SORA DOMINI IN | SORA, RVBRA AVGEST, KLADNA, WITSCHITZ ET GÖTTERSDORF | Sac. Caes Regiaeq. MAIESTATIS FERDINANDI SECVNDI CONSILIARIJ CVBICVLARIJ | SVPREMORVM IVDICIORVM ASSESSORIS, FERDINANDI TERTIJ LO|CVMTENENTIS ET AVLAE REGIAE MARESSALCI IN REGNO BOHEMIAE | ET | ILLVSTRISSIMÆ DOMINÆ DOMINÆ ELISABETHÆ | CORONAE COMITISSÆ DE SORA NATÆ COMITISSÆ | DE MARTINITZ, DOMINÆ IN SORA, RVBRA AVGEST, | KLADNA, WITSCHITZ ET GÖTTERSDORF, CHARIS|SIMORVM AC 30 INTERESSE ANNORVM CONIVGVM PIJSSIMORVM | HVIVS SEPVLTVRÆ IN HAC CAPELLA SANCTÆ ANNÆ PRO | SE SVISQ. LIBERIS AC NEPOTIBVS AB ILLIS DESCENDENTIBVS | FVNDATORVM. | AD . M . D . G : E : B . M . V . H.« V dolejší části gryfové vztýčení, držící dole dva znaky pod společnou korunou (Žďárský a Martinický), nad nimi pak štítky

s příčným břevnem, začátečními písmeny panovníků erby ty rozmnoživších; na jednom F, na druhém F M R.

Na druhém náhrobním kamenu nahoře nápis: »ANNO DOMINI 1.6.5.0. | MONVMENTVM ILLVSTRISSIMORVM COMITVM DE NOSTITZ | ILLVSTRISSIMI COMITIS AC DOMINI DOMINI IOANNIS HERTWICIJ COMITIS DE NOSTITZ | DOMINI IN FALCKHONAV, HENRICHSGRVEN, | LIETNITZ, SCHOCHA ET LINAIJ ZC Sac. Caes. MAIESTATIS | CONSILIARIJ, APPELLATIONVM PRAESIDIS, LOCVMTENENTIS, | ET SUPREMORVM IVDICIORVM ASSESSORIS IN REGNO | BOHEMIAE ET | ILLVSTRISSIMAE DOMINAE, DOMINAE CATHARINAE | MARIAE COMITISSAE DE NOSTITZ, NATAE COMITISSAE | DE SORA DOMINAE IN FALCKHONAV, HEINRICHSGRVN | LIETNITZ, SCHOCHA ET LINAIJ, ZC CONIVGVM HVIVS | SEPVLTVRAE IN HAC CAPELLA SANCTAE ANNAE PRO SE | SVISQ LIBERIS AC NEPOTIBVS AB ILLIS DESCENDENTIBVS | FVNDATORVM.« Dole dva znaky vedle sebe: Nostický a Žďárský. (Viz obr. 258.)

Obr. 260. Znak na pilíři v kapli sv. Jana Nep. 1/8 skut. velikosti.

10. Při severní zdi kaple sv. Zikmunda deskovitý náhrobek hraběnky Sylvie Černínovy († 1664) z bílého mramoru. Nahoře nápis: CIVSNAM SI QVAERIS VIATOR SCIENT IST HOC QVAS CONTEGIT ARMOR EXVVIAE ALLEVA OCVLOS ET NOVERIS ESSE CELSISSIMAE ET ILLVSTRISSIMAE PRINCIPISSAE DOMINAE DOMINAE SYLVIAE CATHARINAE MARCHIONISSAE DE BADEN ET HOHBERG NATAE COMITISSAE CARETTIN EX MARCHIONIBVS ET COMITIBVS MILLESIMI, DOMINAE IN LOWOSIZ KOST HAMIK AVGEST WRCHOWITZ SEDSCHITZ ET GRADLITZ PER QVAM ILLVSTRES VT QVAE EX REGIO OLIM SAXONVM STEMATE SVNT EXORTAE QVAS NVPER FATALIS 29. FEBR. DIES PREMENTE IN COMMVNI OMNIVM FATO IN 58. ANNO ET 23 DIEBVS AETATIS SVAE AD IMMORTALITATEM RATISBONAE EXVIT A MDCLXIV." Dole znak. (Viz obr. 259.)

11. Vedle předešlého náhrobek hraběte Heřmana Černína († 1651) stejné úpravy s nápisem: HERMANVS CERNIN S. R. IMPERII COMES A CHVDENITZ DOMINVS IN PETERSBVRG GISSHVBL NAVDEK KOST MELNIK KOSMONOS ET SCHMIDBERG S CAES. MAIEST. A SECRETIS CONSILIARIVS ACTVALIS CAMERARIVS COLONELLVS REGIMINIS CATAPHRACTORVM ORATOR AD OTTOMANNICAM PORTAM COMES PALATINVS EQVES HIEROSOLYMITANVS REGIVS LOCVMTENENS ET

SVPREMVS PRAEFECTVS REGNI BOHEMIAE AETATIS SVAE 78 OBIIT 7 DIE MARTII ANNO DOMINI 1651. (Obr. 259.)

12. Na východní straně západního nárožního pilíře kaple svatojanské upevněn kamenný štítek erbovní, oválový s okrajem kartušovým; uvnitř v reliefu erb: poprsí hocha v profilu; kolem krku jeho otočen šátek v zadu vlající; na temeni přiléhající karkule s třemi pštrosími péry; tři jiná péra podobná vyčnívají mu z úst. Na dolejším okraji písmena D v . . . (další otlučeno). Druhá polovice XVII. století. Viz obr. 260.*)

Obr. 264. Křtitelnice. 1/20 skut. velikosti.

VI. Kamenné mensy oltářní.

1. Přední část mramorové mensy oltářní, zasazená ve východní zdi kaple sv. Anny Plocha rozčleněna jest třemi hrotitými arkádami na oblých sloupcích s listovými hlavicemi; ve dvou prostředních cípech mezi arkádami okřídlená poprsí andílků. V každé arkádě na kalichovité ozdobné konsole polovypuklé, zurážením zkomolené postavy: uprostřed trůnící Madonna, v levo stojící postava řasnatým antickým rouchem oděná, v pravo klečící postava v rytířském rouchu středověkém. Konec XIV. stol. Šířka 1·64 *m*, výška desky 0·90 *m*. (Viz obr. 261.)

2. Mensa v kapli saské. Přední část její rozčleněna jest čtyřmi hrotitými arkádami; v prostředních dvou v pravo trůnící a žehnající biskup,**) v levo klečící mladistvý kníže;***) v obou postranních nahoře dvounosými kružbami vyplněných, znak saský. Polovice XIV. stol. Šířka desky 2·00 *m*, výška 0·88 *m*. (Viz obr. 262.)

3. Kamenná mensa v kapli sv. Václava z r. 1673 z bílého mramoru, hranolovitá, ozdobená obhrouble tesanými kartušemi, andílky drženými. V dolejší části kartuše znak arcibiskupa Bilenberka. (Viz obr. 263). Při této mense stávalo čtvero z mramoru tesaných lvů držících točené rohy ve svícny zakončené; práce obhroublá z téže doby (nyní ve schodišti starého proboštství).

---

*) Mnoho náhrobků při restauračních pracích ze staré části dómu vyzvednutých anebo v místech novostavby nalezených uloženo jest v novostabě, ale tak, že na ten čas jsou nepřístupny. O některých náhrobních kamenech při kopání základů pro dostavbu nalezených viz článek M. Lüssnera v »Methodu« XI., 1885, str. 49 a násl.

**) Dle Pešiny sv. Vojtěch.

***) Dle Pešiny Rudolf II., vévoda saský, jenž r. 1347 tento oltář založil.

Obr. 265. Sousoší sv. Jana při jižním průčelí. 1/50 skut. velikosti.

VII. Křtitelnice kamenná v kapli sv. Václava

z hadce (serpentinu) pracovaná a leštěná, jednoduché, ale ušlechtilé profilace. Z druhé pol. XVII. stol. Víko dřevěné, na vrcholu malým ze dřeva řezaným sousoším Křtu Páně z XVIII. stol. ozdobené. (Viz obr. 264.)

VIII. Sousoší sv. Jana Nep. vně chrámu

přistavěné ku zdi kaple svatojanské. Mrtvé tělo sv. Jana pozvedá anděl ve svůj klín; u nohou dva andílkové, z nichž jeden drží kříž, druhý nohu světcovu líbá. Na markantně profilovaném podstavci kartuše s reliefem svržení sv. Jana s mostu. Pod reliefem malá kartuše se znakem faráře Václ. Křečinského, jenž sochu postaviti dal (jednorožec a písmena

Obr. 266. Řezaná socha P. Marie. $^{1}/_{12}$ skut. velikosti.

Obr. 267. Řezaná socha sv. Anny. $^{1}/_{10}$ skut. velikosti.

W. K. pod prelatským kloboukem). Sousoší zhotovil *František Platzer* r. 1763. Před sousoším rokoková železná mřížka. (Viz obr. 265.)

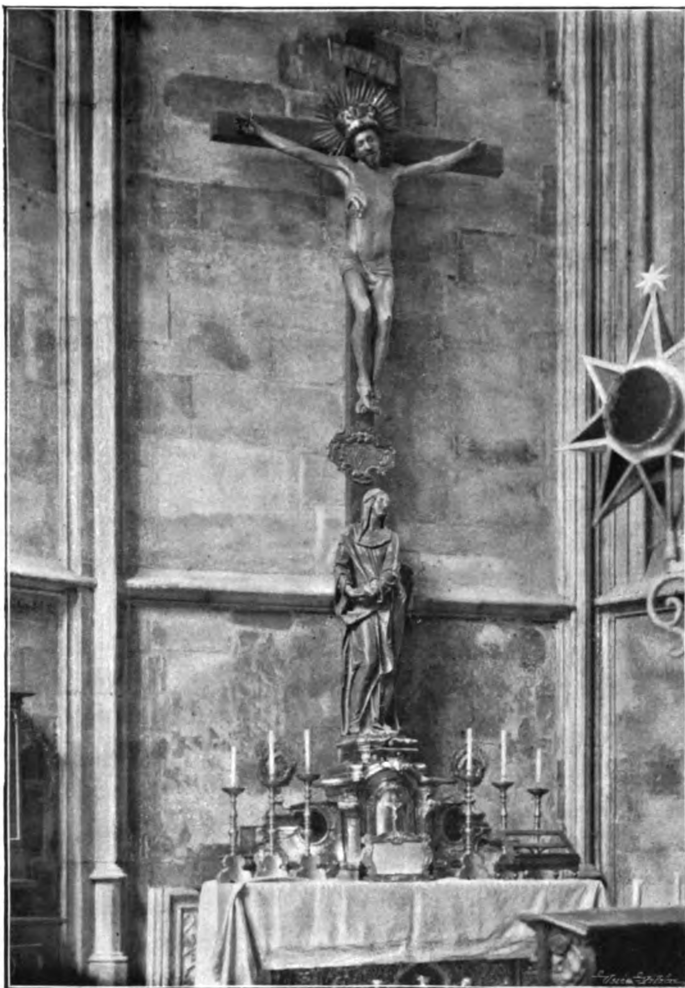
Ch. SOCHY A RELIEFY ZE DŘEVA ŘEZANÉ.

1. Socha Madonny, 1·30 *m* vys., na půlměsíci stojící, držící v pravici žezlo, na levém lokti nahého Ježíška. XVI. st. Polychromie nová. (Obr. 266.)

2. Sousoší sv. Anny »samotřetí« t. j. držící na jedné ruce P. Marii, na druhé Ježíška, 0·98 *m* vys., XVI. stol. Nyní v městském museu pražském. (Viz obr. 267.)

3. Kříž v kapli sv. Kříže. Tělo Kristovo v životní velikosti, z cedrového dřeva řezaný, zhotovený nákladem císaře Rudolfa II. v Miláně. Pod křížem P. Maria rukama lomící z XVIII. stol. (Viz obr. 268.)

4. V kapli P. Marie, na příčném břevnu upevněném v pilířích oblouku do ochozu se otevírajícího, jest skupina polychromovaných soch:

Obr. 268. Ukřižovaný v kapli sv. Kříže. 1/8 skut. velikosti.

uprostřed Kristus na kříži, po pravici jeho P. Maria, po levici sv. Jan. Pod křížem kartuše, na níž nápis: FERDINAND II. 1621. Pod oběma postranními sochami konsola, ozdobená okřídlenou andílčí hlavou. Tuto skupinu soch zhotoviti dal Ferdinand II. r. 1621 od Hradčanského řezbáře *Daniela* nákladem 150 kop míš. Několikráte obnoveno; posléze r. 1898. (Viz obr. 269.)

5. Krucifix, zavěšený na východní stěně pod oratoří královskou u jižního postranního vchodu. Korpus 80 *cm* vys., velmi pěkně řezaný z prvé pol. XVII. stol. (Viz obr. 270.)

6. Dřevěná deska erbovní rodu Hundekovských (83 *cm* šir., 113 *cm* vys.). V prostředním poli viděti tré psů černých, běžících nad sebou v poli zlatém; z přílby vyčnívá půl psa s jazykem vy-

Obr. 269. Skupina: Kristus na kříži, P. Maria a sv. Jan v kapli císařské.

plazeným. Kolem nápis: DER HVNDEGGEN SCHILT WAPPEN VND GEDECHTNVS. Z poč. XVII. stol. (Viz obr. 171.) Nyní v měst. museu Pražském. (Srovn. M. Lüssner, v »Methodu« XI., 1885, str. 50.)

7. Polovypuklá dřevořezba »Pustošení chrámu sv. Víta r. 1619« (3·74 *m* šir., 1·46 *m* vys.), tvořící pozadí kanovnických stallí mezi dvěma pilíři jižní podélné strany presbytáře. Na dřevořezbě vidíme zajímavý pohled dovnitř chrámu a můžeme tu sledovati některé části starého jeho zařízení. Žoldnéři kácejí kříž s příčného trámu presbytáře a rozbíjejí oltáře; ženy odnášejí v nůších rozbité sochy svatých. (Viz obr. 274.)

Obr. 270. Kříž pod královskou oratoří. 1/12 skut. velikosti.

8. Polovypuklá dřevořezba »znesvěcení hrobu sv. Jana Nep. r. 1619« (2·09 *m* široká, 1·43 *m* vysoká), umístěná jako doplněk předešlé mezi následujícími dvěma pilíři části polygonální, za hrobem sv. Jana Nep. (Viz obr. 273.)

9. Polovypuklá dřevořezba »Útěk Bedřicha Falckého z Prahy po bitvě bělohorské r. 1620« (4·55 *m* široká, 1·20 *m* vys.) umístěná mezi dvěma pilíři severní podélné strany presbytáře za stally kanovnickými. Řezba tato podává zároveň zajímavý pohled na Prahu z oné doby. Na střeše chrámu Svatovítského vyryta značka řezbářova: *C B.* (Viz obr. 275.)

10. Jako doplněk předešlé dřevořezby umístěna mezi následujícími dvěma pilíři polygonální části dřevořezba 1·80 *m* široká, 1·19 *m* vysoká, znázorňující prchající před Poříčskou branou pod Žižkovem. (Viz vyobrazení 276.)

Obr. 271. Deska rodu Hundekovských.
$^{1}/_{20}$ skut. velikosti.

Obr. 272. Deska rodu Vunšvických.
$^{1}/_{20}$ skut. velikosti.

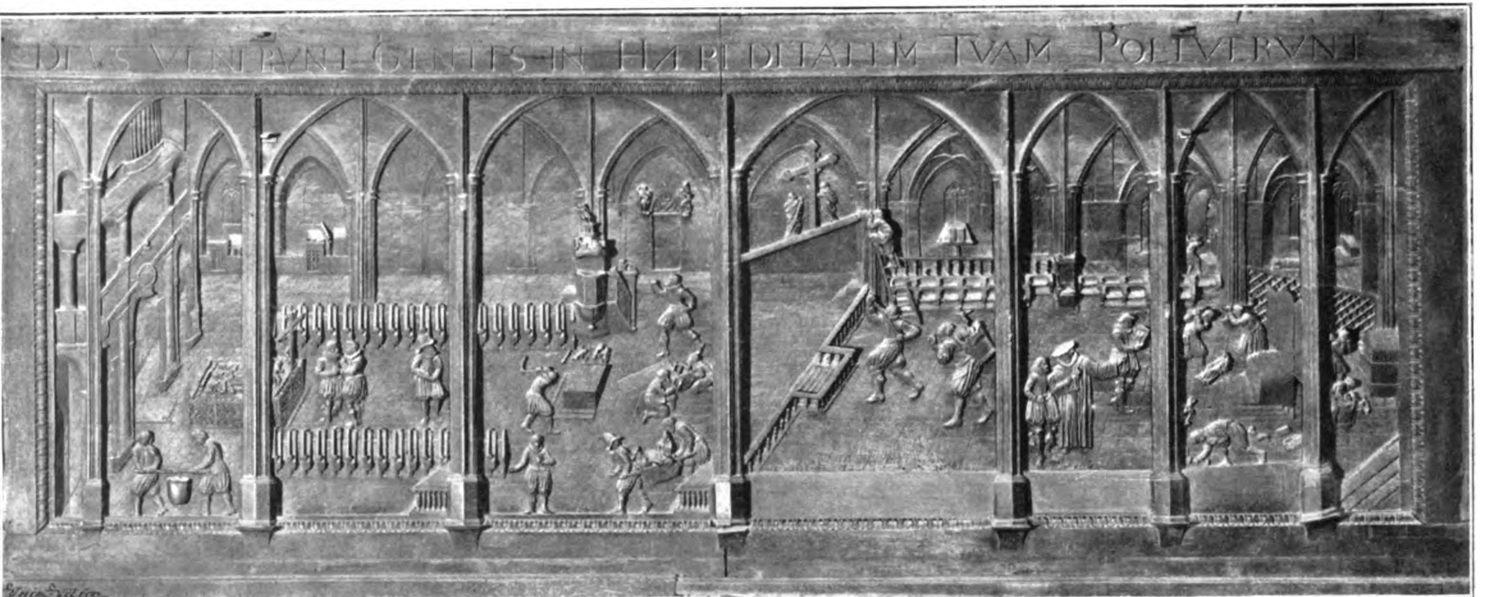

Obr. 273. Dřevořezba: Znesvěcení hrobu sv. Jana Nep.

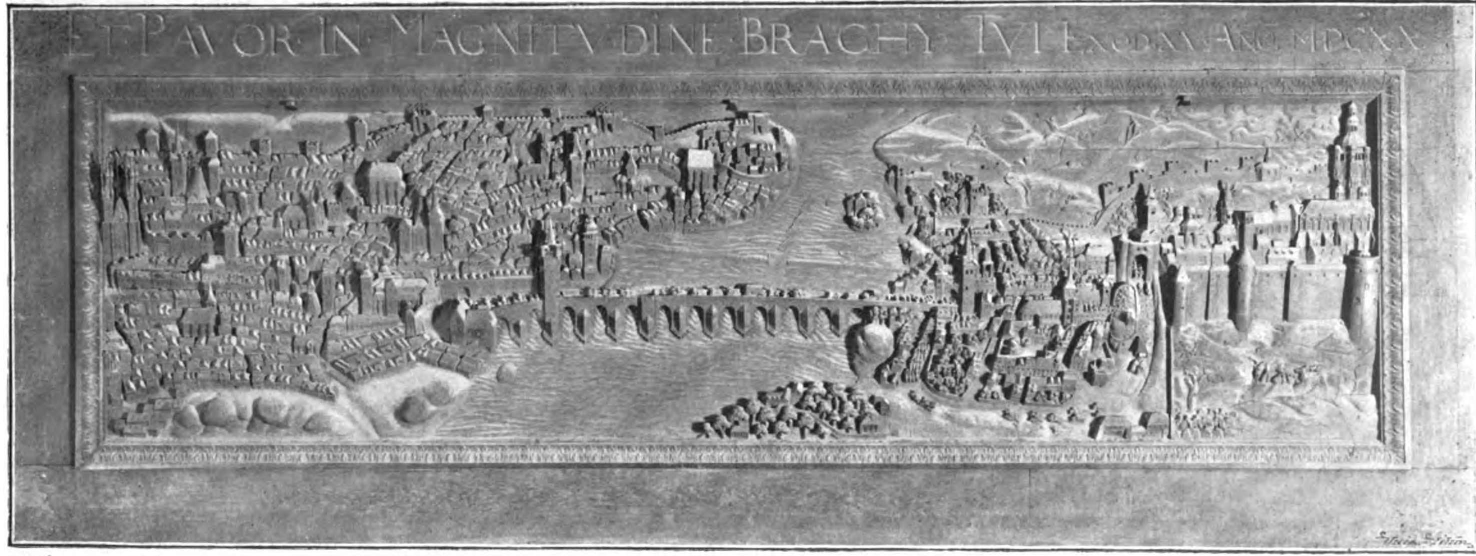
Nad oběma těmito obrazy vřezán nápis: »IRRVIT SVPER EOS FORMIDO ET PAVOR IN MAGNITVDINE . BRACHY TVI . EXOD . XV . ANŌ MDCXX.«

Řezby č. 7.–10. (z dubového dřeva) zhotovil kolem r. 1630 *Kajetán Bendel.*

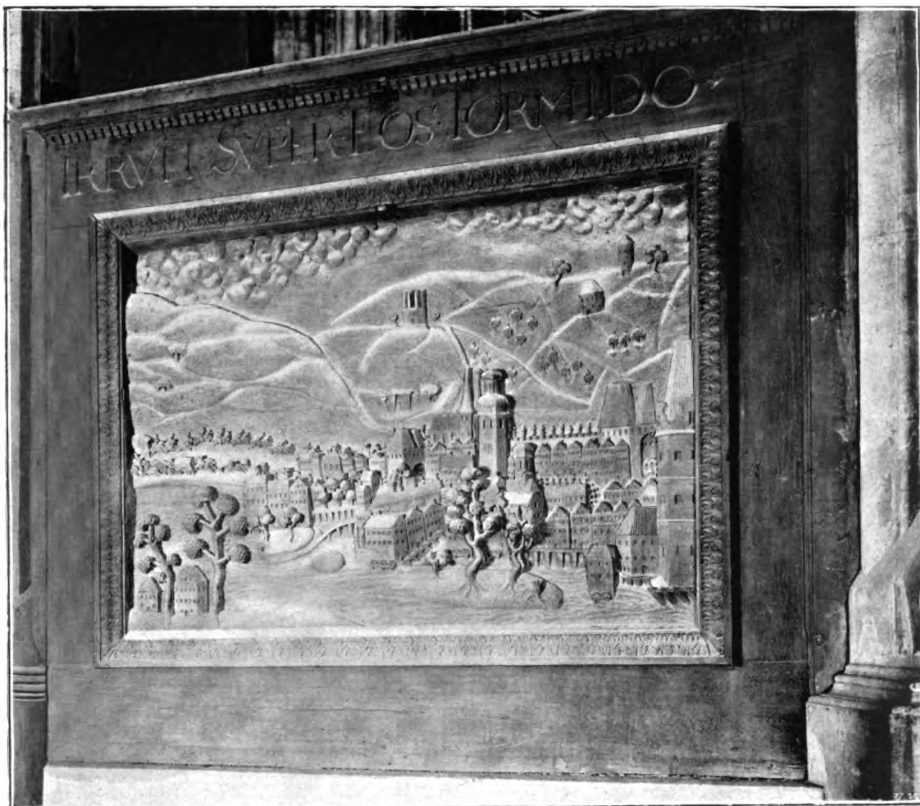
11. Vyřezávané dvéře vedoucí prozatímní průčelní zdí do severní lodi (viz obr. 278.), ozdobené pěknými polovypuklými řezbami. V hořejší části čtyři sv. evangelisté, v prostřední sv. Vít, sv. Václav, sv. Vojtěch

Obr. 274. Dřevořezba: Pustošení chrámu sv. Víta r. 1619. $^{1}/_{21}$ skut. velikosti.

Obr. 275. Dřevořezba: Útěk Bedřicha Falckého z Prahy po bitvě bělohorské r. 1620. 1/27 skut. velikosti.

Obr. 276. Dřevořezba: Doplněk pohledu na Prahu za útěku Bedřicha Falckého.

Obr. 277. Dřevořezba »Ukřižování«. 1/10 skut. velikosti.

Obr. 278. Vyřezávané dvéře vedoucí se strany západní do severní boční lodi. $^{1}/_{20}$ skut. velikosti.

Obr. 279. Vyřezávané dvéře vedoucí se strany západní do jižní boční lodi.

Obr. 280. Vyřezávané dveře v jižním portálku. $^1/_{20}$ skut. velikosti.

a sv. Zikmund (pod každým z těchto čtyř sv. patronů znázorněna v drobných rozměrech mučednická jejich smrť), v nejdolejší ornamentální masky. Nahoře na okraji letopočet »ANNO 1639.« 2·24 *m* šir., 3·76 *m* vys.

12. Vyřezávané dvéře, které vedly do jižní lodi; nyní uloženy v klášteře Svatojirském; podobně upravené a stejně veliké, jako předešlé. Nahoře sv. učitelé církevní: Řehoř, Ambrož, Augustin, Jeronym, uprostřed sv. patronové čeští: Prokop, Ludmila, Jan Nep. (s nápisem »S. IOHAN D̄ BEICHTIGER«) a Ivan. Nahoře týž letopočet, jako u předešlých. (Obr. 279.)

Obr. 281. Kazatelna v pohledu od oltáře.

13. Menší dvéře v jižním portálku pod královskou oratoří. 1·45 *m* šir. a 2·95 *m* vys. Na nich reliefy sv. Petra a Pavla a archanděla Michaela; nahoře monogram »F II« = »Ferdinand II,« letopočet 1629 a monogramy Kristův a P. Marie. (Viz obr. 280.)

Všechny tyto dvéře, z dubového dřeva řezané, jsou nepochybně dílem *Kajetána Bendla.*

Obr. 282. Královský stolec. 1/20 skut. velikosti.

14. Dřevořezba »Ukřižování« 1·18 *m* široká, 60 *cm* vysoká. Uprostřed vztyčují právě katané kříž, na němž pní Kristus. V levo P. Maria se sv. Janem a skupina žen s dítkami. V pravo římští vojíni na koních. V pozadí přibíjejí žoldnéři lotra na kříž. Z prvé pol. XVII. stol. (Viz obr. 277.)

15. Dřevěný polychromovaný štít elliptický se znakem Vunšvickým. Na něm v černém poli bílý jelen vzpřímený s červenými parohy, jazykem i kopyty; z korunované přílby vychází polovice jelena bílého s opaskem červeným, na němž F. II. Kolem nápis: S · IOHANNI . NEPOMVCENO · ISTVD · HOMAGII . SVI · ANTE · ANNOS · LXXV · PRIMVM · NVNCVPATI · AC · NVPER . RENOVATI · MONVMENTVM · POSVIT · FAMILIA · WVNSCHWITZIANA · AN MDCCXXI. Štít tento visíval na pilíři před hrobem sv. Jana Nep.; nyní jest uložen v městském museu Pražském. (Srovn. M. Lüssner v »Methodu« XI., 1885, str. 109—110.) (Viz obr. 272)

16. Dvě sochy klečících havířů kahánce v rukou držících, naproti náhrobku sv. Jana Nep. na pilířích u oratoře královské. Z prvé polovice XVIII. stol.

I. VYŘEZÁVANÝ A VYKLÁDANÝ NÁBYTEK KOSTELNÍ.

1. Kazatelna. Řečniště sedmiboké a pěti stranami volné, ozdobeno jest na rozích hladkými sloupky s listovými hlavicemi; dolejší třetina sloupků ozdobena pěkně řezanými maskami. Na bocích v arkádovitých orámováních malovaná poprsí evangelistů, na knize

Obr. 283. Arcibiskupský stolec. 1/20 skut. vel.

obrazu sv. Marka letopočet 1631. Spodek řečniště kartušemi v nichž hlavinky andílků, bohatě vyzdoben a v artičok zakončen. Stříška nahoře mírně vydutá, přechází uprostřed v lucernu, na níž stojí soška z mrtvých vstavšího Vykupitele. Na nárožích andílci držící původně v rukou nástroje umučení. Pod stříškou pěkně členěná římsa podložená v rozích volutovými konsolami s andílčími hlavinkami. Mezi řečništěm a stříškou profilovaná a ornamenty ozdobená tabule, na níž vymalován Vykupitel s trnovou korunou na hlavě,

Obr. 284. Hořejší část zadní strany oltáře sv. Václava.

na plecích obětního beránka držící. Původně patřilo ke kazatelně ještě schodiště, které dřevěným, stejně jak řečniště zdobeným pažením opatřeno bylo. V tabulích obrazy 4 sv. círk. otců, sv. Víta a andílka. Prozatímně uschováno v depositáři u sv. Jiří. Prvá pol. XVII. stol. (Viz obr. 281.)

2. Stalla kanovnická z dubového dřeva z XVII. století; na bočních stěnách andílčí hlavičky, ovocné festony a mušlové ornamenty; dělící opěradla ozdobena hlavičkami, z nichž některé pokryty přílbami, různotvárnými čapkami a p. Svrchní, rovněž vyřezávaná část těchto sedadel odstraněna byla r. 1790, aby z královské oratoře k oltáři volný byl pohled.*)

3. a 4. Dva stolce královský a arcibiskupský. Oba jsou z dubového dřeva, 3·80 *m* vys. a 1·00 *m* šir. s plochou dřevěnou stříškou a bohatě vyřezávanými boky.

*) Srovn. Jos. Locatelli, »Regimen Leopoldinum« str. 13.

U stolce královského dole v reliefu postavy Turků a okřídlené hlavy andělské; nahoře jako podpory stříšky s jedné strany sv. Václav, s druhé sv. Vojtěch. Uvnitř nad sedadlem skupina hudebních nástrojů, nahoře pod stříškou jednohlavá orlice. (Viz obr. 282.)

U stolce arcibiskupského vyřezány po stranách postavy andělů. Uvnitř nad sedátkem vása s květinami. (Viz obr. 283.)

Oba tyto stolce pocházejí z druhé polovice stol. XVII. a uloženy jsou nyní v městském museu Pražském.

(Srovn. M. Lüssner v »Methodu« XI., 1885, str. 111.; »Zlatá Praha« VII., 1890 str. 116 s vyobr.)

5. Hořejší část zadní strany oltáře sv. Václava, sloužící za schránku přílby sv. Václava. Druhá pol. XVII. stol. Čelní strana, rozčleněná pilastříky s korinthisujícími hlavicemi se zasklenými stěnami. Po stranách bohatě řezané voluty. (Viz obr. 284.).

6. Oltář v kapli sv. Zikmunda. Mensa je společná s trnožem stavby oltářní. Nad trnožem stojí na podstavcích po každé straně tři volné kompositní sloupy, z nichž střední jest hranolový, a nesou bohaté, uprostřed polokruhově v zad se prohýbající římsoví. Uprostřed v takto povstalém výklenku stojí ozdobná rakev, nad níž umístěno ze dřeva řezané sousoší: Svatý Zikmund v oblacích anděly nesený. Nad římsovím uzavírá niku klenbička formy čtvrtkoule, která po stranách v ozdobné konsoly končí, na nichž sedí dva andílkové držící kartuši s monogramem Krista. Po stranách nad římsou sedí na zprohýbaných volutách další dva andílci, držící kartuše s nápisy:

DXXVII MARTIJRIO AFFECTVS.

REN. MVN. EXCEL. COM. RVD. ČERNIN 18 $\frac{16}{5}$ 39.

Bohatě zprohýbaná a karyatidami podepřená architektura zakončuje tuto effektní práci z počátku XVIII. století.

Pod architravem mezi sloupy upevněny tři kartuše s řezbami různých výjevů ze života a smrti sv. Zikmunda.

K čelní stěně mensy je přistaveno bohatě ve dřevě řezané antependium, které zde však původně nebývalo a z jiného zrušeného oltáře sem přeneseno bylo. Římsy, hlavice a ornamenty jsou bohatě zlaceny, rakev stříbřena, ostatek ve dvou barvách natřen. (Viz obr. 285.)

7. Oltář svatých ostatků stojící v kapli Saské na staré tumbě (viz str. 192) jest v nynější podobě (viz obr. 286) jen torsem původního. Stával jindy v kapli sv. Václava na straně východní. V místech, kde nyní sochy sv. Rocha a sv. Maří Magd. stojí, bývaly točené sloupy s kompositními hlavicemi nesoucí římsoví. Nad římsou býval s jedné strany sv. Jan Křtitel, s druhé sv. Anna. Uprostřed v záři beránek, nad ním kartuše s četnými andílky končící poprsím Panny Marie (?).

Ostatková skříň mezi sloupy jest zachována ještě nyní v původní podobě. Jest dvěma křídly opatřena a zlacenou vyřezávanou spletí ozdobena. Na vnější straně jest střed na způsob bohatého otevřeného taberna-

Obr. 285. Oltář v kapli sv. Zikmunda.

Obr. 286. Oltář sv. ostatků v kapli saské v nynější podobě.

Obr. 287. Vykládaná lavice v severním ochozu.

Obr. 288. a 289. Vyřezávané lavice ve vysokém kůru.

kula upraven. Vedle sloupů bývaly původně sochy sv. Václava a svaté Ludmily. (Viz tab. V. *B*)

8. Renaissanční vykládaná lavice v severním ochozu. Čelní strana rozčleněna pilastříky dolů se sbíhajícími; mezi nimi střídavě větší a menší arkádovitě orámované plochy; v menších provedeny prací vy-

kládanou vásy víkem pokryté, jakoby ve výklenku stojící; ve větších barevnými dřevy provedeny kytice z vás vyrůstající. V hořejších rozích větších arkád, jakož i v plochách nad každým oddílem vkusné vykládané ornamenty. Výborná práce z druhé pol. XVI. století. Celkem dlouhá 2·70 *m*. (Viz obr. 287.)

Obr. 290. Vyřezávaná lavice v jižním ochozu.

9. Lavice barokní *a*) Ve vysokém kůru: Čelní strana rozdělena karyatidovými pilířky ve dva menší oddíly postranní a ve dva větší oddíly

Obr. 291 *a*, *b*. Víko a čelní strana truhlice chované v zem. museu. 1/10 skut. velikosti.

střední. V menších oddílech, v arkádovitém mělkém výklenku na konsole stojící andílek nesoucí nad hlavou kvítí; ve větších uprostřed malé busty obklopené bohatým akantovým listovím; po stranách andílkové přidržující

festony od středu ke stranám se pnoucí. Druhá polovice XVII. stol. Celkem dl. 2·90 *m*. (Viz obr. 288.)

b) Jiné lavice ve vysokém kůru a v jižním ochozu z téže doby s podobnými řezbami ve vysokém reliefu viz obr. 289 a 290.

Vedle těchto lavic a i jiných ještě ve vys. kůru, v kapli sv. Václava čtvero řezaných lavic; dvě 4·35 *m* dl., dvě jen 1·85 *m* dl. První rozděleny na 5 polí, z nichž střední, nejširší, ozdobeno jest kartuší; postranní pak pole vyplněna jsou akanthovým listovím s andílčími hlavičkami a festony. Kratší lavice na 3 pole dělené, z nichž obě postranní úzká ozdobena jsou festony, střední širší akantovým listovím s hlavičkou andílka.

Obr. 292. Část středního dílu mosaikového obrazu. Zemští patroni a Karel IV. 1/20 skut. velikosti.

10. Z p o v ě d n i c e trojdílná, rozdělená pilířky s korinthisujícími hlavicemi a nahoře ozdobená třemi řezanými rámci s obrázky. Druhá pol. XVII. stol.

11. S k ř í ň s e d m i d í l n á v sakristii při jižní stěně, rozčleněná pilířky s korintskými hlavicemi 6·50 *m* dl., 2·25 *m* vys. Druhá pol. XVII. stol. (Viz obr. 51.)

Naproti této skříni k r e d e n c e 5·8 *m* dl., 2·25 *m* vys. Článkování stejného jako skříň, jen v úpravě odlišná. Při stěně východní vykládaná k r e d e n c e 2·45 *m* dl., 2·02 *m* vys., střední skřínka její, o něco vyšší a více vyložená ozdobena jest na vydutých dvířkách vykládaným znakem kapitoly. Poč. stol. XVIII. Naproti této kredenci jest při stěně západní jiná vykládaná k r e d e n c e 3·15 *m* dl. stejné úpravy.

12. V a r h a n y. *a*) Menší, na dolejší kruchtě v prostřední arkádě stojící, ozdobené řezbami a nahoře pod praelátským kloboukem dvěma ma-

lovanými znaky (proboštství pražského a probošta Daniele Josefa Mayera). Prvá polovice XVIII. stol. (Viz obr. 122.)

b) Hořejší veliké, postavené r. 1763 od varhanáře *Ant. Gartnera* z Tachova nákl. 13.400 zl. Skříň trojdílná: střední část nižší, postranní vysoké s bohatě profilovanými, zprohýbanými a oblamovanými římsami. (Viz na obr. 65.)

13. Truhlice ozdobná, 0·96 *m* dlouhá a 0·42 *m* vysoká. Z lípového dřeva, červeným pergamenem potažená a pocínovanými hřebíčky vkusné ornamenty tvořícími pobitá. Od r. 1863 uložena jest ve sbírkách zemského musea. (Viz obr. 291.). Století XVI.

Srv. Frant Beneš: »Stará truhla z hrobky královské v chrámu sv. Víta na Hradčanech« ve »Světozoru« 1873 str. 418 a 419 s vyobr. Balt. Kutiny.

Obr. 293. Část středního dílu mosaikového obrazu: Zemští patronové a Alžběta Pom. 1/20 skut. velikosti.

J. MALBY NÁSTĚNNÉ

1. Mosaikový obraz »Poslední soud« nad jižním vchodem do lodi křížové.

(Srovn. Ed. Gurk, »Mosaika v chrámě sv. Víta v Praze« v Časop. kat. duch. r. 1837, str. 504, Dr. Aug. Ambros, »Der Dom zu Prag« 272—276; Výroční zprávy »Jednoty pro dostavění chrámu sv. Víta« z let 1878 a 1888; Jos. Mocker, »Obrazy mosaikové« v Časop. kat. duch. 1883, str. 193 a násl.; Em. Tonner, »Mosaikový obraz nad portou aurea« ve Výr. zprávě Jednoty pro dostav. chrámu sv. Víta 1889, str. 85—91; Dr. A. Podlaha v »Pam. arch.« XXI., 1904.)

Obraz umístěn byl nad arkádami jižní předsíně na stěně, která přístěnnými fiálami, vycházejícími z pilířů arkád rozdělena jest ve tři pole.

Obr. 294. Nástěnné malby v kapli sv. Václava: Kristus na hoře Olivetské.

(Viz tab. X.) V poli prostředním nejvýše Spasitel v duhové mandorle sedící (viz tab. XI.), obklopený anděly. Pod Spasitelem klečí šest svatých patronů českých; jsou rozděleni ve dvě skupiny: tři klečí po pravici (sv. Prokop, sv. Zikmund a sv. Vít), tři po levici Spasitelově (sv. Vojtěch, sv. Ludmila a sv. Václav). Pod nimi v klínových polích středního arkádového oblouku klečí proti sobě Karel IV. a manželka jeho Alžběta Pomořská. V poli západním jest nahoře na obláčcích klečící Madonna k Spasiteli obrácená a skupina šesti apoštolů; dole znázorněno vzkříšení mrtvých. V poli východním nahoře klečící světec (nepochybně sv. Jan Křt.)

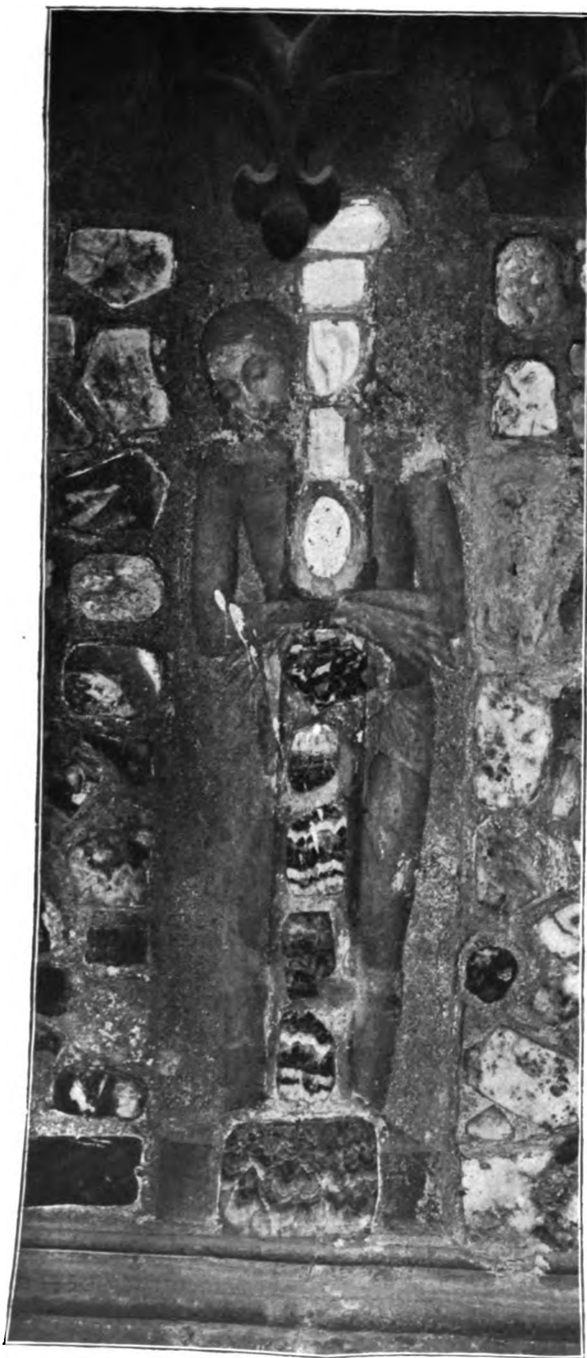

Obr. 295 Nástěnné malby v kapli sv. Václava: Kristus s trnovou korunou.

a rovněž skupina šesti apoštolů; dole scéna znázorňující osud zavržených: ďáblové táhnou je do plamenů pekelných. Pozadí jest většinou zlaté. — Nádherný tento obraz mosaikový zhotoven byl v r. 1370—1371; utrpěv během doby značné škody, byl před obnovou předsíně r. 1890 sňat a uložen prozatím v místnostech pod síní Vladislavskou v král. hradě. Tehdáž zhotoveny byly barevné kopie ve skut. velikosti, dle nichž naše vyobrazení pořízena.

2. Malby v dolejší části kaple sv. Václava.

(Srovn. K. V. Zap. v »Pam. arch.« VIII.; Dr. K. Chytil »Pam. arch.« XII., 1882 str. 81, 123—124; Ernst Berger, »Beiträge zur Entwickelungs-Geschichte der

Obr. 296. Nástěnné malby v kapli sv. Václava: Kristus zbičovaný.

Maltechnik« III., 213; Dr. J. Neuwirth, »Die Wandgemälde in der Wenzelskapelle des Prager Domes und ihr Meister« 1899, se 3 světl. tab., K. B Mádl »O kapli sv. Václava na hradě Pražském« ve »Zlaté Praze« 1890 (VII.) str. 315.).

Půdu obrazů tvoří hlazené polodrahokamy (karneoly, amethysty, chalcedony a j.), vsazené do zlacené omítky, kteráž ozdobena jest vtlačenými ornamenty (lev s orlicí v kosočtvercích se střídající, rosetty a j.) neb architektonickým článkováním.

Po obou stranách vchodu západního jako strážcové jeho sv. Petr a Pavel. (Viz tab. XII. a XIII.) Sv. Petr, výrazné typické tváře s vráskovitým čelem, šedovlasý, oděný modrým spodním rouchem a zahalený širokým červeným pláštěm, drží v zahalené pravici veliký klíč, v levici zlatem okovanou šedou knihu. Sv. Pavel, mohutné postavy, s výraznou hlavou (vysoké čelo, silně profilovaný nos, vysedlé lícní kosti, tlusté rty) oděn jest volným rouchem barvy bledě fialové; v levé ruce drží modrozelenou knihu se zlatým kováním; pravice spočívá na příčce meče. V orámování vytlačeny jemné součástky gotické architektury.

Severně od západního vchodu počíná se na stěně západní cyklus obrazů z Utrpení Páně: 1. Kristus na hoře Olivetské. Spasitel

Obr. 297. Nástěnné malby v kapli sv. Václava: Kristus v hrobě odpočívající.

klečí uprostřed, pohřížen v modlitbu, obrácen jsa k bíle oděnému andělu, jenž se před ním objevil; v popředí spí tři apoštolé: sv. Petr s hlavou o pravici opřenou, druhý apoštol zády k diváku; v pravo dole sv. Jan. Roku 1614 značně přemalováno a pokaženo. (Viz obr. 294.) — Na stěně severní: 2. Zrazení a zajetí Krista. Jidáš, žlutým rouchem oděný, objímá Krista, jemuž ku pomoci sv. Petr tasí meč. Za Petrem obrněný žoldnéř s kopím v pravici. Na pravo od této skupiny stojí mladistvý žoldnéř bezvousé tváře oděný těsně přiléhajícím červeným krojem s červeným, fáborem ozdobeným biretem na hlavě; pravou rukou chápe se Krista, levá spočívá na příčce velikého dvouručního meče. Celý tento obraz značně přemalován. (Viz tab. XIV.) 3. Kristus před Pilátem (mezi předešlým obrazem a severními dveřmi). Jeden z nejlépe zachovalých obrazů. (Tab. XV.) Kristus stojí se skloněnou hlavou a svázanýma rukama před Pilátem, jenž sedí na trůně. Pilát oděn jest zeleně podšitým purpurovým pláštěm, žlutohnědou brokátovou kazajkou a červenými spodky; hlavu má pokrytou bílou špičatou čepicí, obtočenou červenou stužkou. 4. Kristus zbičovaný (na druhé straně dveří). Spasitel obnažený přivázán jest ke sloupu z hlazených amethystů. (Obr. 296.) — Na stěně východní v severní její části: 5. Kristus s trnovou korunou. (Obr. 295.) V části jižní: 6. Kristus na kříži. Spasitel s hlavou k pravému rameni skloněnou, s tělem bezvládným a nohama v kolena skleslými. (Tab. XVI.) — Na stěně jižní: 7. Tělo Kristovo ve hrobě odpočívající. Nahé mrtvé tělo spočívá vodorovně s rukama skříženýma na roušce kolem beder tělo zaha-

Obr. 298. Nástěnné malby v kapli sv. Václava: Zmrtvých vstání.

lující. Za ním viděti poprsí tří svatých žen hořekujících; uprostřed Maria v pravici krabici držící, levicí šátkem oči sobě utírající. Obě ženy po stranách postavily krabice na okraj hrobu a mají ruce sepjaté. Všechny tři ženské postavy na počátku stol. XVII. silně přemalovány. (Viz obr. 297.) 8. Zmrtvých vstání. Obraz výborně zachovaný. Kristus, bílým pláštěm oděný a v ruce praporec ozdobený křížem z jediného kusu zeleného chrysoprasu vystupuje z hrobu. (Viz obr. 298.) 9. Nanebevstoupení Páně. Viděti jen spodní část postavy Kristovy v oblacích se ztrácející: nohy a okraj tuniky. — Na západní stěně jižní od vchodu: 10. Seslání Ducha sv. Obraz obklopen polokruhem, v jehož středu sedí P. Maria;

nad ní vznáší se holubice; po obou stranách na polokruhových křeslech apoštolé s charakteristickými hlavami. (Tab. XVII.)

Tvář Kristova má v cyklu tomto typ veraikonu.

Uprostřed stěny východní jest cyklus přerušen obrazem votivním. (Tab. XVIII.) Uprostřed Kristus na kříži; tělo valně přemalované jest ztuha napjato. Po pravici Spasitelově P. Maria, zahalená rouchem výborně sřásněným. Po levici sv. Jan. Výše z obou stran umístěny vedle svatých těchto postav menší klečící postavy Karla IV. (viz obr. 299.) a manželky jeho Alžběty Pomořské. (Tab. XIX.) Po obou stranách paty kříže Kristova po jedné drobné klečící postavičce královny (snad Anna Falcká a Anna Svídnická).

V obloučkovaném podřímsí každého z uvedených obrazů namalováni malí andělé (postavy po kolena), velmi jemně provedení, kteří pohyby dávají na jevo přiměřené účastenství ve výjevu, jenž se pod nimi odehrává (jedni mají ruce sepjaté, druzí žalostivě jimi lomí, jiní jimi živě vykládají). (Srv. obr. 295.)

Cyklus pochází nepochybně od *Dětřicha Pražského* anebo z jeho školy.

Dr. J. Neuwirth připisuje veškery obrazy v dolejší části kaple sv. Václava mistru *Oswaldovi*.

Architektonické články kaple sv. Václava byly polychromovány a žlábky jejich rosettami z pozlacené pasty vyzdobeny.

3. Zbytky malby na dolejší části východní stěny kaple sv. Kříže. Malba (polozakrytá altářem) objevena roku 1869. Tempera přímo na ploše kamenné stěny provedená. Panna Maria na trůnu sedící s Ježíškem, nad níž vznášejí se andělé korunu držící, a jíž koří se mladí manželé císařští provázení světci. Po pravici Madonny klečí mladičký bezvousý císař; za ním stojí sv. Zikmund v rouše královském klada ruku na jeho rameno. Za sv. Zikmundem dva světci: první z nich jest statný vousatý muž v červeném plášti; z postavy druhé zachovala se pouze dolejší polovice v řasnatém rouchu. (Viz obr. 300.) Po levici Madonny klečící postava ženská, za níž stojí paní; za nimi pak postava světce k nepoznání porušená. — Malba tato, pocházející z druhé pol. XIV. stol., byla v XVI. století úplně přemalována; tak tvář mladého panovníka a postava paní po levici, jejíž kroj malířem pozměněn ve vkusu jeho doby.

4. Zbytky malby v kapli Valdštýnské. Uprostřed P. Maria v červeném šatě s Ježíškem na pravé ruce; z obou stran po jedné klečící menší postavě mužské se sepjatýma rukama. Za nimi stojící větší postavy světců, a to po pravici Madonny sv. Bartoloměj v zeleném rouchu držící v levé ruce nůž, za ním světice v červeném rouše, jejíž hlava zahalena bílou plenou; po levici Madonny světec s holí v pravici, nepochybně sv. Jakub. Malba z druhé pol. XIV. stol. (Viz obr. 301.)

5. Zbytky maleb v kapli sv. Jana Nep. (Srovn. Dr. K. Chytil v »Pam. arch.« XII., 1882, 124.) objevené r. 1875. Na západní zdi uprostřed Kristus jakožto »muž bolesti«, obnažený, s velikým křížem před sebou,

Obr. 299. Nástěnné malby v kapli sv. Václava: Král Karel IV.

jejž oběma rukama objímá; pod jeho nohama na zemi dvoupramenný bičík. Po pravici Kristově stojící světec, po levici, od Krista odvrácena, klečící světice (tvář a sepiaté ruce dobře znatelny). Na východní zdi viděti kalichovitou křtitelnici, u níž stojí obnažená jemná postava s hlavou skloněnou a s rukama sepjatýma; patrně představoval obraz tento křest sv. Otilie, jíž kaple tato původně byla zasvěcena. Stol. XIV. (Viz obr. 302.)

6. Zbytky maleb v kapli Saské odkryté r. 1873. Na západní stěně »Klanění se sv. tří králů«, co do komposice téměř úplně shodné s nástěnnou malbou v kostele Libísském (srovn. Soupis okr. Mělnického tab. III.) z poč. XV. stol. V XVII. století malba tato zamalována skupinou velikých znaků.

Obr. 300. Zbytky malby v kapli sv. Kříže; levá část.

Obr. 301. Zbytky malby v kapli Valdštýnské.

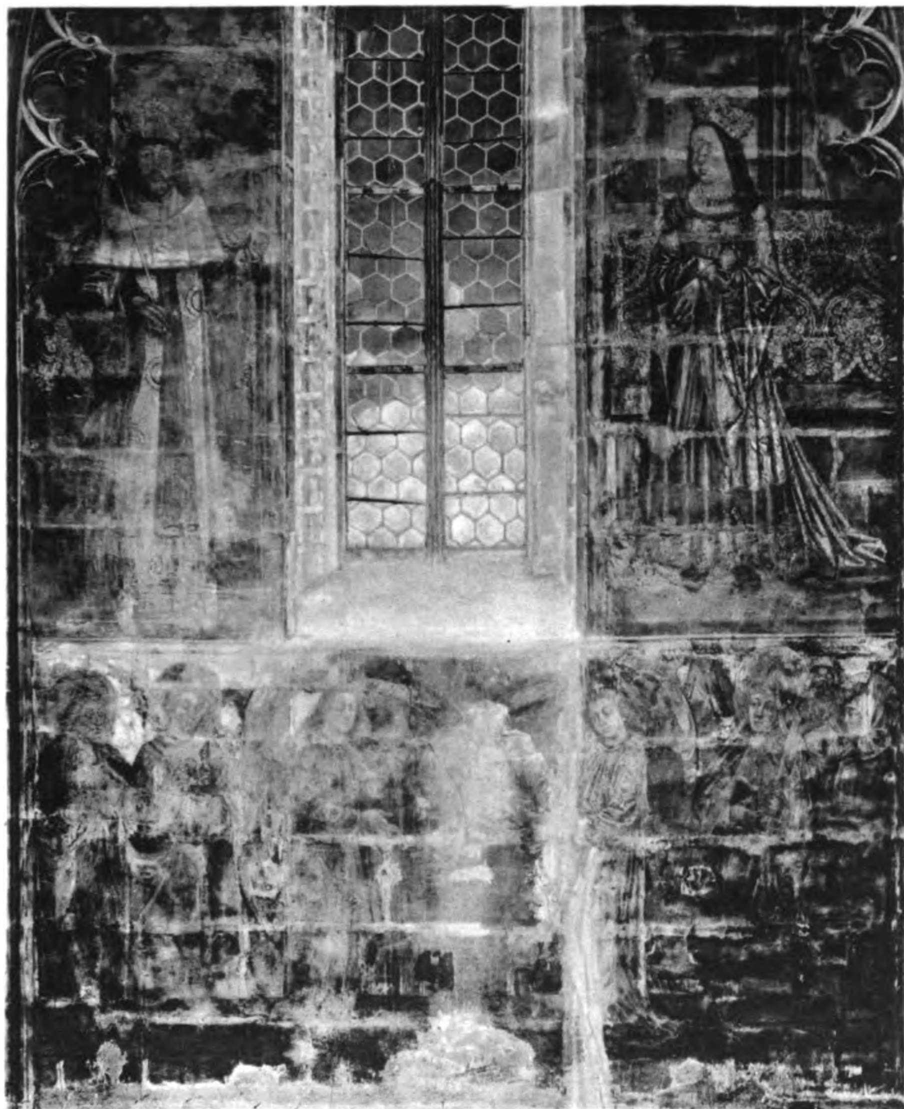

Obr. 302. Zbytky malby v kapli sv. Jana Nep.; křest sv. Otilie.

7. Bývalá nástěnná malba v kapli sv. Anny odkrytá r. 1874. Na východní stěně nalézalo se oblíbené ve středověku znázornění příbuzenstva Páně. Obraz ten, pocházející z XV. stol., byl později přerušen obdélníkovým otvorem. Při nové polychromii r. 1876 obraz ten zamalován; barevná akvarelová kopie zachovala se mezi výkresy archivu stavební hutě (viz obr. 303) Nejvýše jest sv. Anna, před ní Panna Maria, jež na pravém lokti měla nepochybně Ježíška; po její pravici sv. Josef, po levici Joachim. Dále po pravé její straně jest Marie Kleofášova s manželem svým Kleofášem a čtyřmi syny svými: Judou, Šimonem, Josefem spravedlivým a Jakubem menším. Po levici P. Marie jest nepochybně sv. Alžběta a Zachariáš, před nimiž stojí syn jejich sv. Jan Křtitel.

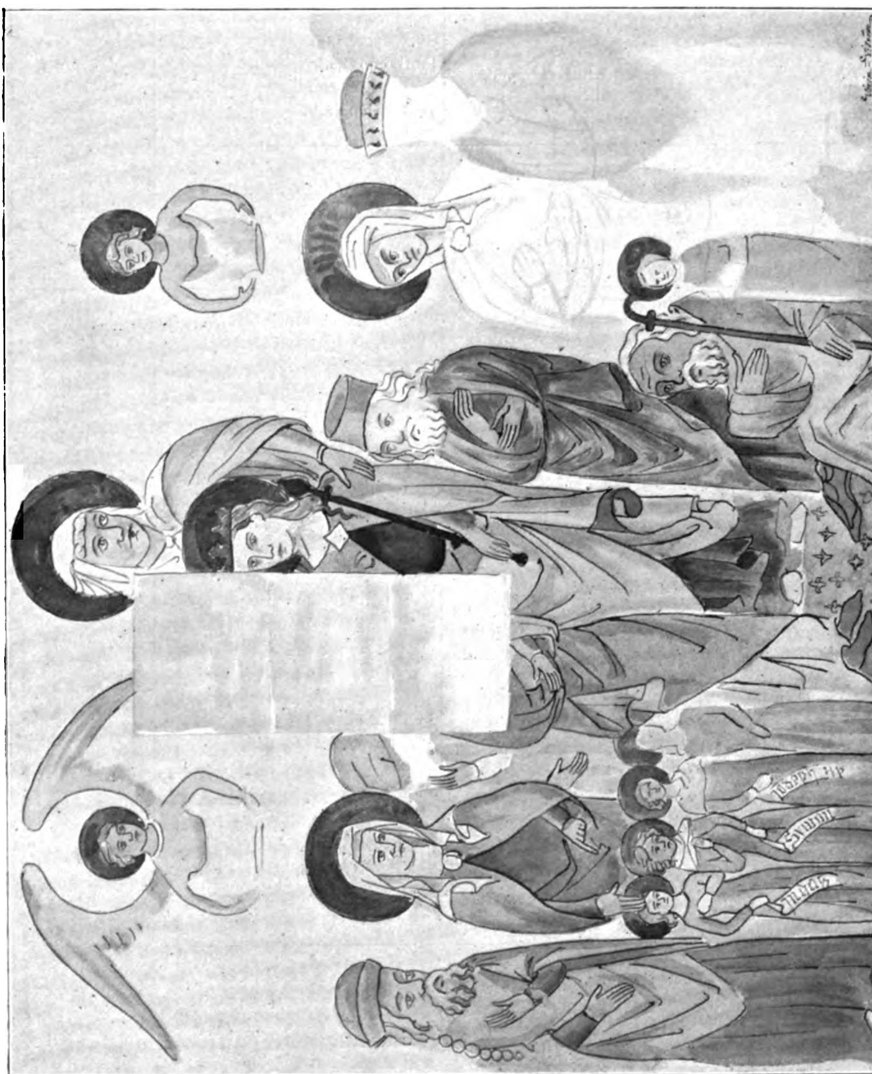
8. Malba za oltářem sv. Zikmunda, představující výjevy ze života téhož světce od *Hanuše Tirola* z r. 1541. V renaissančních kartušových rámcích tyto výjevy nestejné velikosti, nyní již jedva znatelné a častými obnovami původního rázu téměř úplně zbavené. Seznam jednotlivých zobrazených výjevů podává V. M. Pešina v »Krátkém popsání« 1837 str. XXV.

9. Malby v hořejší části stěn a na klenbě kaple sv. Václava (Srovn. Pešina, »Krátké popsání kr. chrámu sv. Víta« 1837, str. VI. a VII.; F. Sequens ve Výr. zprávě Jednoty pro dost. chrámu sv. Víta za r. 1888, str. 89—90.) z prvé pol. XVI. stol. R. 1585 reprodukovány malbou miniaturní v knihovém formátě od *Matyáše Hutského z Křivoklátu* (kniha ta chová se ve dvorních sbírkách Vídeňských pod

Nástěnné malby v kapli sv. Václava: Hořejší část stěny východní.

sign. 5263). Roku 1614 od *Daniele Alexia z Květné* přemalovány. Nyní již valně zašlé. Představují výjevy ze života sv. Václava; mimo to pak uprostřed stěny východní zobrazeni jsou královští manželé, nepochybně Ferdinand I. a manželka jeho Anna. Pod nimi uprostřed prázdné místo, kde umístěn býval nepochybně nějaký obraz, s každé strany anděl (oba

Obr. 303. Bývalá nástěnná malba v kapli sv. Anny: Příbuzenstvo Páně. 1/20 skut. velikosti.

znázorněni tak, jakoby předmět nyní scházející rukama drželi) a za anděly sv. patronové čeští ve dvou skupinách (viz tab. XX.).

Na obr. 304.—324, 326. i 328. podáváme zmenšené reprodukce zmíněných kopií Matyáše Hutského. Střed stěny západní podáváme na porovnanou jednak přímo dle originálu (obr. 325.), jednak dle kopie Matyáše

Hutského (obr. 324.); rovněž tak i obraz nalézající se nad severním vchodem (obr. 327. a 328.).

Rozvrh a obsah maleb vysvítá z tohoto schematu.

Stěna jižní.		Stěna západní.		
Sv. Václav zasedá na soudu.	Sv. Václav dává křtíti vykoupené dítky pohanské.	Sv. Václav radí Podivenovi, aby kráčel ve sněhu v jeho šlépějích.	Kurfirstové čekající sedí okolo císařského trůnu.	Sv. Václav těší vězně.
Sv. Václav přistupuje ke kostelu sv. Víta.	Sv. Václav přistupuje s kněžími k oltáři, nesa kalich a missál.	Sv. Václav kupuje od rodičů pohanských dítky.	Císař Jindřich vítá sv. Václava ve sněmu. Erby kurfirstů.	Sv. Václav boří šibenice.
Bl. Podivín zabíjí vraha Sv. Václava v parní lázni. | Bl. Podivín oběšen. Sv V. rozmlouvá s dvořanem a knězem.	Sv. Václav přijímá kleče rameno sv. Víta od císaře Jindřicha.	Řezenský biskup ukládá v přítomnosti sv. V. rameno sv. Víta do oltáře.	Sv. Václav sléză s koně, vítán jsa od cís. komonstva v Erfurtě.	Sv. Václav pochovává tělo sv. Ludmily.

Stěna severní.			Stěna východní.		
Sv. Václav propouští vězně.	Sv. Václav stoluje s Boleslavem.	Sv. Václav kope záhony pro viné keře.	Sv. Václav seje pšenici.	Král / Královna	Sv. Václav lisuje víno.
Sv. Václav obsluhuje chudé, jídla jim přinášeje.	Bolesl. vítá sv. Václ. ve St. Bol. | Vrahové umlouvají se o zavraždění sv. Václ.	Sv. Václav mlátí pšenici.	Sv. Václav peče hostie.		Sv. V. donáší s Podivenem chudým dříví z lesa. | Sv. V. od hajných ztýrán.
Při převážení těla sv. Václava propouštějí se vězňové.	Kníže Kouřimský padá sv. V. k nohám.	Kníže a sv. Vá boji	Kouřimský clav na šti.	Sv. Patronové / Anděl / Anděl / Sv. Patronové	Zavraždění sv. Václava.

Obrazy malovány byly přímo na kamenné plochy.

Na jednotlivých skupinách obrazů v kartuších jména a znaky těch šlechticů, kteří r. 1614 na opravu obrazů přispěli.

Na západní stěně pod vodorovnou kapli obíhající římsou, nad obrazem Krista na hoře Olivetské namalována kniha, v níž se čte: »Deo Optimo maximo ad honorem S. Wenceslai principis ac Patroni Bohemiae hoc sacellum sepulturae eius sumptibus et expensis illustrium et magnificorum ac generosorum dominorum dominorum procerum huius Regni, quorum insignia hincinde depicta, suam devotionem erga s. Patronum contem-

Obr. 304.—307. Matyáše Hutského kopie nástěnných maleb v kapli sv. Václava.

Obr. 308.—311. Matyáše Hutského kopie nástěnných maleb v kapli sv. Václava.

Obr. 312.—315. Matyáše Hutského kopie nástěnných maleb v kapli sv. Václava.

Obr. 316.–319. Matyáše Hutského kopie nástěnných obrazů v kapli sv. Václava.

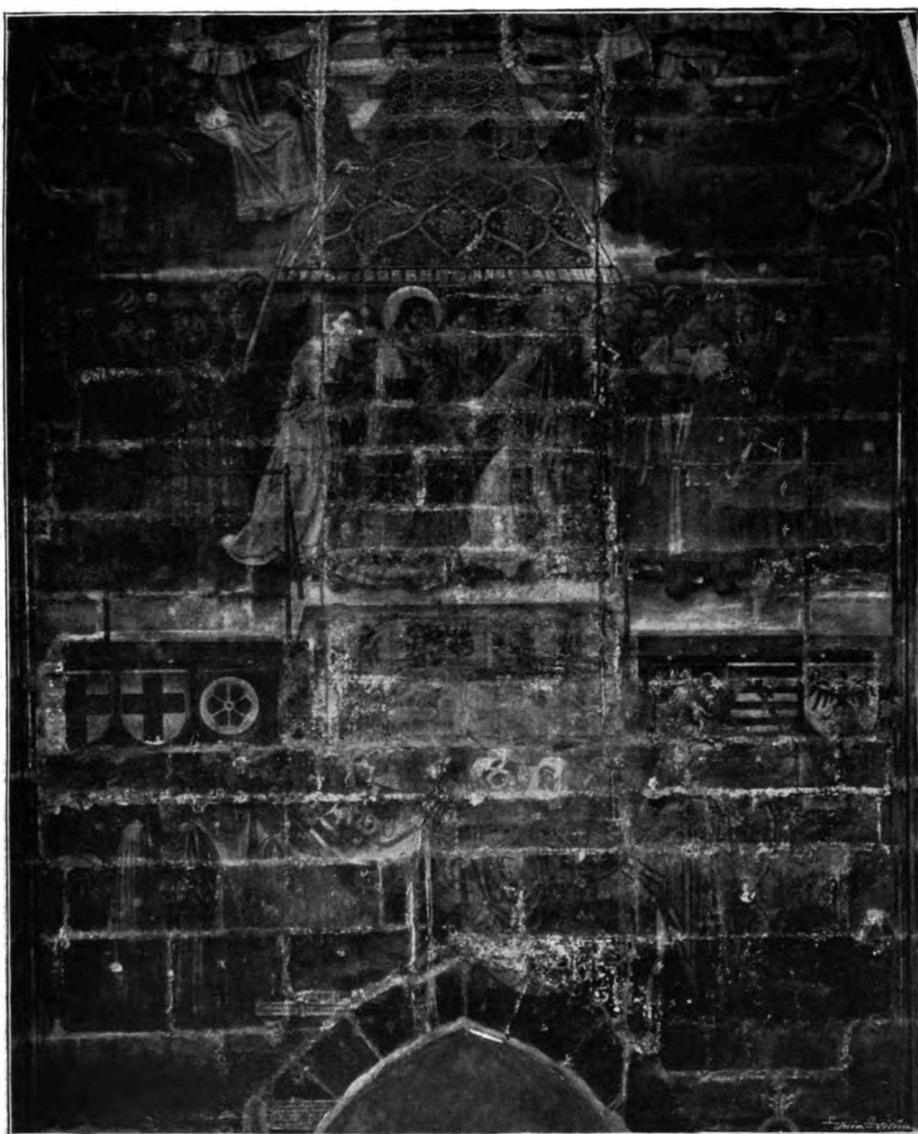

Obr. 320.—323. Matyáše Hutského kopie nástěnných maleb v kapli sv. Václava.

Obr. 324. Mat. Hutského kopie středního obrazu západní stěny kaple sv. Václava.

Obr. 325. Nástěnná malba v kapli sv. Václava. Střední obraz nad západním vchodem.

plandam arte pictoria renovatum et ornatum sub Anno Salutis 1614 per Danielem Alexium a Kvietna Plsnensem et civem Pragensem«.

Malby na klenbě: ve čtyřech největších polích sv. Václav na koni; v osmi podlouhlých trojúhelnících andělé; v koutových plochách andělé držící kartuše, ve kterých čtvero dějů znázorněno; ve čtyřech pravoúhlých trojúhelnících sv. Vít, Prokop, Vojtěch, Ludmila a ve středu slunce se září. Jsou valně sešlé (viz obr. 56.)

Obr. 326. Mat. Hutského kopie nástěnného obrazu v kapli sv. Václava.

10. Veliký obraz Nanebevzetí Panny Marie na západní stěně kaple sv. Zikmunda, provedený na omítce olejovými barvami. Postavy nadživotní velikosti. Provedení slabé. Kolem malované renaissanční orámování s vkomponovanými znaky rodiny z Vřesovic. Druhá pol. XVI. st

11. Malba »Nanebevzetí Panny Marie«, nalézavší se v kapli sv. Václava na omítce zazděného západního vchodu, označená písmeny V. S. (Spranger?), letopočtem 1593 a erby arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé i metropolitní kapitoly pražské, sňat byl r. 1889 a v dřevěném bednění do kláštera sv.-Jirského uložen. Na ten čas nebylo možno malbu tuto prohlédnouti.

12. Zbytky maleb v dolejší části kaple saské. Na bočních

Obr. 327. Nástěnná malba v kapli sv. Václava; nad severním vchodem.

Obr. 328. Matyáše Hutského kopie nástěnné malby nad severním vchodem v kapli sv. Václava.

stěnách nad náhrobky královskými viděti zbytky architektonických maleb: na straně východní sloupoví a schodiště; na straně západní vnitřek trojlodního chrámu s gotickým klenutím a triforiem. Na jednom z pilířů malované stavby kartuše s nápisem »SACERDOTES GAVDEAT DEVS«, v němž písmeny chronografické dávají letopočet 1610. Dle Pešiny, »Krátké popsání«, str. XVII., byla to zobrazení chrámu sv. Víta za doby Rudolfovy.

Obr. 329. Bývalá malba v kapli sv. Jana Křtitele.

13. Bývalá malba v kapli sv. Jana Křtitele. Uprostřed P. Maria na draku stojící, po stranách v obláčcích malé postavičky andělů a světců; dole na zemi adorující zástupci různých stavův rozdělení ve dvě skupiny proti sobě. Malováno roku 1613 nákladem kap. děkana Jiřího Pontána z Breitenberku. Zničeno při restaurování kaple. Reprodukce náčrtku zhotoveného r. 1863 malířem *A. Frieblem* viz na obr. 329.

14. Obraz nad vchodem do severní lodi boční uvnitř

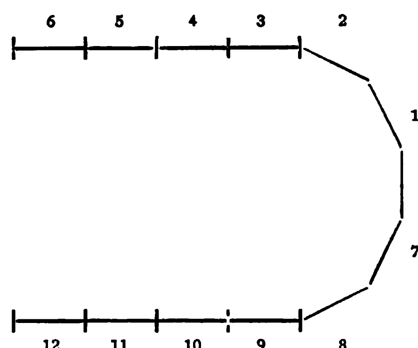
Obr. 330. Obraz nad vchodem do severní boční lodi.

kostela. Malovaný r. 1631 *Matějem Mayerem.* Nejvýše v oblacích P. Maria s Ježíškem držící společně korunu královskou; pod ní model chrámu sv. Víta držený sv. Václavem a sv. Ludmilou; po stranách ostatní sv. patronové čeští. Dole uprostřed krucifix, po jehož obou stranách klečí členové

císařské rodiny. Po pravici Spasitelově: Ferdinand II. se syny svými Ferdinandem III. a Leopoldem Vilémem; po levici Spasitelově: obě manželky císařovy Anna a Eleonora, jakož i dcery jeho Marie Anna a Cecilie Renata. (Viz obr. 330) V pravém rohu jméno umělcovo: M. MAYR. F.

15. Zbytky maleb a nápisů v presbytáři. Z někdejší polychromie vysokého kůru, provedené v letech 1522, 1630 a 1758, zachovaly se po opravných pracech pouze některé znaky a nápisy nad arkádami pod zábradlím triforia.

Dislokace jejich patrna z tohoto schematu:

1. Nápis ze XVII. století na černém pozadí zlatými minuskulemi provedený:

Anno Jesu Christi Salvatoris DCCCCXXII s. Wenceslaus Martyr et Patriae Dux post Martirium Aviae suae s. Ludmillae primum hic beato Vito Martyri templum aedificavit quod et Sanctus Wolfgangus Eps Ratispon. Consecravit et A. D. DCCCCLXVIII Boleslaus Pius Epis. sedem fecit cujus II. Epis. S. Adalbert. A. D. DCCCCXCV apud Prutenos cum S. Benedicto, Matthaeo, Isaac, Joanne et Christiano fratribus martyrio coronat: Gnesna civitate huc translat. peculiare sacellum adjectum est atque Spitignaeus Dux II. A. MIX post s. Procopij obitum anno VIII. e templo s. Viti ac item s. Adalbert unum idque augustius construxit.

2. Znaky: český (Bohemiae), uherský (Hungariae), kastilský (C. Castiliae).

3. Znaky: aragonský, leonský, sicilský a granadský se společným podpisem: »Princips et infans Hispaniarum«.

4. Znaky: dalmatský (Dalmatiae), chorvatský (Croatiae), slavonský (»Re. Sclavoniae«), rakouský (»Archidux Austriae«).

5. Znaky: burgundský (»Dux Burgundiae«), brabantský (»Dux Brabandiae«), lucemburský (»Dux Lucenburgiae«), slezský (»Dux Silesiae«).

6. Znaky: štýrský (»Dux Sstiriae«), korutanský (»Dux Carinthiae«), krajinský (»Dux Carnioliae«), würtemberský (»Dux Wirdenpergiae«).

7. Nápis (pokračování nápisu pod č. 1 uvedeného):

Sed quum haec hostili direptione corruissent Rex Joannes I. A MCCCXLIV Chori huius fundamenta iecit atque in Metropolitana Ecclesiam erexit. Filius autem Carolus IV. Roma. Imp. etiam di Sigismundi Martyris multorumq. Sanctorum Reliquiis Aō MCCCLX\ ditavit et muneribus auxit quibus. Rex Wenceslaus eiusdem Caroli fili Ao MCCCLXXXXII posteriorem templi huius partem adiecit. Dein ca publico Aō MDXLI exustum Ferd. I. Rom., Hungariae, Bohemiae R Ao MDLV instauravit et ornavit. Ferd. vero II. Caesar piissimus gloriosissimus non tantum istam sed et alias in hoc Regno Bohemi Ecclesias sordibus haereticorum defoedatas expurgavit Ao MDCXX pulcherrime hanc Metropolitanam renovari et exornari curavit.

8. Znaky: moravský (»Marchio Moraviae«), Lužice horní a dol (»Landgravius superioris et inferioris Lusatiae«).

9. Znaky: švábský (»Princeps Sueviae«), burgovský (»Marchio bu goviae«), elsasský (»Lādg. Alsatiae«), habsburský (»Comes Habsburgis«

10. Znaky: tyrolský (»C. Tirolis«), znak s podpisem »Phiretarum kyburgský (»C. Ciburg«), gorický (»Goritiae«).

11. Znaky: cillský (»C. Ciliae«), flanderský (»C. Flandriae«), artoisl (»C. Arthesiae«), frýzský (»C. Frisiae«).

12. Znaky hornorakouský (»Superioris Anassi«), vendický (»March Sclavonie«) a posléze dva znaky s podpisy: »Portus Monus«, »Salinarum

8. Architektonická malba na vnitřní stěně prozatím čelní zdi nad hořejší hudební kruchtou: perspektivní pohled jakol pokračování gotické stavby chrámové. Hrubá, v konturách zaškrábnu dekorativní malba nepochybně z let 1757—63.

K. OBRAZY TABULOVÉ NA PLÁTNĚ A JINÉ.

1. Veraikon (nyní u východní zdi kaple sv. Kříže). Na des borové, 42·5 *cm* vys., 30 *cm* šir., hladkou křídovou vrstvou pokryté. Mall provedena na půdě zlacené a zpodobuje tvář Kristovu snědého kolori z plna k diváku obrácenou, dvěma pletenci kaštanově hnědého vlasu n čelem rozděleného vroubenou. Pletence vlasů volně dolů splývají. Vo téže barvy jako vlas zdobí horní ret i bradu, kdež jest na dvé rozděle nedlouhý a ve hrot se sbíhá. Spodní ret naznačen intensivní červení. Če vysoké s obrvím silně vyklenutým. Výraz velikých tmavých očí, jež zdají diváka na vše strany sledovati, jest hluboký a velice vážný. Kole obrazu plochý, 10 *cm* šir. rámec ze dřeva lipového, na vnitřní hraně měl profilovaný. Na něm šest postav sv. patronů českých, po třech na kaž z obou svislých stran nad sebou stojících na tmavomodrých hvězdnatý obláčcích (nahoře sv. Vít a sv. Václav, uprostřed sv. Vojtěch a sv. Prok dole sv. Lidmila a sv. Zikmund). Na hořejší vodorovné ploše zobraze

Obr. 331. Veraikon v kapli sv. Kříže.

jest poprsí andílka s velikými pestrými křídly, jenž pod pravým pažím drží mnohonásobně se zahýbající blánku s nápisem minuskulovým »Sct̄ꝰ sct̄ꝰ. sct̄ꝰ dn̄ꝫ · deuꝫ · sabao«. Podobný andílek, opačným směrem hledící, vyobrazen jest i dole; na jeho blánce nápis: »Agnꝰ est Agnꝰ q̄ occisꝰ est ꝛc«. Obraz i malovaný rámec z druhé polovice XIV. století. (Viz tab. XXI. a obr. 331. až 333.)

2. Zavraždění sv. Václava. 68 *cm* šir., 93·5 *cm* vys., zavěšený v kapli sv. Václava. V levo zavřený vchod do kaple; před ním sv. Václav

Tvář Kristova.

Obr. 332. a 333. Sv. Vojtěch a sv. Václav z rámce veraikonu.

oděný dlouhým řasnatým rouchem k zemi na kolena sklesly, drže se pravicí kruhu dveřního. U něho stojí Boleslav, oděný v přiléhavé nohavice a ozdobný šat se sukénkou; pravou nohu vloženu má na záda světcova a oběma rukama napřahá dlouhý meč. V levo skupina rozmlouvajících mužů, v pozadí kostnice, hřbitovní zeď a výhled do krajiny. U nohou Boleslavových baret péry ozdobený; v pravém rohu obrazu dole namalována tabulka s letopočtem 1543. (Viz obr. 334.)

3. Madonna s Ježíškem 1·00 *m* šir., 1·61 *m* vys. v růžovém keři na půlměsíci stojící. Po její pravici malá postava klečícího kanovníka s blankou vzhůru se vinoucí, na níž napsáno: »Mā more pia pos m. . . . « Z počátku XVI. stol., v druhé pol. XVII. stol. přemalováno. (Viz obr. 335.)

4. Bývalý skládací obraz na hlavním oltáři. Malba na dubovém dřevě, nyní v obrazárně Společnosti vlasteneckých přátel umění v Rudolfínu.

Obr. 334. Zavraždění sv. Václava. Obraz v kapli téhož světce.

Obraz prostřední: Sv. Lukáš, sedící v nádherné, sloupy a skulpturami ozdobené renaissanční síni, kreslí podobiznu Panny Marie, sedící v levo před ním s Ježíškem na klíně. (Viz tab. XXII.) V pozadí viděti nádvoří s gotickou bronzovou kašnou, a v levo od ní otevřenou nádhernou

TAB. XXII. JAN GOSSAERT (MABUSE): STŘEDNÍ ČÁST BÝVALÉHO OBRAZU NA HLAVNÍM OLTÁŘI.

gotickou kapli, v níž opět sv. Lukáš kreslící podobiznu P. Marie před ním stojící. Postavy v popředí v $^{3}/_{4}$ živ. velikosti. Výška 2·30 *m*, šíř. 2·05 *m*. Na pasu sv. Lukáše jméno malíře GOSSÆRT, t. j. *Jan Gossaert* zvaný *Jan van Mabuse* (nar. 1470, zemřel v Antverpách 1541).

L e v é k ř í d l o (2·30 *m* vys., 0·90 *m* šir.). Na vnitřní straně: U m u č e n í s v. J a n a E v. (Viz obr. 336.)

Na vnější straně: S v. L u k á š sedě na trnoži renaissanční architektury píše na desce, kterou levicí na kolenou drží. U nohou hlava býčí. (Viz obr. 338.) Na lístku do knihy vloženém jméno malíře »MICHEL DE MALINO FAZIEBAT CMR« t. j. *Mighel van Coxie z Malína* (nar. 1499, zemřel 1592).

Obr. 335. Madonna s Ježíškem.

P r a v é k ř í d l o (týchž rozm. jako křídlo levé). Na vnitřní straně: S v. J a n E v a n g e l i s t a n a o s t r o v ě P a t m u. (Viz obr. 337.)

Na vnější straně: S v. J a n E v a n g e l i s t a sedě na trnoži renaissanční architektury drží levicí knihu na pravém koleně jeho spočívající a pravici klade na prsa. U nohou orel. (Obr. 339.)

Obraz tento odnesen při drancování Malína 9. dubna 1580 z chrámu sv. Rombalda, kdež v kapli sv. Lukáše zdobil oltář cechu malířského; arcivévodou Matyášem později přivezen do hradu Pražského. Po r. 1619 v náhradu za škody způsobené obrazoborci darován císařem chrámu sv. Víta. R. 1870 zapůjčen obrazárně v Rudolfinu. Srovn. Ch. Berthels v »Revue d'Histoire et d'Archéologie«; Dr. Ambros »Der Dom zu Prag«; »Katalog obrazárny v domě umělců Rudolfinum v Praze« 1889, str. 76—78, č. 230—232.

Skládací tento obraz spočíval na malované p r e d e l l e, nalézající se nyní v městském museu Pražském.

Přední strana rozčleněna jest pilířky, jež ozdobeny jsou pěknými renaissančními ornamenty z pozlacené sádry. Po stranách vymalovány

Obr. 336. a 337. Vnitřní strana křídel skládacího oltáře: »Umučení sv. Jana Evangelisty« a »sv. Jan na ostrově Patmu«. $^1/_{15}$ skut. velikosti.

šedí v šedi sv. Matouš a sv. Jan a na každé straně na konsolách pro otevřená křídla určených černá orlice, se štítkem na prsou v kterém znak český a uherský ve čtveru polích vystřídán. Pravá orlice nese ve štítku v místě prvního a druhého pole F. III. (viz obr. 340. a 341.).

Zadní strana predelly ozdobena obrazem sv. tří králů klanějících se Ježíšku. Mezi četnými postavami tu seskupenými poutá pozornost v pravé

Obr. 338. a 339. Vnější strana křídel skládacího oltáře: Sv. Lukáš, sv. Jan Evangelista. 1/15 skut. velikosti.

konsole umístěná postava malovaná patrně jako portrait — nepochybně podobizna malířova. (Viz obr. 342.)

Úzké boky (28 *cm* šir.) predelly ozdobeny jsou pěknými festony.

Predella zhotovena za Ferdinanda III. (1637—1657), jak tomu »F III« ve štítku orlice na přední straně nasvědčuje.

Srv. M. Lüssner v »Methodu« XI, 1885, str. 111.

Obr. 340. a 341. Přední strana predelly bývalého hlavního oltáře. $^{1}/_{15}$ skut. velikosti.

5. Andělé ukládají tělo Kristovo do hrobu. Obraz na dřevě 0·74 *m* šir., 1·05 *m* vys. Pozoruhodné dílo ze sklonku XVI. stol. (Viz obr. 343.) Dle německého nápisu na zadní straně byl obraz tento darován primátorem z Löwenbruku do kaple radnice Malostranské, r. 1784 po zrušení radnice té prodán magistrátnímu radovi Aloisi Pelletovi, jenž jej odkázal r. 1799 Josefu Czapkovi, tehdy kaplanu u sv. Mikuláše v Praze, později čestnému kanovníku, z jehož pozůstalosti dostal se chrámu a byl umístěn na oltáři sv. Petra a Pavla stávavším u pilíře hlavní lodi naproti

Obr. 342. Zadní strana predelly bývalého hlavního oltáře. 1/15 skut. velikosti.

pilíři, jenž dělí královskou oratoř od kaple Valdštýnské. Po odstranění tohoto oltáře r. 1865 uložen byl v klášteře sv. Jiří, odkudž r. 1901 dán do kaple kanovnické residence č. 14 na Hradčanském nám.

6. Triumf Kristův. 3·52 *m* šir., 0·90 *m* vys. Na plátně. Vítězoslavný průvod Kristův. V předu kráčejí Adam a Eva, za nimi patriarchové, proroci, sibylly, trubači a za nimi sv. Jan Křtitel nesoucí kříž. Dále evangelisté v symbolických svých podobách táhnoucí vůz, na němž sedí Kristus, a jehož kola sv. otcové církevní otáčejí. Za vozem kráčí sbor apoštolův, dále mučenníci (mezi nimi i sv. Václav) a vyznavači. Konec průvodu vychází ze brány. Všude hojně vysvětlujících nápisů latinských; mimo to dole v kartušovaném orámování příslušné citáty z Písma. Konec XVI. stol. (Viz obr. 344.) Zavěšen po pravé straně vchodu do sakristie.

Obr. 343. Andělé ukládají tělo Kristovo 1/7 skut. velikosti.

Obr. 344. (vrchní) Triumf Kristův. 1/18 skut. velikosti. — Obr. 345. (spodní) Ukřižování. 1/20 skut. velikosti.

Obr. 346. P. Maria Pomocná (Pasovská). 1/7 skut. velikosti.

7. Ukřižování. 1·10 *m* vys., 2·90 *m* šir. Na plátně. V levo Kalvarie, na níž tři kříže s ukřižovanými. Pod křížem Kristovým P. Maria. Longinus na koni sedě probodává bok Kristův. V pozadí v polokruhu hojně diváků, v předu skupiny pěších i jízdních vojínů, zákonníků, sv. žen a j.; v samém

Obr. 347. Navštívení P. Marie. ¹/₂₀ skut. velikosti.

popředí žoldnéři metající los o roucho Kristovo. V levém pozadí zahrada s výjevem pohřbu Páně, v pravém pozadí Jerusalém, z jehož bran valný zástup vychází. Prvá pol. XVII. stol. (Viz obr. 345.) Zavěšen po levé straně vchodu do sakristie.

8. Obraz P. Marie Pomocné (Pasovské). 1·27 *m* vys., 0·83 *m* šir., na plechu malovaný, původně v kapli u Bruské brány, po zrušení její v kapli sv. Vojtěcha a po zboření této kaple nyní na oltáři v kapli Svatojanské. Na plechu. Dole nápis: »I. M. K. EX VOTO Anno 1602«. (Viz obr. 346.)

9. Navštívení P. Marie. Na plátně. 2·07 *m* vys. 1·18 *m* šir., zajímavá malba *Jana Jiřího Heringa*, jeho jménem signovaná: »I. Häring Pinxit«. Prvá polovice XVII. stol. Nyní v depositáři u sv. Jiří. (Viz obr. 347.)

10. Sv. Jan Nep. Obraz na plátně 0·87 *m* šir., 1·11 *m* vys. Nyní na východní stěně kaple Svatojanské zavěšený. Světec, stoje u stolu, na němž leží knihy, pohlíží na krucifix, jejž v rukou drží. Oděn jest v chórový oděv kanovnický, na hlavě biret. Tvář zarostlá krátkým vousem. V pravo nahoře vznášející se andílek pravicí držící nad hlavou světcovou věnec, v levici palmu mučennickou. Dobrá práce ze druhé pol. XVII. stol. Dle jedněch od *K. Škréty*, dle jiných (Pešinovo »Krátké popsání« str. XVI.) od *Karla Kulíka*. (Viz obr. 348.)

Obr. 348. Sv. Jan Nep. ¹/₂₀ skut. vel.

11. a 12. Sv. Ludmila a sv. Václav, obrazy na plátně 1·04 *m* šir., 1·75 *m* vys. Dle *K. Škréty* od *Jana Jiřího Heintsche.* Nyní v sakristii zavěšené. (Viz obr. 349. a 350.)

13. Smrť sv. Josefa. Obraz na plátně 2·21 *m* vysoký, 1·39 *m* široký. Svižně malovaný.

Dle podání od *Francesca Trevisana.* Nyní v zasedacím sále konsistorním. (Viz obr. 351.)

14. K ř e s t K r i s t ů v. Obraz na plátně 2·41 *m* vys. 1·27 *m* šir. Dosvědčená práce *P. Brandla* (smlouva o vymalování tohoto obrazu datovaná

Obr. 349. a 350. Sv. Ludmila a sv. Václav. $^1/_{18}$ skut. velikosti.

v kapitol. archivu. Srovn. Pam. arch. XX. str. 227.). V depositáři u sv. Jiří. (Viz obr. 352.)

15. S v. J a n v e s l á v ě. Obraz na plátně 2·92 *m* vys., 1 93 *m* šir. Na západní stěně kaple sv. Kříže. Malován r. 1729 od *Augusta Massuciho.* Na rubu obrazu namalováno »Svržení sv. Jana s mostu« od téhož umělce. Na západní stěně kaple sv. Kříže. (Viz obr. 353. a 354.)

16. V sakristii pořadí o b r a z ů a r c i b i s k u p ů P r a ž s k ý c h od J a n a L o h e l a (1612—1622) až po naši dobu. Na plátně. Nestejné umělecké hodnoty. (Viz obr. 51.)

Mimo to jest v depositáři u sv. Jiří uloženo hojně obrazů svatých r. 1865 z kostela odstraněných, většinou ze století XVIII.

Obr. 351. Smrt sv. Josefa. 1/20 skut. velikosti.

Obr. 352. Křest Kristův. 1/20 skut. velikosti.

Obr. 353. Sv. Jan ve slávě. 1/20 skut. velikosti.

Obr. 354. Zadní strana předešlého obrazu. $^{1}/_{20}$ skut. velikosti.

L. PŘEDMĚTY ZLATÉ A STŘÍBRNÉ.

Obr. 355. Obložení ostatku.

1. Obložení ostatků uložených v oltáři ostatkovém. Na jednom z ostatků zachovalo se stříbrné pozlacené montování ještě z doby Karlovy s majuskulovým, vytepaným nápisem na rytém pozadí. (Viz obr. 355.)

2. Tepané antependium u oltáře sv. Kříže, 1·75 *m* dl., 1·02 *m* vys. Uprostřed poprsí sv. Jana obepjaté ratolestmi palmovými; po stranách bohaté, jemně provedené rozviliny listové, z jichž středu z kalichu květinového vyrůstá po každé straně poprsí andílčí. Nahoře a po stranách táhne se široký pruh pokrytý bohatými rozvilinami listovými; v nich nahoře uprostřed okřídlená hlavinka andílčí a místy tu a tam květy a ovoce. Profilované tepané lišty a půda z měděného plechu, stříbřeno a zlaceno. Ornamenty a poprsí světce ze stříbra. (Viz obr. 357.)

3. Tabernakl dřevěný, 0·69 *m* vys. měděným pozlaceným plechem obložený, stříbrnými okrasami a ploškami leštěných polodrahokamů ozdobený s točenými sloupky po stranách, s tepaným věncovým dekorem na dvířkách; na bočních stranách po malém tepaném reliefu: na jedné straně sv. Prokop, na druhé sv. Jan Nep. Nyní v kapli sv. Václava. (Obr. 356.)

Obr. 356. Tabernakl v kapli sv. Václava.

4. Podstavec pod tabernakl předešlý, 0·42 *m* vysoký, 1·02 *m* dlouhý v půdorysu bohatě oblamovaný z měděného plechu, stříbřený a v přední ploše tepaným zlaceným ornamentem ozdobený. Ve formě profilovaného soklu, na němž po stranách figurky ze stříbra tepa-

Obr. 357. Stříbrné antependium u oltáře sv. Kříže.

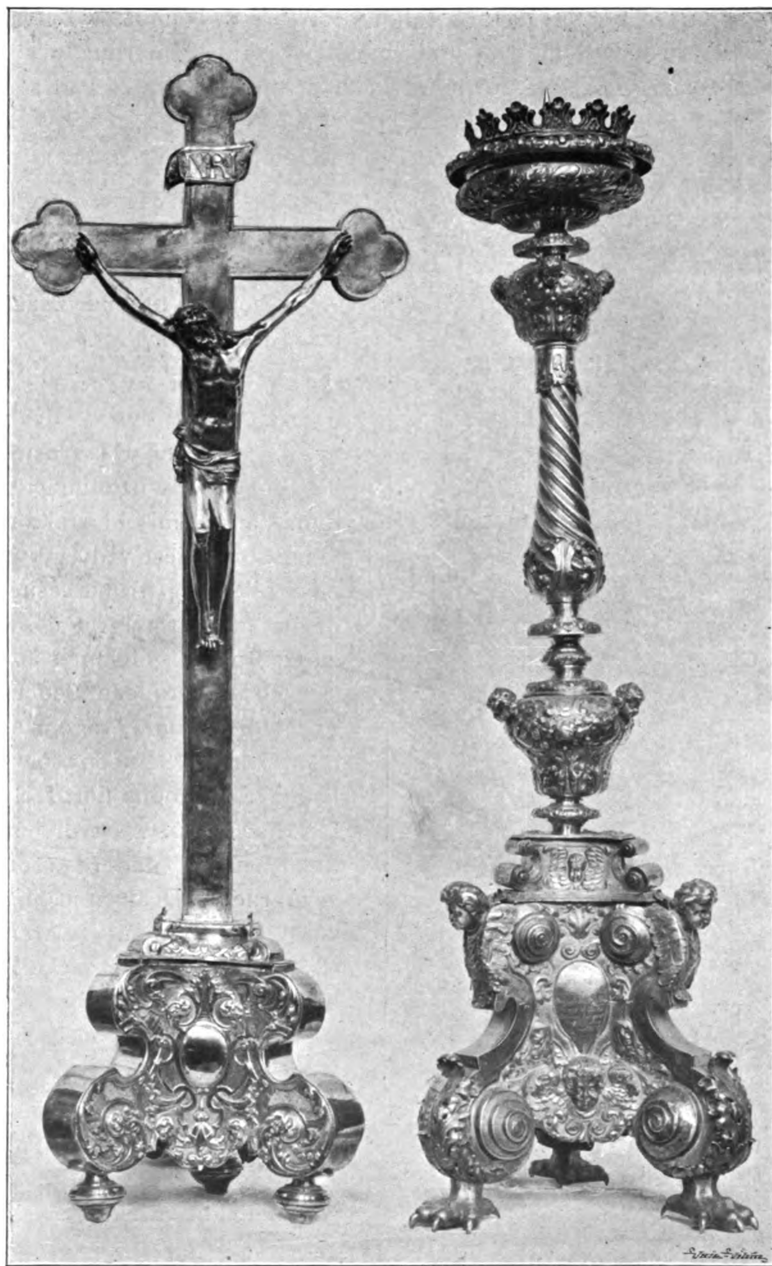

Obr. 360. Stříbrné poprsí sv. Vojtěcha.

Obr. 361. Stříbrné poprsí sv. Víta.

Obr. 262. Krucifix a svícen stříbrný. $^{1}/_{8}$ skut. velikosti.

ných andílků. Nyní v kapli sv. Jana Nep. jakožto podstavec obrazu P. Marie Pomocné.

5. Čtyři stříbrná poprsí sv. Václava, Víta, Vojtěcha a Cyrilla (nyní v kapli sv. Jana Nep. stojící) tepaná, 105—120 *cm* vys., nezlacená. Sv. Václav zpodoben v brnění, s praporem a štítem; sv. Vít,

an drží palmu a knihu, na níž kohout stojí; sv. Vojtěch v biskupském rouchu s berlou a veslem, sv. Cyrill rovněž v biskupském rouchu s berlou, an pravicí žehná. Značky: novoměstská a zlatníkova nezřetelná, z písmen B P T (?) se skládající. (Viz obr. 358.—361.)

(Srvn. Podlaha-Šittler: »Chrámový poklad u sv. Víta«, str. 212)

Obr. 363. Relikviář sv. Januaria.

6. Krucifix stříbrný 1·24 *m* vys. Korpus litý, cizelovaný, dobře pracovaný. (Obr. 362.) Na příčném břevnu značka I E (= *Jakub Ebner*).

7. Šest svícnů stříbrných. Vždy dva a dva stejně vysoké; střední výška asi 1·05 *m*. Trojboké nohy ozdobeny nasazenými andílčími hlavinkami; na jedné straně jest vždy vyryt obraz některého sv. patrona českého, na druhé znak arcibiskupa Breunera, na třetí nápis: »Joannes Josephus Dei et Apostolicae Sedis gratia Archiepiscopus Pragensis Sac: Rom: Imp: Princeps et Comes Breuner hoc opus fieri fecit Anno Dni MDCXCIX«. Stvol jest oblý, dole baňatý, nahoře šroubovitě se zakrucuje. Dvakrát jest přerušen vásovitým článkem se třemi dětskými hlavičkami. Značka Pražská novoměstská. (Viz obr. 262.)

(Srvn. »Soupis pokladu Svatovítského«, str. 157.)

Předměty pod čís. 5—7 uvedené dal zhotoviti v l. 1698—1699 arcibiskup Breuner. Stávaly původně na hlavním oltáři.

8. Monstrancovitý relikviář sv. Januaria (v tabernakulu ostatkového oltáře) 64 *cm* vysoký, ze dřeva, červeným aksamitem potažený a tepanými stříbrnými ozdobami pokrytý. Do oválové kartuše vyryt nápis: Georgius Adamus Sac. Rom. Imp. Comes a Martinitz Eques Aur. Vell. Sac. Cæs. Regiæ Majest. actual. intimus Consil. post recuperatum regnum Neapolitanum, cui qua Plenipotentiarius cum facultate et honore Pro-Regis praefuit, has reliquias capellae Martinitzianae in Eccles. Metropol. Pragens. donavit Anno Dni 1709.« (Viz obr. 363.)

9. Několik barokních kalichů stříbrných:

a) 26·7 *cm* vysoký, na košíčku kupy mezi štítovitými a akroteriovým ozdobami andílčí hlavinky; rovněž i na vásovitém nodu; na noze me páskovým dekorem polovypuklý znak dárcův, reliefní poprsí sv. Jana Ne a vyrytý nápis: Franciscus Nicolaus Dismas Zaleski abbas Olivae Ordin Cisterciensis Ejusdemque in Polonia commissarius Generalis, hunc calice ad altare sepulchri Sti Joannis Nepomuceni ex voto obtulit Anno 1735 Značky nezřetelné. (Obr. 364.)

b) 26·5 *cm* vysoký. Na košíčku kupy kartuše s tepanými obrázk z umučení Páně; nad nimi vždy dva andílci dolů ukazující; dole me kartušemi maskové hlavinky. Na nodu hlavinky k sobě se tulící. Noh v hořejší části jeví se jako reminiscence gotická; pokryta jest na mírn prohnutých bocích páskovým vzorem prolamovaným a podložena cisel vanou prolamovanou galerijkou; na vypuklém spodku nohy tepané mask a drobné scény z umučení Páně. (Obr. 366.)

c) 29 *cm* vysoký. Na kupě v medaillončích tepaná poprsí P. Ježíš P. Marie, sv. Josefa a sv. Anny; vásovitý nodus velice pěkně modellovan ozdoben andílčími karyatidami a květinovými festony; noha ozdoben zdařilými reliefy svatých (sv. Jana Nep., sv. Mikuláše, sv. Františka z Assis v celých postavách a erbem donatorovým mezi bohatým dekorem stuž kovým a květinovým. Dole na okraji vyryto: Fr. Franciscus Nicolau Zaleski S. Ord. Cisterc. Abbas Blezdoviensis, Coadjutor Olivensis in Po lonia ex voto in honorem s. Joannis Nepomuceni fieri curavit Anno 171 Značka: $^{M}_{C}{}^{I}$ (Obr. 367.)

d) 26·5 *cm* vysoký. Na kupě pod baldachynovými draperiemi znázor něny jednotlivé osoby Nejsv. Trojice mezi andílky; na vasovitém nod kartuše, mezi nimiž přitulené k sobě tváře andílků; na noze pod baldachy novými draperiemi poprsí světců (sv. Víta, Vojtěcha a Jana Nep). Značk na okraji zpola odříznuté; na jedné čísti lze počátek letopočtu 17 . . (Obr. 369.)

e) 26 *cm* vysoký. Na kupě v střízlivém páskovém a mušlovém dekor destičky emaillové s malovanými výjevy s lambrequinovými ozdůbkam nahoře a s nasazenými drahokamy kolkolem. Na noze mezi tepaným pás kovým dekorem střídavě emaillové destičky s tepanými květinovými košíčky Značky: vídeňská s letopočtem 1721 a $^{IA}_{S}$ (Obr. 370.)

f) 28 *cm* vys. Na kupě i na noze vytepány výjevy z umučení Páně mezi tím poprsí svatých (na kupě: sv. Vojtěch, Prokop a Norbert, na noze: sv. Václav, Vít a sv. Ludmila). Bez značek. Polovice XVIII. stol

g) 27·6 *cm* vys. obhroublé práce tepané; na kupě i na noze kruhové tepané medaillonky z utrpení a oslavení Páně. Značka vídeňská. Prvá pol. XVIII. stol.

Obr. 364. Stříbrný kalich.

Obr. 365. Lampa. 1/10 skut. velikosti.

Obr. 366. Stříbrný kalich.

Obr. 367. Stříbrný kalich.

Obr. 368. Lampa. $^1/_{10}$ skut. velikosti.

Obr. 369. Stříbrný kalich.

h) 24·5 *cm* vys., malý, velmi ušlechtilé formy; na noze znak kanovníka Löwa z Palmolevu a reliefy sv. Jana Nep. a sv. Jana Křtitele. Na okraji značka I E (= *Jakub Ebner*) a malostranská s letopočtem nedosti zřetelným (1731?).

ch) 23·3 *cm* vys., na nodu i na noze oválové destičky, na nichž vymalovány výjevy ze života sv. Jana Nep. Dekor rytý a tepaný. Z počátku XVIII. století.

Obr. 370. Stříbrný kalich.

10. Ciborium 35 *cm* vys., ze stříbra, pozlacené, tepané, dobrých forem; na kupě a nodu andílčí hlavinky a květinový dekor; na víku beránek ve svatozáři. Prvá pol. XVIII. století, značky nezřetelné.

11. Votivní lampy u hrobu sv. Jana Nep. Rozvěšeny jsou (počtem 23) kolem mausolea na třech vkusných kutých ramenech barokních. Formou vynikají toliko dvě prolamované lampy (viz obr. 365. a 368.) z prvé pol. XVIII. stol.

12. Predella s tabernakulem oltáře sv. kříže, 2·00 *m* dlouká a 0·77 *m* vysoká. Dřevěná kostra obložena měděnými tepanými a zlacenými pláty. Tabernakl na rozích volutovými pilířky podepřený a na vrchu prohnutou římsou zakončený, uzavřen vykrouženými dvířky, na kterých tepaný a stříbřený kříž s Kristem, had a lebka s hnáty namontovány jsou. Dvířka a rohové pilířky jsou skrovně ornamenty a kartušemi ozdobeny. Predella od stran k tabernakulu stupňovitě stoupající podložena jest v jednotlivých stupních volutami, které též stříbřenými ornamenty spoře ozdobeny jsou. Na stupních jsou dva tepané a zlacené relikviáře a před predellou tři tepané kartuše pro kanonové tabulky. Druhá polovice XVIII. stol. Zhotovil Malostranský zlatník *Jan Pakeni.* (Srv. obr. 268.)

M. STŘÍBRNÝ NÁHROBEK SV. JANA NEP.

(Srvn. K. Mádl, »Das Grabmal des heil. Johannes v. Nep. in Prag« v »Mittheilungen der k. k. Centralkommission XX.« (1894) str. 157 a 225; Týž ve »Světozoru« 1896, str. 463; Dr. Podlaha a Šittler, »Chrámový poklad u sv. Víta« str. 141 a 204.)

Na tumbové podezdívce z černého mramoru. Po obou čelních stranách přiléhá k tomuto podstavci oltářní mensa z téhož kamene, hojně profilovaná. Nároží obou mens jsou obložena barokními ozdobami mušlovitými z bronzu ulitými. Průčelí obou mens, jakož i náplně tumby zdobí veliké desky měděné s bronzovými reliefy. Na deskách těch zobrazeny jsou výjevy z martyria světcova. Kromě toho jsou ještě i sešikmená nároží tumby ozdobena velikými palmovými ratolestmi a čtyřmi obdélníkovými reliefy, na nichž zpodobeny jsou personifikace ctností — vše to rovněž z bronzu ulito. Tumba sama jest dutá. Severní relief (viz obr. 373.) slouží zároveň za dvířka. Zámek skryt pod reliefní postavou vojína. Svršek tumby kryje plochá, na způsob stupně přitesaná kamenná deska. Na ní jest malebně rozprostřen ze stříbra tepaného napodobený koberec, třásněmi na krajích a třapci na cípech ozdobený. Na tomto koberci klečí dvě sochy andělův v nadlidské velikosti s mohutnými křídly. Sochy ty pozdvihují rukama svýma stříbrnou 2·15 *cm* dlouhou rakev. Do rukou zavěšen květinový guirland rovněž ze stříbra vytepaný, však mladšího původu. Rakev má stěny silně vyduté a tepaným mřížkováním vkusně ozdobené. Uprostřed obou podélných strna vytepán jest medaillonový obrázek světce, jednou jako almužníka, po druhé jako zpovědníka. Nároží rakve zdobí mimo to veliké listové voluty. Také ji ještě podpírá uprostřed ze stříbra litý oblakový sloup čtyřmi okřídlenými hlavinkami oživený. Na víku rakve klečí tepaná socha světcova v životních rozměrech, v oděvu kanovnickém, ana hlavu sklání ke kříži, jejž v rukou drží. Hlava její — nepokrytá — ozářena jest zlacenou hvězdovou svatozáří. Vedle této sochy spočívá na rakvi ještě (nad přední mensou) drobnější soška andílka; soška ta drží v rukou ozářenou desku s obrazem světcova jazyka z růžového achatu. Celek dosahuje výšky úhrnem 5·03 *m*.

Na nejspodnější hraně při jihovýchodním rohu vyryt jest nápis stříbrníkův: »Hoc opus Argenteum perfecit | Viennae Joannes Joseph Würth | origine Viennensis Anno 1736«. Náčrt k mausoleu zhotovil dvorní stavitel *Josef Emanuel Fischer z Erlachu;* dle této skizzy zhotovil sochař *Antonín Corradini* dřevěný model.

Na obou oltářních mensách jsou rovněž ze stříbra vytepané svatostánky, oba co do formy úplně shodné. Mají podobu barokního nástřešního štítu a jsou volutovou římsou rámovány a zlacenou svatozáří obklopeny. Dvířka jejich krášlí stříbrný krucifix tepaný. Po stranách svatostánku drží dvě stříbrné sošky andílkův svícny v podobě vrubovaného krouceného beraního rohu. Ozdobu mausolea doplňují posléze pod svatostánkem přimontované kanonové tabulky rovněž ze stříbra v podobě prohnutých

kartuší zhotovené. Text příslušných modliteb jest do nich vryt. Také svatostánky a tabulky jsou z dílny Würthovy. Značky jeho: písmena $\substack{I\cdot I\\ W}$ v obdélném čtyřlistu kolmo postaveném a značka Vídeňská s letopočtem 1736.

Celé mausoleum obepíná nádherné zábradlí r. 1756 přidané. Zhotoveno jest z různobarevných leštěných mramorů (červenavá barva převládá) a vkusně jest zprohýbáno. Výplně jeho zaujímají z bronzu odlité prolamované ozdoby. Před mensami ponechány otvory pro dvířka, rovněž z bronzu ulitá, bujných rokokových tvarů mušlových.

Na nároží této balustrády stojí na mramorových zprohýbaných soklech rokokové vásy ze stříbra tepané, 87 *cm* vysoké, zakončené plamenovitými jímkami pro svíce. Na povrchu vás provedeny apotheosní allegorie. Uprostřed podélných stran stojí ještě po jedné kalichovité (59 *cm* vysoké) váse, mnohem vkusnější nežli vásy nárožní. Nahoře zdobí každou dvě dětské hlavinky. I tyto vásy slouží za jímky pro veliké svíce.

Mezi vásami rozestaveny jsou na volutových římsách sedící čtyry ze stříbra vytepané sochy, různé ctnosti zpodobující: spravedlnost, mlčelivost, moudrost a statečnost.

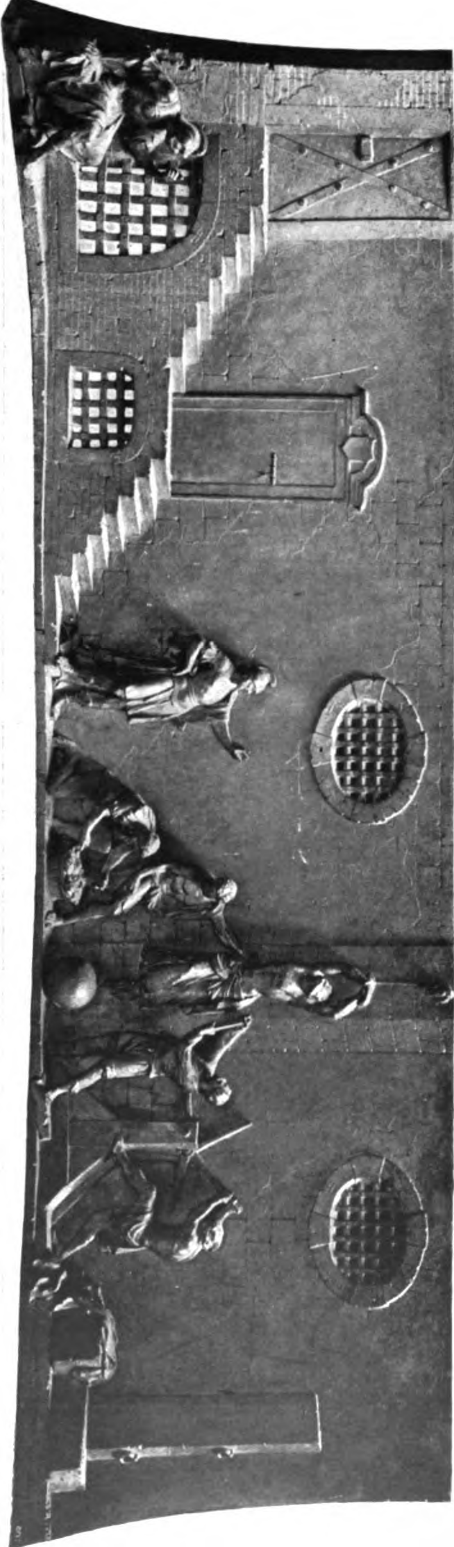
Na přední váse na rohu jihozápadním značka stříbrníkova $\substack{I\,I\\ B}$ a znak Staroměstský; na rohové váse severozápadní $\substack{R\,I\\ S}$ s týmž znakem a konečně na všech ostatních předmětech písmena $\substack{G\,W\\ S}$ a znak Staroměstský.

Obr. 371. Stříbrný náhrobek sv. Jana Nep. Pohled ze předu.

Obr. 372. Stříbrný náhrobek sv. Jana Nep. Pohled se strany.

Obr. 373. »Mučení sv. Jana Nep.« Relief s náhrobku téhož světce. 1/10 skut. vel.

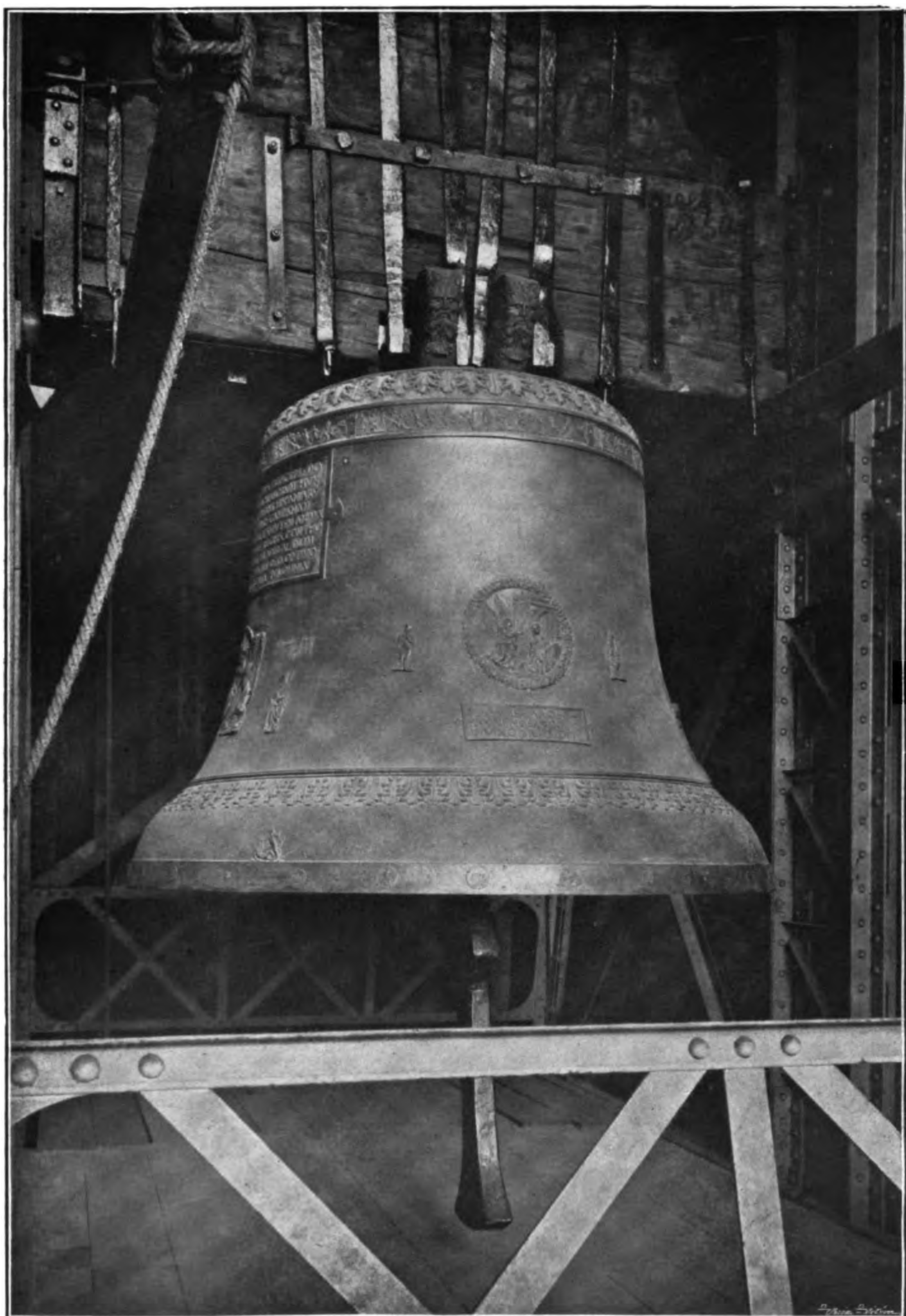
Nad mausoleem zavěšen bohatý baldachýn z červeného aksamitu, zlatými třásněmi lemovaný. Splývá s římsované dřevěné stříšky rokokové, lambrequiny olemované. Čtyry sochy velikých letících andělů na železných ramenech zavěšené přidržují jeho cípy. Zhotoveny byly r. 1771 od Malostranského stříbrníka *Ignáce Nováka*. (Viz obr. 371. a 372.)

Pod mausoleem podzemní kaplička, z prvé pol. z XVIII. st., do níž se od východní strany po dvanácti schodech vstupuje. Vchod ke schodům uzavřen dřevěnými dveřmi do dlažby chrámové zapadajícími. Kaplička půdorysu obdélníkového se seříznutými rohy sklenuta jest plackovou klenbou. Na straně severní jest výklenek, s napodobenou kostrou sv. Jana Nep. na dřevěných vyřezávaných nosítkách; před výklenkem zděná mensa oltářní. Vnitřek kapličky jest ozdoben nástěnnými malbami z prvé pol. XVIII. stol.: na klenbě sv. Jan ve slávě, na stěně západní: Král nabízí sv. Janu poklady, jež on odmítá; na stěně jižní: Hrob sv. Jana v tehdejší podobě; v nárožích: chudá žena s dětmi, žebrák jednonohý a p. Malby tyto umělecky bezcenné jsou na mnohých místech vlhkem valně porušeny.

N. ZVONY.

1. Zikmund. (Srovn. K. B. Mádl v »Pam. arch.« XVI. 1895, 689: »Velký zvon u sv. Víta v Praze«, s vyobr.)

Spodní průměr otvoru 2·56 *m*, vnitřní hloubka 1·9 *m*, výška 2·03 *m*.

Obr. 374. Zvon Zikmund v první zvonici.

Obr. 375. Zvon Václav v druhé zvonici.

Bohatě reliefy ozdobený. Na plášti na straně jižní »Zvěstování«, na straně severní Nejsv. Trojice dle Dürera. Na straně východní kříž, po jehož stranách klečí král Ferdinand a manželka jeho Anna. Nad tím nápis ANNO DOMINI MDXLVIIII AD HONO | REM DEI OMNIPOTETIS ET BEA TISSI | MAE VIRGINIS GENITRICIS DOMINI NOS | TRI IESV CHRIST NEC NON ET SAC | TORVM VITI . VENCESLAI . ADALBERTI. SICISMVNDI PROCOPII LVDMILAE PA | TRONORVM ECCLESIAE PRAGEN. Na strané západní říšská korunovaná orlice držená gryfy; na prsou štítek ze znaken uherským a českým. Kolem znaku zlaté rouno. Nad tím nápis: SERENI SIMUS AC INVICTISSIMUS PRINCEPS DO | MINVS DNVS FERDINANDVS ROMANORVM HVN | GARIAE BOHEMIAE ZC HANC CAMPANAM FVNDI IVSSIT OB REMEDIVM ET SALVTEM ANIMAE | SVAE AC SE RENISSIMAE ANNAE REGINÆ CONTHO | RALIS SVÆ CHARISSIMÆ FILIÆ WLADISLAI OLIM | REGIS HVNGARIÆ ET BOHEMIÆ · SIT DEO OPTIMO MAXIMO HONOR LAVS ET GLORIA PER OMNIA. Na strané severní v celých postavách sv. Vojtěch a sv. Vít; na jižní sv. Ludmila a sv. Prokop; na západní sv. Václav a Zikmund.

Při hořejším okraji zvonu pás, v němž opakuje se znázornění vraždy dítek Betlemských. Při dolejším okraji ojedinělé scény z klassické mytho logie (zápas Herkulův se saní a j.). Na vypuklém okraji řada akanthových listů a pod nimi ojedinělé otisky mincí.

Na straně jižní pod obrazem Zvěstování tabulka s nápisem: »THO MAS IAROSCH | BRVNENSIS AVXILIO DIVINO ME FVDIT.« (Viz obr. 374.

Zvon tento zavěšen v prvém poschodí věže; všechny ostatní v po schodí druhém.

2. Václav. 1·42 *m* vys., 1·76 *m* šir. Nahoře trojřádkový nápis, dělený proutky lístky převinovanými: »ANNO DOMINI 1542 PRESENS CAMPANA RENOVATA ET CONFLATA EST POST CONFLAGRACIONEM ARCIS ET ECCLESIE PRAGENSIS EX ELEMOSINIS | FIDELIVM AD HONOREM DE ET BEATORVM VITI WENCESLAI PATRONORVM DICTE ECCLESIE PRAGENSIS ET HOC PER MAGISTROS ANDREAM ET MATHIAM | NOVE CIVITATIS PRAGENSIS FERIA QVARTA IN DIE S. MARTYRVM CRISPIN ET BEATE MARIE VIRGINIS SIT LAVS DOMINO DEO AMEN « Pod ná pisem 11 *cm* široký pruh opakujících se ornamentálních spletí 15 *cm* širo kých stejného vzoru s tím toliko rozdílem, že střídavě dolů nebo nahoru jsou obráceny. Při dolejším okraji $5^{1}/_{2}$ *cm* široký pás, v němž vlnitý stonek se stilisovanými lupeny vinnými a malými hrozny. Na plášti na straně západní relief »sv. Václav«, na straně východní »sv. Vít«. Pod těmito reliefy štítky se znakem kapitolním. Na dolejším vypuklém okraji na čtyřech protilehlých stranách malé, 7 *cm* v průměru měřící medaillonky se symbolickými postavami sv. evangelistův.

3. Jan Křtitel, 1·28 *m* vys., 1·575 *m* šir. Nahoře trojřádkový nápis »ANNO DOMINI 1546 HEC CAMPANA RENOVATA ET CONFLATA EST

POST CONFLAGRATIONEM ECCLESIAE PRAGENSIS AD LAVDEM | ET HONOREM OMNIPOTENTIS DEI ET BEATORVM MARTIRVM ADALBERTI SIGISMVNDI PATRONORVM DICTE ECCLESIĖ PRAGENSIS | PER MAGISTRVM STANISLAVM ANTIQVE CIVITATIS PRAGENSIS IMPENSIS VERO NOBILIS DOMINI VLRICI PAVZAR DE MICHNICZ.« Pod nápisem opakuje se listová ozdoba ze dvou delfínů proti sobě postavených se vyvinující. Na straně východní štítek, v němž ozbrojenec (postava po kolena) s taseným nad hlavou mečem. Na straně západní znak kapitolní, po jehož stranách sv. Zikmund a sv. Vojtěch. Při dolejším okraji 4 *cm* široký pruh, v němž rozviliny listové.

4. Josef, 62 *cm* vys., 82 *cm* šir. Nahoře nápis: AO: D: M·DCII REFVSA Ē HAEC CAMPANA PER ME MARTINVM HILGERVM AD GLĀ. Pod tím svislé akanthové lístky. Na straně západní relief P. Marie na půlměsíci stojící; nad ním nápis: MONSTRA TE ĒĒ MRĒM. Na straně východní: S. B. A. P., pod tím znak arcib. Berky z Dubé.

5. Dominik, 93 *cm* vys., 1·215 *m* šir. Původně ulit r. 1556 od *Tomáše Jaroše*, r. 1891 přelit od *Josefa Diepolda*, při čemž ze staré formy nic neponecháno. Jen jeden z nápisů připomíná starý zvon (»Campana haec Dominicus primum anno MDLVI per Thomam Jaros Brunensem facta modo a Josepho Diepold Pragae transfusa est. Anno Dom. MDCCCXXXXI«).

6. Marie, 47 *cm* vys., 58 *cm* šir. Nový, r. 1890 od *Jos. Diepolda* ulitý. Nápis: »CAMPANA HAEC S. MARIA DICTA FVSA EST A IOS. DIEPOLDO PRAGAE 1890.«

7. Ježíš, 33 *cm* vys., 42 *cm* šir. Na východní straně malý relief sv. Jana Nep. Na straně západní nápis: »NA NEYSW. GMENO IEŽÍŠ | 1844 | PŘELIT NÁKLADEM IANA NEP. HOFFMANNA WYDAWATELE MUSIKALII W PRAZE OD KARLA | BELLMANNA C. K. ZWONAŘE.

Dubové hlavy a zavěšení zvonů č. 1., 2., 3. jsou starého původu.

8. Cimbál v první lucerně věžní 1·80 *m* v prům., s nápisem: »FERDINANDVS DEI GRATIA | ROMONNORVM HVNGARI | AE ET BOHEMIAE ETC. REX | ARCHIDVX AVSTRIAE ETC | ME FECIT MDXXXXXII« a »THOMAS IAROSCH BRVNENSIS AVXILIO DIVINO ME FVDIT.« Nápisy vloženy jsou v obdélníkové tabulky. Vedle nápisů ještě korunovaný znak s říšskou orlicí. Kolem zlaté rouno. Na prsou orlice štítek s uherským a českým znakem. Celý znak obložen listovým věnečkem Nahoře $8^1/_2$ *cm* vysoký pás ornamentální.

9. Cimbál v téže lucerně věžní 0·70 *m* v prům. Nápis: »ME DIVINO AVXILIO ANNO 1735 NEO | PRAGAE FVDIT, v kartuši pokračování nápisu: ZACHARI | AS DIETRICH«.

10. Cimbál v hořejší lucerně věžní 1·23 *m* v prům. Nahoře v obdélníkové tabulce nápis: »THOMAN IARUSH GOS MICH 1552.«

Obr. 376. Lví hlava na dveřích kaple sv. Václava. 1/4 skut. velikosti.

O. JINÉ KOVOLIJECKÉ PŘEDMĚTY.

1. Bronzová lví hlava na dveřích kaple sv. Václava. Z kruhové desky 0·31 *m* v průměru měřící vypracována v silném reliefu lví hlava. Tvář podána zcela symetricky; uši po stranách čela růžkovitě vysedlé, hříva kolkolem v plamenitých proudech uspořádána. V tlamě, z níž vyčnívá vyplazený jazyk, zasazen oblý kruh. Pod hlavou po obou stranách vyčnívají drápy předních pazourů, spočívající jakoby na vyvýšeném okraji kruhové desky základní. (Viz obr. 376.)

2. Svícen t. zv. »Jerusalemský« nyní v kapli sv. Jana Křtitele na novém válcovitém soklu z červeného mramoru stojící. Zachovala se dodnes svrchní deska bývalého gotického podstavce z bělavého leštěného mramoru, na jejíž šikmo seříznuté hraně minuskulový nápis: »† Istud est Candelabr. de templo salomonis in iherusalem vi armata receptum in mediolano per ducem et Barones Boemie: A° d'. m° ccc° xc v° hi. locat:«

Obr. 377. Noha svícnu t. zv. Jerusalemského.

Noha románská z IX. stol. Největší průměr její obnáší 61 *cm*, výška 30 *cm*, půdorysu rovnostranného trojúhelníku. Konstruována jest z přebohaté spleti mnohohlavých draků, větvic se lžicovitými listy, figurek lvů i postav lidských. Na všech třech rozích vyčnívají veliké dračí předky. Na hřbetech těchto draků sedí neoděné postavy mladíků (jen kolem beder mají krátké roušky); jednou rukou odstrkují sápající se na ně hlavy saní, druhou pak chápou spodní čelisť lva, jenž je ze zadu napadá. Uprostřed stran poněkud vzad prohnutých vkomponovány jsou sedící postavy: v předu mladý prostovlasý muž, oděný římskou suknicí s bohatým širokým pásem, odstrkuje oběma široce rozpjatýma rukama od sebe těla draků; na druhé straně vousatý muž v krunýři a na třetí muž vousatý v prosté suknici podobně drakům se brání. Hadovitá těla draků mají na hřbetech zubaté hřebeny; těla jejich jsou sem tam ozdobena čarami a tečkami. (Viz obr. 377.)

K této noze přidělati dal r. 1641 arcivévoda Leopold, biskup olomoucký, 151 *cm* vysokou část renaissanční v podobě štíhlého, bohatě krouženého stvolu, z několika vásovitě vypuklých a prsténcovitých článků sestávajícího. Na spodním článku spatřují se dvě kartuše, v jedné jest

korunovaný znak třemi úzkými břevny na příč dělený, ve druhé umístěn nápis: »LEOPOLDVS QVILIELMVS ARCHIDVX AVSTRIÆ F . F . 1641«. Některé z prostředních článků ozdobeny jsou akanthovými lupeny, nejhořejší pak ovinut ratolestmi révovými. Na stvolu spočívá nahoře mísovitý článek, na němž upevněna jsou raménka opatřená střídavě jímkami pro svíce a drobnými poprsími sv. Patronů. Těchto raménck bylo původně 14 (7 pro svíce a 7 pro sošky); z nich však zachovalo se jich pouze šest. Vystupují na 27 *cm* od osy svícnu. Čtyry z nich zdobí doposud 20 *cm* vysoké poprsní sošky: sv. Václava, sv. Víta, sv. Vojtěcha a biskupa bez odznaku (sv. Metoděje). Nejvýše nad středem mísovitého článku na nízkém podstavečku jest soška Beránka s korouhvičkou. (Viz obr. 378.)

3. Bronzová litá deska náhrobní Jana Dlaska ze Vchynic († 1521) 78·5 *cm* vys., 68 *cm* široká. Okraj její tvoří čtyři kruhové segmenty. Uprostřed znak rodu Vchynských, na okraji nápis: »Leta bozieho MDXXI ten cztwrtek prwnj we poſtie vmrzel geſt vrozeny vladyka pan Jan Dlaſk ze Wchinicz poproſte za nieho boha«. Provedení velmi dovedné. (Viz obr. 379.) Deska tato vykopána byla před

Obr. 378. Svícen t. zv. Jerusalemský. 1/10 skut. velikosti.

západním průčelím chrámu, nyní uložena ve sbírkách městského musea Pražského.

(Srvn. M. Lüssner v »Methodu« XI. 1885 str. 50.)

4. Bronzový svícen votivní sv. Václava sladovníků Pražských v kapli sv. Václava. Ulit r. 1532 *Hanušem Vischerem*. Stojí na kamenném pískovcovém soklu válcovém. Podstavec ten kryje nejprve bronzová deska 12 *cm* vys., kruhová (120 *cm* v prům.). Na této desce stojí podstavec válcový, 45·5 *cm* vysoký, nahoře i dole římsou vroubený. Římsa hořejší jest značně vyložena. Na svrchní, mírně jen sešikmené ploše její obíhá ozdobný nápis: Anno . dni · 1532 · Presidětib, Procopio Zaborka: Matheo Ludwik de zeletaw Joanē Praziak atqz Laurētio Wolowaty ? Hoc candelabrū fra-nitas Brasčatořz maioris ciuital' Pragēs Huic sacro loco ditauit: ob mēmoriā liberacionis tēpli hui' scti: eorz industria e manu hostium erepti ·:· Laus deo x. Kolem soklu na zbývající ploše spodní desky rozestaveny jsou tři obhroublé sošky lvů vzpřímeně sedících; všichni drží v tlapách štítky. Na štítcích těch dvakrát opakuje se cechovní znak sladovnický; na třetím odlit jest znak Staroměstský. Mimo lvy jsou tu ještě tři drobnější figurky sedících hochů výborně modelované. Každý znázorněn v jiné póse a jinak oděn. Dva z nich jsou v antickém brnění; jeden z nich potírá malého delfína, druhý původně držel kopí, jež nyní chybí; zadní hoch oděn jest toliko košilí a tulí k sobě psa. Nad prvým hochem připevnili po opravě svícnu r. 1671 k téže římse, na níž se čte zmíněný již nápis, štítovou desku s legendou: »A° MCDXX ECCLIAM | HANC METROP: PRAE DO= | NES ZISCIANI INCIPIEN= | TES DIRVERE A POLENTA|RIIS ET BRAXATORIBVS ANTIQ: VRB: PRAG: DE= PVLSI ET ECCLIA CON= | SERVATA EST IN CVIVS | MEMOR: HONORI DEO ET | PATRON: SVO S: WENCESL: HANC IMAGINEM A° | MDXXXII OCTOVIRA= | TVS EJVSDEM VRBIS | POSVIT A°. | MDCLXXI | IDEM OCTOVIRA | TVS REPARARI | ET RENOVA= | RI FECIT.« Na podstavci pod baldachýnem 1·08 *m* vys. socha sv. Václava v brnění XVI. stol. s korunou knížecí na hlavě a s praporcem v pravé ruce. Skloněná levice opírá se o štít s orlicí. Vedle sochy dvě sošky geniův 41 *cm* vys. v živých posách. Baldachýn spočívá na třech kanellovaných sloupcích s kompositními

Obr. 379. Náhrobní deska Jana Dlaska z Vchynic. 1/12 skut. velikosti.

hlavicemi a s vysokými ornamentovanými sokly. Uprostřed oblouků baldachýnu nasazena vždy andilčí hlavinka. Ze středu stříšky zdvihá se soustruhovaný stvol vlastního svícnu, se širokou mísou a velikým hrotem. Výška celého svícnu (bez kamen-

Obr. 381. Náhrobní deska Jana Pfluga z Rabštýna. 1/20 skut. vel.

ného podstavce a bez hrotu) 2·40 *m*. (Viz obr. 380.)

(Srvn. »Ruch« 1884 č. 25. a 28.

5. Dva bronzové znaky v jedno spojené z náhrobní desky zvednuté z ochozu před kaplí sv. Zikmunda. Celá skupina 0·44 *m* vys., 0·50 *m* šir. Dva znaky proti sobě postavené; pravý: na terči kolčím větévka s třemi jablíčky, turnajská korunovaná přilba, na níž jakožto klenot větévka s třemi jablíčky. Levý: na terči dvě routy, kolčí korunovaná přilba na níž

Obr. 380. Votivní svícen sv. Václava.

Obr. 382. Náhrobní deska Ludmily hr. Berkové z Dubé. Asi 1/20 skut. velikosti.

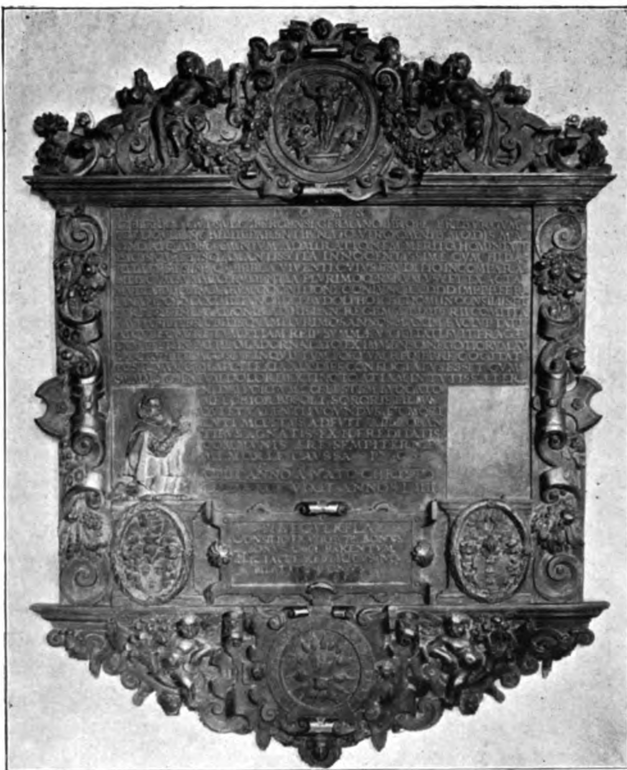
vysoká čepice dvěma péry zakončená. Fafrnochy obou znaků do sebe zapletené. Rázu náhrobní desky na str. 276. první polovice XVI. století. Uloženy ve sbírkách stavební huti.

6. Bronzový epitaf zasazený v jihovýchodní zdi kaple P. Marie Litá deska bronzová 81 *cm* vys., 49 *cm* šir. Nahoře nápis: ANNO A NATO CHRISTO DEO MDXXX VII MENSIS AVGVSTI DIE XIIII MAG|NIFICVS AC GENEROSVS IOANNES PFLVG | BARO A RABENSTAIN AC BEISCHOVIAE TAC | HOVIAEQ DOMINVS ZC SVPER ET REGNI BOHEMIAE SVPREMVS CANCELLARIVS EI VSDEMQ REGNI AC FERDINANDI PRIMI ROMANAE HVNGARICAE AC BOHEMICAE REGIAE MAIESTATIS GERMANICORVM FEVDORVM PRAEFECTVS ZC AETATIS SVAE | ANNO LXVI HVMANA RELIQVIT ET | PUBLICO MERORE HIC SITVS EST. Pod tím znak Pflugův z Rabštýna. Tento epitaf býval dříve ve dlažbě. (Viz obr. 381.)

7. Náhrobní deska Ludmily hr. Berkové z Dubé († 1558), z bronzu litá, 1·02 *m* šir., 1·98 *m* vys. v kapli sv. Jana Nep. zapuštěná kolmo do stěny jihozápadní. Na plochém obdélném rámci reliefové znaky. V poli prostředním zdařilý relief paní v řasnatém rouchu, kladoucí ruce na hlavu dítek po stranách stojících. Na desce v nízkém sešikmeném podstavci nápis: LVDMILLAE BERCHAE . CONIVGI ILLVS|TRI . FIDEQ INCOMPARABILI . ET FERDI NANDO AC IOACHIMO FILIIS DVLCISS. | FRANCISCVS TVRRIANVS COMES . DIE XXII OCT. M . D . LVIII . PIISS . POSVIT ⌒ (Viz obr. 382.)

8. Náhrobní bronzová deska Helferica Gutsulzberského († 1585) 1 21 *cm* vys. Nahoře bohatě kartušovaný medaillon s reliefem vzkříšení

Páně; na desce nápis: »D . O . M . S . HELFERICO GVTSVLTZBERGENSI GERMANO PROPE FRIBVRGVM | BRISGOVIAE NOBILIB . PARENTIB . NATO VIRO OMNIB . MODIS MA | GNO ATQ . ADEO OMNIVM ADMIRATIONEM MERITO HOMINI VT | PACIS QVIETISQ . AMANTISS . ITA INNOCENTISSIME CVM HILA | RITATE ET SINE QVERELA VIVENTI CVIVS ERVDITIO INCOMPARA | BILIS CVM SVMMA PRVDENTIA PLVRIMOQ . RERVM VSV ET EXACTA | MVLTARVM LINGVARVM COGNITIONE CONIVNCTA DDD . IMPPP . FER DINANDO I . MAXIMILIANO II . ET RVDOLPHO II . ET DOMI IN CONSILIIS ET | PEREGRE IN LEGATIONIBUS AD HISPAN : REGEM ET IMPERII COMITIA | LAVDABILITER OBITIS QVAM PLVRIMOS ANNOS MAXIMAE VOLVPTATI | ATQVE HONORI TVM ETIAM REIP . SVMMAE VTILITATI FVIT PRAGAE | DUM ITER IN PATRIAM ADORNAT ATQ . EX IMMENSO NEGOTIORVM AV | LICORVM PELAGO SESE IN QVIETVM PORTVM RECIPERE COGITAT | SVMMO OMNIVM DOLORE EXTINCTO AT IAM IN TVTISS . AETER | NI DEI PORTVM COELESTEM EVOCATO | MELCHIOR BESOLT SORORIS FILIVS | QVI ET VALENTI IVCVNDVS ET MORI | ENTI MOESTVS ADFVIT A PERORAN | TIBVS AGNATIS EX HAEREDITATIS | COMMVNIS AERE SEMPITERNAE | MEMORIAE CAVSSA P . C . | OBIIT ANNO A NATO CHRISTO MDXXCV VIXIT ANNOS LIIII«.

Obr. 383. Náhrobní deska Helferica Gutsulzberského.
1/12 skut. velikosti.

Po stranách: v pravo klečící postava mužská; v levo býval, jak stopy tomu nasvědčují, krucifix, jenž nyní chybí. Níže znaky, mezi nimiž kartušovaná tabulka s nápisem: »SINE QVERELA | CONSILIO ET VIRTVTE BONVS, | BONVS ARTE PARENTVM, | HIC IACET HELFERICVS NO | BILITATE BONVS | 1585.

Dole kartušovaný kruhový medaillonek s opisem: »DE PARVIS GRANDIS ACERVVS ERIT« mezi genii držícími rohy hojnosti. (Viz obr. 383.) Původně na prostředním pilíři kaple sv. Zikmunda, nyní v městském museu Pražském.

Srvn. M. Lüssner, »Method« XI., 1885, 110.

Obr. 384. Epitaf Buriana hr. z Dubé a Lipé. 1/20 skut. velikosti.

9. V kapli P. Marie v jihovýchodní zdi (dříve v dlažbě této kaple) bronzový epitaf, litá deska bronzová 1·15 *m* široká a 83 *cm* vysoká, obhrouble kartušovaná (nahoře v orámování okřídlená hlavinka andílčí, dole malý znak Berkovský). Nápis: „Letha panie 1626 W sobotu po pamatce zwiestowani Blahoſlawene Pannie Marigi ginak 28. dne | Mieſice brziezna po dwanaczti hodinie po poledni na pul orlogi Vmrziel tauto rziasnau Smrti a zde pochowan geſt w Koſtele Welkem na hradie Prazſkem V S° Witta w kaple teto panuv berkum lezicze S panem wolczem Swym a | s przedky Swenmi Wysocze Vrozeni Pan Pan Lew Burian Berka Swate Rzimſke Rziſſe hrabie z Dube a z lippeho na Rich|burze budiſſiowie nowem Weſely daczicżych wladyczkych Roſiczich a Slatinanech a gak G. M. Slawne a ſwate pamieti | Czisarze Mattyaſſe tak ninigſſiho G M. Rzimsſkeho Czilarze Ferdinanda druheho Radda Komornik Neywiſſi diediczni | Marſſalek Kralowſtwi Czeſkeho a Neywisſſy Komornik Markrabſtwi Morawſkýho, sin pana pana Waczlawa | Berky z Dube a z lippeho a na Richmburtcze G. M. Rzimſkeho Czisarze Slawne a Swate Pamieti Rudolffa | Raddy a Neywisſſiho Komornika Kralowſtwi Czieſkeho A pani pani Markety rozene Berkowny z lippy | a na Chraſti, Gehozto duſſy pan Buh Miloſtiw briti racz. — IM IAHR 1626 AM SONABENT NACH DEM FEST MARIAE VÖRKVNDIGVNG WELCHER WAR DER 28. DES | MONATS MARTIJ NACH DER 12 STVND AN DER HALBEN VHR NACH MITDAG DVRCH DEN SEYDLICHEN | TOD VORSCHIDE VND ALHIER IN DER GROSSEN KIRCHEN S. VITTI AVF DEN PRAGER SCHLOS IN DISER CAPELE DER HERREN BERCKEN NEBEN SEINEM HERN VATTERN VND ANDERN LÖBLICHEN VORFAREN VND

Obr. 385. Kartuše z náhrobní desky arcib. Jana Gust. z Manderscheidu. 1/12 skut. velikosti.

Obr. 386. Cínová rakev z hrobky Černínské.

FRIEDSCHAF | BEGRABEN DER HOCH VND WOHLGEBORNE HEI
HERR LEO BVRIAN BERCKA DES HEILIGEN RÖMISCHEN REICH GR/
ZC DER DEVB VD LEIBPE HERR AVF RICHMBVRG BVDISCHAW N
WESELI DATSCHICZ ROSICZ VND SLATINA | DER ROM. KAY. MA
MATTIAE HOCHLOBLICHSTER GEDACHTNVS SOWOL AVCH DES I
TZIGE REGIRENDEM ROM. KAISER | FERDINANDI DES 2. RATH C
MERER OBRISTER ERBMARSCHALCK DES KÖNIGREICH BÖHEM VI
OBRISTER | LANDCAMER IM MARGRAFTHVM MAEHREN · LEIBLICHI
SOHN DES WOHLGEBORNEN HERN HERN WENCESLAI BERCI
VON DER TAVB VND LEIPPE AVF RICHMBVRCK HOCHLÖBLICHSTI
GEDECHT. ROM. KAY. MAY. RVDOLPHI DES 2. RATH VND OBRISTI
LANDCAMERER DES KÖNIGREICH BÖHAM VND DER WOHL GEBORNI
FRAVWEN FRVWEN MARGARETHA GEBORNE TRCZKIN VON LIPI
VND AVF CHRAST SEINER | SELEN GOTT GNEDIG SEIN VND EI
FRÖLICHE AVFERSTEVNG ZVM EWIGEN LEBEN VORLEIEN WÖLL
AMEN. (Obr. 384.)

10. **Cínová rakev** Alžběty ze Žďáru roz. z Martinic, naleze r. 1876 ve hrobce kaple sv. Anny. Hranolovitá tumba se svislými stranice stojí na osmi drápech. Rozdělena ploše ale široce profilovanými a om lovanými pásy v dlouhých stranách ve tři pole, z nichž každé nese p společnou knížecí korunou dva znaky: ze Žďáru a z Martinic. Stej ozdobena jsou i čela tumby. Víko, lichoběžníkového průřezu, rozděle na dlouhých šikmých plochách jako tumba ve tři pole, která ozdobe jsou hlavičkami cherubínů, kterými i šikmá průčelní pole jsou okrášlei Vrchní strana víka jest ve tři pole rozdělená: v hořejším poli jest Ukřižova s P. Marií a sv. Janem, v středním poli jest ve věnci týž dvojznak ja na tumbě, a ve spodním poli nápis. Věnec kolem znaku a listovec

profilovaných pásech je zeleně, znaky a koruny v patřičných barvách, cherubíni v tvářích masovou barvou, v křídlech zeleně a červeně polychromovány. Bordury na dělících pasech jsou zlacené.

11. Cínová rakev renaissanční, nalezená r. 1879 v hrobce kaple Černínské, s krásně pracovanými karyatidami, kartušemi a znaky. (Viz obr. 386.)*)

12. Dvě cínové konvice na svaté oleje 35·5 *cm* vysoké, baňaté, s víčkem a s výlevnou trubkou. Po stranách ucha na způsob andílčích karyatid, pěkně pracované. Vezpod víka značka cínařova: AID 1687 a pod tím dva znakové štítky: v jednom znak malostranský, ve druhém pelikán.

13. Bronzová oválová deska se znakem Šternberským a letopočtem 1733 na kamenné desce kryjící vchod do krypty v kapli Šternberské.

14. Bronzová deska nápisová z kamenné desky krypty arcibiskupské s nápisem: IOANNES MAURI. GUSTAVUS ARCHIEPISCOP. | PRAGENS. SED. APOSTOL. LEGAT. NAT. | S R. I PRINCEPS. CO DE MANDERSCHEID | BLANKENHEIM. U. S. C M CONSIL. | INT. I. R. BOH. E. M. COL | & ARG PRAE. C. F. U. P CAN & PROT. | OBYT XXVI OCT. A. MDCCLXIII AET LXXXVIII Nyní v městském museu. (Viz obr. 385.)

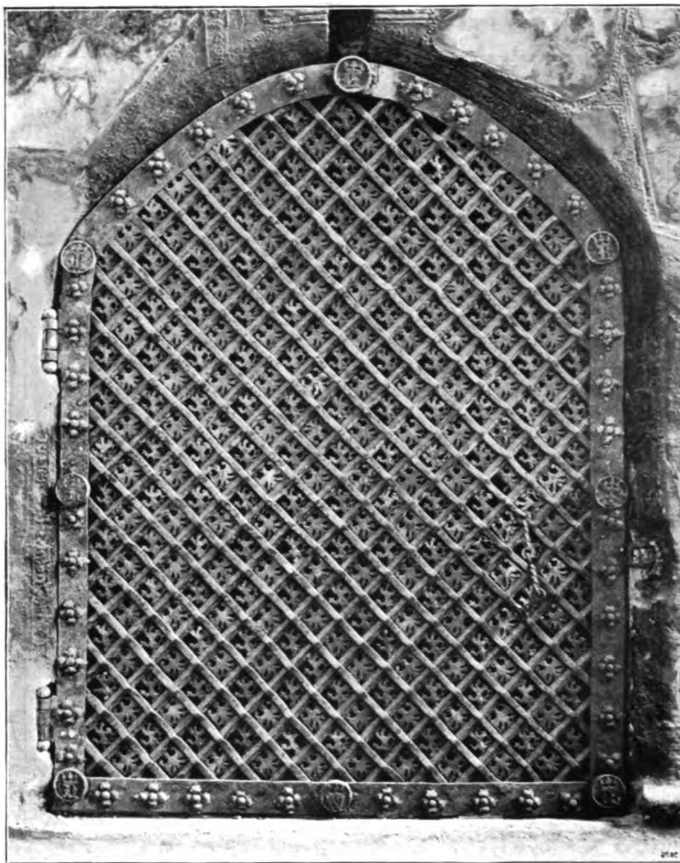
P. Z MĚDI TEPANÝ NÁHROBEK

arcibiskupa Antonína Petra Příchovského († 1793) při severovýchodní zdi kaple arcibiskupské. Z mědi tepaná a zlacená deska zasazená v jednoduchém empirovém orámování z černého mramoru s římsou krakorečky podepřenou, na níž stojí urna ze šedého mramoru. Na desce nahoře plastický znak Příchovských; pod ním vyryt nápis: »T. O. M. S. | MONVMENTVM ANTONII PETRI | Archipraes. d. v. Pragens. S. Sed. Ap. Leg. Nati | S. R. I. Princip. e Comitib. Pržichowsky de Przichowitz | S. C. R. A. Maj. Cons. int. act. | M. Cruc. ord. reg. S. Steph. Equ. R. Boh. Primat. | Univ. Car. Fer. Prag. Canc. perp. et Prot. Stud. | QVEM | die XXVII. Aug. A. MDCCVII natum | pastor animar. | scala

*) Popis cínových rakví nalezených v rodinné hrobce Lobkovické viz v příloze k »Výroční zprávě jednoty k dostavění chrámu sv. Vítského« 1885, »Rodinná hrobka pánů Popelů z Lobkovic v hl. chrámě sv. Víta. Popisuje František Beneš.« Na jedné z nich byl nápis: »Bartolomieg zwonarz z Cymberga v Novem miestie Prazskem udielal l. 1589.« — V hrobce arcibiskupské jest nádherná cínová rakev arcibiskupa Příchovského, ozdobená na víku plastickým krucifixem, znakem a allegorickou sochou truchlící církve. Mědirytina tuto rakev znázorňující zachovala se v rukopise »Wahner, Kirchen Prags« chovaném v kapitulní knihovně pod sign. H. 36. Na rytině té jest nápis: »Der zinnerne Sarg des Hoch. seeligen Fürsten Anton Peter von Przichowsky, Erzbischoffen zu Prag, welcher zum ewigen Andenken von seinem Anverwanten, Grafen von Przichowsky errichtet worden ist. Dieser Sarg ist Anno 1793. den 20. September von Johann Christlieb Kersten Zinngisser-Meister in Prag verfertigt worden. Er wiegt 17 Zentner.«

Obr. 287. Náhrobek arcibiskupa Antonína Petra Příchovského.
$^{1}/_{20}$ skut. velikosti.

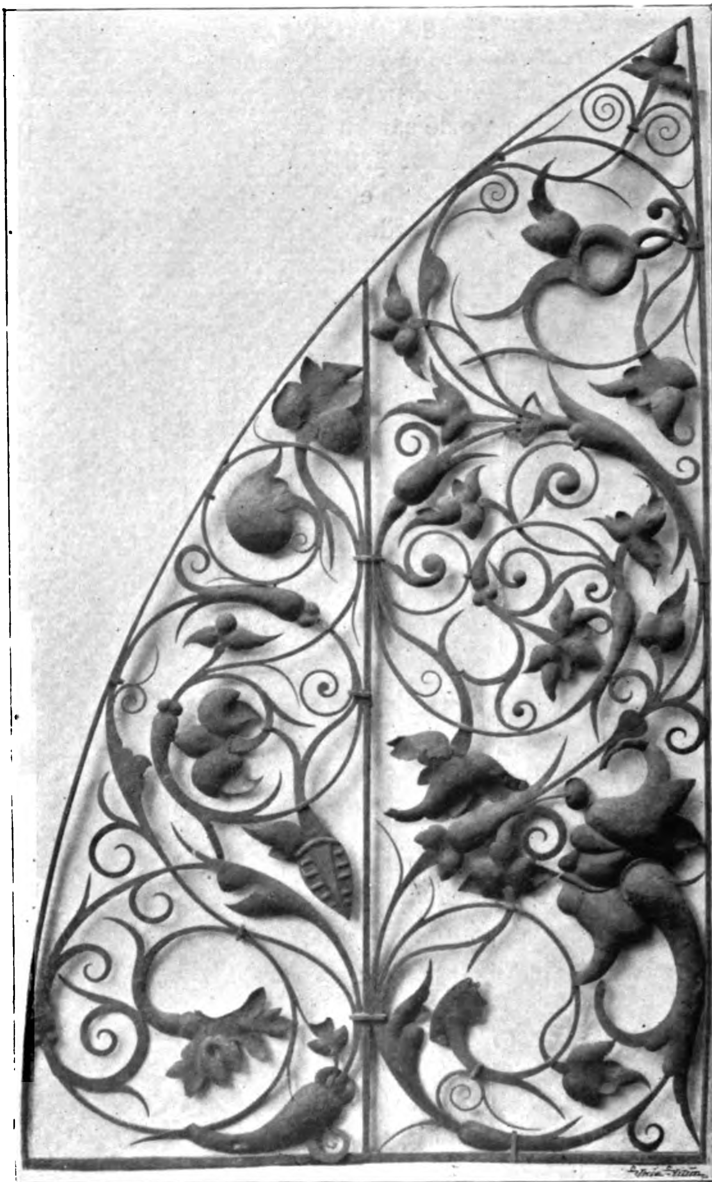
Obr. 388. Mřížka v kapli sv. Václava.

dignitat. Dec. tum Praepos. Eccl. Metro. | tum Eppi Reg. Hradec. | Sacerdotii secundo peractis | atque imposito | AVGVSTIS | LEOPOLDO II. C. MAR. LVDOVICA | et | FRANCISCO II. C. MAR. THERESIA | a Sene purpurato | Diademate R. Bohemiae | Die demum XIV. Apr. A. MDCCCXCIII | Supremo Rer. Arbit revocare placuit.« Dole: »Sub directione Adami Berg*) Adalbert Johann Zhaslo fecit.«

Q. PRÁCE ZÁMEČNICKÉ.

1. Dvéře u kaple sv. Václava, z borového dřeva, pobité železnými pláty a širokými plochými pásy, šikmo křížem přes sebe jdoucími; tam, kde se pásy ty křižují, zaraženy hřeby s velikými, paprskovitě vroubkovanými hlavami. Kosočtverečná pole strany do kostela obrácené jsou prázdná, až na čtyři v hořejší části dveří, z nichž nejvyšší obsahuje ze železa tepané M,

*) Fr. Dlabač »Künstler-Lexikon« I., str. 121.

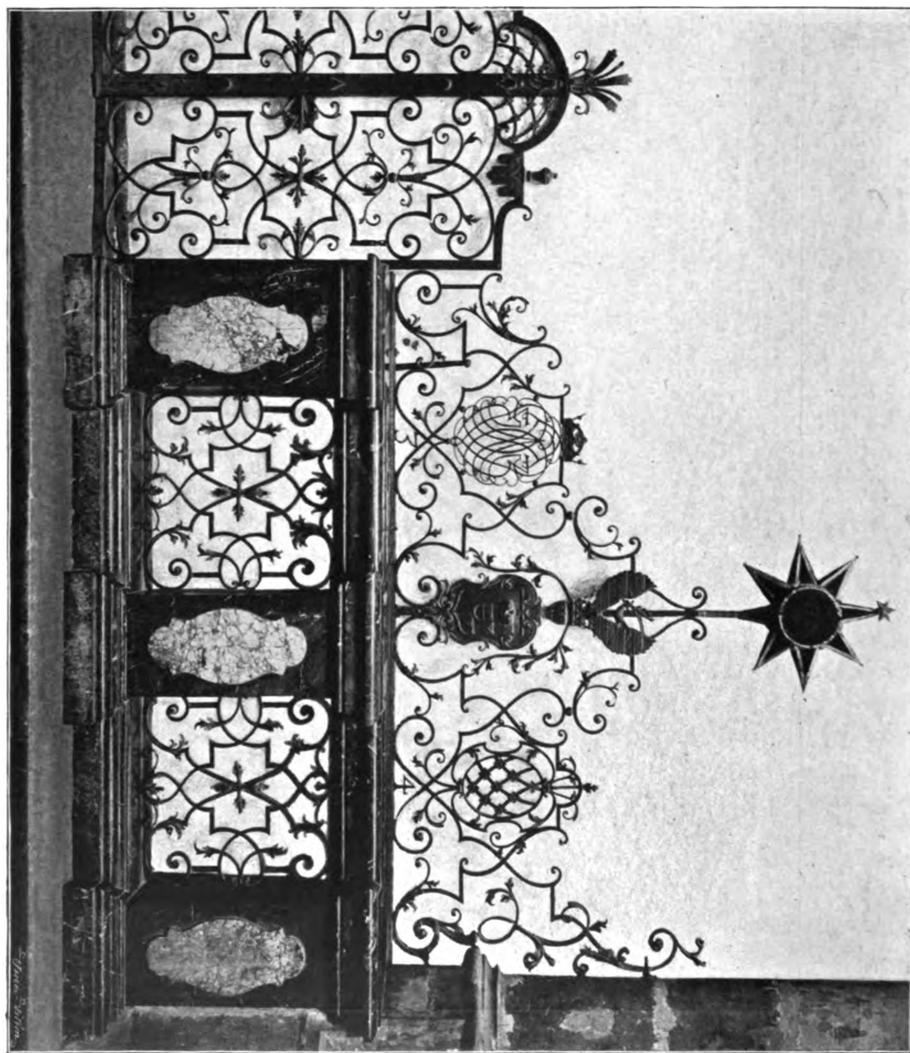
Obr. 390. Mříž v okně 1. poschodí věže. $^{1}/_{20}$ skut. velikosti.

orámován římsou posázenou kraby a vybíhá na hrotu ve fiálu, dvěma ploskými knoflíky ozdobenou. Nároží věžky upravena jsou jako bohaté opěrné pilíře štíhlými fiálami i chrliči ozdobené. Kosmo přinýtovány jsou štítky se lvem a orlicí. Vkusné opěrné oblouky podpírají střední štíhlou věžku čtyřbokou. Každý její bok prolomen jest třemi štíhlými okénky, prutem na dvé rozdělenými a kružbami ozdobenými. Osmibokou jehlancovou helmici obstupuje dvanáct štíhlých fiál a tolikéž stříškových štítků. V jednom

:ka by
›r. 38
:n üt
C. X

n ok
dděl
Kaž
růz
poch

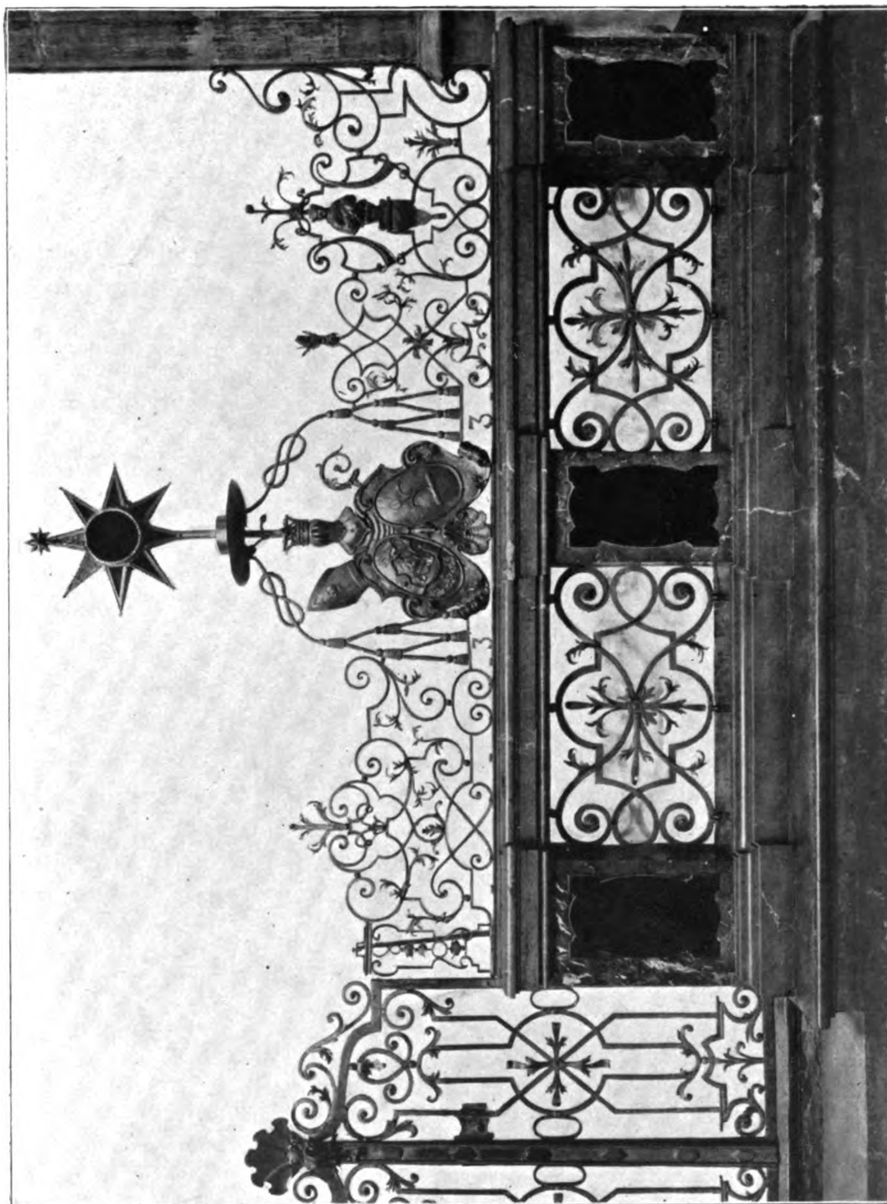
5. Jednotlivé kaple jsou do ochozu uzavřeny železnými pozlacenými mřížemi, jichž spodní části osazeny jsou v mramorová pažení, hořejší však na vrch mramorového pažení jsouce upevněny, volně nahoru se vyvíjejí. Ozdobeny jsou erby a figurálními ozdůbkami, kteréžto části tepány jsou z mědi. Pod spletí prutů hořejší části

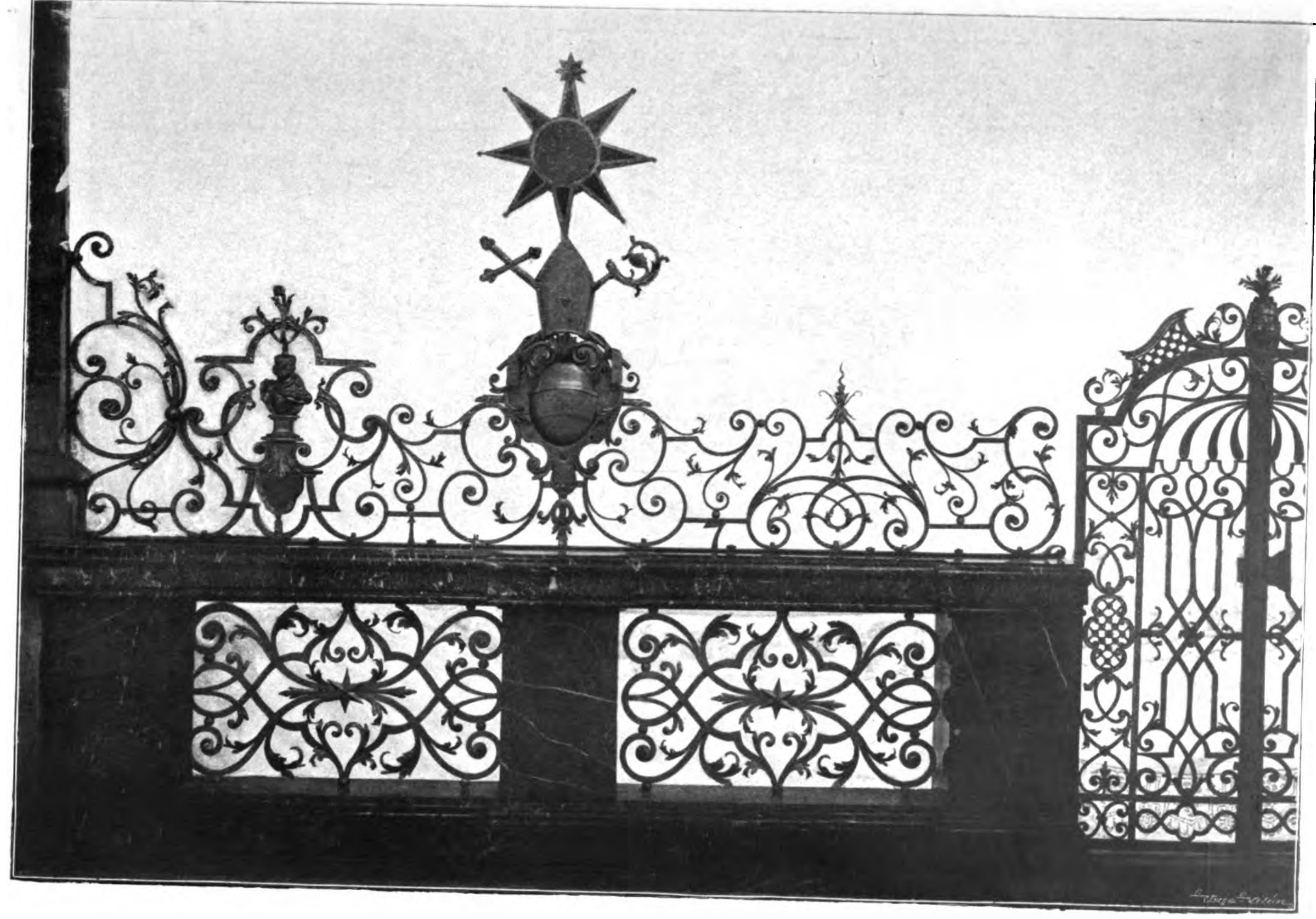
Obr. 392. Mříž u kaple sv. Zikmunda. 1/24 skut. velikosti.

umístěny souměrně ze železa kuté číslice, udávající rok vzniku mříže. Uprostřed umístěna jsou mřížková dvoukřídlá dvířka. Mříže tyto pocházejí z let 1731—1734 a jeví sloh barokní; jen jedna, před kaplí Martinickou, jest z r. 1748 a má již formy rokokové. Hvězdovité lucerny jsou původu mladšího.

a) Mříž u kaple sv. Zikmunda se znakem Černínským a s ladn
spletí písmen jména »Czernin«. Letopočet: 1734. Z polovice od r. 18
rozebrána a v stavební huti uložena.

b) Mříž u kaple sv. Anny se znakem arcibiskupa Daniela Jos
Mayera z Mayeru. Ve spleti mřížové na jedné straně z mědi tepané p
prsí světce s knihou zavřenou, na druhé straně světce s tváří vousem
rostlou a též s knihou zavřenou. Letopočet 1733.

Obr. 394. Mříž před kaplí P. Marie. 1/23 skut. velikosti.

c) Mříž u kaple arcibiskupské. Znaky: metrop. proboštství a znak probošta Řečického; po stranách malá poprsí sv. Kosmy a sv. Damiána. Letopočet 1733.

d) Mříž před kaplí sv. Jana Křtitele. Znak velmistra křižovnického. Po stranách malá poprsí: sv. Jana Křtitele a světce s dvojitým křížem. Letopočet 1732.

e) Mříž před kaplí P. Marie. Znak kapituly Pražské; po stranách malá poprsí sv. Václava a sv. Víta. Letopočet 1732.

f) Mříž před kaplí saskou. V ní v jednotlivých částech po hvězdě jakožto znaku Šternberském. Letopočet: 1731. (Viz obr. 286.)

g) Mříž před kaplí sv. Jana Nep. Ve spleti mřížové biret, nad nímž zkřížené klíče (odznak kapitoly vyšehradské). Letopočet 1731.

h) Mříž před kaplí Valdštýnskou. Znak Valdštýnský. Letopočet 1732.

i) Mříž před kaplí Martinickou, rokoková, s prázdnými štítovými kartušemi. Letopočet 1748. Slabší práce předešlých.

6. Kované rameno na severním pilíři při hudební kruchtě ze spirálové spleti a listů ze stol. XVII.

7. Tři kovaná ramena ku zavěšení lamp při hrobě sv. Jana Nep. Krásné práce zámečnické z různých dob stol. XVII. a XVIII.

8. V depositáři menší podobné rameno rokokové k zavěšování lamp před oltář v kapli sv. Václava. Z druhé pol. XVIII. stol.

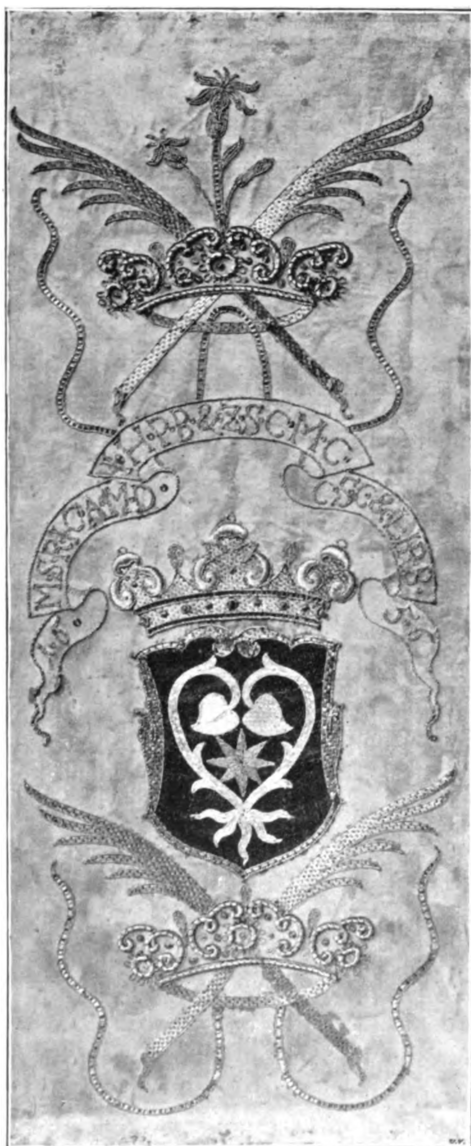
9. Dvéře z portálku bývalé kaple nejv. Trojice (str. 101.) 1·30 *m* šir. a 2·35 *m* vys., špičatým obloukem zakončené, z venčí železným plechem pobité a pásovým železem v kosočtverce rozdělené. V křížení pásů tepané rosetky, v kosočtvercích kartuše. V hrotitém oblouku rozvilinové ornamenty. Vše cínováno. Z druhé pol. stol. XVIII.

R. VÝŠIVKY.

1. Zásuvky ostatkového oltáře vyloženy jsou výšivkami, jež provedeny jsou zlatem, stříbrem a barevným hedvábím na hedvábné látce jednak červené, jednak bílé. Jsou to většinou znaky a jména šlechtických donátorů z let 1656—1658, dílem také vyšívání symbolická (mučennické koruny, mučennické palmy, lilie a p.) a ornamentální lemování (viz obr. 395.—402.).

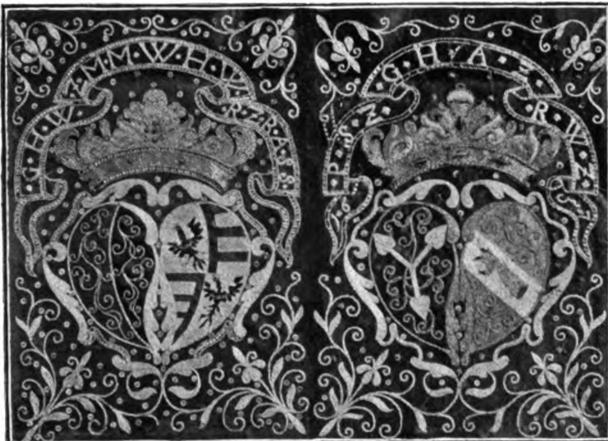
2. Antependium hrobu sv. Václava. Na novější červené látce našity jsou dva svislé pásy ornamentální (95 *cm* dlouhé a 25 *cm* šir.) ze stříbřité hladké látky s vkusným vyšíváním provedeným stříbrem a červeným hedvábím. Konec XVII. stol. (Viz obr. 403.)

Srv. »Method« 1897, str. 122.

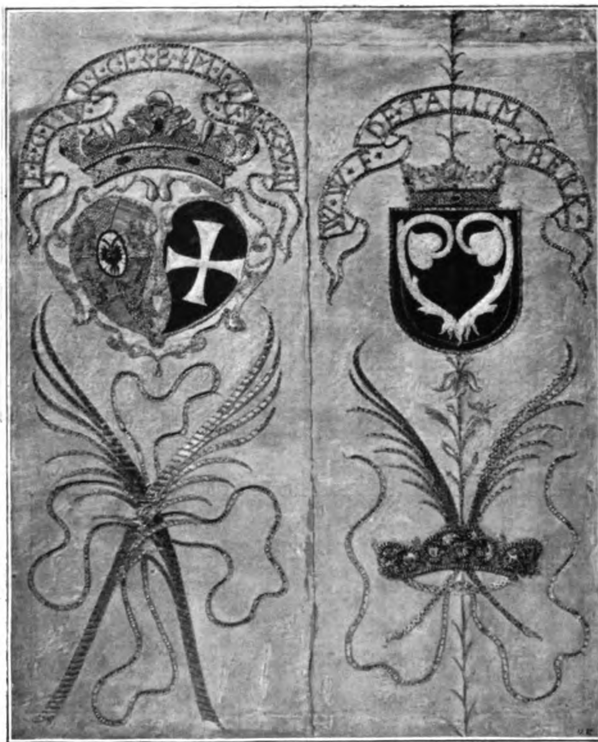
Obr. 395. a 396. Výšivky z ostatkového oltáře.

Obr. 397.—399. Výšivky z ostatkového oltáře.

Obr. 400.—402. Výšivky z ostatkového oltáře.

S. DODATKY.

DODATEK I.

(K oddílu II. Pozůstatky staveb objevené při kopání základů pro severní část nové stavby.)

1. Při prováděném snižování ulice Vikářské učiněn r. 1905 nález, který doplnil objev na str. 5. popsaný. Před vchodem z ulice do kaple sv. Zikmunda nalezeno asi 0·20 *m* pod dlažbou nynějšího chodníku pokračování zdi 1·41 *m* široké, která táhla se směrem s osou chrámu sice téměř stejným, přece však nikoliv úplně s ní rovnoběžným. Stejně jako část roku 1876 objevená, jest i tato nově odkrytá zeď provedena z kvádříků opukových do pravidelných vrstev kladených. Těsně při východní straně schodiště křížové lodi nalezen na jižním líci objevené zdi svazek žebrových profilů, podobný onomu, jejž na obr. 5. spatřujeme, s tím však rozdílem, že nebyl koutový o třech hruškovcích, nýbrž střední o pěti hruškovcích. Z nálezu patrno, že zbytky r. 1876 i r. 1905 nalezené patřily nějaké delší síni. Vzdálenost středu svazku profilů od kouta severozápadního obnáší asi 9·35 *m*. Při této příležitosti dlužno opraviti tabulkou I., ve které nález r. 1876 učiněný není správně situován. Zdivo zakreslené poblíž druhého opěrného pilíře severního čela křížové lodi patří správně k pilíři prvnímu, tedy blíže ku starému schodišti křížové lodi.

2. Také objev na stránce 6. popsaný rozšířen dalším nálezem r. 1905 učiněným. Odkryt byl totiž východně od tohoto schodiště celý půdorys severní věže, zabírající celou šíři ulice Vikářské a sáhající severní zdí až pod domy zde stojící. Nalezeny čisté kvádrové líce vnější i vnitřní. Oba nálezy byly stavební hutí řádně zaměřeny.

Obr. 403. Antependium hrobu sv. Václava.

Některé oltáře z chrámu sv. Vítského byly při restauračních pracích darovány jiným kostelům; tak na příklad krásný renaissanční oltář z kaple Martinické s obrazy *van Aachenovými* dán byl do kostela nejsv. Trojice ve Slaném (viz obraz jeho v Soupise polit. okr. Slanského str. 253.), mramorový oltář sv. Filipa Nerejského z kaple arcibiskupské, zhotovený sochařem *Lauermannem,* dán byl roku 1879 do kostela v Pozdni (viz týž Soupis str. 180., kdež však na str. 189. místo »Achtermann« čísti dlužno »Lauermann«) a oltář z kaple P. Marie (císařské) taktéž do kostela v Pozdni (viz ve zmíněném Soupise str. 191).

Obr. 404. Tvář Kristova v zevnějším triforiu.
(Srv. obr. 171.)

JMÉNA UMĚLCŮV A ŘEMESLNÍKŮ.

OBSAH.

SEZNAM TABULEK.

OPRAVY.

Tab. I. dlužno opraviti tak, jak na str. 295. řečeno.
Na str. 9. pod obr. 9. za »Olejový obraz« doplniti dlužno »od *Ludvíka Kohla*«.
Na str. 18. pod obr. 19. má státi 1862 místo 1863.
Na str. 19. pod obr. 20. má státi 1901 místo 1891.
Na str. 21. pod obr. 22. má podpis zníti: Kružba okna kaple sv. Kříže.
Na str. 23. pod obr. 25. » » » Kružba okna kaple sv. Maří Magd.
Na str. 28. pod obr. 28. » » » Kružba okna kaple Martinické.
Na str. 47. řádka 5. zdola má býti »Tab VI.« místo »Tab. V.«
Na str. 170. v titulku má býti *IV.* místo *D.*

